วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ
Academic Graduate Journal ISSN 3027-8643 (Online)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. +6691-9691539, E-mail: journal.agj@mcu.ac.th

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ Academic Graduate Journal
AGJ
ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2569
Vol. 4 No. 3 July - September 2026

วารสาร บัณฑิตศึกษาวิชาการ

Academic Graduate Journal

ISSN 3027-8643 (Online)
ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน 2569
Vol. 4 No. 3 July - September 2026

TCI ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย Thai-Journal Citation Index Centre
TCI Journal Classification Tier 2

เกี่ยวกับวารสาร

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 3027-8643 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงที่มีการประยุกต์พระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ การศึกษา และนิติศาสตร์

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

วารสารรับตีพิมพ์บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ

-บทความวิชาการ คือ บทความที่นำเสนอบทวิเคราะห์ วิจารณ์ รวมถึงการรวบรวมความรู้ ระบุถึงภูมิหลัง วัตถุประสงค์ และแนวทางการแก้ปัญหาที่บ่งชี้ถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ บทความจะต้องนำเสนอทฤษฎีที่มีอยู่หรือทฤษฎีใหม่ที่อ้างอิงความเห็นจากนักวิชาการที่มีความน่าเชื่อถือ มีความเป็นกลาง และมีส่วนช่วยในการพัฒนาความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์ จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิชาการต้องไม่เกิน 8,000 คำ

-บทความวิจัย คือ บทความที่นำเสนองานวิจัยที่แสดงถึงความคิดริเริ่มและเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์ บทความวิจัยต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจน กระชับ มีความแปลกใหม่ มีโครงสร้างที่ดี รวมถึงการอภิปรายผลงานวิจัยโดยสรุป จำนวนคำเฉลี่ยในบทความวิจัย ไม่เกิน 8,000 คำ

-บทวิจารณ์หนังสือ คือ การเขียนเล่าเรื่องและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งโดยเจตนาจะแนะนำหนังสือเล่มนั้นให้ผู้อ่านรู้จัก โดยให้รายละเอียดทางบรรณานุกรมของหนังสืออย่างสมบูรณ์ รวมถึงประเภทของหนังสือ ให้ขอบเขตเนื้อหา คุณลักษณะพิเศษหรือข้อเด่นของหนังสือ เช่น ภาพประกอบดรรชนี มีการประเมินคุณค่า แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลว่ามีค่าควรอ่านหรือควรจัดหา เหมาะกับผู้อ่านกลุ่มใด มีการเปรียบเทียบกับหนังสือเล่มอื่นในประเภทเดียวกัน ผู้วิจารณ์ควรมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์ ควรระบุชื่อหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้วิจารณ์ เพื่อใช้พิจารณาความน่าเชื่อถือของบทวิจารณ์

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ:

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม
ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน
ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

การใช้ภาษา:

วารสารเปิดรับบทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมุ่งเน้นให้บทความมีการใช้ภาษาที่ให้ความหมายที่ชัดเจนและมีความกระชับรัดกุม

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์:

วารสารมีนโยบายในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ หลังจาก accepted (ยอมรับการตีพิมพ์แล้วเท่านั้น เก็บเพียงครั้งเดียว) ทั้งนี้ทางวารสารจะดำเนินการออกใบเสร็จรับเงินกับทางมหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ส่งบทความทุกบทความ โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมดังนี้

-บทความวิชาการหรือบทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

-บทความวิจัย จำนวน 4,000 บาท (สี่พันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ

กรุณาชำระค่าธรรมเนียม หลังจากได้รับอีเมลให้ชำระเงินจากวารสารแล้วเท่านั้น วารสารจะไม่คืนค่าธรรมเนียมให้ทุกกรณี

นโยบายการเข้าถึงบทความอย่างเสรี:

วารสารนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สามารถเข้าถึงบทความทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การจัดการ และนิติศาสตร์และเผยแพร่งานวิจัยแก่ผู้ชมในวงกว้าง ผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าถึงได้แบบเปิด ซึ่งหมายความว่าบทความที่ตีพิมพ์ทั้งหมดสามารถเปิดออนไลน์สำหรับทุกคนจากทุกที่ในโลกโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ:

หลักสูตรบัณฑิตศึกษาภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเจ้าของวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ วารสารได้รับการสนับสนุนบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กระบวนการและการกำกับดูแลของวารสารสามารถทำได้ผ่านแหล่งเงินทุนที่หลากหลาย การสนับสนุนทางการเงินทั้งหมดทำให้วารสารสามารถรักษามาตรฐานการตีพิมพ์ในระดับสูง โดยผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้มงวด

ผู้จัดพิมพ์:

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ เป็นวารสาร peer-reviewed อย่างเป็นทางการและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย

ลิขสิทธิ์และการอนุญาต:

วารสารให้ความสำคัญกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์และการอนุญาตลิขสิทธิ์ เพื่อปกป้องสิทธิของผู้แต่งและเผยแพร่ได้อย่างเหมาะสม นโยบายขึ้นอยู่กับความเปิดกว้าง การเข้าถึง และการระบุแหล่งที่มา ผู้เขียนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของตน และบทความต่างๆ ได้รับการตีพิมพ์ภายใต้ Creative Commons Attribution License (CC BY) ซึ่งอนุญาตให้มีการแบ่งปัน ดัดแปลง และแสดงที่มาที่สมเหตุสมผล ผู้เขียนสมควรที่จะเผยแพร่ภายใต้ใบอนุญาต CC BY ซึ่งอนุญาตให้ใช้ซ้ำและแจกจ่ายในวงกว้าง วารสารสนับสนุนการโพสต์บทความเกี่ยวกับแหล่งเก็บข้อมูลของบุคคลที่สาม โดยแนบกับข้อจำกัดด้านสถาบันและเงินทุน หลักเกณฑ์ของผู้เขียนอธิบายถึงข้อกำหนดด้านลิขสิทธิ์และใบอนุญาต โดยมอบหมายให้ผู้เขียนมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและภาระ

ผูกพันของตน นโยบายดังกล่าวกำหนดขอบเขตของการทำงานร่วมกัน การเปิดกว้าง และการแบ่งปันที่รับผิดชอบ ผู้เขียนที่ทำกำไรและชุมชนการวิจัย ในขณะเดียวกันก็รักษาสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา

แหล่งรายได้:

วารสารได้รับการสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์จากผู้ส่งบทความ

นโยบายการโฆษณา:

วารสารได้พยายามเข้าถึงนักวิชาการและประชาชนทั่วไปอย่างแข็งขันเพื่อเพิ่มชื่อเสียงและการยอมรับอย่างต่อเนื่อง วารสารรักษาความโปร่งใสตลอดทั้งนโยบายการโฆษณา มีการดำเนินกิจกรรมการโฆษณาที่เกี่ยวข้องและเหมาะสม เช่น การเข้าร่วมการประชุมวิชาการ กิจกรรมทางการศึกษา สถาบันวิจัย และสถาบันการศึกษา อีกทั้ง วารสารยังเสนอตัวเองเป็นวารสารพันธมิตรของการประชุมที่เกี่ยวข้อง และไม่มีพันธมิตรโฆษณาของเรารายใดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกองบรรณาธิการ เพื่อรับประกันคุณภาพของบทความโดยบรรณาธิการของวารสารจะตรวจสอบให้แน่ใจเสมอว่าการส่งผลงานทุกครั้งจะต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นมาตรฐานและยุติธรรม วารสารให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อจริยธรรมและความเป็นมืออาชีพ โดยรักษามาตรฐานการตีพิมพ์สูงสุด

กลยุทธ์การตลาด:

วารสารใช้แนวทางการตลาดทางตรง เช่น อีเมล หน้า Facebook อย่างเป็นทางการ และเว็บไซต์ ThaiJo เพื่ออำนวยความสะดวกในวารสารในขณะที่ยังคงรักษามาตรฐานทางจริยธรรม มีการติดต่อกับนักวิจัยและนักวิชาการในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรง เพื่อให้มั่นใจว่ามีการสื่อสารที่ถูกต้องและให้ข้อมูลเกี่ยวกับพันธกิจและคุณลักษณะของวารสาร วารสารจัดลำดับความสำคัญของกฎหมายความโปร่งใส ความยินยอม และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล แนวทางที่รอบคอบของวารสารมุ่งมั่นที่จะให้ข้อมูลที่เพียงพอและเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ วารสารคำนึงถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและทบทวนแนวทางการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเราอย่างต่อเนื่อง วารสารมุ่งทำการตลาดทางตรงด้วยจริยธรรมและความรับผิดชอบ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการ ทำให้เกิดความร่วมมือ และเผยแพร่ผลงานวิจัยอันทรงเกียรติอย่างโปร่งใส

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ:

สุภัทรชัย สีสะใบ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
suphattharachai.sis@mcu.ac.th
.....

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

พระมหาสมชาย ขนฺติสรโณ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
somchai.mal@mcu.ac.th
.....

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวินัยรส — บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
psbud@hotmail.com
.....

ธีรโชติ เกิดแก้ว — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, ประเทศไทย
tongin2000@gmail.com
.....

บุษกร วัฒนบุตร — คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com
.....

ปุริมปรัชญ์ คณิณพศุตย์ — สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ประเทศไทย
jpkhaninphasut@gmail.com
.....

วันชัย สุขตาม — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ประเทศไทย
wanchai2526@srru.ac.th
.....

วันทนา เนาว์วัน — คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ประเทศไทย
wanthana_nt@hotmail.com
.....

สายชล ปัญญูชิต — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ประเทศไทย
saicholpa@g.swu.ac.th
.....

อนันต์ อุปสอด — คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประเทศไทย
ananupsod9541@gmail.com
.....

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

พระมหาสมัคร อติภทฺโท — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

สุริยา รักษาเมือง — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

พระพลวัฒน์ สพโล — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

พระมหาสุพัฒน์ นนฺทปญฺโญ — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

กรกต ชาบัณฑิต — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช — คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

บทบรรณาธิการ

วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม – กันยายน พ.ศ. 2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอบพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุภัทรชัย สีสะใบ
บรรณาธิการวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

สารบัญ

เกี่ยวกับวารสาร (1)
กองบรรณาธิการ (4)
บทบรรณาธิการ (6)
สารบัญ (7)

บทความวิจัย:

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรีแห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 1-11
- พระมหาใหม่ แสนสุข

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 12-22
- พระสมุห์อัครโภคิน การเกษม, พระวชิรวาที (กล้า พราหมณ์แก้ว), พระมหากังวาล ศรชัย

การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 23-32
- พระสมุห์สุชาติ กบิญชรานนท์, พระมหากังวาล ศรชัย, พระครูภัทรสารสุนทร (สุรพล แย้มชุ่ม)

ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร 33-43
- พระครูพิพัฒน์ปริยัติคุณ (สิริคุตต์ ห้อยไทยสงค์), พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ), นิกร ศรีราช

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร 44-56
- พระมงคลชนก คงสุวรรณ์, พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ)

พุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ 57-70
- พัฒนพงศ์ จันทร์เพ็ชรพูล, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี 71-83
- รัตนา ชินบุตรานนท์, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี 84-96
- ปุณณภา ปริเมธาชัย, ดาวเหนือ ทองน้อย

ENHANCING EFL STUDENTS' ACADEMIC WRITING PROGRESSION FROM PARAGRAPHS TO ESSAYS USING GEMINI AS AN AI WRITING ASSISTANT 97-109
- Anawin Khlakheang

บทความวิชาการ:

แนวทางการจัดสรรงบประมาณโครงการปรับปรุงระบบไฟฟ้าเป็นสายเคเบิลใต้ดิน : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองระนอง 110-122
- กมลภัค สุทธิ์ทิม

ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมและการตัดสินใจอัตโนมัติในภาครัฐ : ความท้าทายและแนวทางในศตวรรษที่ 21 123-133
- จีรภาดา นามบุรี, วรชัย ธนกันต์ธัช

ธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาติ 134-145
- ฐิติพรรณ ธนานันต์วาณิช

การบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์
- ธนวุฒิ สุนทรเดชา, ศิรินทรา สิทธิสาครศิลป์ 146-156

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรธุรกิจ 157-169
- พิชัย งามบุญอนันต์

อิทธิบาท 4 กับการนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทัพอากาศ 170-180
- ดลดิเรก ทองโสภา

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ 181
ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย 185
Sample of Original Research Article Preparation 194
ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ 201
Sample of Original Academic Article Preparation 207

บทความวิจัย

ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

MANAGEMENT EFFECTIVENESS OF THE NONTHABURI PROVINCIAL MEDITATION CENTER NO. 8, CHOENG LEN TEMPLE, PAK KRET DISTRICT, NONTHABURI PROVINCE

พระมหาใหม่ แสนสุข*
Phramaha Mai Sansuk*
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: phramahamai.kittisopino@gmail.com
Received January 30, 2026; Revised April 27, 2026; Accepted May 4, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และ 3. นำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปฏิบัติธรรม 385 คน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดนนทบุรีและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2. ปัจจัยการบริหาร 4M มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในระดับมาก และ 3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ประกอบด้วย 1. ปัจจัยการบริหาร 4M ด้านบุคลากร มีการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นการเฉพาะ ด้านงบประมาณ มีการจัดสรรงบประมาณไว้เป็นการเฉพาะ ด้านวัสดุ มีการสรรหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้เพียงพอ ด้านการจัดการ มีการกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน 2. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ได้แก่ ด้านผลผลิต ประชาชนสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมได้จำนวนมากขึ้น ด้านประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณที่มีอยู่เพื่อบริหารสำนักปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านความพึงพอใจ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสนใจในการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ด้านการปรับเปลี่ยน ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมานสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนา ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ประสิทธิผล, การบริหารจัดการ, สำนักปฏิบัติธรรม, วัดเชิงเลน, นนทบุรี

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of management of the 8th Nonthaburi Provincial Meditation Center at Wat Choeng Len, Pak Kret District, Nonthaburi Province; 2. examine the relationship between administrative factors and the management effectiveness of the meditation center; and 3. present the management effectiveness of the meditation center. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, the sample consisted of 385 meditation practitioners. The research instrument was a five-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. For the qualitative research, structured interviews were conducted with 10 key informants, consisting of heads of meditation centers in Nonthaburi Province and relevant stakeholders. The qualitative data were analyzed using descriptive content analysis.

The findings revealed that 1. The overall management of the meditation center was at a high level. 2. The 4M administrative factors had a strong positive relationship with the management effectiveness of the meditation center. 3. The management effectiveness of the meditation center consisted of two components: 1. the 4M administrative factors, comprising personnel, with the selection of personnel possessing appropriate knowledge and specific competencies; budget, with specific budget allocations for the meditation center; materials, with sufficient materials and equipment provided for meditation practice; and management, with clearly defined strategies and goals for the meditation center; and 2. management effectiveness, comprising productivity, which enabled more people to participate in meditation practice; efficiency, through the effective use of available budgets; satisfaction, reflected in practitioners' increased interest in meditation practice; adaptability, reflected in greater unity and harmony among practitioners; and development, which enabled practitioners to conduct themselves properly in accordance with Buddhist principles.

Keywords: Effectiveness, Management, Meditation Center, Choeng Len Temple, Nonthaburi

บทนำ

ในสมัยพุทธกาล ภายหลังการตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระธรรมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ส่งผลให้มีผู้บรรลุธรรมจำนวนมาก โดยมีพระอรหันตสาวกรุ่นแรก จำนวน 60 องค์ รวมกับพระพุทธองค์เป็น 61 องค์ จากนั้น พระพุทธองค์ทรงวางหลักการและแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมอบหมายให้พระอรหันตสาวกออกจาริกเผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง เพื่อประโยชน์สุขของมนุษย์และเทวดา พร้อมทั้งทรงเน้นให้แสดงธรรมอย่างครบถ้วน งดงามตั้งแต่เบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด อันเป็นหลักการสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อธำรงรักษาพระสัทธรรมให้บริสุทธิ์และยั่งยืนในสังคม (วิ.มหา. 4/4/4-5) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภายใต้หลักการเผยแผ่ดังกล่าว พระพุทธองค์ยังทรงให้ความสำคัญกับ “สัปปายะ” หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ได้แก่ สถานที่ที่สงบ ร่มรื่น ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการเจริญสมาธิและปัญญา จึงปรากฏการณ์จัดตั้งวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยภายหลังการประกาศพระธรรม

พระสงฆ์สาวกรุ่นแรกได้แยกย้ายกันออกเผยแผ่พระสัทธรรมตามนิคมและชนบทต่าง ๆ ขณะเดียวกัน พระพุทธเจ้าเสด็จไปยังพระนครราชคฤห์ ทรงแสดงธรรมจนมีผู้เลื่อมใสและอุปสมบทเป็นพระภิกษุจำนวนมาก พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงถวายพระอุทยานเวฬุวันเป็นที่พำนักของพระพุทธองค์และพระสงฆ์ นับเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสถานที่ที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (สุรีย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ, 2551)

ในบริบทสังคมไทย การนำหลักธรรมมาใช้แก้ปัญหาทางจิตใจยังไม่แพร่หลายและขาดความเป็นระบบ ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากไม่สามารถวางใจได้อย่างเหมาะสมเมื่อเผชิญโลกธรรมทั้งฝ่ายพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554) การฝึกอบรมพระกัมมัฏฐานจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาจิตใจและปัญญา อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึงยังเผชิญข้อจำกัด โดยเฉพาะความพร้อมของวัดในฐานะ “สำนักปฏิบัติธรรม” ซึ่งจำเป็นต้องมีทั้งสถานที่ที่เป็นสัปปายะและพระวิปัสสนาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ ด้วยเหตุนี้ คณะสงฆ์ไทยจึงกำหนดนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม โดยมีการจัดตั้ง “สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด” ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่และฝึกอบรมการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐาน และสอดคล้องกับหลักสัปปายะอันเป็นกลไกสำคัญในการขยายโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงการปฏิบัติธรรมได้อย่างทั่วถึง ในปัจจุบัน สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดได้รับการจัดตั้งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและกระจายครอบคลุมทั่วประเทศ มีประมาณ 1,725 สำนัก เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวัดทั่วประเทศซึ่งมีถึง 42,626 วัด สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดด้านสัดส่วนและศักยภาพในการรองรับผู้ปฏิบัติธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิผลและยั่งยืน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2568)

สำหรับจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ชานเมืองที่มีการขยายตัวของประชากรและสภาพสังคมเมืองอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนเผชิญกับความเครียดและปัญหาทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นพื้นที่พัฒนาจิตใจของประชาชน ปัจจุบันจังหวัดนนทบุรีมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดจำนวน 16 แห่ง โดยวัดเชิงเลน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นพื้นที่ศึกษา เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวัดเชิงเลนจะมีความพร้อมด้านสถานที่และสามารถดำเนินกิจกรรมการปฏิบัติธรรมได้ในระดับหนึ่ง แต่ในด้านประสิทธิผลของการบริหารจัดการยังมีประเด็นที่ควรพัฒนาเพิ่มเติม อันเป็นปัญหาที่พบร่วมกับสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ได้แก่ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเผยแผ่อย่างเป็นระบบ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายยังไม่เต็มที่ และข้อจำกัดด้านการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะการบริหารปัจจัย 4M ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ซึ่งยังต้องได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์, 2536)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมุ่งศึกษากระบวนการบริหารจัดการ วิธีดำเนินงาน และบริบทที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับประสิทธิผลของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านผลลัพธ์ต่อผู้ปฏิบัติ ประสิทธิภาพการบริหารงาน ความพึงพอใจของผู้มีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามหลักธรรม และการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้สามารถต่อยอดได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

3. เพื่อนำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ โดยคัดเลือกเฉพาะบุคคลที่มีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานของสำนักปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความสอดคล้องกับประเด็นการศึกษาและสามารถสะท้อนภาพรวมของการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสมและรอบด้าน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรได้แก่ ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดเชิงเลน ตามปฏิทินการปฏิบัติธรรมของวัดปีละ 17 ครั้งซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่ชัด

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอแครน (Cochran, 1977) เนื่องจากไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่ชัด ทำการสุ่มแบบบังเอิญ จำนวน 385 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 10 รูปหรือคน ผู้วิจัยได้เลือกโดยเจาะจง ประกอบด้วย เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 รูป พระวิปัสสนาจารย์สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 รูป ผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการ จำนวน 2 รูป ผู้เข้าร่วมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จำนวน 2 คน และนักวิชาการด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 2 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน จากนั้นได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อประเมินคุณภาพของเครื่องมือ ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.961 แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับสูงและเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวได้รับการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อให้เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถสะท้อนข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือสำหรับการนำไปวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมที่วัดเชิงเลน จำนวน 385 คน และสามารถรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนได้ครบถ้วนทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนที่แจก

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน โดยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและสอดคล้องกับประเด็นการศึกษา ทั้งนี้ ได้มีการบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและบันทึกเสียงควบคู่กัน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาถอดความอย่างเป็นระบบ และสังเคราะห์สาระสำคัญตามกรอบประเด็นที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่เหมาะสมกับการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ โดยประยุกต์ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลเบื้องต้น ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดระเบียบและจำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงทำการตีความและสังเคราะห์สาระสำคัญจากข้อมูลการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความหมายและสะท้อนบริบทของการศึกษาได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม

ที่	การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านผลผลิต	3.57	0.76	มาก
2.	ด้านประสิทธิภาพ	3.92	0.72	มาก
3.	ด้านความพึงพอใจ	3.82	0.65	มาก
4.	ด้านการปรับเปลี่ยน	3.48	0.75	ปานกลาง
5.	ด้านการพัฒนา	3.47	0.72	ปานกลาง
	ภาพรวม	**3.65**	**0.65**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.65, S.D. = 0.65) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.92, S.D. = 0.72) รองลงมาด้านความพึงพอใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.82, S.D. = 0.65) ตามด้วยด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.76) ส่วนด้านการปรับเปลี่ยน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.48, S.D. = 0.75) และด้านการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.47, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ ๘ วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	ตัวแปรตาม				
ตัวแปรอิสระ		1. ด้านผลผลิต	2. ด้านประสิทธิภาพ	3. ด้านความพึงพอใจ	4. ด้านการปรับเปลี่ยน	5. ด้านการพัฒนา
ปัจจัยการบริหาร 4M	.801**	.759**	.710**	.683**	.701**	.744**
๑. ด้านบุคลากร (Man)	.677**	.629**	.580**	.547**	.646**	.643**
๒. ด้านงบประมาณ (Money)	.715**	.692**	.613**	.596**	.639**	.672**
๓. ด้านวัสดุ (Material)	.718**	.685**	.683**	.641**	.567**	.645**
๔. ด้านการจัดการ (Management)	.703**	.842**	.658**	.614**	.613**	.617**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยการบริหาร 4M มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในระดับมาก (R = .801**) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1. ปัจจัยการบริหาร 4M ได้แก่ ด้านบุคลากร (Man) มีการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเป็นการเฉพาะ มีการมอบหมายหน้าที่ที่เหมาะสมและชัดเจน ด้านงบประมาณ (Money) มีการจัดสรรงบประมาณไว้เป็นการเฉพาะ มีการทำบัญชีอย่างเป็นระบบโปร่งใส ตรวจสอบได้ ด้านวัสดุ (Material) มีการสรรหาวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้เพียงพอ มีการจัดการวัสดุอย่างเป็นระบบมีการเก็บรักษา บำรุงรักษา ด้านการจัดการ (Management) มีการกำหนดกลยุทธ์และเป้าหมายของสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน มีการวางแผนและการดำเนินงานที่เป็นระบบ 2. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านผลผลิต ประชาชนสามารถเข้ามาปฏิบัติธรรมได้จำนวนมากขึ้น จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ด้านประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณที่มีอยู่เพื่อบริหารสำนักปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและไม่สิ้นเปลืองเกินจำเป็น ด้านความพึงพอใจ ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสนใจในการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ผู้ปฏิบัติธรรมพึงพอใจในความเอาใจใส่และการดูแล ด้านการปรับเปลี่ยน ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมาน

สามัคคีกันมากยิ่งขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนา ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักทางพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น มีการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เมื่อพิจารณาตามปัจจัยการบริหาร 4M โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านบุคลากร (Man) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านงบประมาณ (Money) ขณะที่ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด และอยู่ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสะท้อนว่าสำนักปฏิบัติธรรมให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก ทั้งการคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ การพัฒนาศักยภาพ และการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งเป็นการใช้ทุนมนุษย์อย่างมีประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท) และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณลักษณะนักบริหารเชิงพุทธอย่างต่อเนื่องช่วยเสริมประสิทธิผลการจัดการบนฐานของสติปัญญาและกัลยาณมิตร ด้านงบประมาณ (Money) แม้จะอยู่ในระดับมาก แต่ผลการวิจัยสะท้อนถึงการบริหารจัดการงบประมาณอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และคุ้มค่า รวมถึงการแสวงหาทรัพยากรจากแหล่งภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์) และสงวน หล้าโพนทัน (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารทรัพยากรตามหลัก 4M อย่างเหมาะสมช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ชุมชนและภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมด้านการสนับสนุนงบประมาณมากขึ้น เพื่อเพิ่มคุณค่าทางสังคมควบคู่กับประสิทธิภาพเชิงการบริหารในภาพรวมประสิทธิผลการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก โดยมีความโดดเด่นด้านประสิทธิภาพ รองลงมาคือด้านความพึงพอใจ ขณะที่ด้านการพัฒนายังอยู่ในระดับปานกลาง ผลดังกล่าวสะท้อนว่า เมื่อการบริหารจัดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นระบบ ย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจและการสนับสนุนจากผู้เข้าปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ความพึงพอใจดังกล่าวยังไม่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเชิงระบบได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ ความโดดเด่นด้านประสิทธิภาพของวัดเชิงเลนสอดคล้องกับหลักการจัดการเชิงพุทธที่มุ่งใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดแต่เกิดผลสัมฤทธิ์สูงต่อการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักธรรมของผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระทรงศักดิ์ ถิรธมฺโม (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้ปฏิบัติพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ส่งผลเชิงบวกต่อจิตใจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมย่อมจะนำไปสู่ความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติในลักษณะเดียวกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหารกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหาร 4M โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมากกับประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างการจัดสรรทรัพยากรและวิธีการบริหารกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ โดยเฉพาะ ด้านวัสดุที่มีความสัมพันธ์สูงสุด และด้านงบประมาณ ก็มีความสัมพันธ์ในระดับสูงเช่นกัน โดยสะท้อนให้เห็นว่าการจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสม โปร่งใส และคุ้มค่า รวมถึงการแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอกและ

การจัดตั้งกองทุนเพื่อการดำเนินงาน มีส่วนสำคัญต่อความมั่นคงและความต่อเนื่องของการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิมฺมโท) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารทรัพยากรตามหลัก 4M เป็นองค์รวมที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากการจัดการด้านวัสดุและงบประมาณยังไม่เพียงพอ ย่อมส่งผลให้ประสิทธิผลการบริหารลดลง

3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เกิดจากการบริหารจัดการปัจจัยการบริหารอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนในหลายมิติ โดยด้านผลผลิตพบว่า ประชาชนสามารถเข้าถึงการปฏิบัติธรรมได้มากขึ้น มีความเข้าใจในหลักธรรมและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้จำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาคุณาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตฺติธโร) และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความสามารถของผู้บริหารและพระวิปัสสนาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สำนักปฏิบัติธรรมบรรลุเป้าหมายด้านประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสะท้อนว่าการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การดูแลวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ และการหลีกเลี่ยงความสิ้นเปลืองเกินจำเป็น ช่วยให้การดำเนินงานมีความราบรื่นและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ขณะที่ด้านความพึงพอใจ พบว่าผู้ปฏิบัติธรรมมีความพึงพอใจต่อการดูแลเอาใจใส่ สถานที่ อาหาร และกิจกรรม รวมถึงมีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดพนมชัย มหาวชิโร (กิตติศักดิ์) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างความร่วมมือกับชุมชนช่วยเสริมแรงจูงใจและความศรัทธาของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ในด้านการปรับเปลี่ยนและการพัฒนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสมัครสมานสามัคคีมากขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และพัฒนาปัญญาในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ การจัดหาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและการพัฒนาศักยภาพของพระวิปัสสนาจารย์อย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูนนทกิจโกศล สิริชโย และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสรุปประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมวัดเชิงเลนในด้านผลผลิต ประสิทธิภาพ ความพึงพอใจ การปรับเปลี่ยน และการพัฒนา เป็นผลโดยตรงจากการบริหารจัดการปัจจัย 4M อย่างเป็นระบบและสอดคล้องอันนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเรียบร้อยแล้ว จากนั้นได้ทำการสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย เพื่อให้เข้าใจในการนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ผู้วิจัยจึงได้นำมาสังเคราะห์เป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่สังเคราะห์จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน เกิดจากการประยุกต์ใช้ปัจจัยการบริหาร 4 M อย่างเป็นระบบ โดยด้านบุคลากร (Man) เน้นการคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมและพัฒนาความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง ด้านงบประมาณ (Money) ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material)

มีการจัดการ เก็บรักษา และบำรุงรักษาอย่างเป็นระบบ และด้านการจัดการ (Management) บริหารแบบมีส่วนร่วมและวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการบริหารจัดการในหลายมิติ ได้แก่ ด้านผลผลิตมีจำนวนผู้เข้าปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น ด้านประสิทธิภาพสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างคุ้มค่าและตรวจสอบได้ ด้านความพึงพอใจผู้ปฏิบัติธรรมได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสม ด้านการปรับเปลี่ยนมีการเข้าร่วมกิจกรรมและการทำงานร่วมกันมากขึ้น และด้านการพัฒนาก่อให้เกิดการพัฒนาปัญญาและความสามารถในการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง อันสะท้อนถึงความสำเร็จของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิผลและยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการบริหารจัดการปัจจัยการบริหาร 4M ด้านวัสดุ เพื่อให้การบำรุงรักษาอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ

2. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการบริหารจัดการปัจจัยการบริหาร 4M ด้านการจัดการ เพื่อให้มีการวางแผนดำเนินการสำหรับการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว

3. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรมีนโยบายในการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ด้านการพัฒนา เพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้พัฒนาปัญญาสามารถคิดวิเคราะห์แยกแยะถูก ผิด ควร ไม่ควรได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรจัดทำระบบบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำบัญชีครุภัณฑ์และอุปกรณ์การปฏิบัติธรรม การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลอุปกรณ์แต่ละประเภท การตรวจสอบสภาพการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ และการวางแผนซ่อมบำรุงหรือจัดหาเพิ่มเติมตามความจำเป็น เพื่อให้อุปกรณ์มีความพร้อมใช้งานอยู่เสมอและเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรกำหนดแผนการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมอย่างชัดเจน โดยจัดทำแผนดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว ครอบคลุมด้านการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม การพัฒนาบุคลากร การบริหารงบประมาณ และการใช้ทรัพยากร พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้พระวิปัสสนาจารย์ บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และสอดคล้องกับบริบทของสำนักปฏิบัติธรรม

3. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 8 วัดเชิงเลน ควรพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติธรรมที่มุ่งเสริมสร้างปัญญาของผู้ปฏิบัติธรรม เช่น การจัดกิจกรรมสะท้อนผลการปฏิบัติ การสนทนาธรรมเชิงวิเคราะห์ การประยุกต์หลักธรรมเข้ากับสถานการณ์ชีวิตประจำวัน รวมถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถคิดวิเคราะห์ แยกแยะถูกผิด ควรไม่ควรและนำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธธรรม เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมให้มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะพระวิปัสสนาจารย์ในการสอนกรรมฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เพื่อให้พระวิปัสสนาจารย์มีสมรรถนะในการสอนกรรมฐานที่ดี ที่จะส่งผลต่อภาพรวมของการสอนกรรมฐานขอคณะสงฆ์

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อศึกษากลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับการขับเคลื่อนสำนักปฏิบัติธรรมให้เป็นไปตามนโยบายและแผนของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

เอกสารอ้างอิง

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น 45 สำนัก พุทธศักราช 2554. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท) และคณะ. (2566). ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 6(6), 81–93.

พระครูนนทกิจโกศล สิริชโย และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 8(4), 1429–1438.

พระครูปลัดพนมชัย มหาวชิโร (กิตติศักดิ์). (2564). กลยุทธ์การส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแก่ประชาชนของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูภาวนาคุณาภรณ์ (ทรงศักดิ์ กิตฺติธโร) และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เป็นสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสระบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(2), 338–351.

พระครูสุกิจพัฒนวิธาน (เอนก นิมฺมโท). (2564). การบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ประติมากรรมภายในวัด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุตกิจสารวิมล (สุดใจ โกติรัตน์) และสงวน หล้าโพนทัน. (2562). การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมเชิงพุทธบูรณาการ. Journal of Buddhist Education and Research (JBER), 5(2), 96–111.

พระทรงศักดิ์ ถิรธมฺโม. (2564). ผลสัมฤทธิ์จากการปฏิบัติธรรมของประชาชนที่วัดมเหยงคณ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 4(1), 57–64.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). จำนวนสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2567 จาก https://www.onab.go.th/th/content/category/detail/id/20/iid/111736.

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2536). หลักการบริหารเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: สวัสดิการสำนักงาน ก.พ.

สุรีย์ มีผลกิจ และวิเชียร มีผลกิจ. (2551). พระพุทธกิจ 45 พรรษา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ด.

Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.

บทความวิจัย

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัด ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

MORALITY AND ETHICS CULTIVATION IN THE YOUTH OF TEMPLES AT AMPHAWA DISTRICT IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระสมุห์อัครโภคิน การเกษม*, พระวชิรวาที (กล้า พราหมณ์แก้ว), พระมหากังวาล ศรชัย
Phrasamu Aakkharaphokhin Kankasem*, Phrawachirawatee (Kla Brahmkaew), Phramaha Kangwal Sornchai
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: akkarapokinoottara@hotmail.com
Received February 8, 2026; Revised May 5, 2026; Accepted May 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม 2. เปรียบเทียบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากเยาวชนในสถานศึกษาเขตพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 222 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ และการวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความมีวินัยมีระดับการปฏิบัติสูงสุด รองลงมาคือด้านความซื่อสัตย์ โดยทั้งสองด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความประหยัดมีระดับการปฏิบัติมวลรวมต่ำที่สุด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง 2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามสมมติฐานพบว่า เยาวชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับวุฒิธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และ 3. ปัญหา และข้อเสนอแนะ พบว่า พระสงฆ์ยังขาดการส่งเสริมให้เยาวชนยึดถือระบบวินัยต่อผู้อื่น การลดอคติหรือความลำเอียง และการสอนให้เยาวชนรู้จักฐานะทางการเงินของตนเองเพื่อให้คิดก่อนใช้จ่าย สำหรับข้อเสนอแนะคือควรเน้นการอบรมให้เยาวชนมีความเมตตาต่อกัน ส่งเสริมวินัยทางการเงิน และปลูกฝังการรักษาชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลเพื่อให้เยาวชนประพฤติตนเป็นคนดีของครอบครัวและสังคม

คำสำคัญ: การปลูกฝัง, คุณธรรมจริยธรรม, เยาวชน

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of moral and ethical cultivation among youth by temples in Amphawa District, Samut Songkhram Province; 2. compare the moral and ethical cultivation among youth by temples in Amphawa District, classified by personal factors; and 3. investigate problems, obstacles, and recommendations regarding moral and ethical cultivation among youth by temples in Amphawa District. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, a questionnaire was used to collect data from 222 youths in educational institutions in Amphawa District. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. For the qualitative research, documentary analysis and interviews were employed to collect data from nine key informants. The data were analyzed using contextual content analysis.

The findings revealed that 1. The overall level of moral and ethical cultivation was high. When individual aspects were considered, discipline had the highest level of practice, followed by honesty, both of which were at a high level, while frugality had the lowest level of practice, at a moderate level. 2. The comparison by personal factors revealed that youths with different genders, ages, educational levels, and Dhamma Studies qualification levels did not differ in their levels of practice; therefore, the research hypotheses were rejected. and 3. Regarding problems and recommendations, monks still lacked adequate efforts to encourage youth to maintain discipline toward others, reduce prejudice or bias, and understand their financial circumstances before spending. It was therefore recommended that greater emphasis be placed on cultivating compassion among youth, promoting financial discipline, and encouraging them to uphold their family reputation so that they may conduct themselves as good members of their families and society.

Keywords: Cultivation, Morality and Ethics, Youth

บทนำ

หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างประโยชน์สุขและความสงบเรียบร้อยให้แก่สังคมโดยรวม ดังปรากฏในพุทธกิจที่พระพุทธเจ้าทรงส่งศาสนทูตไปประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์เพื่ออนุเคราะห์โลกและนำพาสันติสุขมาสู่มวลมนุษย์ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงเปรียบความรู้เป็นเสมือนเครื่องยนต์และคุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่ทำหน้าที่ควบคุมทิศทางการพัฒนาให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องและปลอดภัย สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาสังคมและประเทศชาติไม่อาจอาศัยเพียงความรู้เชิงเทคนิคหากแต่ต้องมีคุณธรรมเป็นรากฐานกำกับการใช้ความรู้อย่างเหมาะสม ในทางจิตวิทยาตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ Bandura (1977) ระบุว่า พฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการสังเกตและเลียนแบบตัวอย่าง (Modeling) โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในวัยแสวงหาอัตลักษณ์ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson (1993) พระสงฆ์จึงเป็นกลไกและแบบอย่างสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม หากการพัฒนาขาดคุณธรรมย่อมก่อผลเสียมากกว่าผลดีเปรียบเสมือนต้นไม้ที่เติบโตโดยปราศจากแก่นแท้ในการดำรงอยู่

การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับทั้งมิติของความคิดและการแสดงออกทางพฤติกรรม โดยคุณธรรมหมายถึงการคิดและยึดมั่นในการกระทำความดีอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่จริยธรรมหมายถึงการประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ แม้บริบทสังคมร่วมสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่รากฐานวัฒนธรรมไทยยังคงผูกพันกับจริยศึกษาแบบพุทธอย่างลึกซึ้ง (พระมหาอดิศร ถิรสีโล, 2540) ส่งผลให้การส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบยังคงเป็นภารกิจสำคัญของการจัดการศึกษาชาติ เพื่อเสริมสร้างสติและปัญญาให้เยาวชนสามารถคัดกรองข้อมูลข่าวสารได้อย่างมีวิจารณญาณ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการก่อตัวของพฤติกรรมมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญ การอาศัยสถาบันทางศาสนาเป็นฐานในการพัฒนาจิตใจจึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมไทยที่มีมาอย่างยาวนานและยังคงความสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวไปสู่ทิศทางที่พึงประสงค์ได้

สภาพสังคมปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยกำลังเผชิญความเสี่ยงรอบด้านจากสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เป็นอันตราย ปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถจำแนกได้เป็น 9 ด้านสำคัญ ได้แก่ ปัญหายาเสพติด พฤติกรรมฟุ้งเฟ้อขาดวินัย ปัญหาการออกกลางคันทางการศึกษา ปัญหาทางเพศก่อนวัยอันควร ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมก้าวร้าว ปัญหาการใช้เวลาว่างอย่างไม่เหมาะสม ปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรง ปัญหาครอบครัวที่เปราะบาง และปัญหาการค้ามนุษย์หรือการใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย (สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญซื่อ, 2551) ปัญหาเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวหากแต่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนสอดคล้องกับทฤษฎีระบบนิเวศ (Ecological Systems Theory) ที่ชี้ให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมทุกระดับส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตเยาวชน ซึ่งถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญยิ่งของประเทศในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวจึงสะท้อนถึงวิกฤตการณ์ทางสังคมที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเพื่อลดโอกาสในการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนในวงกว้าง

จากการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชน พบแนวโน้มพฤติกรรมที่น่ากังวลสองลักษณะสำคัญ ได้แก่ กลุ่มพฤติกรรมที่ยิ่งเติบโตยิ่งเพิ่มขึ้น เช่น การเที่ยวกลางคืน การโดดเรียน และการยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ขณะที่กลุ่มพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์กลับมีแนวโน้มลดลงตามวัย เช่น การเข้าวัด การทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว และการช่วยงานบ้าน (สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญซื่อ, 2551) ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนผ่านกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เยาวชนต้องเผชิญกับการหลั่งไหลของวัฒนธรรมที่หลากหลายและซับซ้อนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของวัดในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในบริบทพื้นที่ที่มีความเฉพาะตัวได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบเชิงปริมาณนำเชิงคุณภาพ (Explanatory Sequential Design) ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 222 คน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน เพื่อนำข้อมูลมาอธิบายขยายผลและสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ เยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 494 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% คำนวณได้จำนวน 222 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) จำแนกตามสถานศึกษา

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่อบรม 3 รูป ผู้อำนวยการโรงเรียน 3 คน และผู้ปกครองเยาวชน 3 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและมีประสบการณ์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ข้อมูลส่วนบุคคล (Check List) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรม (Rating Scale 5 ระดับ) และปัญหาอุปสรรค (Open-ended) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประกอบด้วย 1. ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งต้องมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และ 2. นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70

3.2 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไปและประเด็นเชิงลึกเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพโดยการนำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของประเด็นคำถามและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงสภาพความเป็นจริงในพื้นที่ศึกษามากที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงสถานศึกษาในพื้นที่เป้าหมายเพื่อขอแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและติดตามเก็บคืนให้ครบถ้วนร้อยละ 100 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการนัดหมายวันเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สะดวกเพื่อเข้าสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด โดยขออนุญาตจดบันทึกและบันทึกเสียงเพื่อนำมาถอดเทปสรุปประเด็น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยใช้ค่าเอฟ (F-test) ทั้งนี้ หากตรวจพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะดำเนินการเปรียบเทียบผลต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ต่อไป

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)

ผลการวิจัย

1. ระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม

ที่	การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	ระดับการปฏิบัติ		
		$\overline{X}$	S.D.	ระดับ
1.	ด้านความมีวินัย	3.78	0.21	มาก
2.	ด้านความซื่อสัตย์	3.73	0.20	มาก
3.	ด้านความเมตตา	3.68	0.21	มาก
4.	ด้านความประหยัด	3.41	0.19	ปานกลาง
5.	ด้านความกตัญญู	3.69	0.17	มาก
	ภาพรวม	**3.66**	**0.08**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.66, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความมีวินัยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.78, S.D. = 0.21) รองลงมา ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.73, S.D. = 0.20) ด้านความเมตตา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.68, S.D. = 0.21) ด้านความกตัญญู มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.69, S.D. = 0.17) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความประหยัดอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.41, S.D. = 0.19) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับความคิดเห็นของเยาวชนที่มีต่อเยาวชนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ

เพศ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	3.66	0.09	0.83	0.20
หญิง	3.65	0.08		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเยาวชนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของเยาวชนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา ระดับชั้นธรรมศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.000	0.32	0.72
	ภายในกลุ่ม	1.78	219	0.008		
	รวม	1.78	221			
ระดับชั้นที่กำลังศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.00	2	0.000	0.54	0.57
	ภายในกลุ่ม	1.77	219	0.008		
	รวม	1.77	221			
ระดับชั้นธรรมศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.02	3	0.007	1.11	0.34
	ภายในกลุ่ม	1.76	218	0.008		
	รวม	1.78	221			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า เยาวชนที่มีอายุ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา และระดับชั้นธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง พระสงฆ์ยังไม่ได้มีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมวินัย การเคารพลำดับก่อนหลัง และการขจัดอคติในหมู่เยาวชนอย่างชัดเจน อีกทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังเน้นเชิงนามธรรมมากกว่าการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดด้านทักษะชีวิต เช่น การบริหารจัดการเงินและการรักษาเกียรติของตนและครอบครัว ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำคัญคือควรพัฒนารูปแบบการอบรมเชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง ควบคู่กับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับทักษะ

ชีวิต พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ครอบครัว และสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความมีวินัย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 รองลงมา ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความประหยัด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ผลการวิจัยอธิบายได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของวัดในพื้นที่ยังคงมีประสิทธิผลในระดับที่ดี เนื่องจากวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางสังคมและจิตใจในการถ่ายทอดค่านิยมพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านความมีวินัยและความซื่อสัตย์ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สามารถปลูกฝังผ่านกิจกรรมทางศาสนาและวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างต่อเนื่อง ด้านความประหยัดที่อยู่ในระดับปานกลางสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเชื่อมโยงหลักธรรมกับทักษะชีวิตด้านเศรษฐกิจของเยาวชนในบริบทปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเวฬุวนาภิรมย์ (ทวีป กิตฺติสาโร) (2564) ได้วิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัวในตำบลคลองตาคต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของสถาบันหลักในการหล่อหลอมคุณธรรมพื้นฐานของเยาวชน สอดคล้องในประเด็นที่ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในสังคมไทยยังคงอยู่ในระดับที่ดีเมื่อมีสถาบันหลัก เช่น วัดหรือครอบครัว เป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดคุณค่า แม้จะมีบางมิติที่ยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

2. การเปรียบเทียบการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อเยาวชนที่มีต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนเยาวชนที่มีอายุ ระดับชั้นที่กำลังศึกษา และระดับชั้นธรรมศึกษาที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงครามไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการวิจัยอธิบายได้ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของวัดมีลักษณะเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความเป็นสากลและครอบคลุมเยาวชนทุกกลุ่ม โดยไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เนื่องจากการถ่ายทอดคุณธรรมผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการอบรมของวัดมีรูปแบบเดียวกันและเข้าถึงเยาวชนอย่างเท่าเทียม จึงทำให้ระดับความคิดเห็นของเยาวชนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดเฉลิม โชติกโร (บุญเยี่ยม) (2565) ได้วิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียนไม่ส่งผลต่อระดับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยการปลูกฝังคุณธรรมยังคงอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันในทุกกลุ่ม สอดคล้องในประเด็นที่ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างคุณค่าพื้นฐานร่วมของสังคมมากกว่าการจำแนกตามลักษณะเฉพาะของบุคคล ทำให้ผลลัพธ์มีลักษณะไม่แตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง พระสงฆ์ยังไม่ได้มีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมวินัย การเคารพลำดับก่อนหลัง และการขจัดอคติในหมู่เยาวชนอย่างชัดเจน อีกทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังเน้นเชิงนามธรรมมากกว่าการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบข้อจำกัดด้านทักษะชีวิต เช่น การบริหารจัดการเงินและการรักษาเกียรติของตนและครอบครัว ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ดังนั้น ข้อเสนอแนะสำคัญคือควรพัฒนารูปแบบการอบรมเชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง ควบคู่กับการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับทักษะชีวิต พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ครอบครัว และสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืนในระยะยาว ผลการวิจัยอธิบายได้ว่า กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของวัดยังคงมีลักษณะเชิงนามธรรมและขาดการออกแบบเชิงระบบที่เน้นการปฏิบัติจริง ส่งผลให้เยาวชนไม่สามารถแปลงหลักธรรมไปสู่พฤติกรรมในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งบทบาทของพระสงฆ์ยังไม่ปรากฏในเชิงรุกเพียงพอในการพัฒนาเยาวชนให้เกิดวินัย การลดอคติ และทักษะชีวิตที่จำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระภูกิจ ภูริสีโล (รมราษฎร์) (2566) ได้วิจัยเรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของพระสงฆ์แก่นักเรียน โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า แม้การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะอยู่ในระดับมาก แต่ยังพบปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ขาดความกระตือรือร้น ขาดการวางแผนในการใช้จ่าย และมีพฤติกรรมช่วยเหลือกันในทางที่ไม่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ครู และผู้ปกครองในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องในประเด็นที่ว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะเกิดผลอย่างแท้จริงเมื่อมีการบูรณาการเชิงปฏิบัติและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นผลการศึกษาเกี่ยวกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังนี้

1. ด้านความมีวินัย ได้แก่ พระสงฆ์มีสอดแทรกบทเรียนเกี่ยวกับการปลูกฝังวินัย ระเบียบแบบแผน และข้อบังคับแก่นักเรียน พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความยึดถือในระบบตามลำดับก่อน-หลัง และพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนมีระเบียบวินัยตรงต่อเวลา ตลอดจนพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีความยึดมั่นในแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติทางสังคม

2. ด้านความซื่อสัตย์ ได้แก่ พระสงฆ์ได้ส่งเสริมให้นักเรียนประพฤติตนอย่างสุจริต ยึดมั่นในความจริง ไม่หลอกลวงผู้อื่น รวมทั้งปลูกฝังให้มีความจริงใจต่อกัน และหลีกเลี่ยงการทุจริตคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. ด้านความเมตตา ได้แก่ พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตอาสา ช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ คิดทำประโยชน์แก่สังคมและเพื่อนมนุษย์ และพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแบ่งปัน เสียสละ มีความปรารถนาเกื้อกูลกัน ตลอดจนพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนเห็นอกเห็นใจกันและกัน และเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์

4. ด้านความประหยัด ได้แก่ พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักดำเนินชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ่มเฟือยฟุ่งเฟ้อ พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคุณค่าของเวลาและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตลอดจนพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

5. ด้านความกตัญญู ได้แก่ พระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้สำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ พระสงฆ์มีการสอดแทรกบทเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่นักเรียน ตามโอกาสสมควร และพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนร่วมกันแสดงออกซึ่งความกตัญญูในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันแม่ ฯลฯ ตลอดจนพระสงฆ์มีการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณเมื่อมีโอกาส

6. หลักสุจริตธรรม (กายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต) เพื่อนำมาบูรณาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นแก่นสำคัญในพระพุทธศาสนา ที่สามารถนำมาประยุกต์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของวัดในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่ากลไกสำคัญคือการใช้หลักสุจริตธรรมอันประกอบด้วยกาย วาจา และใจ เป็นแกนหลักในการบูรณาการพัฒนาคุณธรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตจริง โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นแม่พิมพ์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่าน 5 มิติสำคัญ เริ่มจากการวางรากฐานด้านความมีวินัยที่เน้นระเบียบแบบแผนและการตรงต่อเวลาควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้านความซื่อสัตย์ที่ปลูกฝังความจริงใจและไม่ทุจริตคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะที่ด้านความเมตตาถูกขยายผลผ่านกิจกรรมจิตอาสาเพื่อให้เยาวชนเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และรู้จักการแบ่งปันส่วนด้านความประหยัดมุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและเวลาเพื่อการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายเหมาะสมกับตนเองและสังคมเป็นสำคัญสุดท้ายคือด้านความกตัญญูที่เน้นการรู้คุณและตอบแทนผู้มีพระคุณในโอกาสที่เหมาะสมซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืนโดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนอย่างแท้จริง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านความมีวินัย พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรส่งเสริมการจัดกิจกรรมอบรมที่เน้นการปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ และการตรงต่อเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังวินัยพื้นฐานให้แก่เยาวชนในชีวิตประจำวัน

2. ด้านความซื่อสัตย์ พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรเน้นการสอนและการเป็นแบบอย่างด้านความซื่อสัตย์สุจริต ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าของความจริงใจและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

3. ด้านความเมตตา พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรส่งเสริมกิจกรรมที่ปลูกฝังความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตใจอ่อนโยนและลดพฤติกรรมก้าวร้าวในสังคม

4. ด้านความประหยัด พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรบูรณาการการเรียนรู้เรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณและวินัยทางการเงินเข้ากับการอบรมคุณธรรม เพื่อให้เยาวชนรู้จักการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่าและมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

5. ด้านความกตัญญู พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานคุณธรรมที่มั่นคงแก่เยาวชนและสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านความมีวินัย พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรจัดกิจกรรมฝึกวินัยอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ และการฝึกปฏิบัติตามกติกาของวัด เพื่อให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

2. ด้านความซื่อสัตย์ พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความซื่อสัตย์ในชีวิตประจำวัน เช่น การทำกิจกรรมกลุ่มที่เน้นความรับผิดชอบและความโปร่งใส พร้อมทั้งสะท้อนผลการปฏิบัติ เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงผลดีของความซื่อสัตย์

3. ด้านความเมตตา พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น และการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความเอื้ออาทรและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. ด้านความประหยัด พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติเรื่องการออมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการดำเนินชีวิตตามหลักพอประมาณ ผ่านกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชน

5. ด้านความกตัญญู พระสงฆ์และวัดในอำเภออัมพวา ควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกคุณธรรมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังวัดหรือพื้นที่อื่นที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนและเพิ่มความครอบคลุมขององค์ความรู้

2. ควรศึกษาเชิงลึกโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติม เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วมหรือการสัมภาษณ์เชิงลึกเยาวชน เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในมิติเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

3. ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบหรือกิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในวัด แล้วประเมินผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ได้แนวทางที่มีประสิทธิผลและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

พระครูปลัดเฉลิม โชติกโร (บุญเยี่ยม). (2565). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของครูและนักเรียนตามแนวทางพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูเวฬุวนาภิรมย์ (ทวีป กิตฺติสาโร). (2564). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของสถาบันครอบครัวในตำบลคลองตาคต อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระภูกิจ ภูริสีโล (รมราษฎร์). (2566). การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของพระสงฆ์แก่นักเรียน โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอดิศร ถิรสีโล. (2540). คุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์.

สมพงษ์ จิตระดับ และอัญญมณี บุญซื่อ. (2551). หลักสูตรสิทธิเด็กและการวางแผนท้องถิ่นเพื่อเด็กและเยาวชน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมดาเพรส จำกัด.

Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Erikson, E. H. (1993). Childhood and Society. New York: W. W. Norton & Company.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

MANAGEMENT FOR THE CONSERVATION OF ANTIQUES Of PRASATSIT TEMPLE AT DAMNOEN SADUAK DISTRICT IN RATCHABURI PROVINCE

พระสมุห์สุชาติ กบิญชรานนท์*, พระมหากังวาล ศรชัย,
พระครูภัทรสารสุนทร (สุรพล แย้มชุ่ม)
Phrasamu Suchat Kabincharanon*, Phramaha Kangwal Sornchai,
Phrarkhruphattarasansunthon (Surapol Yaemchum)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: suchartapichato@hotmail.com
Received February 10, 2026; Revised May 6, 2026; Accepted May 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2. เปรียบเทียบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 369 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา สามัญ อาชีพ และรายได้ มีระดับการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ วัดขาดมาตรฐานในการป้องกันภัยจากอุทกภัยและอัคคีภัยในบริเวณสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการสร้างมาตรฐานในการป้องกันภัยจากอุทกภัยและอัคคีภัยในบริเวณสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุอย่างบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการอนุรักษ์โบราณวัตถุไม่ให้ได้รับความเสียหาย

คำสำคัญ: การอนุรักษ์, โบราณวัตถุ, วัดปราสาทสิทธิ์

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of management for the conservation of antiquities at Wat Prasat Sit, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province; 2. compare the management for the conservation of antiquities at Wat Prasat Sit, classified by personal factors; and 3. investigate the problems, obstacles, and recommendations regarding the management for the conservation of antiquities at Wat Prasat Sit. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, questionnaires were administered to 369 residents of Prasat Sit Subdistrict, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, F-test, and one-way analysis of variance. For the qualitative research, interviews were conducted with nine key informants, and the data were analyzed using contextual content analysis.

The findings revealed that 1. The overall level of management for the conservation of antiquities at Wat Prasat Sit was high. When individual aspects were considered, cooperation with government agencies in conserving antiquities had the highest mean, followed by the care and preservation of antiquities, while providing the public with knowledge about antiquities conservation had the lowest mean; nevertheless, all aspects were at a high level. 2. The comparison of management for the conservation of antiquities classified by personal factors revealed that people with different genders, ages, general education levels, occupations, and incomes did not differ in their levels of practice; therefore, the research hypotheses were rejected. and 3. The major problem and obstacle was the lack of adequate standards for protecting antiquities storage areas against floods and fires. It was therefore recommended that integrated standards for flood and fire prevention in antiquities storage areas be established in collaboration with relevant agencies to protect antiquities from damage and ensure their effective conservation.

Keywords: Conservation, Antiquities, Wat Prasat Sit

บทนำ

จากการศึกษาวิจัยและเอกสารทางประวัติศาสตร์พบว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทในไทยมีรากฐานมาจากการส่งสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชโดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นประธานเผยแผ่ในดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งปรากฏหลักฐานสำคัญคือศิลารูปธรรมจักรกับกวางหมอบที่จังหวัดนครปฐม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2537) การเผยแผ่ศาสนาในปัจจุบันจึงต้องอาศัยศิลปวัตถุและโบราณวัตถุซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินมาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาและความเชื่อเนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นผลรวมของการสั่งสมประสบการณ์ที่ช่วยให้มนุษย์อยู่รอดและเจริญงอกงามมาจนถึงปัจจุบัน โบราณวัตถุจึงมีนิยามครอบคลุมทั้งสังหาริมทรัพย์ที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นหรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ซึ่งมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา พิธีกรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมทุกยุคสมัย (สายันต์ ไพรชาญจิตร์, 2548) การทำความเข้าใจในคุณค่าเหล่านี้จะช่วยให้นักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานอนุรักษ์ได้อย่างถูกต้องโดยไม่ทำลายหรือบิดเบือนความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ที่เป็นรากฐานสำคัญของชาติสืบไป

ในด้านการบริหารจัดการและการรักษาความคงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรม กรมศิลปากรได้จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อผดุงรักษาและสืบทอดงานช่างฝีมือผ่านการขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุและการสร้างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน (กรมศิลปากร, 2549) โบราณวัตถุในทางพระพุทธศาสนาเปรียบเสมือนบรรพบุรุษหรือตำราที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรซึ่งอนุชนรุ่นหลังควรให้ความเคารพนอบน้อมและดูแลรักษาเฉกเช่นญาติผู้ใหญ่เนื่องจากเป็นหลักฐานแสดงความรุ่งเรืองของเทคโนโลยีและสังคมในอดีต (พระมหาเสถียร ถาวรธมฺโม, 2555) โดยเฉพาะโบราณวัตถุส่วนใหญ่ที่ประดิษฐานอยู่ในวัดซึ่งทำให้พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแกนนำอนุรักษ์ร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนสมบัติของชาติ การพัฒนาประเทศในสภาวการณ์ปัจจุบันจึงต้องรักษาดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาโดยอาศัยการดัดแปลงใช้สอยโบราณสถานและสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับยุคสมัยแต่ยังคงต้องรักษาลักษณะเด่นและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ไว้อย่างครบถ้วนเพื่อให้มรดกเหล่านี้สามารถส่งผ่านคุณประโยชน์ไปสู่คนรุ่นต่อไปได้อย่างยั่งยืน

ในสภาวการณ์ปัจจุบัน แม้ว่าภาครัฐและเอกชนจะมีการกำหนดระเบียบและแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ แต่การทำลายโบราณวัตถุอันเกิดจากความขาดจิตสำนึกของคนในชาติยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสมบัติของแผ่นดิน การอนุรักษ์โบราณวัตถุจึงเป็นงานที่มีความละเอียดอ่อนและมีกระบวนการที่สลับซับซ้อนในทุกรูปแบบ ซึ่งพระสงฆ์ในฐานะแกนนำหลักในการดูแลรักษาทรัพย์สินภายในวัด จำเป็นต้องศึกษาทำความรู้จักกับโบราณวัตถุอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านวัสดุที่ใช้ สภาพสิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคม (กรมศิลปากร, 2533) เพื่อที่จะสามารถกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางในการบูรณะได้อย่างเหมาะสม โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการหลายสาขาควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง มิฉะนั้นความปรารถนาดีในการอนุรักษ์อาจกลายเป็นการสร้างความเสียหายและทำให้มรดกที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ต้องเสื่อมสภาพหรือสูญหายไปเร็วกว่าเดิม

วัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ถือเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญของการเป็นศูนย์กลางรวบรวมโบราณวัตถุทั้งในระดับวัดและชุมชน จนมีการจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์โบราณวัตถุวัดปราสาทสิทธิ์เพื่อคุ้มครองรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีทั้งประเภทขึ้นทะเบียนและไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม โบราณวัตถุเหล่านี้กำลังเผชิญกับสภาพความชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา ในขณะที่พระสงฆ์และผู้ดูแลยังขาดความเข้าใจในวิธีการจัดการเชิงวิชาการและการวางแผนพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับเด็กและเยาวชน (กรมศิลปากร, 2533) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงระบบการจัดการและกระบวนการอนุรักษ์ของวัดปราสาทสิทธิ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อนำข้อมูลมาใช้วางแผนพัฒนาการดูแลรักษาให้โบราณวัตถุคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์และทรงคุณค่าสูงสุด ซึ่งนอกจากจะเป็นการสืบทอดมรดกทางพระพุทธศาสนาให้แก่อนุชนรุ่นหลังแล้ว ยังสามารถใช้เป็นโมเดลต้นแบบในการวางแผนอนุรักษ์โบราณวัตถุในสถานที่อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุ ของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีลักษณะเป็นการวิจัยแบบขนาน (Convergent Parallel Design) ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสองส่วนในช่วงเวลาเดียวกัน และนำผลการวิจัยมาบูรณาการร่วมกันในขั้นตอนการอภิปรายผลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 369 คน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูปหรือคน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปและภูมิลำเนาในพื้นที่ในตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 4,638 คน (เทศบาลตำบลประสาทสิทธิ์ จังหวัดราชบุรี, 2565)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 369 ราย จากนั้นดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ จำนวน 1 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ จำนวน 2 คน และ กลุ่มที่ 4 ปราชญ์ชาวบ้านในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับยกระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question) และแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88

3.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี แบบสัมภาษณ์

เชิงลึกเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 ประเด็นเกี่ยวกับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกแก่การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษา จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองทั้งหมด โดยมีการติดตามและรวบรวมแบบสอบถามกลับคืนอย่างครบถ้วนทุกฉบับ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือราชการจากผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเชิงลึก จากนั้นประสานงานเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้ให้ข้อมูล เมื่อถึงวันและเวลาที่กำหนด ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างที่จัดเตรียมไว้ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาอย่างรอบด้าน โดยได้รับอนุญาตให้ใช้การจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องครบถ้วน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปวิเคราะห์เชิงเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยได้มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูล ขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ (Informed Consent) และรับรองการเก็บรักษาความลับของข้อมูล (Confidentiality) รวมทั้งไม่เปิดเผยชื่อหรือข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปและลักษณะเชิงสถิติของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: One-Way ANOVA) ด้วยค่าเอฟ (F-test) ทั้งนี้ เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) เพื่อระบุคู่ที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจะถูกนำไปใช้ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อการตีความผลการวิจัยในภาพรวม

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล สังเคราะห์ประเด็นสำคัญ และตีความเชิงความหมาย

ผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

	การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ	3.58	0.52	มาก
2	ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชน	3.41	0.61	ปานกลาง
3	ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ	3.74	0.48	มาก
	ภาพรวม	**3.58**	**0.44**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสูงสุด ได้แก่ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีระดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม จำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.07	2	0.03	1.65	0.19
	ภายในกลุ่ม	8.44	366	0.02		
	รวม	8.51	368			
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.03	3	0.01	1.00	0.39
	ภายในกลุ่ม	3.61	365	0.01		
	รวม	3.64	368			
การศึกษาสามัญ	ระหว่างกลุ่ม	0.01	2	0.03	0.65	0.52
	ภายในกลุ่ม	3.49	366	0.09		
	รวม	3.50	368			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.01	3	0.02	0.15	0.93
	ภายในกลุ่ม	3.64	365	0.06		
	รวม	3.65	368			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	.00	2	0.03	0.34	0.71
	ภายในกลุ่ม	3.63	366	0.01		
	รวม	3.63	368			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ในทุกประเด็น

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า การดำเนินงานยังประสบข้อจำกัดในหลายด้าน ทั้งการขาดมาตรฐานในการป้องกันและควบคุมการทรุดตัวของดิน ซึ่งอาจส่งผลต่อความมั่นคงของโบราณวัตถุในระยะยาว อีกทั้งยังขาดระบบเฝ้าระวังอัคคีภัยและการป้องกันการลอบวางเพลิงที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณวัตถุยังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนขาดความตระหนักและการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม รวมถึงวัดยังขาดบทบาทเชิงรุกในการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของข้อเสนอแนะ ควรมีการพัฒนามาตรการป้องกันความเสี่ยงทั้งด้านโครงสร้างและอัคคีภัยอย่างเป็นระบบ เสริมสร้างการให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านกิจกรรมทางศาสนาและสื่อชุมชน ส่งเสริมภาวะผู้นำและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงาน ตลอดจนจัดให้มีระบบการประสานงานและการแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการอนุรักษ์โบราณวัตถุให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชนอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรณ์ธนัศร์ กนฺตวีโร (ชัยธรรมภัทร์) (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรม ควบคู่กับการดำเนินการอนุรักษ์ทั้งในระดับพื้นฐาน ได้แก่ การดูแลรักษา การป้องกันคุ้มครอง และการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม และในระดับขั้นสูง ได้แก่ การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ และการป้องกันการเสื่อมสภาพภายใต้คำแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานและชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในประเด็นการให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและการดูแลรักษาโบราณวัตถุอย่างเป็นระบบ อันส่งผลให้การจัดการเพื่อการอนุรักษ์อยู่ในระดับมากโดยภาพรวม

2. การเปรียบเทียบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาสามัญ อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีระดับการปฏิบัติในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ในทุกประเด็น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสิทธิปัญญากร (ทองลอย ธนปญฺโญ) (2566) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

ในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ของประชาชนไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า วัดขาดมาตรฐานในการป้องกันและควบคุมการทรุดตัวของดิน ขาดการเฝ้าระวังอัคคีภัยและการลอบวางเพลิง ขาดการเผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์โบราณวัตถุอย่างทั่วถึง และขาดบทบาทเชิงรุกในการประสานหน่วยงานราชการ ส่วนข้อเสนอแนะคือควรพัฒนามาตรการป้องกันความเสี่ยงด้านโครงสร้างและอัคคีภัย เสริมสร้างการให้ความรู้แก่ประชาชนผ่านกิจกรรมทางศาสนาและสื่อชุมชน ส่งเสริมภาวะผู้นำในการศึกษาดูงาน และจัดระบบการแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวอธิบายได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านมาตรฐานความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน และกลไกการสื่อสารเชิงความรู้กับชุมชน รวมถึงการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่ยังขาดความเป็นระบบ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดปัญญา อุตฺตมวโส (อุดมวงศ์ศิริ) (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง การจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ซึ่งพบว่า วัดประสบปัญหาด้านการจัดการความเสี่ยง การขาดมาตรการด้านความปลอดภัย และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันสอดคล้องกับประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการพัฒนามาตรฐานการอนุรักษ์โบราณวัตถุอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่องนี้ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงระบบจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังนี้

องค์ความรู้จากการวิจัยพบว่าการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุของวัดปราสาทสิทธิ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความโดดเด่นในด้านความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและการดูแลรักษาเชิงกายภาพ แต่จำเป็นต้องยกระดับการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ภาคประชาชนให้เข้มข้นขึ้น ในด้านความแตกต่างทางสังคม พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลทั้งเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ไม่ส่งผลต่อระดับการจัดการอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพและความตระหนักร่วมของคนในพื้นที่ต่อมรดกทางวัฒนธรรม ประเด็นที่ทรงคุณค่าที่สุดคือการค้นพบแนวทางการบริหารความเสี่ยงแบบบูรณาการที่เน้นการป้องกันเชิงรุก โดยเฉพาะการสร้างระบบมาตรฐานเพื่อป้องกันอุทกภัยและอัคคีภัยร่วมกับภาคีเครือข่ายภายนอก ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยรักษาโบราณวัตถุให้คงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรกำหนดมาตรการดูแลรักษาโบราณวัตถุอย่างเป็นระบบ เน้นการป้องกันความเสื่อมสภาพและจัดทำทะเบียนข้อมูลเพื่อการติดตามอย่างต่อเนื่อง

2. ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชน คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้และสร้างจิตสำนึกผ่านกิจกรรมทางศาสนา การอบรม และสื่อชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรพัฒนาความร่วมมือเชิงบูรณาการด้านวิชาการ มาตรฐานการอนุรักษ์ และการบูรณะซ่อมแซมเพื่อความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการดูแลรักษาโบราณวัตถุ คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ ตรวจสอบสภาพเป็นระยะ และกำหนดมาตรการป้องกันความเสียหายจากสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติอย่างชัดเจน

2. ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุแก่ประชาชน คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรจัดกิจกรรมอบรม บรรยายธรรม และเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักและการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ คณะสงฆ์และวัดปราสาทสิทธิ์ควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขึ้นทะเบียน บูรณะซ่อมแซม และติดตามประเมินผลการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังวัดหรือพื้นที่ที่มีลักษณะทางประวัติศาสตร์และบริบทชุมชนที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์โบราณวัตถุในมิติต่าง ๆ

2. ควรนำตัวแปรด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน เครือข่ายความร่วมมือ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกรอบในการศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย

3. ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์เชิงลึกและสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. (2549). 95 ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

_____. (2533). แผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

เทศบาลตำบลประสาทสิทธิ์ จังหวัดราชบุรี. (2565). สภาพทั่วไปเทศบาลประสาทสิทธิ์. สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567 จาก http://www.prasatsith.go.th/home/index.php?%20option=com%20_content&view=article&id=48&Itemid=59.

พระครูสิทธิปัญญากร (ทองลอย ธนปญฺโญ). (2566). แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุพรรณบุรี (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรณ์ธนัศร์ กนฺตวีโร (ชัยธรรมภัทร์). (2566). แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถาน วัดพระพุทธบาทราชวรมหาวิหาร จังหวัดสระบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดปัญญา อุตฺตมวโส (อุดมวงศ์ศิริ). (2566). การจัดการอนุรักษ์โบราณสถานของวัดเจติยาราม อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาเสถียร ถาวรธมฺโม (เกษาชาติ). (2554). การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2537). สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สายันต์ ไพรชาญจิตร์. (2548). การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

LEADERSHIP IN TEMPLE MANAGEMENT OF ABBOTS IN SAK LEK DISTRICT PHICHIT PROVINCE

พระครูพิพัฒน์ปริยัติคุณ (สิริคุตต์ ห้อยไทยสงค์)*, พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ), นิกร ศรีราช
Phrakhruphiphatpariyattikhun (Sirikhut Hoithaisong)*, Phrakruwichotisikkhakit (Narong Denprasert), Nikorn Srirat
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: 29122521ppp@gmail.com
Received March 14, 2026; Revised May 10, 2026; Accepted May 19, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร 2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. นำเสนอภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จำนวน 100 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิธีการทดสอบค่า ที ค่า เอฟ และมีการวิเคราะห์ ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยนำมาสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อยืนยันผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.55) ส่วนหลักพรหมวิหารธรรม 4 ด้าน โดยภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.57) 2. การเปรียบเทียบโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้าน และ 3. ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้นจะต้องดำเนินตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านไปพร้อม ๆ กันโดยยึดหลักพระธรรมวินัยและหลักพรหมวิหารธรรมที่เป็นธรรมสำหรับผู้นำที่ต้องมีซึ่งจะทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสถานภาพทางวัดไม่เหมือนกันการดำเนินกิจกรรมจึงแตกต่างกันออกไปแต่การเป็นผู้นำที่ดีต้องยึดหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์บูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมให้เกิดมีในตนเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองวัดและดูแลพระสงฆ์จะต้องเอื้อเฟื้อต่อพุทธศาสนิกชนโดยรอบวัดเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงจะทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด
คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การบริหารจัดการวัด, เจ้าอาวาส

Abstract

This research article aimed to: 1. study the leadership in temple management of abbots in Sak Lek District, Phichit Province; 2. compare the leadership in temple management of abbots in Sak Lek District, Phichit Province, classified by personal factors; and 3. propose guidelines for leadership in temple management of abbots in Sak Lek District, Phichit Province.

This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, the sample consisted of 100 monks in Sak Lek District. Data were collected using a questionnaire and analyzed using mean, standard deviation, t-test, F-test, and one-way analysis of variance. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with nine key informants. The synthesized findings were subsequently validated through a focus group discussion.

The findings revealed that 1. The overall administration of Sangha affairs in six aspects was at a high level ($\overline{X}$ = 4.07, S.D. = 0.55), while the overall practice of the four Brahmavihara principles was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.36, S.D. = 0.57). 2. The comparison classified by personal factors revealed no significant differences overall or in any individual aspect. and 3. Leadership in temple management requires abbots to concurrently implement all six aspects of Sangha administration in accordance with the Dhamma and Vinaya and integrate the four Brahmavihara principles as essential virtues for leaders. Although temples differ in their contexts and conditions, resulting in different approaches to their activities, effective abbots should integrate the principles of Sangha administration with the Brahmavihara principles in their leadership. As temple administrators responsible for governing temples and supervising monks, abbots should also provide support and assistance to surrounding Buddhist communities. Such mutual support contributes to greater effectiveness in Sangha administration and temple management.

Keywords: Leadership, Temple Management, Abbot

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ถือเป็นส่วนหนึ่ง อันเกิดจากพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็งและการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในอดีตยกตัวอย่างคณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนหรือเป็นสาวกขององค์สมเด็จพระพุทธเจ้า ซึ่งทำหน้าที่ในการปฏิบัติเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปปฏิบัติในชีวิตเพื่อให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิปุโล), 2554) ปัจจุบัน พระสงฆ์และวัดเป็นตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนา โดยมีมหาเถรสมาคมและพระสังฆาธิการเป็นผู้ปกครองบริหารคณะสงฆ์และการพระศาสนาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมืองและระเบียบประเพณีของสังคมไทยในทุกส่วนทุกระดับ โดยคำว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ เป็นผู้ขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธศาสนาให้ปฏิบัติถูกต้อง (สำนักงานเจ้าคณะภาค 16, 2547) ส่วนคำว่า การคณะสงฆ์หรือการพระศาสนานี้ หมายถึง ภารกิจ 6 ประการ ประกอบด้วย การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ โดยวิธีดำเนินการทั้ง 6 ประการดังกล่าว บางประการมีกำหนดไว้ในระเบียบกฎมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตที่ถือปฏิบัติตามจารีตก็มีอยู่ (กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ดังนั้น วัดและพระสงฆ์จึงถือว่าเป็นศูนย์กลางเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในการพัฒนาจิตใจและพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี เปรียบประดุจเหมือนตะเกียงให้แสงสว่างเป็นประโยชน์แก่ผู้คน เป็นตะเกียงทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน เพราะฉะนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้นำการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งทั้งหลาย ทั้งปวงทั้งภายในวัดและภายนอกวัดด้วยหลักความถูกต้องดีงามและได้ประโยชน์

สูงสร้างความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นต่อวัดวาอาราม และเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทที่เป็นชาวบ้านอย่างครบถ้วนบริบูรณ์ ประชาชนจึงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นลักษณะการดำรงตน ดูแลสังคมหรือกระทั่งช่วยเหลือประเทศชาติ สังคม มีความสงบสุขร่มเย็น จนได้รับการขนานนามว่าเมืองพุทธ ดังนั้นเจ้าอาวาสจึงต้องมีภาวะผู้นำในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์

ภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะคือ ผู้นำต้องมีคุณสมบัติ เช่น มีสติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความดีงามและความสามารถของบุคคลที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2546) ดังพุทธภาษิตแสดงไว้ว่า “เมื่อฝูงโคว่ายน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปคด ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็น ใหญ่หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็จะประพฤติชั่วเสียหาย แว่นแคว้นทั้งหมด ก็จะยากเข็ญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรง ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็น ใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรม หมู่ประชาชนนอกนั้นก็จะพลอยดำเนินตามทั้งแว่นแคว้นก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม” (อง.จตุกฺก 21/70/98) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่สวัสดิภาพและสันติสุขของตนเอง องค์กร สังคมและประเทศชาติทั้งหมด (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2546) ดังนั้นพระสังฆาธิการหรือเจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและดำเนินกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านให้เกิดประสิทธิภาพรวมทั้งยังต้องเป็นผู้นำพุทธบริษัทในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในเขตปกครองอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางทางศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนไทย โดยเจ้าอาวาสมีบทบาทสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งล้วนส่งผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาและการพัฒนาชุมชนโดยตรง อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันวัดในพื้นที่ชนบท เช่น อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร กำลังเผชิญปัญหาหลายประการ เช่น การขาดแคลนพระภิกษุ ข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการบริหารจัดการที่ยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ ทำให้บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางจิตใจและการพัฒนาชุมชนลดลง

ดังนั้น การศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสจึงมีความสำคัญ เพื่อค้นหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร จำนวน 133 รูป (สำนักงานเจ้าคณะอำสากเหล็ก, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 รูป

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน ที่เป็นผู้บริหารงานคณะสงฆ์ในอำเภอสากเหล็กและไวยาวัจกรที่ทำงานกับพระสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงผู้นำชุมชนที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและใกล้ชิด ประกอบไปด้วย 1. กลุ่มพระสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จำนวน 3 รูป 2. กลุ่มไวยาวัจกรในอำเภอสากเหล็ก จำนวน 3 คน และ 3. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire)

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการแจกแบบสอบถามในพื้นที่เป้าหมาย 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด และ 3. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีขั้นตอนดังนี้ 1. ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ ตามที่กำหนดไว้ 3. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และ 4. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที ในกรณีตัว แปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ

ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน และผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียง เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3. วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และ 4. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านการปกครอง	4.27	0.56	มากที่สุด
2.	ด้านศาสนศึกษา	3.82	0.78	มาก
3.	ด้านการศึกษาสงเคราะห์	3.92	0.74	มาก
4.	ด้านการเผยแผ่	4.09	0.61	มาก
5.	ด้านสาธารณูปการ	4.27	0.58	มากที่สุด
6.	ด้านสาธารณสงเคราะห์	4.02	0.61	มาก
โดยภาพรวม		**4.07**	**0.55**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดและระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านที่อยู่ในค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการปกครอง ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.56) และด้านสาธารณูปการ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.58) รองลงมา ได้แก่ ด้านการเผยแผ่ ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.78) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบผลการศึกษาดังนี้

2.1 อายุ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 0.69, Sig = 0.56) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2.2 พรรษา พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 1.11, Sig = 0.35) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2.3 การศึกษาแผนกธรรม พระสงฆ์ที่มีการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 2.43, Sig = 0.07) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า แตกต่างกันคือด้านการเผยแผ่ ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

2.4 การศึกษาสามัญ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญ มีระดับการปฏิบัติต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 0.26, Sig = 0.85) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

3. ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร พบว่า 1. ด้านการปกครอง การปกครองวัดต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัดและปฏิบัติตามคณะสงฆ์เพื่อการดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน การปกครองโดยใช้หลักเมตตาธรรมในการปกครอง พ่อปกครองลูกและดูแลกันช่วยเหลือกัน การใช้หลักการมีส่วนร่วมและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและพระสงฆ์ในพื้นที่ในการจัดกิจกรรม 2. ด้านศาสนศึกษา การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาในระดับพื้นที่ของแต่ละตำบลหรือในระดับอำเภอ ส่งเสริมปัจจัยและสิ่งของรวมทั้งการสอนธรรมศึกษาให้กับนักเรียน ส่งเสริมการอ่านหนังสือด้วยตนเองและสวดมนต์จนเกิดความแตกฉานในศัพท์ทางพระพุทธศาสนา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งกองทุนการศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสากเหล็กทั้งพระสงฆ์และนักเรียน มีการจัดการตั้งสนามสอบนักธรรมและธรรมศึกษาให้กับพระสงฆ์และนักเรียน ส่งเสริมในการปรับปรุงบูรณะซ่อมอาคารเรียนและสนามกีฬาตลอดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกกับนักเรียน 4. ด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่ด้วยการบรรยายธรรมตามหน่วยงานของรัฐและสถานศึกษาและการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมการบรรยายธรรมและทำบุญตักบาตร เวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมด้านการเผยแผ่พระธรรมทูตในอำเภอเป็นประจำ 5. ด้านสาธารณูปการ การบูรณะวัดนั้นส่วนใหญ่สร้างตามความจำเป็นไม่สร้างอะไรที่เกินความจำเป็น การบูรณะนั้นทางวัดจะต้องประชุมคณะกรรมการในการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางการก่อสร้างและการหารายได้เนื่องจากทางวัดไม่มีงบประมาณ ร่วมกันคัดเลือกผู้รับเหมาในการก่อสร้างวางแผนมีแบบแปลนวัดเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม และ 6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงให้กำลังใจและสิ่งของใช้ที่จำเป็นและปัจจัย ร่วมกับทางเทศบาลตำบลสากเหล็ก MOU โรงเรียนและวัดช่วยเหลือกันทุกเรื่องตลอดทั้งจิตอาสาพัฒนาให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกันทำงาน การช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีการกำหนดค่าใช้จ่าย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร จากผลการวิจัยพบว่า ด้านการปกครอง อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากเจ้าอาวาสมีกฎระเบียบภายในวัดที่ชัดเจน ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยตามพระธรรมวินัยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารวัดอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นระบบส่งผลให้สามารถปกครองดูแลพระภิกษุและสามเณรให้ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และคำสั่งของมหาเถรสมาคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านศาสนศึกษาเนื่องจากเจ้าอาวาสจัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุและสามเณรภายในวัดอย่างต่อเนื่องพร้อมส่งเสริมให้เข้ารับการอบรมนักธรรมและบาลีก่อนสอบสนามหลวงรวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูสอนพระปริยัติธรรม

และเปรียญธรรมมีส่วนร่วมในงานคณะสงฆ์อย่างเหมาะสม ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เนื่องจากเจ้าอาวาสจัดการศึกษาที่มุ่งปลูกฝังจริยธรรมให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมรับผิดชอบงานด้านการศึกษาสงเคราะห์รวมทั้งสนับสนุนทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่ขาดแคลนในเขตปกครองของตนเอง ด้านการเผยแผ่ เนื่องจากเจ้าอาวาสจัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา และวันวิสาขบูชาพร้อมจัดอบรมให้ประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนพิธีและการปฏิบัติที่ถูกต้องรวมทั้งส่งเสริมการอบรมจริยธรรมให้ประชาชนรู้จักผิดชอบชั่วดี และสิ่งที่ควรทำควรเว้น ด้านสาธารณูปการ เนื่องจากเจ้าอาวาสดำเนินการซ่อมแซมเสนาสนะและถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมให้สามารถใช้งานได้ดีพร้อมก่อสร้างและพัฒนาสิ่งปลูกสร้างโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นรวมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาศาสนสมบัติภายในวัด ด้านสาธารณสงเคราะห์ เนื่องจากเจ้าอาวาสจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวกสำหรับการประกอบกิจกรรมบำเพ็ญกุศลของประชาชนพร้อมให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวก รวมทั้งจัดให้มีไฟส่องสว่างตามถนนภายในวัด เพื่อความปลอดภัยในการสัญจรของผู้มาร่วมงาน ซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานของพระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปณฺโณ) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธ ของคณะสงฆ์ภาค 3 ผลการศึกษาพบว่า อยู่ในระดับที่ดีมาก มีปัญหาและอุปสรรคในระดับที่น้อยมาก ด้านการเผยแผ่ พบว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากเจ้าอาวาสมีการจัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และยังเจ้าอาวาสมีการจัดอบรมให้ประชาชนเข้าใจถึงศาสนพิธีและการปฏิบัติที่ถูกต้อง รวมทั้งการจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรมแก่ประชาชนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี และสิ่งที่ควรทำควรเว้น และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวินัยธรกมลเมธ กตปุณฺโญ (โคว้ตระกูล) (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสาธารณะสงเคราะห์ พบว่า อยู่ในระดับมาก เนื่องจากเจ้าอาวาสมีการจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวกสำหรับการประกอบกิจกรรมบำเพ็ญกุศลและให้ความอนุเคราะห์ในการประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลได้พร้อมจัดให้มีไฟส่องสว่างตามถนนภายในวัด เพื่อความปลอดภัยในการสัญจรของผู้ที่มาร่วมงานบำเพ็ญกุศลซึ่งทำให้ผลของการวิจัยออกมาอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานของพระมหาวรเมธ เตชธมฺโม (ดีสุรกุล) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ของ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. การเปรียบเทียบภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา การศึกษาแผนกธรรม การศึกษาสามัญ ระดับการปฏิบัติต่อภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร โดยในภาพรวมไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับที่พระครูวินัยธรกมลเมธ กตปุณฺโญ (โคว้ตระกูล) (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ พรรษา และวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยและสอดคล้องกับงานของพระมหาวรเมธ เตชธมฺโม (ดีสุรกุล) (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ด้านสาธารณสงเคราะห์ของ อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้าน สาธารณสงเคราะห์ ของอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มี พรรษา วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม วุฒิการศึกษานักธรรม ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ของอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธข้อสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3. เพื่อนำเสนอภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร พบว่า ภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสนั้นจะต้องดำเนินตามหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ไปพร้อม ๆ กันด้านการปกครองวัดต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัดและปฏิบัติตามคณะสงฆ์เพื่อการดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน การปกครองโดยใช้หลักเมตตาธรรมในการปกครองพ่อปกครองลูกและดูแลกันช่วยเหลือกัน การใช้หลักการมีส่วนร่วมและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและพระสงฆ์ในพื้นที่ในการจัดกิจกรรม การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาในระดับพื้นที่ของแต่ละตำบลหรือในระดับอำเภอ ส่งเสริมปัจจัยและสิ่งของรวมทั้งการสอนธรรมศึกษาให้กับนักเรียน ส่งเสริมการอ่านหนังสือด้วยตนเองและสวดมนต์จนเกิดความแตกฉานในศัพท์ทางพระพุทธศาสนา การจัดตั้งกองทุนการศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสากเหล็กทั้งพระสงฆ์และนักเรียน มีการจัดการตั้งสนามสอบนักธรรมและธรรมศึกษาให้กับพระสงฆ์และนักเรียน ส่งเสริมในการปรับปรุงบูรณะซ่อมอาคารเรียนและสนามกีฬาตลอดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกกับนักเรียน การเผยแผ่ด้วยการบรรยายธรรมตามหน่วยงานของรัฐและสถานศึกษาและการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมการบรรยายธรรมและทำบุญตักบาตร เวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมด้านการเผยแผ่พระธรรมทูตในอำเภอเป็นประจำ การบูรณะวัดนั้นส่วนใหญ่สร้างตามความจำเป็นไม่สร้างอะไรที่เกินความจำเป็น การบูรณะนั้นทางวัดจะต้องประชุมคณะกรรมการในการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางการก่อสร้างและการหารายได้เนื่องจากทางวัดไม่มีงบประมาณ ร่วมกันคัดเลือกผู้รับเหมาในการก่อสร้าง วางแผนมีแบบแปลนวัดเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม การออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงให้กำลังใจและสิ่งของใช้ที่จำเป็นและปัจจัยร่วมกับทางเทศบาลตำบลสากเหล็ก MOU โรงเรียนและวัดช่วยเหลือกันทุกเรื่องตลอดทั้งจิตอาสาพัฒนาให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกันทำงาน การช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีการกำหนดค่าใช้จ่ายสอดคล้องกับงานของพระครูอุดมธรรมมงคล จนฺทวณฺโณ (ทัพธานี) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดบึงกาฬ พบว่า 1. ด้านการปกครอง ใช้หลักอปริหานิยธรรมเข้ามาบูรณาการ เพราะช่วยทำให้เกิดความเจริญในหมู่คณะ 2. ด้านการศาสนศึกษา ใช้หลักไตรสิกขา เข้ามาบูรณาการ มีศีล ฝึกฝนอบรมพัฒนาตน สมาธิ มีจิตแน่วแน่ต่อการเรียนรู้ ปัญญา ความฉลาดรอบรู้ 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ใช้หลักสังคหวัตถุเข้ามาบูรณาการเพราะเป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้อื่น เป็นการเอื้ออาทร เกื้อกูล ทางด้านการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชน 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้หลักพุทธวิธีการสอน เข้ามาบูรณาการ เพราะการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ใน ระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดจนถึงระดับ สูงสุดทำให้ผู้เรียนนั้นมีสติปัญญามากยิ่งขึ้น 5. ด้านการสาธารณูปการ ใช้หลักพรหมวิหารเข้ามา บูรณาการ เพราะเป็นธรรมะ ประจำใจของท่านผู้บริหารและหลักภาวนา เป็นการทำให้เจริญขึ้น ทำให้ดีขึ้น มีการพัฒนากาย การพัฒนาสังคม การพัฒนาจิตใจและการพัฒนาปัญญา และ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ใช้หลักสาราณียธรรมเข้ามาบูรณาการ เป็นการสงเคราะห์ที่ให้ความช่วยเหลือต่อ สาธารณชนอันแสดงให้เห็นถึงการมีอัธยาศัยมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับงานของพระครูสถิตธรรมกิจ ติสฺสวโร (สัตยา) (2565) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1. ด้านการปกครองคณะสงฆ์ ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารงานควรปรับปรุงการบังคับใช้ข้อบังคับกฎระเบียบ คำสั่ง และ

การติดตามประเมินผลงาน 2. ด้านการศาสนศึกษา ควรมีจัดพัฒนารูปแบบใหม่เพื่อหาพระภิกษุสามเณรเข้ามาเรียนเข้ามาศึกษาให้มากขึ้นและควรให้มีการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนประจำทุกปี 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระภิกษุสามเณรการศึกษานักธรรมบาลี 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้มีการเผยแผ่ธรรมหลักคำสอนสร้างความเชื่อมั่น สร้างความศรัทธาทุกรูปแบบและให้เข้าถึงประชาชนทั่วไปได้ง่าย 5. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ควรให้มีการเผยแผ่ธรรมหลักคำสอนสร้างความเชื่อมั่น สร้างความศรัทธาทุกรูปแบบและให้เข้าถึงประชาชนทั่วไปได้ง่าย 6. ด้านสาธารณูปการควรก่อสร้างเท่าที่จำเป็น ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พระสงฆ์ควรเพิ่มบทบาทในการ ทำสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ญาติโยมมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็น ผลการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในอำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังนี้

ด้านการปกครอง การปกครองวัดต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบของวัดและปฏิบัติตามคณะสงฆ์เพื่อการดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกัน การปกครองโดยใช้หลักเมตตาธรรมในการปกครองพ่อปกครองลูกและดูแลกันช่วยเหลือกัน การใช้หลักการมีส่วนร่วมและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและพระสงฆ์ในพื้นที่ในการจัดกิจกรรม

ด้านศาสนศึกษา การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาในระดับพื้นที่ของแต่ละตำบลหรือในระดับอำเภอ ส่งเสริมปัจจัยและสิ่งของรวมทั้งการสอนธรรมศึกษาให้กับนักเรียน ส่งเสริมการอ่านหนังสือด้วยตนเองและสวดมนต์จนเกิดความแตกฉานในศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จัดตั้งกองทุนการศึกษานักเรียนในเขตอำเภอสากเหล็กทั้งพระสงฆ์และนักเรียน มีการจัดการตั้งสนามสอบนักธรรมและธรรมศึกษาให้กับพระสงฆ์และนักเรียน ส่งเสริมในการปรับปรุงบูรณะซ่อมอาคารเรียนและสนามกีฬาตลอดถึงสิ่งอำนวยความสะดวกกับนักเรียน

ด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่ด้วยการบรรยายธรรมตามหน่วยงานของรัฐและสถานศึกษาและการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กิจกรรมการบรรยายธรรมและทำบุญตักบาตร เวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมด้านการเผยแผ่พระธรรมทูตในอำเภอเป็นประจำ

ด้านสาธารณูปการ การบูรณะวัดนั้นส่วนใหญ่สร้างตามความจำเป็นไม่สร้างอะไรที่เกินความจำเป็น การบูรณะนั้นทางวัดจะต้องประชุมคณะกรรมการในการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางการก่อสร้างและการหารายได้เนื่องจากทางวัดไม่มีงบประมาณ ร่วมกันคัดเลือกผู้รับเหมาในการก่อสร้างวางแผนมีแบบแปลนวัดเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม

ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการออกเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงให้กำลังใจและสิ่งของใช้ที่จำเป็นและปัจจัยร่วมกับทางเทศบาลตำบลสากเหล็ก MOU โรงเรียนและวัดช่วยเหลือกันทุกเรื่องตลอดทั้งจิตอาสาพัฒนาให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกันทำงาน การช่วยเหลือพุทธศาสนิกชนได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีการกำหนดค่าใช้จ่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร
2. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการดำเนินงานด้านศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร
3. คณะสงฆ์ควรให้การสนับสนุนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดให้มีห้องเรียนจริยธรรมสำหรับปฏิบัติธรรม
4. คณะสงฆ์ควรมีการเผยแผ่ธรรมะด้วยการมอบหนังสือธรรมะให้แก่องค์กรต่าง ๆ
5. คณะสงฆ์ควรจัดการศาสนสมบัติของวัดอย่างมีระบบ โดยมีการวางแผนผังไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน
6. คณะสงฆ์ควรมีการจัดตั้งกองทุนและเชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อการสาธารณสงเคราะห์อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ควรจัดตั้งทีมงานในการพัฒนางานด้านศาสนศึกษาของคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร
2. คณะสงฆ์ควรจัดตั้งทีมงานในการพัฒนางานด้านศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร
3. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมให้เจ้าอาวาส พัฒนาตนเองตามหลักพรหมวิหารธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการบริหารจัดการศึกษาคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร

2. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารจัดการคณะสงฆ์อำเภอสากเหล็ก

3. ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้กว้างขึ้น นอกเหนือจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ เช่น การสังเกตพฤติกรรม หรือการสนทนากลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระครูโพธิกิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปณฺโณ). (2561). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3 (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรกมลเมธ กตปุณฺโณ (โค้วตระกูล). (2567). การบริหารกิจการคณะสงฆ์เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสถิตธรรมกิจ ติสฺสวโร (สัตยา). (2565). แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูอุดมธรรมมงคล จนฺทวณฺโณ (ทัพธานี). (2567). แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยหลักพุทธธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดบึงกาฬ (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). ภาวะผู้นำ: ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันลือธรรม.

พระมหาวรเมธ เตชธมฺโม (ดีสุรกุล). (2561). การส่งเสริมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ของอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิปุโล). (2554). การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานเจ้าคณะภาค 16. (2547). คู่มือปฏิบัติงานคณะสงฆ์. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเจ้าคณะภาค 16.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

PROMOTING MORALITY AND ETHICS OF STUDENTS AT SA LUANG PHITAYAKOM SCHOOL, KHLONG KACHENTHRA SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, PHICHIT PROVINCE

พระมงคลชนก คงสุวรรณ์*, พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เด่นประเสริฐ)
Phra Mongkolchanok Kongsuwan*, Phrakruwichotisikkhakit (Narong Denprasert)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: ray24ksw@gmail.com
Received March 14, 2026; Revised May 14, 2026; Accepted May 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2. เปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และ 3. นำเสนอการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกับนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม จำนวน 292 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนมีระดับการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.25) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน และตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน 2. เปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ รายได้ผู้ปกครอง และระดับชั้นมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันในทุกด้าน และ 3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พบว่า ด้านความขยัน สร้างแรงจูงใจ บูรณาการเทคโนโลยี และหลักธรรมทางศาสนา ด้านความประหยัด การปลูกฝังทักษะการออมและการบริหารจัดการเงิน ด้านความซื่อสัตย์ การปลูกฝังตั้งแต่วัยต้นผ่านความร่วมมือของโรงเรียน บ้าน และชุมชน ด้านความมีวินัย การสร้างกติกาที่ชัดเจน เน้นวินัยเชิงบวก การมีส่วนร่วมของนักเรียน ด้านความสุภาพ การปลูกฝังมารยาทและการสื่อสารที่เหมาะสมผ่านกิจกรรมจิตอาสา ระบบพี่ดูแลน้อง ด้านความสะอาด การปลูกฝังความรับผิดชอบส่วนบุคคลและส่วนรวมผ่านกิจกรรมแบ่งหน้าที่ การทำงานเป็นทีม ด้านความสามัคคี การจัดกิจกรรมร่วมกันอย่าง ด้านความมีน้ำใจ คือ การปลูกฝังการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผ่านการเรียนรู้ กิจกรรมจิตอาสา การทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ: การพัฒนาพฤติกรรม, คุณธรรมจริยธรรม, การส่งเสริมคุณธรรม, นักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of students' morality and ethics; 2. compare opinions toward the promotion of students' morality and ethics; and 3. propose guidelines for promoting students' morality and ethics. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, questionnaires were administered to 292 students at Sraluang Pittayakom School. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and one-way analysis of variance. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with nine key informants, and the data were analyzed using contextual content analysis.

The findings revealed that 1. The students' overall practice of the Eight Basic Moral Principles was at a high level ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.25), with all individual aspects also at a high level. Their overall practice of the Sangahavatthu 4 principles was also at a high level ($\overline{X}$ = 4.38, S.D. = 0.66), with all individual aspects at a high level. 2. The comparison of students' morality and ethics promotion according to personal factors revealed that students with different genders, ages, parental incomes, and grade levels did not differ in their overall practices or in any individual aspect. and 3. The promotion of students' morality and ethics included: diligence through motivation and the integration of technology and religious principles; frugality through cultivating saving and money management skills; honesty through early cultivation and cooperation among schools, families, and communities; discipline through clear rules, positive discipline, and student participation; politeness through appropriate manners and communication, volunteer activities, and peer mentoring; cleanliness through cultivating individual and collective responsibility, task sharing, and teamwork; unity through collaborative activities; and generosity through cultivating helpfulness and sharing through learning, volunteer activities, and collaborative work.

Keywords: Behavioral Development, Ethics and Morality, Promotion of Virtues, Students of Saraluang Pittayakom School

บทนำ

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันด้านคุณธรรมจริยธรรมถูกมองว่ากำลังอยู่ในวิกฤติเนื่องจากมีข่าวเกี่ยวกับทุจริตการทะเลาะวิวาท การเอารัดเอาเปรียบของคนในสังคมการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นจากทางสื่อมวลชนทุกแขนง โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาทของกลุ่มเยาวชนนักเรียนนักศึกษาที่มีปัญหาเกิดขึ้นบ่อยครั้งทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหามาตรการในการแก้ไขเพื่อให้เกิดความสงบสุขกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญกำหนดนโยบายในเรื่องการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่นักเรียนนักศึกษาซึ่งกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เป็นการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมซึ่งโรงเรียนต้องดำเนินการและมีการวัดผลประเมินผลเพื่อเป็นการตัดสินผลการเรียนด้วยจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถทำให้ภาวะวิกฤตในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนดีขึ้นจากสภาพที่นักเรียนนักศึกษาแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงมาสนใจความถูกผิดมีพฤติกรรมส่อไปในทางที่ผิดจารีตประเพณีแสวงหาวัตถุสนองความต้องการของตนเองรัฐส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้จนขาดคุณธรรมประจำใจจึงทำให้การ

แสดงออกมาไร้จริยธรรมจนกระทั่งเป็นมนุษย์ที่ไม่สมบูรณ์มีร่างกายที่หัวโตมีจิตใจอ่อนแอทำให้ก่อความเดือดร้อนให้คนอื่นและสังคม (สุกาญดา เทนอิสสระ, 2567)

โรงเรียนสระหลวงพิทยาคม มุ่งส่งเสริมการจัดการศึกษาสู่สากลให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมก้าวทันเทคโนโลยี เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม" โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,075 คน (โรงเรียนสระหลวงพิทยาคม, 2568) จากผลการประเมินสถานการณ์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจังหวัดพิจิตร โดยสำนักงานจังหวัดพิจิตรพบว่า มีอุปสรรคและภัยคุกคามสำคัญในพื้นที่จังหวัดพิจิตร คือ ผู้เสพยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นอาชีพรับจ้างเน้นย้ำทุกภาคส่วนคุมเข้ม

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชน ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเราขาดการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จังหวัดพิจิตรเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประสบปัญหาด้านสังคมและพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน โดยผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า ปัญหายาเสพติด การมั่วสุม และพฤติกรรมเบี่ยงเบนของเยาวชนยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการศึกษา สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนในพื้นที่ยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังและเร่งด่วน หากสถานศึกษาไม่เร่งส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง อาจส่งผลให้นักเรียนขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ขาดวินัย ขาดความรับผิดชอบ และไม่สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะกระทบต่อคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในระยะยาว

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเผชิญปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมอย่างรุนแรง ทั้งพฤติกรรมเบี่ยงเบน ความรุนแรง การใช้สารเสพติดและการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม สะท้อนให้เห็นว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษายังขาดความต่อเนื่องและความยั่งยืน ประกอบกับสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนในจังหวัดพิจิตรที่มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาเป็นประเด็นที่มีความจำเป็นและเร่งด่วน ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม และมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม จำนวน 1,075 คน (โรงเรียนสระหลวงพิทยาคม จังหวัดพิจิตร, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) จะได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 292 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ประกอบด้วย 1. กลุ่มพระสังฆาธิการ 2. กลุ่มพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และ 3. กลุ่มผู้บริหารระดับสูงของโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ศึกษาวรรณกรรม หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา และสร้างเครื่องมือเป็นแบบบันทึกเอกสาร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เก็บผลการวิเคราะห์ไว้ในแบบบันทึกเอกสาร

3.1.2 นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลผลเพื่อกำหนดโครงสร้าง ของเครื่องมือและขอบเขตเนื้อหา โดยการสร้างแบบสอบถาม โดยนำข้อมูลมาสรุปประเด็นจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาจัดทำเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรทั้ง 8 ตัวแปร รวมข้อคำถามทั้งสิ้น 40 ข้อคำถาม ภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูปหรือคน จากนั้น นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) พิจารณาจากค่า IOC มากกว่า 0.60 ขึ้นไป

3.1.3 นำความรู้และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและผลการวิเคราะห์องค์ประกอบมาเป็นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาคุณภาพ ความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือ

3.1.4 การตรวจสอบและหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษานำมาประกอบการสร้างเครื่องมือ คือ แบบสอบถาม 2. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.2.3 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.3.3 ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.3.4 สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ นักเรียนมัธยมปลายโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม จำนวน 292 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยจัดตามระดับชั้น ได้ข้อมูลกลับมาครบ 100% เต็ม

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน ที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นครูผู้สอนศีลธรรมและครูในโรงเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคม ศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้ 1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรอิสระสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรอิสระตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ตามเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ 1. วางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความที่จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอและสามารถตัดสินได้ว่าจะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบทและจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป 2. คำนึงถึงบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์โดยมีการโยงเข้ากับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความกว้างขึ้น และนำไปสู่การอ้างใช้กับข้อมูลอื่นๆ ได้

ผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม

การศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม		ระดับการปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1.	ด้านความขยัน	4.28	0.36	มาก
2.	ด้านความประหยัด	4.22	0.43	มาก
3.	ด้านความซื่อสัตย์	4.31	0.41	มาก
4.	ด้านความมีวินัย	4.22	0.45	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อการศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม (ต่อ)

การศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5. ด้านความสุภาพ	4.29	0.35	มาก
6. ด้านความสะอาด	4.28	0.41	มาก
7. ด้านความสามัคคี	4.28	0.47	มาก
8. ด้านความมีน้ำใจ	4.34	0.45	มาก
โดยภาพรวม	**4.28**	**0.25**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การศึกษาการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความมีน้ำใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.34) รองลงมาได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านความประหยัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22) ด้านความมีวินัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวม

การปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทาน การให้	4.42	0.59	มาก
2. ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ	4.39	0.61	มาก
3. อัตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์	4.37	0.57	มาก
4. สมานัตตตา เสมอต้นเสมอปลาย	4.35	0.66	มาก
โดยภาพรวม	**4.38**	**0.35**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า มีระดับการปฏิบัติตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ทาน การให้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.42) รองลงมาได้แก่ ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.39) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ สมานัตตตา เสมอต้นเสมอปลาย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.35)

2. การเปรียบเทียบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 1.077, Sig = 0.342) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2.2 อายุ ต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 0.957, Sig = 0.385) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2.3 รายได้ผู้ปกครอง ต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 0.883, Sig = 0.475) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

2.4 ระดับชั้น ต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยรวมไม่แตกต่างกัน (F = 0.957, Sig = 0.385) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมุติฐานที่	ผลการศึกษา		t	F	Sig.
	ยอมรับ	ปฏิเสธ			
สมมติฐานที่ 1 นักเรียน ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกัน		✓	-	1.077	.342
สมมติฐานที่ 2 นักเรียน ที่มีอายุต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกัน		✓	-	0.957	.385
สมมติฐานที่ 3 นักเรียน ที่มีรายได้ผู้ปกครองต่างกัน มีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกัน		✓	-	0.883	.475
สมมติฐานที่ 4 นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกัน		✓	-	0.957	.3.85

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีเพศ อายุ รายได้ผู้ปกครอง ระดับชั้น มีระดับการปฏิบัติต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านความขยัน โรงเรียนมีระบบติดตามและส่งเสริมพฤติกรรมความขยันอย่างต่อเนื่องรวมทั้งมีกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นความรับผิดชอบและความขยันหมั่นเพียร การเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความขยันและความพากเพียรโดยไม่เคยขาดเรียนโดยไม่จำเป็น ด้านความประหยัด โรงเรียนมีการรณรงค์เรื่องการประหยัดพลังงานน้ำและไฟฟ้าอย่างสม่ำเสมอ ได้รับการส่งเสริมให้ใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย และรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า ด้านความซื่อสัตย์ โรงเรียนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้แสดงออกถึง

ความซื่อสัตย์ มีการแสดงความชื่นชมต่อผู้อื่นที่แสดงพฤติกรรมซื่อสัตย์ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย โรงเรียนมีการปลูกฝังให้ตรงต่อเวลาและรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง สามารถปฏิบัติตนอย่างมีวินัยได้สม่ำเสมอ มีกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาพฤติกรรมด้านวินัย ด้านความสุภาพ โรงเรียนมีกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังพฤติกรรมความสุภาพ เช่น การกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ เป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนอย่างสุภาพ สามารถนำพฤติกรรมความสุภาพไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ด้านความสะอาด โรงเรียนมีการส่งเสริมให้รักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกาย ได้รับการปลูกฝังให้ทิ้งขยะให้ถูกที่ และแยกขยะอย่างเหมาะสม การบูรณาการเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความสะอาดไว้ในกิจกรรมต่าง ๆ ด้านความสามัคคี โรงเรียนมีกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมให้มีส่วนร่วมและฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น พร้อมทั้งการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีการส่งเสริมให้รู้จักการทำงานเป็นทีมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้านความมีน้ำใจ โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ร่วมมือกันในกลุ่มอย่างมีน้ำใจ สามารถแสดงออกถึงความมีน้ำใจในชีวิตประจำวันได้อย่างสม่ำเสมอ มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ได้ฝึกการแบ่งปันและการเสียสละ ด้านทาน การแบ่งปันสิ่งของหรือขนมกับเพื่อน มีส่วนร่วมในการช่วยงานสาธารณะของโรงเรียนช่วยเหลือเพื่อนโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ด้านปิยวาจา มีความสามารถสื่อสารกับเพื่อนได้อย่างเข้าใจและสร้างสรรค์ พูดจาดี สุภาพ และให้เกียรติผู้อื่น พูดปลอบใจหรือให้กำลังใจเพื่อนเมื่อเขามีปัญหา ด้านอัตถจริยา เห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวม มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ด้านสมานัตตตา มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอ ตั้งใจทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่เสมอ แสดงความจริงใจต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ ไม่เสแสร้ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร จากผลการวิจัย พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า เนื่องจากโรงเรียนมีระบบติดตามและส่งเสริมพฤติกรรมความขยันอย่างต่อเนื่องนักเรียนได้รับการส่งเสริมให้ใช้สิ่งของอย่างรู้คุณค่า ไม่ฟุ่มเฟือย มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ มีการปลูกฝังให้ตรงต่อเวลาและรับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง มีกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝังพฤติกรรมความสุภาพ เช่น การกล่าวคำ ขอบคุณ ขอโทษ มีการส่งเสริมให้รักษาความสะอาดของร่างกายและเครื่องแต่งกาย การส่งเสริมให้รู้จักการทำงานเป็นทีมและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ได้ฝึกการแบ่งปันและการเสียสละ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการธรรมวิโรจน์ สุริโย (พลสัสดี) (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย ผลการศึกษาพบว่า 1. สภาพการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานของนักเรียน โรงเรียนนาแห้ววิทยา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความสามัคคี ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความมีน้ำใจ ด้านความมีวินัย ด้านความขยัน และด้านความประหยัด ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการปฏิบัติของนักเรียนต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มี เพศ อายุ รายได้ผู้ปกครอง ระดับชั้น มีระดับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูธรรมนาถวิศิษฐ์ (มงคล นาถธมฺโม)

(2567) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของการส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เยาวชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไพโรจน์ สุจิตฺโต (เทพพิทักษ์) (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนที่มีสถานภาพส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ วุฒิการศึกษาสามัญและวุฒิการศึกษาทางธรรมของเยาวชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อยจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ไม่แตกต่างกันซึ่งเป็นการไม่ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร พบว่า การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ทั้ง 8 ด้านจะมีความสอดคล้องกันและเกี่ยวเนื่องกันในการดำเนินงาน ดังนี้ ด้านความขยัน การส่งเสริมคุณธรรมด้านความขยันของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การเสริมแรงจูงใจ บูรณาการกิจกรรม เทคโนโลยี หลักธรรมทางศาสนา การให้รางวัล และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ท้าทาย เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบ ความเพียร และจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน ด้านความประหยัด การส่งเสริมคุณธรรมด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การปลูกฝังทักษะการออมและการบริหารจัดการเงิน บูรณาการหลักเศรษฐกิจพอเพียง การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ และการสร้างแรงจูงใจผ่านการยกย่องเชิดชูอย่างต่อเนื่อง ด้านความซื่อสัตย์ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การปลูกฝังตั้งแต่วัยต้น ผ่านความร่วมมือของโรงเรียน บ้าน และชุมชน สร้างวัฒนธรรมวินัยเชิงบวก ยกย่องเชิดชูพฤติกรรมซื่อสัตย์ และดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ด้านความมีวินัย การส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การสร้างกติกาที่ชัดเจน เน้นวินัยเชิงบวก การมีส่วนร่วมของนักเรียน การดูแลช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และความร่วมมือของโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดวินัยอย่างยั่งยืน ด้านความสุภาพ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสุภาพของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การปลูกฝังมารยาทและการสื่อสารที่เหมาะสมผ่านกิจกรรมจิตอาสา ระบบพี่ดูแลน้อง การบูรณาการหลักธรรมและการสร้างวัฒนธรรมสุภาพเป็นนิสัยอย่างต่อเนื่อง ด้านความสะอาด การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสะอาดของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การปลูกฝังความรับผิดชอบส่วนบุคคลและส่วนรวมผ่านกิจกรรมแบ่งหน้าที่ การทำงานเป็นทีม จิตอาสา และการยกย่องเชิดชู เพื่อสร้างวินัย ความสามัคคี และจิตสำนึกอย่างยั่งยืน ด้านความสามัคคี การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การเคารพความแตกต่าง การแก้ไขความขัดแย้งด้วยเหตุผล การชื่นชมพฤติกรรมเกื้อกูล และความร่วมมือของโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้านความมีน้ำใจ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีน้ำใจของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การปลูกฝังการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ผ่านการเรียนรู้ กิจกรรมจิตอาสา การทำงานร่วมกัน การชื่นชมยกย่อง และความร่วมมือของโรงเรียน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูธรรมนาถวิศิษฐ์ (มงคล นาถธมฺโม) (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้หลักประกัน 5 ข้อมาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในการดำเนิน

ชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดความสงบสุข คือ หลักประกันความมั่นคงของชีวิต ปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมรู้จักความดีไม่เห็นแก่ตัวรู้จักเสียสละมีน้ำใจต่อกันมีเมตตาต่อกัน หลักประกันความมั่นคงของทรัพย์สิน ประกอบสัมมาอาชีพทางสุจริตด้วยหลักศีล 5 หลักประกันความมั่นคงของสถาบันครอบครัวรู้จักรักนวลสงวนตัวรู้จักยับยั้งชั่งใจต่อกามารมณ์ หลักประกันความมั่นคงของสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่กล่าวถ้อยคำที่ปราศจากสติ การตัดสินใจอะไรก็ดีต้องพิจารณาให้ดีสิ่งที่เรารับฟังมาบางครั้งก็ไม่ใช่ความจริงทั้งหมด และหลักประกันความมั่นคงของสุขภาพ การไม่ดื่มสุราบุคคลนั้นย่อมที่จะรักษาศีลข้ออื่นได้เพราะบุคคลนั้นมีสติคิดได้ แยกแยะได้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควร จะทำให้ให้เยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมและดำรงตนอยู่ในศีลธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม) (2562) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการวางแผน (Plan) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีการวางแผนการทำงานล่วงหน้าและจัด หางบประมาณ กระบวนการลงมือปฏิบัติ (Do) มีการพัฒนาสถานที่ให้กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม มีความเป็นสัปปายะ กระบวนการตรวจสอบ (Check) มีการมอบหมายให้คณะทำงานรับผิดชอบแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน เมื่อมีปัญหาข้อผิดพลาดต้องรีบแก้ไข รายงานผลให้เจ้าสำนักทราบโดยเร็ว หลังจากการทำงานทุกครั้งต้องมีการประชุมเพื่อสรุปและประเมินผลกระบวนการปรับปรุงแก้ไข (Act) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีฉันทะ คือ ความยินดีความพอใจในการบริหารงานด้วยการดูแลในภาพรวม โดยมอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับ ให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตารางเวลาในการปฏิบัติ มีปัญหาในการบริหารบ้าง ก็ปรับปรุงแก้ไขกันไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็น ผลการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ตำบลคลองคะเชนทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร มีองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge) ดังนี้

1. ด้านความขยัน การส่งเสริมคุณธรรมด้านความขยันของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยจัดกิจกรรมที่ฝึกความรับผิดชอบและความเพียร เช่น การมอบหมายงานเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม การจัดโครงงานระยะยาว การติดตามการส่งงานอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีช่วยตรวจสอบความก้าวหน้า ตลอดจนการยกย่องเชิดชูนักเรียนที่มีความขยันและตรงต่อเวลา เพื่อให้นักเรียนเกิดนิสัยรักการทำงาน มีความอดทน และรับผิดชอบหน้าที่ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านความประหยัด การส่งเสริมคุณธรรมด้านความประหยัดของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยปลูกฝังนิสัยการออมเงินผ่านกิจกรรมธนาคารโรงเรียน การวางแผนใช้จ่ายอย่างเหมาะสม การรณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น ปิดไฟ ปิดน้ำ ใช้กระดาษสองหน้า รวมทั้งบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล รู้จักอดออม และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3. ด้านความซื่อสัตย์ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยสร้างวัฒนธรรมความซื่อสัตย์ในโรงเรียน เช่น การรณรงค์ไม่ลอกการบ้าน ไม่ทุจริตในการสอบ การจัดมุมของหายได้คืน การยกย่องนักเรียนที่ประพฤติตนซื่อสัตย์ และการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้นักเรียนมีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น

4. ด้านความมีวินัย การส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยกำหนดระเบียบและกติกาของโรงเรียนให้ชัดเจน เช่น การแต่งกายถูกระเบียบ การตรงต่อเวลา การเข้าแถวเป็นระเบียบ พร้อมทั้งใช้แนวทางวินัยเชิงบวก เน้นการตักเตือน แนะนำ และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา เพื่อให้นักเรียนเคารพกฎระเบียบ มีความรับผิดชอบ และควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม

5. ด้านความสุภาพ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสุภาพของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยปลูกฝังมารยาทไทยและมารยาทสากล เช่น การไหว้ การกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ การใช้คำพูดสุภาพ การเคารพผู้ใหญ่ และการจัดกิจกรรมรุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้นักเรียนมีสัมมาคารวะและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

6. ด้านความสะอาด การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสะอาดของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบการดูแลห้องเรียน อาคารสถานที่ และบริเวณโรงเรียน จัดกิจกรรมทำความสะอาดประจำสัปดาห์หรือประจำเดือน ส่งเสริมการทิ้งขยะให้ถูกที่ และประกวดห้องเรียนสะอาด เพื่อให้นักเรียนมีนิสัยรักความสะอาด มีระเบียบ และรับผิดชอบต่อส่วนรวม

7. ด้านความสามัคคี การส่งเสริมคุณธรรมด้านความสามัคคีของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยจัดกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกัน เช่น กีฬาสี กิจกรรมชุมนุม งานกลุ่ม และกิจกรรมจิตอาสา ส่งเสริมการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยเหตุผล เพื่อให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นทีม มีความเสียสละ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

8. ด้านความมีน้ำใจ การส่งเสริมคุณธรรมด้านความมีน้ำใจของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม ควรดำเนินการโดยจัดกิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน การช่วยเหลืองานโรงเรียนและชุมชน การแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้ด้อยโอกาส และการยกย่องนักเรียนที่มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อให้นักเรียนมีเมตตา รู้จักเสียสละ และพร้อมช่วยเหลือผู้อื่นอย่างต่อเนื่องด้านความขยัน การส่งเสริมคุณธรรมด้านความขยันของนักเรียนโรงเรียนสระหลวงพิทยาคม คือ การเสริมแรงจูงใจ บูรณาการกิจกรรม เทคโนโลยี หลักธรรมทางศาสนา การให้รางวัล และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ท้าทาย เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบ ความเพียร และจิตสาธารณะอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนควรมีการส่งเสริมคุณค่าของความขยันในการทำกิจกรรมและนำแนวคิดเรื่องความประหยัดไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันในการประพฤติปฏิบัติอย่างซื่อสัตย์

2. โรงเรียนควรมีการส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองและเคารพกฎระเบียบมีการบูรณาการเรื่องความสุภาพไว้ในกิจกรรมอย่างเหมาะสม

3. โรงเรียนควรส่งเสริมพฤติกรรมการรักษาความสะอาดไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม และเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมจิตอาสา หรือบูรณาการคุณธรรมในรายวิชา เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

2. ครูควรใช้การดูแลติดตาม แนะนำ และเสริมแรงเชิงบวกแก่นักเรียนอย่างใกล้ชิด โดยเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความมีวินัย ความสุภาพ และความซื่อสัตย์

3. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา การทำกิจกรรม และการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ การเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมโรงเรียนในพื้นที่หรือบริบทที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้ผลการวิจัยสามารถอ้างอิงและนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

2. ควรศึกษาผลของกิจกรรมหรือรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในระยะยาวเพื่อประเมินความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการพัฒนาในผู้เรียน

3. ควรศึกษาบทบาทของครอบครัว ชุมชน และสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้เห็นภาพการพัฒนาอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

พระครูธรรมนาถวิศิษฐ์ (มงคล นาถธมฺโม). (2567). การส่งเสริมจริยธรรมแก่เยาวชนของพระสงฆ์ในอำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพิพัฒน์ โสภณจิตฺโต (ทับงาม). (2562). การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดอ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพโรจน์ สุจิตฺโต (เทพพิทักษ์). (2562). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนของคณะสงฆ์อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการธรรมวิโรจน์ สุริโย (พลสัสดี). (2564). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามหลักไตรสิกขาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

โรงเรียนสระหลวงพิทยาคม จังหวัดพิจิตร. (2568). สระหลวงพิทยาคม สพม.พิจิตร (รหัสโรงเรียน: 66012005). สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2568 จาก https://www.shorturl.asia/hcaobx.

สุกาญดา เทนอิสสระ. (2567). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. วารสารโพธิศาสตร์ปริทัศน์, 4(2), 21–32.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

พุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

BUDDHIST INTEGRATION FOR PROMOTE CORRUPTION PREVENTION IN THE PUBLIC SECTOR BY OFFICE OF THE NATIONAL ANTI - CORRUPTION COMMISSION

พัฒนพงศ์ จันทร์เพ็ชรพูล*, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
Phatthanaphong Chanphetphun*, Surapon Suyaprom, Kiettisak Suklueang
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: phatchanphet@gmail.com
Received March 14, 2026; Revised May 6, 2026; Accepted May 12, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ใช้ระเบียบวิจัยแบบผสานวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน สนทนากลุ่มเฉพาะ 10 รูปหรือคน และใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 354 คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน มีการปลูกฝังวิธีคิดความพอเพียง จิตสำนึกความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่ประชาชนและเพิ่มประสิทธิภาพกลไกมาตรการกฎหมายและการคุ้มครองพยาน 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ พบว่า การบริหารจัดการสามารถเรียงลำดับตามผลสมการได้ดังนี้ ด้านการนำ ด้านการควบคุม ด้านการวางแผน และด้านการจัดองค์กร ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 60.1 ด้วยการส่งเสริมบุคลากรให้ทำงาน ตรวจสอบ และวางแผน เพื่อให้เกิดความชัดเจน โปร่งใส และเป็นอิสระ และพบว่าหลักสัมมัปปธาน 4 สามารถเรียงลำดับตามผลสมการได้ ดังนี้ อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง สังวรปธาน การดูแลรักษา และปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง ซึ่งสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 25.4 เพื่อส่งเสริมให้ยึดหลักความซื่อสัตย์ในการทำงาน พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้บุคลากร และ 3. พุทธบูรณาการด้วยการนำหลักสัมมัปปธาน 4 และหลักการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อพัฒนาความเพียรอย่างถูกต้องและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อสร้างความรับผิดชอบ มีธรรมาภิบาล และส่งเสริมความโปร่งใสในองค์กรภาครัฐต่อไป

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, การป้องกันการทุจริต, หลักสัมมัปปธาน 4

Abstract

This research article aimed to: 1. study corruption prevention in the public sector by the Office of the National Anti-Corruption Commission; 2. examine the factors affecting corruption prevention in the public sector by the Office of the National Anti-Corruption Commission; and 3. propose Buddhist integration for promoting corruption prevention in the public sector by the Office of the National Anti-Corruption Commission. This study employed a mixed-methods research design integrating qualitative and quantitative approaches. In-depth interviews were conducted with 18 key informants, and a focus group discussion was conducted with 10 participants. Quantitative data were collected using questionnaires from a sample of 354 respondents. Data were analyzed using descriptive content analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that 1. Corruption prevention in the public sector by the Office of the National Anti-Corruption Commission was at a high level in all aspects. Emphasis was placed on cultivating a sufficiency-oriented mindset and integrity among citizens, as well as enhancing the effectiveness of mechanisms, legal measures, and witness protection. 2. Regarding the factors affecting corruption prevention in the public sector, the management factors, ranked according to the regression equation, were leading, controlling, planning, and organizing, which jointly predicted corruption prevention at 60.1 percent. These factors emphasized promoting personnel performance, monitoring, and planning to ensure clarity, transparency, and independence. The four Sammappadhana principles, ranked according to the regression equation, were Anurakkhanapadhana (preserving wholesome states), Bhavanapadhana (developing wholesome states), Samvarapadhana (preventing unwholesome states), and Pahanapadhsna (abandoning unwholesome states), which jointly predicted corruption prevention at 25.4 percent. These principles encouraged integrity in work, ethical development, and psychological resilience among personnel. 3. Buddhist integration involved integrating the four Sammappadhana principles with modern public management to cultivate right effort and apply modern technology to enhance accountability, good governance, and transparency in public organizations.

Keywords: Buddhist Integration, Anti-Corruption, Sammappadhana 4

บทนำ

ประเทศไทยได้กำหนดแผนการพัฒนาการบริหารจัดการภาครัฐขึ้นเพื่อเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2566) ด้วยการกำหนดให้มีนโยบายแนวคิด และการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมไทย ดังนั้น การสร้างสังคมที่โปร่งใสไร้การทุจริตเป็นเป้าหมายที่หลายประเทศทั่วโลกมุ่งมั่นที่จะบรรลุ และเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนเอง สำหรับหน่วยงานภาครัฐควรสร้างระบบราชการที่โปร่งใส โดยการปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพโปร่งใส

และตรวจสอบได้ พัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้าง ทำให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมีความโปร่งใส และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานตรวจสอบ ให้มีอำนาจและอิสระในการทำงานไม่ถูกแทรกแซง การบริหารจัดการด้วยระบบ e-Government เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและลดช่องทางในการทุจริต รวมถึงการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐให้ประชาชนได้เข้าถึงเพื่อสร้างความโปร่งใสไร้การทุจริตในภาครัฐ

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งมีหน้าที่แก้ไขปัญหาการทุจริตของประเทศไทย จึงต้องบูรณาการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทยในภาพรวม ทั้งในมิตินอกประเทศตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 หรือ United Nations Convention against Corruption: UNCAC และมิติภายในประเทศเพื่อนำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไปสู่การปฏิบัติและตระหนักถึงความสำคัญของการบูรณาการความร่วมมือและสนับสนุนจากภาคีทุกภาคส่วน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560) สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยมีแผนย่อย 2 แผน ได้แก่ 1. แผนย่อยการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ประกอบด้วย 2 เป้าหมาย เป้าหมายที่ 1 ประชาชนมีวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต โดยการปลูกฝังวิธีคิด ปลุกจิตสำนึกให้มีวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต เป้าหมายที่ 2 คดีทุจริตและประพฤติมิชอบลดลง 2. แผนย่อยการปราบปรามการทุจริต ประกอบด้วย 1 เป้าหมาย คือ การดำเนินคดีทุจริต มีความรวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับกลไกและกระบวนการปราบปรามการทุจริตที่มีประสิทธิภาพ กฎหมายมีความทันสมัย การบังคับใช้กฎหมายและการดำเนินคดีมีประสิทธิภาพและรวดเร็วเพื่อให้สังคมเกิดความเกรงกลัวต่อการทุจริต สอดคล้องกับการประชุมสหประชาชาติในครั้งที่ 11 ได้กำหนดอาชญากรรมที่ประชาคมโลกต้องให้ความร่วมมือกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน (United Nations Office on Drugs and Crime & World Bank, 2007) ซึ่งปัจจุบันปรากฏว่าสถานการณ์การทุจริตมีคำกล่าวหาที่เกิดในช่วงเวลา 5 ปีงบประมาณย้อนหลัง (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2567) มีจำนวนมากถึง 2,873 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 84.80 ของจำนวนคำกล่าวหาทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับพุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐและประชาชนมีจิตสำนึกร่วมกันดูแลและปกป้องตนเองและหน่วยงานจากปัญหาทุจริตและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ สร้างวัฒนธรรมสุจริตให้ดำรงอยู่ตลอดไป และหาแนวทางการบริหารจัดการ นโยบายและแผนงาน ที่ชัดเจนเพื่อให้บุคลากรและหน่วยงานภาครัฐสามารถปฏิบัติตามได้อย่างมีทิศทางและเป็นเอกภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเพื่อยกระดับความโปร่งใสของแต่ละองค์กร การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ควรนำมาบูรณาการกับการป้องกันการทุจริตในภาครัฐมากที่สุด คือ หลักสัมมัปปธาน 4 (องฺ.จตุกฺก. 21/14/24) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประกอบด้วย สังวรปธาน การดูแลรักษา ปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม มาบูรณาการกับหลักบริหารจัดการ ว่าสามารถส่งผลดีต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือไม่อย่างไร โดยการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับพุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (MixMethod Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรได้แก่ บุคลากรของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จำนวน 3,027 คน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 354 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้ปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มตัวแทนประชาชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 5 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูปหรือคน โดยผู้วิจัยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ มาสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูปหรือคน ซึ่งผู้เข้าร่วมสนทนาต้องมีพื้นฐานประสบการณ์ที่ใกล้เคียง หรือคล้ายคลึงกัน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล 2. การบริหารจัดการ 3. หลักสัมมัปปธาน 4 และ 4. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และในแต่ละข้อเป็นมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Type) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (Likert, 1967) เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหาและความ สอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะประเมินให้คะแนน 3 ระดับ คือ +1 = มีความสอดคล้อง 0 = ไม่แน่ใจ -1 = ไม่สอดคล้อง แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.80 จำนวน 7 ข้อ และมีค่าเท่ากับ 1.00 จำนวน 29 ข้อ และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งจะต้องมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α–Coefficient) เท่ากับ 0.919

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลักและบันทึกข้อมูลก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตใช้สถานที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และส่งหนังสืออนุญาตไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามจนครบตามจำนวนที่กำหนด หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนครบ 354 ฉบับ คิดเป็น 100% ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวางแผน	4.05	0.73	มาก
2. ด้านการจัดองค์กร	3.67	0.80	มาก
3. ด้านการนำ	3.70	0.85	มาก
4. ด้านการควบคุม	3.95	0.75	มาก
ภาพรวม	**3.84**	**0.69**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการวางแผน ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ ด้านการควบคุม ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.75) ด้านการนำ ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.85) และด้านการจัดองค์กร ($\bar{X}$ = 3.67, S.D. = 0.80) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับสัมมัปปธาน 4

สัมมัปปธาน 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สังวรปธาน การดูแลรักษา	4.25	0.64	มาก
2. ปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง	4.29	0.67	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับสัมมัปปธาน 4 (ต่อ)

สัมมัปปธาน 4	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3. ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง	4.32	0.67	มาก
4. อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม	4.36	0.56	มาก
ภาพรวม	**4.31**	**0.57**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่าหลักสัมมัปปธาน 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง ($\bar{X}$ = 4.32, S.D. = 0.67) ปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = 0.67) และสังวรปธาน การดูแลรักษา ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = 0.64) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

การป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	4.08	0.78	มาก
2. ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก	3.97	0.80	มาก
3. ด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล	3.82	0.80	มาก
ภาพรวม	**3.96**	**0.72**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่าการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.96, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.80) และด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล ($\bar{X}$ = 3.82, S.D. = 0.80) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 4 การบริหารจัดการส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

การบริหารจัดการ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	0.812	0.148		5.479**	.000
ด้านการนำ (X1_C)	0.208	0.052	0.246	4.036**	.000
ด้านการควบคุม (X1_A)	0.263	0.049	0.273	5.329**	.000
ด้านการวางแผน (X1_P)	0.172	0.049	0.173	3.54**	.000
ด้านการจัดองค์กร (X1_D)	0.174	0.054	0.193	3.251**	.001

Multiple R = .778[d], R Square = .606, Adjusted R^2 = -.601, Std. Error = .458, F = 10.570, Sig.=.001

จากตารางที่ 4 พบว่า หลักการบริหารจัดการส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้ คือ ด้านการนำ (X1_C) ด้านการควบคุม (X1_A) ด้านการวางแผน (X1_P) ด้านการจัดองค์กร (X1_D) ผลการวิเคราะห์ การบริหารจัดการสามารถร่วมกันทำนายการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ ได้ร้อยละ 60.1

ตารางที่ 5 หลักสัมมัปปธาน 4 ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.097	0.268		4.091**	0.000
ปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง (X2_D2)	0.188	0.088	0.175	2.143*	0.033
อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม (X2_D4)	0.287	0.089	0.224	3.218**	0.001
ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง (X2_D3)	0.138	0.054	0.128	2.571**	0.011
สังวรปธาน การดูแลรักษา (X2_D1)	0.188	0.081	0.167	2.323*	0.021

Multiple R = .510[c], R Square = .26, Adjusted R = .254, Std. Error = .627, F = 5.396, Sig. = .021

จากตารางที่ 5 พบว่า หลักสัมมัปปธาน 4 ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ อนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม (X2_D4) ภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคง (X2_D3) สังวรปธาน การดูแลรักษา (X2_D1) และ ปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง (X2_D2) ผลการวิเคราะห์แสดงว่า หลักสัมมัปปธาน 4 สามารถร่วมกันทำนายการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ ได้ร้อยละ 25.4

3. พุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้ การป้องกันการทุจริตในภาครัฐ ประกอบด้วย 1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการรับรู้ภัยทุจริต ปลูกฝังความซื่อสัตย์และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสร้างเครือข่ายสังคมร่วมต้านการทุจริต 2. ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก บูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนากลไก กฎหมายและเทคโนโลยี เพื่อประเมินความเสี่ยง ป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ 3. ด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล พัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คุ้มครองพยานและปรับปรุงกฎหมายพร้อมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปราบปรามการทุจริต สำหรับการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน สามารถเสริมสร้างประสิทธิภาพได้โดยการบูรณาการกับหลักสัมมัปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเพียร อย่างถูกต้อง เข้ากับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างระบบการป้องกันการทุจริตที่มีทั้งมิติด้านจริยธรรม การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบและธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ ประกอบด้วย 1. ด้านสังวรปธาน การสำรวมระวังอกุศล ปลูกฝังสติ คุณธรรม

และความสำรวมในจิตใจบุคลากร พร้อมบูรณาการหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างระบบป้องกันการทุจริตภายในองค์กร 2. ด้านปหานปธาน การปกป้องคุ้มครองความดี ยึดมั่นรักษาความดี เพียรละบาป ขจัดการทุจริตที่เกิดขึ้น ปกป้องคนดี และปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อแก้ไขจุดอ่อนเชิงโครงสร้าง 3. ด้านภาวนาปธาน การเสริมสร้างความมั่นคงในความดี เสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็ง พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรสุจริต พร้อมส่งเสริมและยกย่องการทำความดีอย่างต่อเนื่อง ด้านอนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม ยึดมั่นความซื่อสัตย์ รักษาคุณธรรมของบุคลากร และธำรงระบบป้องกันทุจริตเพื่อสานต่อผลสำเร็จอย่างยั่งยืน และนำศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ การบริหารจัดการ เข้ามาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วย 1. ด้านการวางแผน จัดทำแผนงานที่ชัดเจน สอดคล้องระดับชาติ มอบหมายหน้าที่เป็นระบบ พร้อมบูรณาการกลไกและบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริตเชิงรุก 2. ด้านการจัดองค์การ จัดโครงสร้างองค์กร บุคลากรให้เหมาะสม โปร่งใส และสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ พร้อมบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนงานป้องกันทุจริต 3. ด้านการนำ ผู้นำเป็นแบบอย่างความซื่อสัตย์ กำหนดยุทธศาสตร์ สื่อสารสร้างการมีส่วนร่วมและส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมาย องค์กร และ 4. ด้านการควบคุม จัดให้มีระบบตรวจสอบควบคุมภายใน และประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใส เพื่อติดตามให้บรรลุเป้าหมายและลดโอกาสการทุจริต

อภิปรายผลการวิจัย

1. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและ ปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.96, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ 1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริต ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการปลูกฝังวิธีคิดหรือการกระตุ้นจิตสานึกความซื่อสัตย์สุจริตให้แก่ประชาชน การปลูกฝังคุณธรรม ความพอเพียง เพื่อป้องกันการทุจริต 2. ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก โดยมีการบูรณาการความร่วมมือร่วมกันระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน การเพิ่มประสิทธิภาพกลไก มาตรการ กฎหมาย กระบวนงาน การเสริมพลังประชาชนและเครือข่ายร่วมต้านทุจริต การเฝ้าระวังเชิงรุก และ 3. ด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล โดยมีการเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแส การพัฒนาสมรรถนะและองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการปราบปรามการทุจริตและการใช้เทคโนโลยีและระบบข้อมูลสมัยใหม่โดยนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือระบบบล็อกเชน (Blockchain) มาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบ และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ตามลำดับสอดคล้องกับงานวิจัยของบงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยม เพื่อการต่อต้านป้องกัน การทุจริต คอร์รัปชัน ผลการศึกษาพบว่า การแก้ไขปัญหาควรสร้างค่านิยมแบบใหม่ให้กับประชาชน โดยการสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยมเพื่อการต่อต้านการทุจริตและร่วมตรวจสอบข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง สามารถจูงใจให้คนดีมีคุณธรรมจริยธรรมนำไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และสอดคล้องกับงานวิจัยของดิฐภัทร บวรชัย (2562) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตประพฤติมิชอบ ควรมีลักษณะเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาแบบบูรณาการ ให้ภาครัฐและประชาชน เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมตรวจสอบการทำงาน และนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาใช้ในการปฏิบัติงานและตรวจสอบระบบการทำงาน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พบผลการศึกษาดังนี้ 1. การบริหารจัดการส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ

ทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ 1.1 ด้านการนำ พบว่า ผู้นำควรนำหลักสัมมัปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเพียรพยายามมาใช้เพื่อสร้างกระบวนการกระตุ้นเตือนและส่งเสริมบุคลากรให้ทำงานเพื่อบรรลุผลตามผู้นำกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ต่อต้านการทุจริตระดับชาติและขับเคลื่อนสังคมต้านทุจริตโดยการกระตุ้นให้เห็นภัยของการทุจริตและมุ่งมั่นหาแนวทางแก้ไขปัญหาการทุจริตให้มีประสิทธิผล การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการหลักที่มีศักยภาพมากที่สุดจะทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร 1.2 ด้านการควบคุม พบว่า มีกระบวนการในการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบผลกับเป้าหมายหรือมาตรฐาน โดยมีการติดตามกำกับดูแลประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อควบคุมการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของชนะพงษ์ กล้ากสิกิจ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการ คือ การปฏิบัติงาน การตรวจสอบ และการปรับปรุงงาน 1.3 ด้านการวางแผน พบว่า มีการจัดทำแผน กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจน การมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบตามแผนให้แก่บุคลากรแต่ละคนได้รับทราบ การจัดทำแผนที่สอดคล้องกับแผนระดับชาติ การสร้างระบบป้องกันเชิงรุกและการบริหารความเสี่ยงด้านทุจริต โดยการบริหารผลการปฏิบัติงานประกอบด้วยด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน ด้านการดำเนินการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน ด้านการติดตามผลการปฏิบัติงาน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานและด้านการให้รางวัล 1.4 ด้านการจัดองค์กร พบว่า การจัดโครงสร้างเป็นไปตามอำนาจหน้าที่และสอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โครงสร้างรองรับงานป้องกันทุจริตทั้งส่วนกลางและพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุขอุษา นุ่นทอง และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอก สถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพ การบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง ได้แก่ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่เพียรพยายามในการบริหาร จัดการ เสริมสร้างมุ่งมั่นตั้งใจในการบริหารจัดการ และ 2. หลักสัมมัปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความเพียรพยายาม พบว่าส่งผลต่อการป้องกันการทุจริตในภาครัฐ ทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ 2.1 ด้านอนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม พบว่า มีผลให้ยึดหลักความซื่อสัตย์ ซื่อตรง การตั้งใจพยายามรักษากุศลความดีงามที่เกิดขึ้นแล้วในจิตใจไม่ให้เสื่อมไป สอดคล้องกับงานวิจัยของรินทอง แก้วทุม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ 2.3 ด้านสังวรปธาน การดูแลรักษา พบว่า มีการปลูกฝังสติ คุณธรรม และการสำรวมระวังภายในจิตใจของเจ้าหน้าที่รัฐ การสร้างระบบป้องกันเชิงรุกภายในองค์กร การบูรณาการหลักธรรมในนโยบายต่อต้านทุจริต สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนบูลย์ สุวณฺโณ (หันมนตรี) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การนำหลักสาราณียธรรมมาส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนทุ่งละออง ตำบลบางวัน อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา ผลการศึกษาพบว่า การเตือนสติให้เกิดความสำนึกตามหลักธรรมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองและสังคม 2.4 ด้านปหานปธาน การปกป้องคุ้มครอง พบว่า ความเพียรพยายามละบาปซึ่งมีอยู่แล้วภายในจิตใจ ขจัดสิ่งไม่ดี การปกป้องความดี คุ้มครองคนดี และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในระบบราชการ สอดคล้องกับงานวิจัยของอำพล ปุญญา (2560) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร ผลการศึกษาพบว่า การบริหารองค์กรที่ดี คุณภาพชีวิตของประชาชนก็จะดีขึ้น

3. พุทธบูรณาการส่งเสริมการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้ 1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรส่งเสริมการรับรู้ภัยทุจริต ปลูกฝังความซื่อสัตย์และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสร้างเครือข่ายสังคมร่วมต้านการทุจริต 2. ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก ควรบูรณาการ

ความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนากลไก กฎหมายในการคุ้มครองพยานหรือผู้แจ้งเบาะแส และ นำเทคโนโลยีเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อมูลมาใช้เพื่อประเมินความเสี่ยง ป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ 3. ด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล ควรพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คุ้มครองพยาน และปรับปรุงกฎหมายพร้อมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ ปราบปรามการทุจริต โดยสามารถบูรณาการกับหลักสัมมัปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาความเพียรอย่างถูกต้อง เข้ากับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ประกอบด้วย 1. ด้านการวางแผน 2. ด้านการจัดองค์การ 3. ด้านการนำ 4. ด้านการควบคุม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุจินตนินท หนูชูสีห์สกุล (2568) ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์สัมมัปปธาน 4 เพื่อการบรรลุธรรม ผลการศึกษาพบว่า สัมมัปปธาน 4 เพียรระวังยับยั้งบาปที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น พยายามประคองจิตตั้งมั่น เพียรทำกุศลให้เกิดขึ้น และรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อมและเจริญยิ่งขึ้นไปเพื่อสามารถบรรลุธรรมได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยะธิดา อภัยภักดิ์ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอรัปชั่นในหน่วยงานภาครัฐ ผลการศึกษาพบว่า ควรนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ต้องมีการสร้างเครื่องหมายแห่งความดีให้เกิดขึ้นกับตัวเองและสังคม การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพรเทพ จันทรนิภ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทย ต้องปลูกฝังจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม อบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรมจริยธรรม ความซื่อสัตย์ความมีระเบียบวินัย และผู้บริหารองค์กรต้องประพฤติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี การเคารพยกย่องคนดีมีคุณธรรม และมีกลไกการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งได้จากการวิจัยมีดังนี้

1. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐ ประกอบด้วย 1. ด้านการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการส่งเสริม การรับรู้ภัยทุจริต ปลูกฝังความซื่อสัตย์และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสร้างเครือข่าย สังคมร่วมต้านการทุจริต 2. ด้านการป้องกันการทุจริตเชิงรุก โดยการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนากลไก กฎหมาย และเทคโนโลยี เพื่อประเมินความเสี่ยง ป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. ด้านการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เป็นสากล โดยการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ คุ้มครองพยาน และปรับปรุงกฎหมายพร้อมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปราบปรามทุจริต

2. การป้องกันการทุจริตในภาครัฐให้ประสบผลสำเร็จยั่งยืนได้ ด้วยการบูรณาการกับหลักสัมมัปปธาน 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนา ความเพียรอย่างถูกต้อง เข้ากับแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ หลักการดังกล่าวสามารถ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างระบบการป้องกันการทุจริตที่มีทั้งมิติด้านจริยธรรม การบริหารจัดการ และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ ประกอบด้วย 1. ด้านสังวรปธาน การสำรวมระวังอกุศล โดยการปลูกฝังสติ คุณธรรม และความสำรวมในจิตใจบุคลากร พร้อมบูรณาการหลักธรรมเพื่อเสริมสร้างระบบป้องกันการทุจริตภายในองค์กร 2. ด้านปหานปธาน การปกป้องคุ้มครองความดี โดยการยึดมั่นรักษาความดี เพียรละบาป ขจัดการทุจริตที่เกิดขึ้น ปกป้องคนดี และปรับปรุงระบบกฎหมายเพื่อแก้ไขจุดอ่อนเชิงโครงสร้าง 3. ด้านภาวนาปธาน

การเสริมสร้างความมั่นคงในความดี โดยการเสริมสร้างจิตใจที่เข้มแข็ง พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรสุจริต พร้อมส่งเสริมและยกย่องการทำความดีอย่างต่อเนื่อง และ 4. ด้านอนุรักขนาปธาน การรักษากุศลธรรม โดยการยึดมั่นความซื่อสัตย์ รักษาคุณธรรมของบุคลากร และธำรงระบบป้องกันทุจริตเพื่อสานต่อผลสำเร็จอย่างยั่งยืน

3. การนำศาสตร์สมัยใหม่ด้วยการนำหลักการบริหารจัดการเข้ามาบูรณาการเพื่อเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตในภาครัฐของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วย 1. ด้านการวางแผน จัดทำแผนงานที่ชัดเจนสอดคล้องระดับชาติ มอบหมายหน้าที่เป็นระบบ พร้อมบูรณาการกลไกและบริหารความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริตเชิงรุก 2. ด้านการจัดองค์การ จัดโครงสร้างองค์กรและบุคลากรให้เหมาะสม โปร่งใส และสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่พร้อมบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนงานป้องกันทุจริต 3. ด้านการนำ ผู้นำเป็นแบบอย่างความซื่อสัตย์ กำหนดยุทธศาสตร์ สื่อสารสร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมบุคลากรให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายองค์กร และ 4. ด้านการควบคุม จัดให้มีระบบตรวจสอบ ควบคุมภายใน และประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสเพื่อติดตามให้บรรลุเป้าหมายและลดโอกาสการทุจริต ด้วยการส่งเสริมการรับรู้ภัยทุจริต ปลูกฝังความซื่อสัตย์และคุณธรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมสร้างเครือข่ายสังคมร่วมกันต้านการทุจริตมีการป้องกันการทุจริตเชิงรุกด้วยการบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนากลไก กฎหมาย และเทคโนโลยีเพื่อประเมินความเสี่ยง อันจะช่วยให้ป้องกันและเฝ้าระวังการทุจริตมีประสิทธิภาพ และต้องพัฒนาการปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบให้เป็นสากล มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ ควบคู่กับการคุ้มครองพยานและปรับปรุงกฎหมายเพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามทุจริตอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่
ที่มา: สร้างโดย Gemini โดยผู้วิจัยเป็นผู้ป้อนคำสั่ง

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น ศีล 5 อิทธิบาท 4 ตามแนวคิดธรรมาภิบาลและจริยธรรมในยุคดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายเพื่อจำกัดดุลพินิจของเจ้าหน้าที่โดยนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อความโปร่งใสและตรวจสอบได้

2. ควรผลักดันการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ระบบเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Data) และระบบร้องเรียนออนไลน์ เพื่อเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ พร้อมบูรณาการหลักพุทธธรรมกับความซื่อสัตย์สุจริต

3. ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานรัฐ ชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อจัดกิจกรรมรณรงค์ และพัฒนาค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยใช้หลักพุทธธรรม สร้างวัฒนธรรมองค์กรและวัฒนธรรมสังคมที่ไม่ยอมรับการทุจริต พร้อมใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรกำหนดแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้มีความชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้มีการต่อต้านการทุจริตเพื่อปกป้องคุ้มครองและดูแลรักษาสิทธิของประชาชนและประโยชน์ของทางราชการ ให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างเป็นระบบ

2. ควรพัฒนากระบวนการบริหารจัดการให้มีความยืดหยุ่นในการทำงานตอบสนองต่อปัญหาและความท้าทายในบริบทสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้นำองค์กรเป็นแบบอย่างการต่อต้านการทุจริต และจัดองค์กรให้ส่งเสริมบทบาทการต่อต้านการทุจริต

3. ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความเต็มใจในการปฏิบัติงาน โดยการสร้างแรงจูงใจทั้งในด้านจิตสำนึกและผลตอบแทน สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อการทำงาน

4. ควรกำหนดมาตรการหรือข้อบังคับในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสม ยกย่องผู้ปฏิบัติงานดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

5. ควรส่งเสริมให้บุคลากรภาครัฐนำหลักสังวรปธานมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่โดยเน้นการสำรวมระวังกาย วาจา และใจ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรม

6. ควรส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมต้านทุจริตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงาน เพื่อร่วมกันปลูกฝังค่านิยมความซื่อสัตย์สุจริตในสังคม

7. ควรพัฒนาระบบการปฏิบัติงานและการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และมีประสิทธิภาพ โดยนำระบบสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการข้อมูล การติดตาม และการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะเพื่อป้องกันการทุจริตเชิงรุกและเป็นสากลยิ่งขึ้น

8. ควรพัฒนากลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการปราบปรามการทุจริตในรูปแบบหน่วยเฉพาะกิจที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่กระชับ รวดเร็ว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างจริงจังและโปร่งใส

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษารูปแบบหรือโมเดลการบูรณาการหลักพุทธธรรม เช่น อิทธิบาท 4 และสัปปุริสธรรม เข้ากับเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริตของบุคลากรภาครัฐและประชาชน

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ในการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ควบคู่กับการใช้หลักพุทธธรรม เช่น หลักอปริหานิยธรรม เพื่อเสริมสร้างระบบบริหารงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ และลดโอกาสการเกิดการทุจริต

3. การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา วัด และภาคประชาชน โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานในการสร้างวัฒนธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์หรือเครือข่าย สังคมดิจิทัล เพื่อขยายผลการรณรงค์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวังและป้องกันการทุจริตในสังคมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชนะพงษ์ กล้ากสิกิจ และคณะ. (2562). ประสิทธิผลการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดกำแพงเพชร. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น, 6(4), 786-802.

ดิฐภัทร บวรชัย. (2562). รูปแบบการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาระดับสถานีตำรวจ. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 16(30), 50-62.

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2557). การสร้างจิตสำนึกของความเป็นไทย ค่านิยม เพื่อการต่อต้านป้องกันการทุจริต คอร์รัปชั่น. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(11), 248-264.

ปิยะธิดา อภัยภักดิ์. (2561). แนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอรัปชั่นในหน่วยงานภาครัฐ. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 13(1), 1-12.

พรเทพ จันทรนิภ. (2558). การพัฒนารูปแบบการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชั่นในภาครัฐเพื่อการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในสังคมไทย. วารสารเกษมบัณฑิต, 16(1), 88–101.

พระธนบูลย์ สุวณฺโณ (หันมนตรี). (2563). การนำหลักสาราณียธรรมมาส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของชุมชนทุ่งละออง ตำบลบางวัน อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(1), 57–68.

พระสุจินตนินท หนูชูสีห์สกุล. (2568). วิเคราะห์สัมมัปปธาน 4 เพื่อการบรรลุธรรม. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 7(1), 149–158.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รินทอง แก้วทุม. (2560). การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดมหาสารคาม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2-04), 539–552.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2560). แผนแม่บทบูรณาการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579). นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

_____. (2567). สถานการณ์การทุจริตประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566–2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุขอุษา นุ่นทอง และคณะ. (2561). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 86–98.

อำพล ปุญญา. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการน้ำตามหลักพุทธวิธีของจังหวัดพิจิตร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2-04), 161–178.

Likert, R. (1967). The method of constructing an attitude scale. In M. Fishbein (Ed.), Readings in attitude theory and measurement (pp. 90–95). New York, NY: John Wiley & Sons.

United Nations Office on Drugs and Crime & World Bank. (2007). Stolen Asset Recovery (StAR) Initiative: Challenges, Opportunities, and Action Plan. Vienna, Austria & Washington, DC: United Nations Office on Drugs and Crime and World Bank.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PROMOTE PUBLIC PARTICIPATION IN PREVENTING DIGITAL CRIME IN UTHAI-THANI PROVINCE

รัตนา ชินบุตรานนท์*, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง
Ratana Chinbutranont*, Surapon Suyaprom, Kiettisak Suklueang
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
*Corresponding Author E-mail: chratana@gmail.com
Received March 24, 2026; Revised May 15, 2026; Accepted May 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ทำการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประชากร คือ ประชาชนในอำเภอเมืองอุทัยธานี มีขนาดของตัวอย่าง เท่ากับ 399 คน ตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 399 คน สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อยืนยันองค์ความรู้ใหม่ จำนวน 10 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับดังนี้ การให้ข้อมูลข่าวสาร การปรึกษาหารือ การสร้างความร่วมมือ การเข้ามามีบทบาท และการเสริมอำนาจประชาชน ตามลำดับ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า การปฏิบัติงานภาครัฐส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ ประกอบด้วย การสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน การจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และหลักอปริหานิยธรรม 7 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ 4 ด้าน ประกอบด้วย ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม เคารพสิทธิมนุษยชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี คือ นำหลักอปริหานิยธรรม 7 เข้ามาบูรณาการประยุกต์เพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม นอกจากนั้นยังนำการปฏิบัติงานภาครัฐมาเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนอีกด้านหนึ่ง

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม, การมีส่วนร่วม, การป้องกันอาชญากรรมออนไลน์

Abstract

This research article aimed to: 1. study public participation in online crime prevention; 2. examine the factors affecting public participation in online crime prevention; and 3. propose the application of Buddhist principles to promote public participation in online crime prevention among communities in Uthai Thani Province. This study employed both quantitative and qualitative research methods. The population consisted of residents of Mueang Uthai Thani District, with a sample of 399 respondents determined using Taro Yamane's formula. The research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of 0.988 and a structured interview form. Quantitative data were collected from 399 respondents, while in-depth interviews were conducted with 18 key informants. A focus group discussion with 10 participants was also conducted to validate the newly synthesized knowledge. Data were analyzed using descriptive and inferential statistics.

The findings revealed that 1. The overall level of public participation in online crime prevention was moderate. The aspects, ranked from highest to lowest, were information provision, consultation, collaboration, involvement, and citizen empowerment, respectively. 2. Regarding the factors affecting public participation in online crime prevention among communities in Uthai Thani Province, government operations significantly affected public participation, including communication and connection with citizens, building good relationships with citizens, and information management for citizens, at the 0.01 level. The seven Aparihaniyadhamma principles also affected public participation in four aspects: caring for visitors, respecting and listening to the opinions of elders, refraining from establishing rules that conflict with existing regulations, and respecting human rights, with statistical significance at the 0.01 and 0.05 levels, respectively. and 3. The application of Buddhist principles to promote public participation in online crime prevention among communities in Uthai Thani Province involved integrating the seven Aparihaniyadhamma principles as a framework for enhancing public participation, together with government operations as a foundation for strengthening community participation in online crime prevention.

Keywords: Buddhadhamma, Participation, Preventing Digital Crime

บทนำ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่มีภารกิจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตลอดจนความมั่นคงของราชอาณาจักร อีกทั้งยังได้รับมอบหมายตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2562 ให้เป็นหน่วยงานเจ้าภาพรับผิดชอบเป้าหมายแผนย่อยด้านการรักษาความสงบภายในประเทศ ภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนมีความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น การดำเนินงานดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการประสานและบูรณาการทั้งภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2568)

ในบริบทของอาชญากรรมทางเทคโนโลยี คณะทำงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันภัยอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปี 2566 รายงานสถิติรับแจ้งความออนไลน์ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึง 18 มีนาคม 2566 พบว่า คดีที่มีจำนวนสูงสุดคือการหลอกลวงซื้อขายสินค้า จำนวน 74,752 คดี มูลค่าความเสียหาย 997,514,481 บาท รองลงมา ได้แก่ การหลอกให้โอนเงินเพื่อหารายได้จากการทำกิจกรรม การหลอกให้กู้เงินแต่ไม่ได้เงิน และการหลอกลวงทางโทรศัพท์เป็นขบวนการหรือ Call Center อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากมูลค่าความเสียหาย พบว่า คดีหลอกให้ลงทุนมีความเสียหายสูงที่สุด จำนวน 7,741,701,984 บาท แม้มีจำนวนคดี 16,645 คดี สะท้อนว่า อาชญากรรมออนไลน์ด้านการลงทุนเป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประชาชนอย่างรุนแรง (ธีระ กุลสวัสดิ์, 2567)

แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลของศูนย์ต่อต้านการฉ้อโกงออนไลน์ หรือ ACSC ที่เผยแพร่โดยกองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2569 ซึ่งรายงานผลการวิเคราะห์คดีอาชญากรรมออนไลน์ในช่วงวันที่ 1 มกราคม ถึง 30 เมษายน 2569 รวม 120 วัน พบว่า มีคดีรับแจ้งทั้งหมด 121,921 คดี มูลค่าความเสียหายรวม 7.48 พันล้านบาท โดยคดีหลอกลวงด้านสินค้าและบริการมีจำนวนสูงสุด 85,215 คดี คิดเป็นร้อยละ 69.9 ของคดีทั้งหมด ขณะที่กลุ่มหลอกลวงเชิงผลประโยชน์และการลงทุนสร้างมูลค่าความเสียหายสูงสุด 5,997.7 ล้านบาท หรือร้อยละ 80.2 ของมูลค่าความเสียหายทั้งหมด ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนข้อสังเกตร่วมกันว่า คดีหลอกลวงเกี่ยวกับสินค้าและบริการเป็นกลุ่มที่พบมากในเชิงจำนวนคดี ส่วนคดีหลอกลงทุนและการหลอกลวงเชิงผลประโยชน์เป็นกลุ่มที่สร้างความเสียหายสูงในเชิงมูลค่า โดยมีรูปแบบสำคัญ เช่น การหลอกให้ทำงานเสริม การลงทุนปลอม หุ้น Forex คริปโต การแอบอ้างเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และการหลอกให้รักแล้วชักชวนลงทุน จึงชี้ให้เห็นว่าอาชญากรรมออนไลน์ยังมีทั้งรูปแบบที่เกิดใกล้ตัวในชีวิตประจำวันและรูปแบบที่ซับซ้อนซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจสูง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการป้องกัน การบังคับใช้กฎหมาย และการสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง (กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2569)

สำหรับจังหวัดอุทัยธานี แม้สถานภาพอาชญากรรมโดยรวมจะอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับหน่วยภาคใหญ่ แต่ปัญหาอาชญากรรมยังคงเป็นประเด็นที่จังหวัดให้ความสำคัญมาโดยตลอด โดยการวิเคราะห์ความมั่นคงได้พิจารณาสถิติตามฐานความผิดในคดีอาญา แบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ฐานความผิดพิเศษ และคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาการรับแจ้งคดีอาญา 3 กลุ่ม ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และฐานความผิดพิเศษ ระหว่างปี พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2564 พบว่า คดีอาญาส่วนใหญ่ของจังหวัดอุทัยธานีเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ (จังหวัดอุทัยธานี, 2566) เมื่อพฤติกรรมการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนไปสู่ช่องทางดิจิทัลมากขึ้น การป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ในระดับชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรให้ความสนใจ โดยเฉพาะการสร้างความรู้เท่าทัน การเฝ้าระวัง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันภัยออนไลน์

จากปัญหาและทิศทางการดำเนินงานดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี โดยเห็นว่า การป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ให้เกิดผลอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานของความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งนี้ ได้นำหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ตามที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) อธิบายไว้ ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ หมั่นปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ 3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติ ไม่ล้มล้าง

สิ่งที่บัญญัติไว้ ไม่ตั้งกฎใหม่ที่ไม่เคยมี 4. เคารพนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ ให้ความเคารพนับถือในผู้ที่มีอาวุโสและมีประสบการณ์ 5. ไม่ข่มเหงกุลสตรี ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ให้ถูกข่มเหงรังแก 6. สักการะบูชาปูชนียสถาน เคารพบูชาเจดีย์ปูชนียสถานและอนุสาวรีย์ประจำชาติ ไม่ปล่อยให้เสื่อมทราม และ 7. บำรุงอารักขาพระอรหันต์ จัดการอารักขา คุ้มครอง และบำรุงพระสงฆ์ผู้ทรงศีลที่ดำรงตนเป็นหลักใจของประชาชน มาเป็นกรอบในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่องค์ความรู้และแนวทางการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ในระดับชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดอุทัยธานีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อยืนยันผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนามีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวศึกษาสภาวการณ์โดยไม่มีการทดลอง

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในอำเภอเมืองอุทัยธานี จำนวน 49,746 คน อำเภอหนองขาหย่าง จำนวน 15,932 คน และอำเภอหนองฉาง จำนวน 43,153 คน จำนวนรวม 108,831 คน (องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี, 2566)

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณตามสูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่าง เท่ากับ 399 ตัวอย่าง

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ข้าราชการตำรวจ จำนวน 4 คน กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน กลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 คน และกลุ่มนักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูปหรือคน และผู้วิจัยได้เชิญกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อยืนยันองค์ความรู้ใหม่ จำนวน 10 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานภาครัฐ 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรม 7 และ 4. แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ ผลการทดสอบคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีของ ครอนบาค (Cronbach) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α-coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.988

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชาชนในอำเภอเมืองอุทัยธานี อำเภอหนองขาหย่าง และอำเภอหนองฉาง จำนวน 399 ตัวอย่าง สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยพิจารณาแบ่งประชาชนออกตามอำเภอในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่ที่สัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 รูปหรือคน และสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Multiple Regression Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ในภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร	3.17	0.85	ปานกลาง
2. ด้านการปรึกษาหารือ	3.11	0.92	ปานกลาง
3. ด้านการเข้ามามีบทบาท	3.09	0.94	ปานกลาง
4. ด้านการสร้างความร่วมมือ	3.11	0.93	ปานกลาง
5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชน	3.01	1.03	ปานกลาง
ภาพรวม	**3.12**	**0.87**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.12, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X}$ = 3.17, S.D. = 0.85) รองลงมาคือ ด้านการปรึกษาหารือ ($\bar{X}$ = 3.11, S.D. = 0.92) ด้านการสร้างความร่วมมือ ($\bar{X}$ = 3.11, S.D. = 0.93) ด้านการเข้ามามีบทบาท ($\bar{X}$ = 3.09, S.D. = 0.94) และด้านการเสริมอำนาจประชาชน ($\bar{X}$ = 3.01, S.D. = 1.03) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี พบผลการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การปฏิบัติงานภาครัฐ ประกอบด้วย 1. ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน 2. ด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน และ 3. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การปฏิบัติงานภาครัฐส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

การปฏิบัติงานภาครัฐ	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.519	.144		3.612**	.000
ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน (X1_1)	.486	.065	.436	7.516**	.000
ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน (X1_3)	.291	.059	.285	4.909**	.000
ด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน (X1_2)	.233	.060	.269	3.371**	.001

Multiple R = .680b R2 = .463 Adjusted R2 = .460 Std. Error = .033 F = 299.976 Sig = .000
**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า การปฏิบัติงานภาครัฐส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน และด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน ผลการวิเคราะห์มีสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .460 แสดงว่า การปฏิบัติงานภาครัฐสามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ได้ร้อยละ 46.0 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ ดังนี้

$$\hat{y} = 519+.486(X1\_1) + .291(X1\_3) + .233(X1\_2)$$

$$Z_Y = .436Z_{(X1\_1)} + .285Z_{(X1\_3)} + .269Z_{(X1\_2)}$$

สมมติฐานที่ 2 หลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ประกอบด้วย 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม 3. การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม 4. การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ 5. เคารพสิทธิมนุษยชน 6. การให้ความเคารพสถานที่ และ 7. ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 หลักอปริหานิยธรรม 7 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

หลักอปริหานิยธรรม 7	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.247	.115		2.137*	.033
ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน (X2_7)	.251	.072	.240	3.497**	.001
การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ (X2_4)	.230	.073	.205	3.170**	.002
การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม (X2_3)	.163	.061	.150	2.661**	.008
เคารพสิทธิมนุษยชน (X2_5)	.159	.078	.150	2.039*	.042

Multiple R =.800e R2 = .639 Adjusted R2 = .635 Std. Error = .526 F = 169.820 Sig =.000
**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้ ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม เคารพสิทธิมนุษยชน มีเพียงหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพียงกันประชุม และการให้ความเคารพสถานที่ เท่านั้นที่ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี อาจอธิบายได้ว่า การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพียงกันประชุม และการให้ความเคารพสถานที่ เป็นปัจจัยที่เน้นด้านวัฒนธรรมองค์กรและความสามัคคีของชุมชนเป็นหลัก แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะทางดิจิทัล หรือความสามารถในการรับมือกับอาชญากรรมออนไลน์ของประชาชน จึงไม่ส่งผลชัดเจนต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ และผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .635 แสดงว่า หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี ได้ร้อยละ 63.5 ซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\hat{y} = .247+.251(X2\_7) + .230(X2\_4) + .163\,(X2\_3) + .159(X2\_5)$$

$$Z_Y = .240Z_{(X2\_7)} + .205Z_{(X2\_4)} + .150Z_{(X2\_3)} + .150Z_{(X2\_5)}$$

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้ประชาชนแจ้งเบาะแส ฝ่ายรัฐสร้างแอปพลิเคชัน เผยแพร่ข้อมูลหลายช่องทาง จัดกิจกรรมให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับประชาชน 2. ด้านการปรึกษาหารือ การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ ปรับปรุงการทำงาน สร้างเครือข่ายชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นกับผู้ให้บริการเทคโนโลยี 3. ด้านการเข้ามามีบทบาท การร่วมมือกันเรียนรู้ รักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล แจ้งเบาะแส จัดตั้งอาสาสมัคร เผยแพร่ความรู้และสื่อปลอดภัยให้กับทุกคน 4. ด้านการสร้างความร่วมมือ นำทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยโดย จัดอบรมและเวิร์กช็อป และ 5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชน ร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมออนไลน์ ประสานงาน เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยี สื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ และได้บูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม แลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความเข้าใจร่วมกันในการวางแผนป้องกันเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ 3. การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม การยึดกฎหมายและระเบียบเดิมเป็นหลัก เพื่อสร้างความเชื่อถือและความร่วมมือกับประชาชน 4. การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้เป็นใหญ่ รับฟังความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์ด้านอาชญากรรมออนไลน์เพื่อการทำงานอย่างเป็นทีม 5. เคารพสิทธิมนุษยชน การให้เกียรติและคุ้มครองคนในชุมชนอย่างดีทั้งสตรี เด็ก และคนชรา อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 6. การให้ความเคารพสถานที่ การเคารพ ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น ไม่ให้สูญหายไปกับสังคมออนไลน์เพื่อให้กลายเป็นเกราะป้องกัน และ 7. ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน อำนวยความสะดวกแก่ทุกคน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจ และจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบ ส่วนการปฏิบัติงานภาครัฐ ได้แก่ 1. ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน

การสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมออนไลน์ให้แก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง และร่วมมือกับหน่วยงานและผู้นำชุมชน 2. ด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน การป้องกันข้อมูลของประชาชนให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงคุณภาพอยู่เสมอ และ 3. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน การสื่อสารที่มีประสิทธิผลเพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ให้ความช่วยเหลืออย่างเอาใจใส่

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ดังนี้ 1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยการให้ประชาชนแจ้งเบาะแสฝ่ายรัฐสร้างแอปพลิเคชัน เผยแพร่ข้อมูลหลายช่องทาง จัดกิจกรรมให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับประชาชน รองลงมาคือ 2. ด้านการปรึกษาหารือ โดยการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ ปรับปรุงการทำงาน สร้างเครือข่ายชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นกับผู้ให้บริการเทคโนโลยี 3. ด้านการสร้างความร่วมมือ โดยนำทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยโดย จัดอบรมและเวิร์กช็อป 4. ด้านการเข้ามามีบทบาท โดยนำทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย โดยจัดอบรมและเวิร์กช็อป และ 5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชน ร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมออนไลน์ ประสานงาน เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยีสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระสุระ ญาณธโร (จันทึก) และคณะ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ มี 4 รูปแบบ ได้แก่ 1. รูปแบบการไว้วางใจกันตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 2. รูปแบบความผูกพันตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ 3. รูปแบบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ และ 4. รูปแบบการมีอิสระในการทำงานตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์ แต่ละรูปแบบมี 3 ระดับ ได้แก่ 1. ระดับบุคคล 2. ระดับการปฏิบัติงาน และ 3. ระดับผู้บริหารองค์กร และมี 12 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. มีความรู้คู่คุณธรรม 2. ทันต่อเหตุการณ์ 3. รับผิดชอบต่อส่วนรวม 4. มนุษยสัมพันธ์ที่ดี 5. การรวมพลัง ปรองดอง สมานฉันท์ 6. นำหลักการและหลักธรรมชี้นำองค์กร 7. มีระเบียบวินัย ใช้ชีวิตสมดุล 8. ปฏิบัติหน้าที่ตามฉันทามติ 9. ใช้หลักธรรมาธิปไตย 10. มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม 11. ใช้ความสามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และ 12. หลักการบริหารจัดการที่ดี

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี พบผลการศึกษาดังนี้ 1. การปฏิบัติงานภาครัฐ พบว่า ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีทั้ง 3 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้ ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนและด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .460 แสดงว่า การปฏิบัติงานภาครัฐ สามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีได้ร้อยละ 46.0 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิศิษฎ์สร เอกกิตตินันท์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการนำฐานข้อมูลขนาดใหญ่มาปรับใช้เพื่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกรมทางหลวง

ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการนำฐานข้อมูลขนาดใหญ่มาปรับใช้สำหรับการเพิ่มประสิทธิผลการทำงานของกรมทางหลวงการที่รูปแบบจะสามารถใช้งานได้ในระดับบริหารหรือการจัดการเท่านั้น ยังไม่สามารถนำลงไปใช้ได้กับระดับปฏิบัติการอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เนื่องมาจากระดับปฏิบัติการไม่มีอำนาจในการที่จะออกกฎระเบียบหรือนโยบายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะเป็นในลักษณะของส่วนตัวบุคคลมากกว่าที่จะเป็นการทำให้องค์การสามารถใช้งานฐานข้อมูลขนาดใหญ่ได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบรูปแบบโดยอิงตามความเป็นจริงขององค์การขนาดใหญ่คือกรมทางหลวง ที่จะมีฐานข้อมูลเป็นของตนเองอยู่แล้วเพียงแต่ไม่สามารถที่จะพัฒนาให้กลายเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ได้ รวมไปถึงไม่สามารถใช้งานและพัฒนาฐานข้อมูลนั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมลงไปถึงระบบการจัดการของ AI อันจะช่วยให้งานวิจัยนี้พัฒนาต่อยอดออกไปได้เห็นภาพอย่างชัดเจนและใช้งานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงอาจจะต้องมีการศึกษาเชิงเทคนิคเฉพาะที่มีความลึกลงไปในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อให้เข้าใจซึ่งธรรมชาติแท้จริงจึงจะสามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และ 2. หลักอปริหานิยธรรม 7 พบว่า ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้ ด้านให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน ด้านการให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ด้านการไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม ด้านเคารพสิทธิมนุษยชน มีเพียงหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพียงกันประชุม และการให้ความเคารพสถานที่ เท่านั้นที่ไม่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี แม้การประชุมร่วมกันจะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน แต่หากเนื้อหาการประชุมไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องภัยออนไลน์ วิธีป้องกัน หรือการแจ้งเตือนภัยไซเบอร์ ประชาชนก็อาจไม่ได้รับแรงจูงใจหรือข้อมูลที่เพียงพอในการเข้ามามีส่วนร่วม ขณะเดียวกัน การให้ความเคารพสถานที่ เป็นค่านิยมด้านระเบียบและจารีตซึ่งไม่ได้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตหรือการเฝ้าระวังภัยออนไลน์ ทำให้ปัจจัยดังกล่าวไม่มีอิทธิพลต่อการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิเคราะห์มีค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R^2) เท่ากับ .635 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าหลักอปริหานิยธรรม 7 มีบทบาทร่วมในการอธิบายระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการป้องกันอาชญากรรมทางออนไลน์ในชุมชนจังหวัดอุทัยธานี ได้ร้อยละ 63.5 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพัชร์ศศิ เรืองมณีญาต์และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกโดยการประยุกต์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า 1. หลักอปริหานิยธรรม 7 มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวใน 5 มิติ ได้แก่ การประชุมอย่างสม่ำเสมอ การไม่กำหนดกฎเกณฑ์ที่ไม่เหมาะสม การดูแลผู้มาเยือน การประชุมอย่างพร้อมเพรียง และการเคารพรวมถึงรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 และสามารถร่วมกันอธิบายการจัดการท่องเที่ยวได้ร้อยละ 52.5 และ 2. แนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวอาศัยการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ การประชุมอย่างต่อเนื่อง ความพร้อมเพรียงในการประชุม การไม่ออกข้อบังคับที่ไม่เหมาะสม การเคารพและรับฟังผู้รู้ การเคารพสิทธิมนุษยชน การให้ความสำคัญต่อสถานที่ และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ควบคู่ไปกับการเสริมปัจจัยด้านการท่องเที่ยว เช่น แหล่งดึงดูด กิจกรรม การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก และที่พักเพื่อยกระดับศักยภาพจากท้องถิ่นสู่ระดับสากล

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี มีหลายองค์ประกอบ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์มีหลายด้าน เช่น 1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้ประชาชนแจ้งเบาะแส

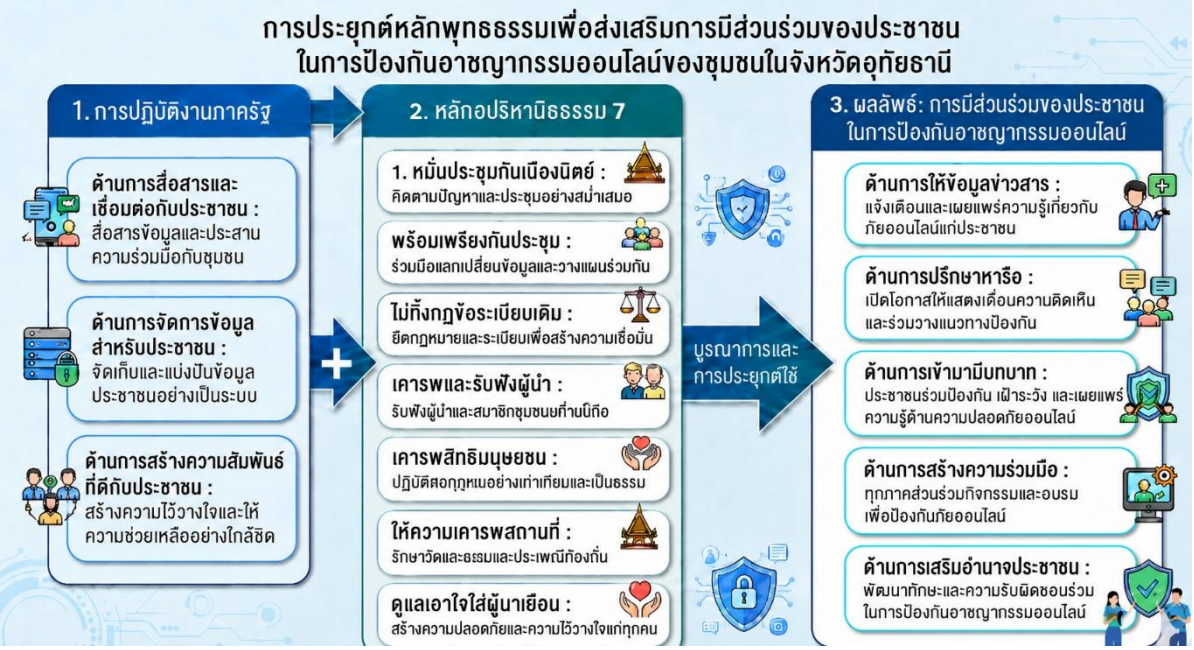
ฝ่ายรัฐสร้างแอปพลิเคชัน เผยแพร่ข้อมูลหลายช่องทาง จัดกิจกรรมให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับประชาชน 2. ด้านการปรึกษาหารือ การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ ปรับปรุงการทำงาน สร้างเครือข่ายชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นกับผู้ให้บริการเทคโนโลยี 3. ด้านการเข้ามามีบทบาท การร่วมมือกันเรียนรู้ รักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล แจ้งเบาะแส จัดตั้งอาสาสมัคร เผยแพร่ความรู้และสื่อปลอดภัยให้กับทุกคน 4. ด้านการสร้างความร่วมมือ นำทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยโดย จัดอบรมและเวิร์กช็อป และ 5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชน ร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมออนไลน์ ประสานงาน เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยี สื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ สอดรับกับหลักอปริหานิยธรรมที่ประกอบด้วย การร่วมตัดสินใจ การร่วมลงมือปฏิบัติ การมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล เป็นต้น หลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพื่อติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ พร้อมเพรียงกันประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความเข้าใจร่วมกัน การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม ยึดกฎหมายและระเบียบเดิมเป็นหลัก การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้เป็นใหญ่ รับฟังความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์ด้านอาชญากรรมออนไลน์ เคารพสิทธิมนุษยชน โดยการให้เกียรติและคุ้มครองคนในชุมชนอย่างดีทั้งสตรี เด็ก และคนชราอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม ให้ความเคารพสถานที่ การเคารพ ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน อำนวยความสะดวกแก่ทุกคน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจ นอกจากนั้นยังนำหลักการปฏิบัติงานภาครัฐ ได้แก่ ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน ด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน และด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน มาบูรณาการร่วมกันกับหลักธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของทักษิณ ประชามอญ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลกี่ศึกษาพบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ยึดหลักพุทธธรรมสามารถพัฒนาได้โดยการประยุกต์หลักอปริหานิยธรรม 7 เข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย การร่วมตัดสินใจ การร่วมลงมือปฏิบัติ การมีส่วนแบ่งในผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทั้งทักษะและความตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมให้แก่บุคลากรภาครัฐและประชาชน ทั้งนี้ การดำเนินงานยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประชุมอย่างสม่ำเสมอ การทำงานร่วมกันเป็นทีม การยึดถือวัฒนธรรมองค์กร การเคารพตามลำดับอาวุโส การส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพของสตรีและบุคคลทั่วไป ตลอดจนการสร้างความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงการดูแลด้านสวัสดิการ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมออนไลน์ได้สร้างผลกระทบต่อความมั่นคงและทรัพย์สินของประชาชนในวงกว้าง รวมถึงพื้นที่ชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี การป้องกันและรับมือกับภัยคุกคามรูปแบบนี้อย่างมีประสิทธิภาพจะพึ่งพาเพียงกลไกทางกฎหมายหรือการปฏิบัติงานของภาครัฐฝ่ายเดียวไม่ได้ แต่จำเป็นต้องสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมให้ภาคประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและเฝ้าระวังอย่างเข้มแข็ง

จากการศึกษาวิจัยจึงได้นำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ผลจากการศึกษาได้ถูกนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ ที่สะท้อนให้เห็นถึงกลไกการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมของ

ประชาชน เพื่อยกระดับการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีอย่างเป็นรูปธรรม ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร การให้ประชาชนแจ้งเบาะแส ฝ่ายรัฐสร้างแอปพลิเคชัน เผยแพร่ข้อมูลหลายช่องทาง จัดกิจกรรมให้ความรู้ที่เข้าใจง่ายและเป็นมิตรกับประชาชน 2. ด้านการปรึกษาหารือ การสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือ ปรับปรุงการทำงาน สร้างเครือข่ายชุมชน จัดเวทีแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นกับผู้ให้บริการเทคโนโลยี 3. ด้านการเข้ามามีบทบาท การร่วมมือกันเรียนรู้ รักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนบุคคล แจ้งเบาะแส จัดตั้งอาสาสมัคร เผยแพร่ความรู้และสื่อปลอดภัยให้กับทุกคน 4. ด้านการสร้างความร่วมมือ นำทุกวัยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับภัยออนไลน์ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย โดยจัดอบรมและเวิร์กช็อป และ 5. ด้านการเสริมอำนาจประชาชน ร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมออนไลน์ ประสานงาน เสริมสร้างทักษะทางเทคโนโลยี สื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยมี 4 ด้าน แต่องค์ความรู้ที่ได้มี 7 ด้าน เนื่องจากนำผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ยืนยันโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะอีก 10 รูปหรือคน มาอธิบายร่วมด้วย จึงยืนยันองค์ความรู้ของอปริหานิยธรรม 7 ด้านเท่าเดิม ได้แก่ 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม แลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความเข้าใจร่วมกันในการวางแผนป้องกันเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ 3. การไม่ตั้งกฎระเบียบตามที่ขัดต่อระเบียบเดิม การยึดกฎหมายและระเบียบเดิมเป็นหลัก เพื่อสร้างความเชื่อถือและความร่วมมือกับประชาชน 4. การให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้เป็นใหญ่ รับฟังความคิดเห็นของผู้มีประสบการณ์ด้านอาชญากรรมออนไลน์เพื่อการทำงานอย่างเป็นทีม 5. เคารพสิทธิมนุษยชน การให้เกียรติและคุ้มครองคนในชุมชนอย่างดีทั้งสตรี เด็ก และคนชรา อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 6. การให้ความเคารพสถานที่ การเคารพ

ส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น ไม่ให้สูญหายไปกับสังคมออนไลน์เพื่อให้กลายเป็นเกราะป้องกัน และ 7. ให้การดูแลเอาใจใส่แก่ผู้มาเยือน อำนวยความสะดวกแก่ทุกคน เพื่อสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจ และจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบ

การปฏิบัติงานภาครัฐ ได้แก่ 1. ด้านการสื่อสารและเชื่อมต่อกับประชาชน การสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมออนไลน์ให้แก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง และร่วมมือกับหน่วยงานและผู้นำชุมชน 2. ด้านการจัดการข้อมูลสำหรับประชาชน การป้องกันข้อมูลของประชาชนให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ จัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงคุณภาพอยู่เสมอ และ 3. ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน การสื่อสารที่มีประสิทธิผลเพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ให้ความช่วยเหลืออย่างเอาใจใส่

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานีควรที่จะต้องจัดตั้งศูนย์ป้องกันและเฝ้าระวังอาชญากรรมออนไลน์ระดับจังหวัด โดยการบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ สำนักงานดิจิทัลจังหวัด ศึกษาธิการ พัฒนาสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับรูปแบบการหลอกลวงออนไลน์ในพื้นที่ พัฒนาระบบแจ้งเตือนภัยออนไลน์ผ่าน LINE OA หรือเพจจังหวัด

2. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานีควรที่จะต้องกำหนดนโยบายในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐ โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้รู้เท่าทันรูปแบบอาชญากรรมไซเบอร์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจัดทำคู่มือมาตรฐานการรับแจ้งความและช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่ายเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน เกษตรกร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานีควรที่จะต้องจัดตั้งและประชาสัมพันธ์ศูนย์แจ้งเหตุอาชญากรรมออนไลน์ระดับจังหวัด ผ่านสายด่วน เว็บไซต์ และแอปพลิเคชัน “ทางรัฐ” ควบคู่กับการเผยแพร่ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากภัยออนไลน์อย่างต่อเนื่อง

2. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานีควรที่จะต้องจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและสำรวจข้อมูลจากประชาชนเป็นประจำ เพื่อนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงมาตรการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

3. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอุทัยธานีควรที่จะต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังภัยไซเบอร์ แจ้งเบาะแส และพัฒนาทักษะรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อปกป้องตนเองและชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะต้องวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมที่ผสานการเจริญสติร่วมกับทักษะ Digital Literacy เช่น การไตร่ตรองก่อนเชื่อหรือแชร์ข้อมูล (คิด พิจารณา ตรวจสอบ) แล้วประเมินผลว่า การเสริมสร้างสติช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ได้มากน้อยเพียงใด

2. ควรที่จะต้องมีการวิจัยพัฒนาและทดสอบรูปแบบการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แอปพลิเคชันชุมชน หรือระบบแจ้งเตือนภัยออนไลน์ โดยบูรณาการหลักฉันทะ (ความพอใจในการมีส่วนร่วม) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความเอาใจใส่) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) เพื่อศึกษาว่าหลักธรรมสามารถเสริมแรงจูงใจและความต่อเนื่องในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2569). ศูนย์ต่อต้านการฉ้อโกงออนไลน์ (ACSC) เปิดสถิติ 4 เดือนแรกปี69 ยอดคดีโกงเริ่มลดหลังบังคับใช้กฎหมายเข้ม แต่ภัยเทคนิคขั้นสูงยังน่าห่วงเตือน ‘หลอกลงทุน’ แชมป์ความเสียหาย-SME ระวังการเรียกค่าไถ่ข้อมูล. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2569 จาก https://saranitet.police.go.th/commanders-mission/crime-prevention-and-suppression_1 0052026_62701/.

จังหวัดอุทัยธานี. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. 2566–2570. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2569 จาก https://www.uthaithani.go.th/2025/wp-content/uploads/2025/09/Plan66-70update 2568.pdf.

ทักษิณ ประชามอญ และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักพุทธธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(1), 96–109.

ธีระ กุลสวัสดิ์. (2567). “อาชญากรรมไซเบอร์: ศึกษากรณีการหลอกให้ลงทุน” (รายงานผลการวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสุระ ญาณธโร (จันทึก) และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลักอปริหานิยธรรมของเทศบาลตำบลในจังหวัดสุรินทร์. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2-05), 205–218.

พัชร์ศศิ เรืองมณีญาต์ และคณะ. (2566). การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกโดยการประยุกต์ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(6), 26–38.

วิศิษฏ์สร เอกกิตตินันท์ และคณะ. (2563). การพัฒนาการนำฐานข้อมูลขนาดใหญ่มาปรับใช้เพื่อการเพิ่มประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกรมทางหลวง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(4), 53–63.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2568). แผนปฏิบัติราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2568. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2568 จาก https://www.royalthaipolice.go.th/downloads/plan2568.pdf.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 - 2570) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอุทัยธานี. สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2569 จาก https://www.uthaipao.go.th/home/wp-content/uploads/2021/12/local-development-plan-2566-2570.pdf.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

บทความวิจัย

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี

BUDDHIST PRINCIPLES INTEGRATION FOR PROMOTING THE LIFE QUALITY OF PEOPLE OF SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THAWUNG DISTRICT, LOPBURI PROVINCE

ปุณณภา ปริเมธาชัย[1*], ดาวเหนือ ทองน้อย[2]
Punnapa Parimethachai[1*], Dawnua Thongnoi[2]
[1]บริษัท เจดับเบิ้ลยูดี อาร์ทสเปซ จำกัด
[1]JWD Artspace Co., Ltd.
[2]นักวิชาการอิสระ
[2]Independent Scholar
[*]Corresponding Author E-mail: punnapha.mcu@hotmail.com
Received February 20, 2026; Revised June 24, 2026; Accepted July 6, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา สาเหตุ ความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี และ 3. นำเสนอกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธบูรณาการ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษากลุ่มตัวอย่าง 396 คน ด้วยแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ที่ความเชื่อมั่น 0.935 สถิติใช้ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบัน พบว่า ประชาชน มีคุณภาพชีวิตโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ปัญหา สาเหตุ ที่สำคัญที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน คือ รายได้ไม่แน่นอน ประชาชนขาดการพัฒนาทักษะอาชีพ ผู้สูงอายุเพิ่ม มีภาระหนี้สิน ขาดการบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม 2. การส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน และหลักภาวนา 4 ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 สามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตประชาชน ได้ร้อยละ 63.3 ส่วนหลักภาวนา 4 ทำนายได้ร้อยละ 78 และ 3. กระบวนการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธบูรณาการ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 3.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยการจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพประชาชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ดำเนินการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม 3.2 ประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 โดยสนับสนุนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสุขภาพของประชาชน รณรงค์ให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต จัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสมาธิ ให้ความรู้ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิต และ 3.3 คุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี คือ ประชาชนพึงพอใจกับการใช้ชีวิตในชุมชน มีความเชื่อมั่นในตนเอง สุขภาพดี มีรายได้เพียงพอสามารถพึ่งพาตนเอง

คำสำคัญ: การบูรณาการ, หลักพุทธธรรม, คุณภาพชีวิต, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research article aimed to: 1. study the current conditions, problems, causes, and needs for improving the quality of life of people in the Subdistrict Administrative Organization areas of Tha Wung District, Lop Buri Province; 2. examine the factors affecting the quality of life of people in these areas; and 3. propose a process for promoting people's quality of life based on Buddhist integration in the Subdistrict Administrative Organization areas of Tha Wung District, Lop Buri Province. This study employed a mixed-methods research design. For the quantitative research, data were collected from a sample of 396 respondents using a five-point rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.935. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. For the qualitative research, in-depth interviews were conducted with 18 key informants, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that 1. Regarding the current conditions, the overall quality of life of the people was at a high level. The major problems and causes affecting their quality of life included unstable income, lack of occupational skill development, an increasing older population, household debt burdens, and the lack of concrete integration of Buddhist principles into daily life. 2. Quality-of-life promotion and the Bhavana 4 principles significantly affected the quality of life of people in all aspects at the 0.01 level. Quality-of-life promotion factors jointly predicted 63.3 percent of the variance in people's quality of life, while the Bhavana 4 principles predicted 78 percent. and 3. The process for promoting people's quality of life based on Buddhist integration consisted of: 3.1 quality-of-life development through continuous health promotion programs, activities supporting mental well-being, opportunities for public participation and expression of opinions, and appropriate waste and environmental management; 3.2 application of the Bhavana 4 principles by promoting healthy lifestyles, encouraging honesty and integrity, organizing activities to enhance concentration, and providing knowledge that enables people to solve problems in daily life; and 3.3 enhancement of people's quality of life, reflected in satisfaction with community life, self-confidence, good health, sufficient income, and the ability to achieve self-reliance.

Keywords: Integration, Buddhadhamma, Life Quality, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

คุณภาพชีวิตเป็นเป้าหมายสำคัญของการดำรงชีวิตในทุกช่วงวัย ภาครัฐและเอกชนจึงส่งเสริมผ่านโครงการต่าง ๆ เนื่องจากผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีสุขภาพกายและจิตสมบูรณ์ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล การพัฒนาคุณภาพชีวิตต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการดำรงชีวิต ซึ่งล้วนเป็นพื้นฐานของความสุขและศักยภาพในการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน (ประยงค์ จันทร์แดง, 2561) รัฐบาลไทยได้กำหนดนโยบายยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างชัดเจน โดยมุ่งเสริมสร้างความมั่นคง ดูแลสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบสาธารณสุข และสร้างความเท่าเทียมแก่ทุกกลุ่มประชาชนผ่านระบบสวัสดิการของรัฐ (สำนักเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรี, 2566) สอดคล้องกับองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอท่าวุ้งที่กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิต ครอบคลุมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สุขภาพ สวัสดิการสังคม การพัฒนาอาชีพ โครงสร้างพื้นฐาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวุ้ง, ม.ป.ป)

องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตควบคู่กับการพัฒนาด้านสุขภาพ คุณธรรมจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมกีฬา ซึ่งล้วนเกื้อหนุนต่อสุขภาวะทั้งกายและใจของประชาชน การดำเนินงานผ่านโครงการและกิจกรรมที่หลากหลายภายใต้งบประมาณประจำปี อย่างไรก็ตาม ด้วยบริบทพื้นที่ที่มีทั้งชุมชนเกษตรกรรมและชุมชนเมือง ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนมีความแตกต่าง จำเป็นต้องอาศัยวิสัยทัศน์และศักยภาพของผู้บริหารในการจัดการอย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวุ้ง, ม.ป.ป) แม้มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง แต่ยังปรากฏความเปราะบาง โดยเฉพาะปัญหารายได้ครัวเรือนที่ไม่แน่นอนจากการพึ่งพาภาคเกษตรซึ่งขึ้นอยู่กับฤดูกาลและราคาผลผลิต ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและภาระหนี้สินสะสม สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ชี้ว่ารายได้เกษตรกรมีความผันผวนสูงและแนวโน้มหนี้สินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ดังนั้น แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี จะดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างต่อเนื่องทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน สวัสดิการสังคม และการส่งเสริมสุขภาพ แต่การพัฒนาดังกล่าวยังมุ่งเน้นมิติทางกายภาพและเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ขณะที่การพัฒนาด้านจิตใจ คุณธรรม และปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ประกอบกับพื้นที่มีวัดและพระสงฆ์เป็นทุนทางสังคมที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการบูรณาการหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นหลักพัฒนามนุษย์อย่างรอบด้าน สามารถเติมเต็มมิติการพัฒนาที่ขาดหายไปและส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองจากภายในควบคู่กับการพัฒนาจากภายนอก อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตที่สมดุลและยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการบูรณาการหลักภาวนา 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี เพื่อสร้างองค์ความรู้และแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริบทของพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธบูรณาการ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ได้แก่ 1. การวิจัยเชิงปริมาณ และ 2. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จำนวน 38,522 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ม.ป.ป.)

2.2 กลุ่มตัวอย่างคำนวณขนาดโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 คน ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จำนวน 7 คน นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป นักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 4 คน และผู้แทนภาคประชาชน จำนวน 4 คน ซึ่งเลือกด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Creswell, 2014)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดและตัวแปรที่กำหนดไว้ โดยนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของประเด็นคำถาม และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ จากนั้นได้ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายจริง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ผลปรากฏว่าแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.935 แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความเที่ยงและสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสม

3.2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิด ตัวแปร และวัตถุประสงค์ของการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ได้เสนอร่างคำถามต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความชัดเจนของประเด็นคำถาม และความสอดคล้องกับเป้าหมายการวิจัย ก่อนนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ พร้อมสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำแบบสอบถามไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 396 ชุด โดยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนที่วางแผนไว้จนได้แบบสอบถามครบตามจำนวนที่ต้องการสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลักในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ตรงตามกรอบแนวคิดการศึกษา ระหว่างการสัมภาษณ์ได้มีการจดบันทึกควบคู่กับการบันทึกเสียงอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาถอดความ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์ประเด็นสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้เข้าสู่กระบวนการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์และอำนาจพยากรณ์ของตัวแปรตามกรอบแนวคิดการวิจัย

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล จัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ สังเคราะห์สาระจากคำให้สัมภาษณ์ และตีความอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี พบว่า ประชาชนมีคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.63, S.D. = 0.65) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในชีวิต และด้านสุขภาพร่างกาย อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านอัตตมโนทัศน์ อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี โดยภาพรวม

คุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความพึงพอใจในชีวิต	3.64	0.76	มาก
2. ด้านอัตตมโนทัศน์	3.42	0.73	ปานกลาง
3. ด้านสุขภาพร่างกาย	3.56	0.71	มาก
4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ	3.88	0.72	มาก
ภาพรวม	**3.63**	**0.65**	**มาก**

การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา และความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดการพัฒนาทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ มีภาระหนี้สิน และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันยังขาดการบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวม โดยประชาชนมีความต้องการได้รับการส่งเสริมด้านการสร้างอาชีพและรายได้ การพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต การดูแลสุขภาวะทั้งทางกายและจิตใจ ตลอดจนการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี พบผลการศึกษาดังนี้

ตารางที่ 2 การปฏิบัติงานภาครัฐส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันอาชญากรรมออนไลน์ของชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.742	.129	–	5.752**	.000
ด้านร่างกาย (X11)	.238	.052	.284	4.577**	.000
ด้านจิตใจ (X12)	.187	.054	.219	3.463**	.001
ความสัมพันธ์ทางสังคม (X13)	.296	.055	.301	5.382**	.000
สิ่งแวดล้อม (X14)	.321	.053	.334	6.056**	.000

Multiple R = .798 R^2 = .637 Adjusted R^2 = .633 Std. Error = .38742 F = 156.284 Sig. = .000

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า การส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ และสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 63.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 หลักภาวนา 4 ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี

หลักภาวนา 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.426	.118	–	3.610**	.000
กายภาวนา การส่งเสริมด้านกาย (X21)	.298	.046	.308	6.478**	.000
ศีลภาวนา การส่งเสริมด้านศีล (X22)	.146	.045	.168	3.244**	.000
จิตตภาวนา การส่งเสริมด้านจิตใจ (X23)	.246	.047	.248	5.234**	.000
ปัญญาภาวนา การส่งเสริมด้านปัญญา (X24)	.368	.039	.388	9.436**	.000

Multiple R = .885 R^2 = .783 Adjusted R^2 = .780 Std. Error = .29786 F = 262.914 Sig. = .000
**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า หลักภาวนา 4 ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับดังนี้ คือ ด้านปัญญาภาวนา การส่งเสริมด้านปัญญา ด้านกายภาวนา การส่งเสริมด้านกาย ด้านจิตตภาวนา การส่งเสริมด้านจิตใจ และด้านศีลภาวนา การส่งเสริมด้านศีล และสามารถร่วมกันทำนายคุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ได้ร้อยละ 78 ตามลำดับ

3. กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธบูรณาการในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี พบว่า 1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ด้านร่างกาย จัดโครงการส่งเสริมสุขภาพประชาชนอย่างต่อเนื่อง จัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ด้านจิตใจ ส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตที่ดี จัดกิจกรรมสร้างขวัญกำลังใจและความสุขใจในชุมชน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น จัดกิจกรรมชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคี ด้านสิ่งแวดล้อม ดำเนินการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบของชุมชน 2. หลักภาวนา 4 ด้านกายภาวนา สนับสนุนการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อสุขภาพของประชาชน ส่งเสริมการออกกำลังกายและการเคลื่อนไหวร่างกาย ด้านศีลภาวนา รณรงค์ให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์สุจริต ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ด้านจิตตภาวนา จัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างสมาธิ ส่งเสริมการมีสติและการรู้เท่าทันอารมณ์ ด้านปัญญาภาวนา ให้ความรู้ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาในชีวิต ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล และ 3. คุณภาพชีวิตประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ด้านความพึงพอใจในชีวิต ประชาชนพึงพอใจกับการใช้ชีวิตในชุมชน พึงพอใจในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยรวม ด้านอัตตมโนทัศน์ ประชาชน มีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้รับการยอมรับจากสังคม ด้านสุขภาพร่างกาย อาการเจ็บป่วยลดลง มีสุขภาพดี ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองและครอบครัวได้ มีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ความต้องการการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันหลายมิติ โดยเฉพาะปัญหารายได้ไม่มั่นคง ค่าครองชีพสูง ภาระหนี้สิน และข้อจำกัดด้านทักษะอาชีพ ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต ควบคู่กับปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เกิดจากภาระงานและความเครียด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวและชุมชนที่ทำให้ประชาชนบางส่วนขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบและบูรณาการ แม้ว่าในภาพรวมองค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในระดับมาก โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การส่งเสริมสุขภาพ และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง แต่การพัฒนาเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวก็ยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องเสริมมิติด้านจิตใจและคุณธรรมควบคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอาทิตย์ พุทธิศักดิ์แสง (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารและการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านสาธารณสุข เมือง และเศรษฐกิจ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ และยังสอดคล้องกับการศึกษาของธัญญลักษณ์ เวียงอินทร์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการวางแผน การมีส่วนร่วมและการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ในมิติของหลักภาวนา 4 ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักดังกล่าวอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะศีลภาวนา ซึ่งเน้นการปลูกฝังความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบในชุมชน รองลงมาคือ กายภาวนาและปัญญาภาวนา ส่วนจิตตภาวนาได้รับการส่งเสริมควบคู่กันอย่างสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน ผลการศึกษาพบว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นครอบคลุมตั้งแต่การดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็ง การรู้จักพึ่งพาตนเองและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และการมีอิสระในการแสดงออกทางสังคมได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับการศึกษาของทัศมาวดี ฉากภาพ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า หลักภาวนา 4 มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการส่งเสริมคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน โดยด้านสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ตามลำดับ ค่า Multiple R เท่ากับ .798 และ Adjusted R^2 เท่ากับ .633 แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรผันของคุณภาพชีวิตได้ร้อยละ 63.3 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างและบริบทชุมชน โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมพื้นฐานและความเข้มแข็งของสังคมท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงการศึกษาของพระจักรพงศ์ จนฺทปญฺโญ (สุริน) (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักภาวนาธรรมในเขตเทศบาล ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาแบบองค์รวมควบคู่การจัดการสิ่งแวดล้อมและความสามัคคีในชุมชนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของปาริชาติ เปรมวิชัย และคณะ

(2567) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในจังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมร่วมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ช่วยเสริมสร้างฐานคุณภาพชีวิตทั้งทางกายภาพและปัญญาอย่างมีนัยสำคัญในส่วนของหลักภาวนา 4 พบว่า ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับอิทธิพลจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัญญาภาวนา กายภาวนา จิตตภาวนา และศีลภาวนา ค่า Multiple R เท่ากับ .885 และ Adjusted R^2 เท่ากับ .780 แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรผันได้ถึงร้อยละ 78 ซึ่งถือว่าสูงมากในทางสังคมศาสตร์ การที่ปัญญาภาวนามีอิทธิพลสูงสุดสะท้อนว่าการมีความรู้ ความเข้าใจ และการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริบทที่สังคมเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ขณะเดียวกัน กายภาวนา จิตตภาวนา และศีลภาวนา ทำหน้าที่เสริมสร้างความมั่นคงทั้งทางสุขภาพ พฤติกรรม และจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณิชาพัฒน์ คำดี (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า การบูรณาการหลักธรรมภาวนา 4 เข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบผ่านการฝึกอบรมและการศึกษา ส่งผลให้บุคลากรมีผลสัมฤทธิ์ทางการทำงานสูงขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพ มีจริยธรรมและรักษาระเบียบวินัย เข้าใจระบบงาน ให้บริการประชาชนได้อย่างยอดเยี่ยม และสามารถทำงานเป็นทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับการศึกษาของพีระ อุดมกิจสกุล และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย ดิสทริบิวชั่น จำกัด ผลการศึกษาพบว่า หลักภาวนา 4 มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคนอย่างเป็นองค์รวม และยังสอดคล้องกับการศึกษาของถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เกษียณอายุกรมชลประทานมีคุณภาพชีวิตในเกณฑ์ดี จากการพัฒนาตนเองร่วมกับการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ส่งผลให้มีสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง พึ่งพาตนเองได้อย่างพอเพียง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี และมีอิสระในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และยังสอดคล้องกับการศึกษาทัศมาวดี ฉากภาพ และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า หลักภาวนา 4 มีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะอย่างมีนัยสำคัญ และสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารท้องถิ่นจึงเป็นกรอบที่มีทั้งพลังเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างยั่งยืน

3. กระบวนการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักพุทธบูรณาการ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้งจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี มีลักษณะเป็นระบบและองค์รวม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 3.1 การส่งเสริมคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม 3.2 การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 เป็นกลไกพัฒนามิติภายใน ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา และ 3.3 ผลลัพธ์ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน การบูรณาการดังกล่าวทำให้การพัฒนาไม่จำกัดเพียงโครงสร้างพื้นฐานหรือเศรษฐกิจ แต่ครอบคลุมทั้งมิติภายนอกและภายในของบุคคลควบคู่กัน ผลจากกระบวนการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น มีความเชื่อมั่นในตนเอง สุขภาพดีขึ้น และสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสาริณี มะลิลา และคณะ (2566) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลและการจัดการสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของจันทรา จาติระเปา (2568) ได้ศึกษา

เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาตามหลักไตรสิกขามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตในระดับสูง ทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของเครือวรรณ เทพดำ และสุปรีชา ชำนาญพุฒิพร (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนท้องลำเจียก อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมยังอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากเผชิญปัญหาการขาดมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ความไม่เสมอภาค รวมถึงขาดคำแนะนำด้านทักษะและการดูแลสิ่งแวดล้อม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้ามาสนับสนุน โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำและจัดอบรม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมให้แก่ชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของสาวิตรี กระทุ่มทอง (2568) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ที่ต่างก็ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของคุณภาพชีวิต

โดยสรุป กระบวนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธบูรณาการในพื้นที่ท่าวุ้งเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ผสานกลไกการบริหารท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณธรรมและศักยภาพภายในของประชาชนอย่างสมดุล มีทั้งฐานเชิงประจักษ์และเชิงทฤษฎีรองรับ และสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนและเป็นองค์รวม

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยแบบผสานวิธี ผู้วิจัยได้รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพปัญหา ตลอดจนความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้ทำการประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลเชิงลึกผ่านการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มิติข้อมูลที่สะท้อนถึงบริบทและสภาพความเป็นจริงของชุมชนอย่างรอบด้าน

เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วน ผู้วิจัยได้ทำการคัดกรองประเด็นสำคัญที่มีความสอดคล้องกันและปรากฏความถี่สูงจากการสัมภาษณ์ นำมาวิเคราะห์และเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน โดยได้บูรณาการข้อมูลเหล่านั้นร่วมกับแนวคิดทฤษฎีด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตสากล และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักภาวนา 4 เข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกัน กระบวนการนี้ช่วยให้เกิดมุมมองที่ผสมผสานระหว่างการแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างและการพัฒนาศักยภาพจากภายในจิตใจตามวิถีพุทธ

ผลจากการบูรณาการข้อมูลและแนวคิดทั้งหมด ได้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่เชิงสังเคราะห์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ได้อย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นกรอบแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนครบทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ดังรายละเอียดความสัมพันธ์ที่แสดงไว้ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ดำเนินการโดยบูรณาการการส่งเสริมด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อพัฒนาประชาชนทั้งมิติภายนอกและภายในอย่างสมดุล ผลจากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนมีความพึงพอใจในชีวิต เห็นคุณค่าในตนเอง มีสุขภาพกายและใจที่ดี สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาอาชีพ การสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชน ผ่านความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด สถานศึกษา และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อพัฒนาประชาชนทั้งด้านร่างกาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต การพึ่งพาตนเอง และการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนตามบริบทของท้องถิ่นต่อไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรกำหนดนโยบายบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นและยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้การพัฒนาครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย ศีลธรรม จิตใจ และปัญญา ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด สถานศึกษา หน่วยงานสาธารณสุข และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อสร้างกลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนบนฐานหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

3. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่บูรณาการหลักภาวนา 4 โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพจิต การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการเสริมสร้างศักยภาพประชาชน เพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตเชิงรุก เช่น การจัดเวทีรับฟังปัญหาในชุมชน การให้คำปรึกษาเบื้องต้นด้านสุขภาพจิต การฝึกสมาธิ และการประสานความร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและวัดในพื้นที่ เพื่อช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจแก่ประชาชน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น กิจกรรมหมู่บ้านรักษาศีล 5 กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน และการรณรงค์สร้างค่านิยมด้านความซื่อสัตย์สุจริต โดยบูรณาการความร่วมมือกับวัด โรงเรียน และผู้นำชุมชน

3. องค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอท่าวุ้ง จังหวัดลพบุรี ควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกทักษะอาชีพ การพัฒนาทักษะชีวิต การเสริมสร้างภาวะผู้นำชุมชน และการเปิดเวทีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน เพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมอื่นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอื่นนอกเหนือจากหลักภาวนา 4 ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการหลักพุทธธรรมให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนเชิงพุทธบูรณาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ชนบทและกึ่งเมือง เพื่อศึกษาสภาพและปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนเชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ชนบทและกึ่งเมือง และเพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลการนำรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อประเมินผลการนำรูปแบบการส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 ไปใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล และเพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าวต่อคุณภาพชีวิตประชาชน

เอกสารอ้างอิง

เครือวรรณ เทพดำ และสุปรีชา ชำนาญพุฒิพร. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมของประชาชนในชุมชนท้องลำเจียก อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 7(2), 130–143.

จันทรา จาติระเปา. (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตามหลักไตรสิกขาของเทศบาลตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 9(3), 338–352.

ณิชาพัฒน์ คำดี. (2567). การบูรณาการหลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 7(4), 123–135.

ถนอมขวัญ อยู่สุข และคณะ. (2565). การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธของผู้เกษียณอายุการปฏิบัติงานจากกรมชลประทาน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 40–54.

ทัศมาวดี ฉากภาพ และคณะ. (2564). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 226–239.

ธัญญลักษณ์ เวียงอินทร์ และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(6), 541–560.

ประยงค์ จันทร์แดง. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวศาสนา. กรุงเทพฯ: บริษัท โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์ จำกัด.

ปาริชาติ เปรมวิชัย และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตัวแทนประกันชีวิตในจังหวัดพิษณุโลก. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 7(2), 142–154.

พระจักรพงศ์ จนฺทปญฺโญ (สุริน). (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักภาวนาธรรมในเขตเทศบาล ตำบลประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วารสาร มจร.หริภุญชัยปริทรรศน์, 9(3), 619–633.

พีระ อุดมกิจสกุล และคณะ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย ดิสทริบิวชั่น จำกัด. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 7(1), 194–206.

สาริณี มะลิลา และคณะ. (2566). การพัฒนาท้องถิ่นที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดราชบุรี. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 17(3), 126–142.

สาวิตรี กระทุ่มทอง. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดชลบุรี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 12(1), 298–307.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (ม.ป.ป.). สถิติผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุ 18 ปี) ของจังหวัดลพบุรี ปี 2564-2568. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2567 จาก https://directory.gdcatalog.go.th/Dataset/Content/f63005de-52a5-46f2-a237-4406c7581122.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2566). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ 11 กันยายน 2566. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2569 จาก https://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2023/09/history_66.pdf.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวุ้ง. (ม.ป.ป). วิสัยทัศน์/พันธกิจ/ยุทธศาสตร์. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2567 จาก https://www.thawung.go.th/vision-rev2.

อาทิตย์ พุทธิศักดิ์แสง. (2566). การบริหารและการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 17(1), 316–331.

Creswell, J. W. (2014). Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). New York: Harper & Row.

Research Article

ENHANCING EFL STUDENTS' ACADEMIC WRITING PROGRESSION FROM PARAGRAPHS TO ESSAYS USING GEMINI AS AN AI WRITING ASSISTANT

Anawin Khlakheang*
Business English Program, Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University
*Corresponding Author E-mail: anawin.khl@dpu.ac.th
Received April 14, 2026; Revised June 17, 2026; Accepted June 30, 2026

Abstract

This research article aims to evaluate the effectiveness of Google Gemini as an AI-driven scaffolding tool in facilitating the critical transition from paragraph writing to multi-paragraph essay construction among English as a Foreign Language (EFL) learners. In academic writing, tertiary students often encounter a "cognitive leap" when moving beyond isolated paragraphs, frequently resulting in structural fragmentation and heightened writing anxiety. Drawing upon Vygotsky's Zone of Proximal Development (ZPD), this study positions Gemini as a "More Knowledgeable Other" (MKO) designed to provide real-time, formative feedback through a structured pedagogical framework. The study employed a convergent parallel mixed-methods design involving 60 undergraduate Business English students at Dhurakij Pundit University, selected through purposive sampling. Over an 8-week intervention in the "Reading and Writing 2" course, participants followed the Gemini Scaffolding Protocol (GSP), which guided them through AI-assisted ideation, structural transitions, and reflective editing. Data were collected using three research tools: pre-tests and post-tests, a satisfaction questionnaire based on the Technology Acceptance Model (TAM), and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using mean (M), standard deviation (SD), and a dependent samples t-test, while qualitative data from semi-structured interviews conducted with a sub-group of 10 key informants selected from the participants were analyzed using thematic analysis.

Quantitative findings revealed a statistically significant improvement in writing proficiency, with mean scores increasing from 12.45 (Moderate) to 18.82 (High) out of 25. Notably, the most substantial growth was observed in Coherence and Cohesion, suggesting that Gemini effectively helped students bridge the structural gap by mastering transitional logic and thesis development. Survey results indicated a high level of satisfaction (M = 4.39), with Perceived Usefulness (M = 4.52) emerging as the strongest dimension. Qualitative analysis further demonstrated that Gemini acted as a non-judgmental "private tutor," which significantly lowered the students' affective filter and increased their writing confidence. Participants reported that the AI provided "safe space" to experiment with language, shifting their focus from a product-oriented mindset to a dynamic, process-oriented approach. The study concludes that when integrated with proper prompt engineering, Gemini fosters student

autonomy and critical thinking without compromising academic integrity. These results suggest that AI-assisted scaffolding is a vital pedagogical strategy for modern EFL writing instruction in the Thai higher education context.

Keywords: Academic Writing Progression, Gemini, Writing Assistant, English as a Foreign Language, AI Scaffolding

Introduction

Academic writing is a foundational pillar in higher education, serving as the primary vehicle through which tertiary students demonstrate critical thinking, synthesize complex ideas, and contribute to global scholarly discourses (Hyland, 2019). Structurally, its core components encompass not only grammatical precision and lexical variety, but more importantly, macro-level skills such as thesis development, paragraph coherence, organizational transition, and rhetorical stance. For the vast global community of English as a Foreign Language (EFL) learners which currently exceeds 1.5 billion speakers worldwide, including over 20 million students and professionals in the Thai educational system alone mastering these components is often regarded as one of the most daunting academic challenges. The transition from constructing a single, coherent paragraph to developing a structured, multi-paragraph essay represents a significant cognitive and linguistic leap. While a paragraph focuses on a single idea, an essay requires the integration of multiple perspectives, cohesive devices, and a clear thesis statement a transition where many EFL learners struggle due to limited vocabulary, grammatical constraints, and “writing anxiety” (Kurniasih et al., 2023).

With the advent of Artificial Intelligence (AI), the landscape of language teaching has shifted towards AI-Assisted Language Learning (AILL). To support learners in overcoming these linguistic barriers, AI can be strategically deployed as a real-time scaffolding tool rather than a mere automated proofreader. Specifically, Large Language Models (LLMs) like Google Gemini have emerged as powerful tools for “scaffolding” the writing process. Unlike traditional grammar checkers, Gemini functions as a conversational assistant capable of providing formative feedback, generating outlines, and refining transitions (Su & Cheng, 2024). This technology aligns with Vygotsky’s Zone of Proximal Development (ZPD), where the AI acts as a more knowledgeable other (MKO) to bridge the gap between a student's current ability and their potential performance.

In the Reading and Writing 2 course at the university level, students often demonstrate proficiency in writing isolated sentences or short paragraphs. However, when tasked with essay writing, they frequently encounter “structural fragmentation” an inability to maintain logical flow between paragraphs. Previous studies have explored AI in vocabulary acquisition (Khlakheang & Cherngroongroj, 2025), but there is a research gap regarding how Generative AI

specifically facilitates the structural progression from paragraphs to essays in a Thai EFL context.

Furthermore, the integration of Gemini into the writing classroom signifies a pivotal shift from a traditional product-oriented approach to a more dynamic process-oriented pedagogy. In the past, feedback on student writing was often delayed and primarily provided by the instructor after the final draft was submitted. However, the real-time interaction offered by Generative AI allows for "on-the-spot" intervention, enabling students to experiment with sentence variety and structural transitions during the drafting phase (Warschauer & Matuchniak, 2010). In the Thai higher education context, where large class sizes often limit personalized instructor feedback, AI-driven scaffolding serves as a vital bridge to enhance student autonomy and digital literacy. By utilizing Gemini not merely as a generator but as a reflective partner, students are encouraged to engage in higher-order thinking, critically evaluating the AI's suggestions to ensure their voice remains central to the essay (Kritpet et al., 2024).

Ultimately, the critical research problem identified in this context is the lack of a structured pedagogical model that helps EFL students bridge the cognitive gap between localized paragraph writing and global essay organization under real-time constraints. This specific problem interested the researcher because while students can write individual paragraphs, their proficiency plummets during macro-structural transitions, and traditional classroom feedback cannot be scaled to meet this need. Investigating how Google Gemini mitigates this structural fragmentation provides a scalable solution to student writing anxiety and autonomy. Therefore, this study was conducted to empirically evaluate the effectiveness of Gemini as a scaffolding tool to enhance students' structural writing progression and to explore their satisfaction with this AI-driven approach. This overarching objective directly connects to and dictates the subsequent research methodology, data analysis, and pedagogical framework detailed in the following sections of this article.

Research Objectives

1. To evaluate the improvement of EFL students' academic writing skills in transitioning from paragraphs to essays after using Gemini.

2. To explore students' perceptions and satisfaction levels regarding the use of Gemini as an AI writing assistant.

Methodology

This methodology provides a comprehensive description of the research design, participants, instruments, pedagogical procedures, and analytical frameworks employed to investigate the effectiveness of Gemini as a scaffolding tool for transitioning EFL students from paragraph to essay writing.

1. Research Design

The study utilizes convergent parallel mixed-methods design. This approach allows for the simultaneous collection and analysis of quantitative data (test scores and survey results) and qualitative data (interviews and student writing samples). By triangulating these data sources, the researcher can gain a more nuanced understanding of how Gemini influences the writing process and how students perceive its pedagogical value (Creswell & Plano Clark, 2018).

2. Population and Sampling

The target population for this study comprised all undergraduate students enrolled in Reading and Writing 2 course within Business English Program, the Faculty of Arts at Dhurakij Pundit University during the second semester of the academic year. The participants were a sample of 60 undergraduate students majoring in Business English at the Faculty of Arts, Dhurakij Pundit University. They were enrolled in the Reading and Writing 2 course, a second-semester foundational subject.

2.1 Sampling Technique: Purposive sampling was used to select this specific cohort from the total population, as they were at the critical juncture of moving from "Basic Paragraph Writing" to "Academic Essay Composition."

2.2 Key Informants for Qualitative Strand: To further explain the quantitative findings, a sub-group of 10 key informants were selected from the 60 participants using purposive sampling based on their post-test scores (representing high, medium, and low writing progression) to participate in follow-up semi-structured interviews.

2.3 Proficiency Level: Participants had an English proficiency range of A2 to B1 (CEFR), established by their grades in the previous "Reading and Writing 1" course.

2.4 AI Familiarity: A preliminary survey indicated that while students were aware of Generative AI, none had previously used Gemini for structured academic writing purposes.

3. Research Instruments

No.1 Writing Assessments (Pre-test and Post-test):

- **The Pre-test:** Students were required to write a single 150-word paragraph on "The Advantages of Online Learning."
- **The Post-test:** After the intervention, students wrote a 500-word four-paragraph essay on "The Impact of Artificial Intelligence on Modern Education."
- **Scoring Rubric:** Both tasks were assessed using a modified version of the IELTS Writing Task 2 Rubric, focusing on four criteria: 1 Task Response, 2. Coherence and Cohesion, 3. Lexical Resource, and 4. Grammatical Range and Accuracy (Hyland, 2019). To ensure grading reliability, two independent inter-raters scored the papers.

No.2 Gemini Scaffolding Protocol (GSP): The core intervention was the Gemini Scaffolding Protocol, which provided students with a structured framework for interacting with AI. The protocol was divided into three stages:

1. Ideation & Outlining: Students used prompts like "Help me brainstorm three main arguments for....." and "Create a five-paragraph essay outline based on these points."

2. Structural Transitions: Students asked, "How can I link my first body paragraph about [Point A] to my second body paragraph about [Point B] using a transition word?"

3. Refining and Editing*:* Instead of asking Gemini to "write," students were taught to ask, "Review my thesis statement for clarity and suggest two ways to improve it."

No.3 Satisfaction Questionnaire: A 20-item questionnaire was developed, based on the Technology Acceptance Model (TAM) (Davis, 1989). It measured four dimensions on a 5-point Likert scale: Perceived Usefulness (PU), Perceived Ease of Use (PEOU), Attitude Toward Usage (ATU), and Facilitating Conditions (FC).

4. Instructional Procedures

The 8-week intervention was structured as follows to rigorously balance the quantitative treatment and the qualitative data generation:

- **Weeks 7-8 (Baseline):** Pre-test administration (Quantitative baseline data collection) and review of paragraph structure.
- **Week 9 (AI Literacy):** Introduction to Gemini. Students were taught Prompt Engineering—specifically the "Act-as, Task, Constraint" framework (e.g., "Act as an English tutor, help me outline this essay, use formal academic tone").
- **Weeks 10-12 (The Scaffolding Phase):** Students drafted the essay. During this phase, the instructor acted as a facilitator, ensuring students used Gemini for feedback rather than substitution. Students maintained weekly writing logs documenting their AI prompts and revised drafts, which served as qualitative artifacts.
- **Week 13 (Final Polish):** Peer review session where students used Gemini to explain the grammatical errors found in their peers' work.
- **Week 14 (Evaluation):** Post-test and questionnaire administration (Quantitative outcome data collection), followed by face-to-face semi-structured interviews with the 10 key informants to gather descriptive insights into their lived experiences and cognitive shifts during the AI-scaffolded writing process (Qualitative data collection).

5. Ethical Considerations

To ensure ethical standards, all participants provided informed consent. They were informed that their participation was voluntary and that their data would be anonymized. Furthermore, the "Human-in-the-loop" principle was emphasized to ensure students maintained academic integrity while using AI tools (Kritpet et al., 2024).

6. Data Analysis

To fulfill the convergent parallel mixed-methods design, quantitative and qualitative data were analyzed separately and then integrated during the interpretation phase:

Quantitative Data Analysis: Descriptive statistics, including mean (M) and standard deviation (SD), were calculated to analyze the TAM satisfaction questionnaire results. Inferential statistics, specifically a dependent samples t-test, were computed to compare the mean scores of the pre-test and post-test to determine statistically significant improvements in student writing proficiency ($p < .05$). Qualitative Data Analysis: The qualitative data obtained from the semi-structured interview transcriptions and student writing logs were analyzed using inductive thematic analysis (Braun & Clarke, 2006). This involved data familiarization, initial code generation, searching for overarching themes, and reviewing named themes to extract deep pedagogical patterns regarding how Gemini facilitated the students' macro-structural writing progression.

Results

This part reports the findings of the study, structured according to the two main research objectives. The results combine quantitative data from assessments and surveys with qualitative insights from student interviews and writing samples to provide a comprehensive view of how Gemini facilitated the transition from paragraph to essay writing.

Objective 1: Evaluation of Academic Writing Skill Improvement

The first objective was to evaluate whether students' writing skills improved as they moved from simple paragraph writing to academic essays using Gemini as a scaffolding tool.

Comparison of Pre-test and Post-test Writing Performance

The primary data source for writing improvement was the comparison between the baseline Pre-test (a 150-word paragraph) and the Post-test (a 500-word four-paragraph essay).

Table 1: Quantitative Comparison of Writing Scores (N=60)

Assessment	Mean (M)	Std. Deviation (SD)	Interpretation
Pre-test (Paragraph)	12.45	2.15	Moderate
Post-test (Essay)	18.82	2.48	High

The data in Table 1 shows a notable increase in the average writing scores, which rose from 12.45 to 18.82 out of 25. From a descriptive perspective, this indicates that the students' writing ability moved from a "moderate" level to a "high" level of proficiency. What makes this finding particularly significant is the difference in task difficulty. In the pre-test, students only had to focus on a single topic sentence and a few supporting details. However, in the post-test, they were required to maintain a clear argument across four paragraphs, including an introduction with a thesis statement and a formal conclusion. The fact that their scores increased despite the post-test being significantly more demanding suggests that Gemini effectively acted as a "bridge," helping students handle the increased complexity of essay writing.

Improvement in Specific Writing Criteria

When looking closely at the scoring criteria, the narrative of improvement becomes even clearer. Students showed growth across all four areas of the rubric:

- **Coherence and Cohesion:** This area saw the most dramatic improvement. In the pre-test, students often struggled to link sentences logically. After the Gemini intervention, students were able to use transitional phrases (e.g., "Furthermore," "In contrast," "Consequently") more effectively to connect ideas between different paragraphs.
- **Task Response:** Students demonstrated a better understanding of how to develop an academic argument. With the help of Gemini's outlining scaffolding, their essays were more organized and stayed on topic, whereas pre-test paragraphs often wandered into irrelevant details.
- **Lexical Resource and Grammar:** While students still made some minor errors, the post-test essays showed a wider range of academic vocabulary and more complex sentence structures. Gemini's feedback helped students replace simple words with more formal academic alternatives suitable for a university-level essay.

Objective 2: Student Perceptions and Satisfaction

The second objective was to explore the students' attitudes toward using Gemini. The results are based on a 5-point Likert scale questionnaire (1 = Strongly Disagree to 5 = Strongly Agree).

Quantitative Survey Results (TAM Model)

The survey measured four dimensions of technology acceptance. The results indicate that the 60 Business English students had a very positive experience with the tool.

Table 2: Student Satisfaction with Gemini AI Scaffolding (N=60)

Dimension	Mean (M)	SD	Level of Satisfaction
1. Perceived Usefulness	4.52	0.54	Strongly Agree
2. Perceived Ease of Use	4.38	0.62	Agree
3. Attitude Toward Usage	4.45	0.58	Agree
4. Facilitating Conditions	4.20	0.71	Agree
Overall Average	**4.39**	**0.61**	**High Satisfaction**

The high score in Perceived Usefulness (4.52) is the most important takeaway. It shows that students didn't just find Gemini "fun" to use, but they genuinely felt it made them better writers. They perceived the AI as a valuable assistant that helped them organize their thoughts and refine their language.

Qualitative Insights: Student Experience

Through interviews and observations, several descriptive themes emerged regarding how students felt about the process:

- **Reduced "Writing Anxiety":** Many students at DPU reported that writing a long essay usually felt overwhelming. However, using Gemini to help with the initial brainstorming and outlining made the task feel manageable. Students felt they had a "starting point" which gave them the confidence to begin writing.
- **The "Private Tutor" Effect:** Students appreciated having a tool that could give them instant feedback at any time of day. They mentioned that they felt comfortable "asking silly questions" or "checking simple grammar" with the AI before showing their work to the teacher. This private interaction helped them learn from their mistakes without fear of being judged.
- **Focus on Process, Not Just Result:** During the intervention, it was observed that students became more curious about *why* certain words were better than others. Because Gemini could explain the reasoning behind its suggestions, students felt they were actually "learning" how to write better, rather than just getting a corrected paper.

Discussion

This final part synthesizes the findings of the study, providing an in-depth discussion on the role of Gemini in facilitating the transition from paragraph to essay writing. It also outlines the pedagogical implications, limitations, and recommendations for future research.

Discussion

The results of this study offer a rich narrative on how Generative AI, specifically Gemini, can be integrated into the EFL classroom as a transformative scaffolding tool. By aligning the quantitative metrics with the qualitative insights, the discussion demonstrates empirical consistency across all dimensions of writing proficiency, technology acceptance, and affective shifts.

Bridging the Structural Gap through AI Scaffolding

The most striking finding was the students' ability to successfully transition from 150-word paragraphs to 500-word academic essays. In the past, this "structural jump" has been a major source of cognitive overload for EFL learners (Hyland, 2019). However, the significant improvement in Coherence and Cohesion scores observed in the post-test suggests that Gemini served as a critical "bridge." By providing logical outlines and suggesting transitional phrases, Gemini acted as the More Knowledgeable Other (MKO) within the students' Zone of Proximal Development (Vygotsky, 1978). Instead of being lost in the complexity of a multi-paragraph structure, students were able to focus on the logical flow of their arguments. This confirms that AI scaffolding is not about "dumbing down" the task, but about providing the structural support necessary for students to reach higher levels of discourse competence. This

structural leap aligns closely with the findings of Su and Cheng (2024), who reported that structured LLM scaffolding directly enhances the rhetorical organization of Chinese EFL writers, and mirrors the localized progression patterns observed by Khlakheang and Cherngroongroj (2025) in Thai higher education settings.

The "Private Tutor" and the Affective Filter

The high levels of student satisfaction (M = 4.39) and the overwhelming agreement in the Perceived Usefulness dimension (M = 4.52) are directly corroborated by the qualitative interview data**.** Unlike traditional teacher feedback, which can sometimes be intimidating or delayed, Gemini provided immediate, non-judgmental, and private feedback. This environment significantly lowered the students' "Affective Filter," allowing them to experiment with language and structure without the fear of immediate academic penalty (Krashen, 1982). The qualitative data revealed that students viewed Gemini as a "safe space" to practice. This finding suggests that the value of AI in language learning is not just cognitive but also emotional, fostering a sense of confidence and autonomy that is essential for long-term writing development. These affective benefits validate previous TAM-based language studies, such as Kurniasih et al. (2023), which emphasized that reducing writing anxiety through immediate AI interventions leads to higher perceived ease of use and long-term user satisfaction.

Promoting Process-Oriented Writing and Critical Thinking

One of the most important aspects of the discussion is the "Human-in-the-loop" principle. The study found that when students followed the Gemini Scaffolding Protocol (GSP), they did not become passive recipients of AI-generated content. Instead, they became active editors. Students were forced to engage in "noticing" (Schmidt, 1990)—comparing their original drafts with Gemini's suggestions and deciding which changes to implement. This interaction transformed writing from a one-time "product" into a dynamic "process." This dynamic process accounts for the statistically significant proficiency gain (from 12.45 to 18.82) yielded by the quantitative analysis. It demonstrates that if taught correctly through prompt engineering, AI tools can enhance critical thinking and language awareness rather than encouraging academic dishonesty. This crucial outcome reinforces the pedagogical model proposed by Kritpet et al. (2024), which demonstrates that when AI is utilized as a reflective partner rather than a text generator, students maintain academic integrity and strengthen their higher-order cognitive skills.

Body of Knowledge

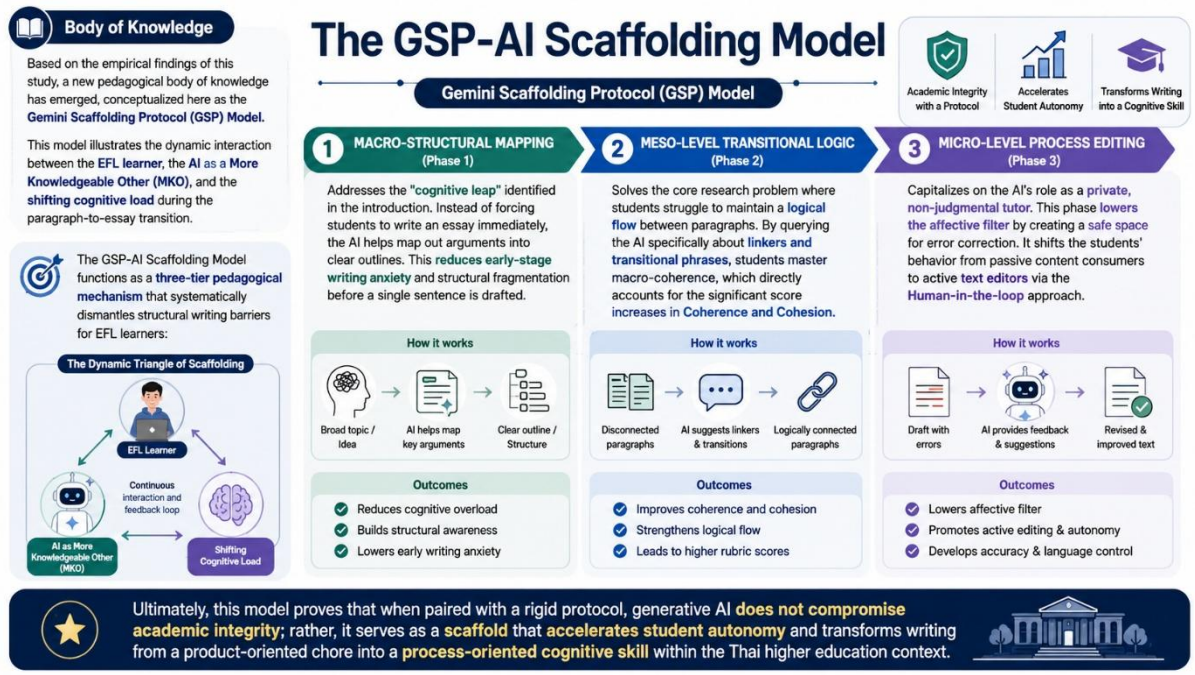

Figure 1: The GSP-AI Scaffolding Model

Based on the empirical findings of this study, a new pedagogical body of knowledge has emerged, conceptualized here as the Gemini Scaffolding Protocol (GSP) Model. This model illustrates the dynamic interaction between the EFL learner, the AI as a More Knowledgeable Other (MKO), and the shifting cognitive load during the paragraph-to-essay transition. The GSP-AI Scaffolding Model functions as a three-tier pedagogical mechanism that systematically dismantles structural writing barriers for EFL learners:

1. Macro-Structural Mapping (Phase 1): Addresses the “cognitive leap” identified in the introduction. Instead of forcing students to write an essay immediately, the AI helps map out arguments into clear outlines. This reduces early-stage writing anxiety and structural fragmentation before a single sentence is drafted.

2. Meso-Level Transitional Logic (Phase 2): Solves the core research problem where students struggle to maintain a logical flow between paragraphs. By querying the AI specifically about linkers and transitional phrases, students master macro-coherence, which directly accounts for the significant score increases in Coherence and Cohesion.

3. Micro-Level Process Editing (Phase 3): Capitalizes on the AI’s role as a private, non-judgmental tutor. This phase lowers the affective filter by creating a safe space for error correction. It shifts the students' behavior from passive content consumers to active text editors via the Human-in-the-loop approach.

Ultimately, this model proves that when paired with a rigid protocol, generative AI does not compromise academic integrity; rather, it serves as a scaffold that accelerates student autonomy and transforms writing from a product-oriented chore into a process-oriented cognitive skill within the Thai higher education context.

Conclusion and Recommendations

In conclusion, this study demonstrates that Google Gemini is an effective and well-received scaffolding tool for university-level EFL writers. It successfully helped 60 Business English students at Dhurakij Pundit University navigate the difficult transition from paragraph writing to essay writing. The intervention led to significant improvements in writing quality, particularly in structural organization and coherence. Furthermore, the positive perceptions of the students highlight a shift in how learners view AI from a simple search engine to a sophisticated, collaborative writing partner.

Pedagogical Implications

1. Redefining the Teacher's Role: Teachers should shift from being the sole providers of feedback to being facilitators of AI-human interaction. The focus should be on teaching students how to "talk" to the AI (Prompt Engineering) to get the most beneficial scaffolding.

2. Integration into the Curriculum: AI-assisted writing should be formally integrated into foundational writing courses. By using tools like Gemini during the drafting phase, instructors can help students overcome writing anxiety and build structural foundations early in their academic careers.

Limitations and Recommendations for Future Research

While the results of this study are promising, several limitations must be acknowledged, which in turn present valuable avenues for application and future investigation. To maximize the pedagogical and scholarly utility of these findings, the following recommendations are proposed:

Pedagogical Recommendations for Educational Practice

1. Structured AI Literacy and Prompt Engineering Integration: Educational institutions should not merely grant students access to GenAI tools, but should explicitly integrate systematic prompt engineering frameworks—such as the "Act-as, Task, Constraint" model utilized in the GSP—into the core curriculum. This ensures that AI functions as an intellectual scaffold rather than an automated text generator.

2. Professional Development for Faculty Facilitators: In Thai higher education contexts characterized by large class sizes, instructors should be trained to transition from traditional direct evaluators to proactive learning facilitators. Training should focus on monitoring the "Human-in-the-loop" approach, ensuring that students critically evaluate AI feedback and maintain absolute academic integrity.

Recommendations for Future Research

1. Longitudinal Tracking of Skill Retention: Future studies should investigate the long-term retention of macro-structural writing skills among EFL learners. Longitudinal research designs are needed to assess whether students sustain high levels of coherence and cohesion in their essay construction after the AI scaffolding is completely faded or removed.

2. Comparative Analysis of Diverse Large Language Models (LLMs): Empirical replication studies should expand beyond a single platform to compare the pedagogical efficacy of Google Gemini with other advanced LLMs, such as ChatGPT or Claude. This will help identify which underlying algorithmic architecture provides the most linguistically precise and "pedagogically sound" feedback for foreign language learners.

3. Sample Diversification and Cross-Institutional Validation: To enhance the external validity and generalizability of the GSP model, future research should scale up the sample size beyond the 60 Business English students at Dhurakij Pundit University. Cross-institutional studies involving diverse student demographics, varying baseline proficiency levels, and public-private university comparisons are highly recommended.

References

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.

Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2018). Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.). SAGE Publications.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.

Hyland, K. (2019). Second language writing (2nd ed.). Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Khlakheang, A. & Cherngroongroj, A. (2025). Exploring English vocabulary learning strategies through AI integration of Thai university students: A case study. Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani, 8(6), 574–585.

Krashen, S. D. (1982). Principles and practice in second language acquisition. Pergamon Press.

Kritpet, K. et al. (2024). Navigating the AI frontier: Challenges and opportunities for English language teaching in Thai universities. Journal of Liberal Arts and Linguistics, 12(1), 89–104.

Kurniasih, N. et al. (2023). AI-powered writing tools in EFL classrooms: A systematic review. Journal of English Education and Linguistics Studies, 10(1), 45-68.

Schmidt, R. W. (1990). The role of consciousness in second language learning. Applied Linguistics, 11(2), 129–158.

Su, J. & Cheng, Y. (2024). The role of Large Language Models in scaffolding EFL writing: A comparative study of ChatGPT and Google Gemini. Educational Technology Research and Development, 72(2), 112–135.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Warschauer, M. & Matuchniak, T. (2010). New technology and digital worlds: Analyzing evidence of equity in access, use, and outcomes. Review of Research in Education, 34(1), 179–225.

บทความวิชาการ

แนวทางการจัดสรรงบประมาณโครงการปรับปรุงระบบไฟฟ้าเป็นสายเคเบิลใต้ดิน : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองระนอง

BUDGETING GUIDELINES FOR UNDERGROUND CABLE PROJECTS : A CASE STUDY OF RANONG MUNICIPALITY

กมลภัค สุทธิ์ทิม*
Kamonpak Suttim*
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
*Corresponding Author E-mail: kamonpak.su@gmail.com
Received April 7, 2026; Revised May 24, 2026; Accepted June 2, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์แนวทางการจัดสรรงบประมาณสำหรับโครงการปรับปรุงระบบจ่ายไฟฟ้าเป็นสายเคเบิลใต้ดิน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองระนอง ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ผลการศึกษาพบความท้าทายเชิงโครงสร้างสามประการ ได้แก่ ข้อจำกัดทางกฎหมายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถนำงบประมาณไปลงทุนในทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจโดยตรง ความล่าช้าในเส้นทางวิกฤตของกระบวนการอนุมัติและจัดสรรงบประมาณท้องถิ่น และสภาพภูมิอากาศฝนตกชุกที่เป็นอุปสรรคต่อการก่อสร้างและการเบิกจ่ายงวดงาน บทความเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติ ได้แก่ การใช้กระบวนการขออนุมัติงบประมาณแบบคู่ขนาน (Parallel Approval) ระหว่างหน่วยงานผ่าน MOU/MOA การออกแบบงวดงานให้สอดรับกับฤดูกาล (Climate-Responsive Budgeting) โดยช่วงฤดูฝนเน้นจัดซื้อจัดหาพัสดุและงานเตรียมการ ช่วงฤดูแล้งเร่งงานโยธา และการเบิกจ่ายเชิงกายภาพ และการกำหนดงบผูกพันข้ามปีพร้อมเงื่อนไขปรับราคาสัญญาเพื่อลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาวัสดุ ผลศึกษายังชี้ให้เห็นประโยชน์เชิงยั่งยืนจากการนำสายไฟลงใต้ดินที่ควรเพิ่มเติมในบทความ ได้แก่ 1. ยกระดับทัศนียภาพเมือง เพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์และส่งเสริมการท่องเที่ยว 2. ลดความเสี่ยงอุบัติเหตุและการขัดข้องจากสายไฟอากาศ ลดการตัดไฟโดยไม่คาดคิด 3. เพิ่มเสถียรภาพการจ่ายไฟ ลดการสูญเสียพลังงานและปรับปรุงคุณภาพแรงดัน 4. ลดต้นทุนบำรุงรักษาและการซ่อมแซมระยะยาว โดยเฉพาะในพื้นที่มีภัยฝนฟ้าคะนองบ่อย 5. ส่งเสริมการวางโครงสร้างพื้นฐานร่วม (Integrated Infrastructure/CUT) และสนับสนุนนวัตกรรมเมืองอัจฉริยะ (IoT, Fiber) และ 6. ลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการปล่อยคาร์บอนในระยะยาว รวมทั้งช่วยให้การฟื้นฟูระบบหลังภัยพิบัติทำได้รวดเร็วขึ้น บทเรียนจากระนองชี้ว่า การผสานวิศวกรรม กฎหมาย และนวัตกรรมการเงินท้องถิ่นเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการใต้ดินให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งในมิติกระบวนการงบประมาณและประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดสรรงบประมาณ, สายเคเบิลใต้ดิน, เทศบาลเมืองระนอง, การจัดการปกครองแบบร่วมมือ, การบริหารงบประมาณตามสภาพภูมิอากาศ

Abstract

This article aimed to analyze budget allocation approaches for an underground power distribution system improvement project, using Ranong Municipality as a case study within the framework of Collaborative Governance. The findings identified three structural challenges: legal constraints preventing local administrative organizations from directly investing their budgets in state enterprise assets; delays along the critical path of local budget approval and allocation processes; and heavy rainfall conditions that hinder construction and progress-based disbursement. The article proposes practical approaches, including Parallel Approval among relevant agencies through an MOU/MOA; Climate-Responsive Budgeting, whereby procurement and preparatory work are prioritized during the rainy season, while civil works and progress-based disbursement are accelerated during the dry season; and multi-year budget commitments with contract price adjustment provisions to mitigate material price volatility. The findings also highlight six sustainable benefits of underground power systems: 1. enhancing urban landscapes, commercial value, and tourism; 2. reducing accidents, failures associated with overhead power lines, and unplanned outages; 3. improving power supply reliability, reducing energy losses, and enhancing voltage quality; 4. lowering long-term maintenance and repair costs, particularly in areas frequently affected by thunderstorms; 5. promoting Integrated Infrastructure/Common Utility Tunnel (CUT) development and supporting smart city innovations, including IoT and fiber-optic networks; and 6. reducing long-term environmental impacts and carbon emissions while enabling faster post-disaster system recovery. Lessons from Ranong demonstrate that integrating engineering, legal mechanisms, and local financial innovation is essential for effectively and sustainably implementing underground power infrastructure projects, both in terms of budgetary processes and long-term community benefits.

Keywords: Budget Allocation, Underground Cable, Ranong Municipality, Collaborative Governance, Climate-Responsive Budgeting

บทนำ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน แต่ยังมุ่งเน้นการยกระดับทัศนียภาพ และความปลอดภัยเพื่อก้าวสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) หนึ่งในนโยบายที่สำคัญคือการจัดระเบียบสายสื่อสารและการนำสายไฟฟ้าลงดิน ซึ่งรัฐบาลได้บูรณาการร่วมกับการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ลดความเสี่ยงจากอุบัติภัยและเพิ่มเสถียรภาพในการจ่ายกระแสไฟฟ้า (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2564) ซึ่งการนำสายไฟฟ้าลงดินในพื้นที่เมือง นอกจากช่วยเรื่องทัศนียภาพแล้วยังเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและเพิ่มเสถียรภาพของระบบจำหน่ายไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการโครงการก่อสร้างสายไฟฟ้าลงดินในเขตพื้นที่เศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการลดผลกระทบต่อชุมชน ทิศทางเดียวกับต่างประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงระบบจำหน่ายไฟฟ้าเป็นสายเคเบิลใต้ดินเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของระบบ ลดผลกระทบจากสภาพอากาศ และยกระดับภูมิทัศน์เมือง

จังหวัดระนอง เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศและประวัติศาสตร์ มีบริบทเชิงพื้นที่ที่ท้าทายทั้งในด้านภูมิอากาศ ได้รับสมญานามว่า “เมืองฝนแปด แดดสี่” ปริมาณฝนที่ตกชุกตลอดทั้งปีส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของระบบสายไฟฟ้าอากาศ และยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการดำเนินงานก่อสร้าง ซึ่งมักทำให้การเบิกจ่ายงบประมาณล่าช้าไม่เป็นไปตามแผน ประกอบกับพื้นที่ดำเนินโครงการอย่างถนนเรืองราษฎร์มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ฐานะย่านการค้าเก่าแก่ การปรับปรุงระบบไฟฟ้าในบริเวณนี้จึงไม่ใช่เพียงการก่อสร้างทางกายภาพ แต่คือการอนุรักษ์พื้นที่ควบคู่กับการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ (เทศบาลเมืองระนอง, 2565)

ความท้าทายหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ใช่ปัญหาด้านวิศวกรรม แต่คือ ข้อจำกัดด้านระเบียบวิธีงบประมาณและการจัดการข้ามหน่วยงาน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 อย่างเคร่งครัด ซึ่งจำกัดไม่ให้นำเงินงบประมาณไปลงทุนในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจโดยตรง (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 , 2563) ภายใต้ข้อจำกัด การบริหารจัดการโครงการต้องอาศัยกรอบแนวคิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ซึ่งเน้นความเป็นหุ้นส่วน การแบ่งปันทรัพยากรและการประสานประโยชน์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐเพื่อลดความซ้ำซ้อนในการบริหารสาธารณะ (ไททัศน์ มาลา, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดการปกครองแบบร่วมมือในต่างประเทศที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การเจรจา และการสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดทิศทางและบริหารโครงการสาธารณะร่วมกัน (Ansell & Gash, 2008)

กระบวนการจัดสรรงบประมาณ

ในอดีตประเทศไทยมีวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงมาหลายรูปแบบ ซึ่งเริ่มจากการใช้ระบบงบประมาณแบบแสดงรายการ (Line item Budgeting) ในปี พ.ศ. 2502-2524 ที่เน้นการควบคุมการใช้จ่ายตามหมวดหมู่อย่างเข้มงวดแต่ขาดความยืดหยุ่น ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้ ระบบงบประมาณแบบวางแผน-แผนงาน (PPBS) ในปี พ.ศ. 2525 เพื่อเชื่อมโยงแผนปฏิบัติงานกับเป้าหมายของรัฐบาลแต่ในทางปฏิบัติยังคงเน้นการควบคุมปัจจัยนำเข้า และส่วนใหญ่มักพิจารณาอนุมัติจากฐานวงเงินเดิมผ่านการเจรจาต่อรอง (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2547) จากข้อจำกัดและความล่าช้าดังกล่าว ประเทศไทยจึงได้ปฏิรูประบบมาสู่ ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (PBB) ในช่วงปี พ.ศ. 2544 (นันทนิตย์ นวลมณี, 2560) และยกระดับเป็น ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (SPBB) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน

1. การบูรณาการงบประมาณแบบทวิภาคีผ่านบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) และบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Agreement: MOA) การบริหารจัดการภาครัฐที่ก้าวข้ามข้อจำกัดของระบบราชการดั้งเดิม โดยเปลี่ยนจากการใช้อำนาจตามสายบังคับบัญชา มาเป็นการใช้อำนาจผ่านสัญญา และความร่วมมือ (Collaborative Governance) เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City)

บันทึกความเข้าใจ (MOU) : การสร้างหลักประกันทางนโยบายเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการดำเนินโครงการ (เทศบาลเมืองระนอง, 2564) โดย MOU ที่ลงนามระหว่างเทศบาลเมืองระนอง และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ทำหน้าที่เป็นหลักประกันทางนโยบาย (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2564) ในด้านของงบประมาณ MOU ทำหน้าที่เป็นเอกสารยืนยันสิทธิเพื่อให้เทศบาลสามารถบรรจุโครงการลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นและเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายได้อย่างถูกต้อง ตามทฤษฎีการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ การทำ

MOU คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ช่วยลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ทำให้โครงการมีความยั่งยืนและถูกยกเลิกได้ยากขึ้น (ไททัศน์ มาลา, 2561)

บันทึกข้อตกลง (MOA) : การผูกพันงบประมาณและความรับผิดชอบ เกิดขึ้นหลังจากที่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้สำรวจและออกแบบเรียบร้อยแล้ว (เทศบาลเมืองระนอง, 2564) มีความสำคัญในระดับปฏิบัติการสูงกว่าบันทึกความเข้าใจ (MOU) เนื่องจากมีการระบุตัวเลขงบประมาณและขอบเขตงานที่ชัดเจน โดยอ้างอิงจากเอกสารประมาณการราคา (BOQ) ของโครงการในพื้นที่ถนนเรืองราษฎร์ จังหวัดระนอง มีระยะทางดำเนินการรวมทั้งสิ้น 1.4 กิโลเมตร (ช่วงแยกตลาดเก่า-แยกตลาดพม่า) โครงการนี้ได้รับวงเงินงบประมาณจัดสรรรวมทั้งสิ้น 109,596,355 บาท มีราคากลางสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างอยู่ที่ 104,925,751.34 บาท (การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค, 2565) ทั้งนี้ MOA ได้ทำหน้าที่แยกภาระทางการเงินเป็น 2 ส่วน ดังนี้

งานโยธา : เทศบาลรับผิดชอบในฐานะทรัพย์สินของท้องถิ่นมีมูลค่างบประมาณ 40,020,621.34 บาท (คิดเป็นร้อยละ 38)

งานไฟฟ้า : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาครับผิดชอบในฐานะทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจมีมูลค่างบประมาณ 64,905,130 บาท (คิดเป็นร้อยละ 62)

การแยกสัญญามีความสำคัญเนื่องจากตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถนำงบประมาณไปลงทุนในทรัพย์สินที่ตนเองไม่มีอำนาจควบคุมหรือดูแลรักษาได้โดยตรง (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563, 2563)

ความสัมพันธ์ระหว่าง MOU และ MOA เปรียบเสมือน เข็มทิศกับแผนที่ MOU ทำหน้าที่กำหนดทิศทางและเจตจำนงร่วมกัน เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเตรียมแหล่งเงินทุน และขออนุมัติหลักการจากสภาเทศบาลได้ MOA ทำหน้าที่ระบุรายละเอียดการจัดสรรงบประมาณ (BOQ) และขอบเขตงานที่ชัดเจน เพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้าง (e-bidding) ซึ่งช่วยแก้ปัญหาการก้าวก่ายอำนาจหน้าที่ (Jurisdictional Overlap) และทำให้แต่ละหน่วยงานบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างอิสระภายใต้กรอบกฎหมาย

การเลือกใช้เครื่องมือทางกฎหมายไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปแบบเอกสารเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของแหล่งเงินทุน และระดับความผูกพันทางกฎหมายของโครงการเป็นสำคัญถึงความจำเป็นในการออกแบบทางกฎหมายให้สอดคล้องกับโครงการ

ตารางที่ 1 การเลือกใช้เครื่องมือความร่วมมือตามแหล่งเงินทุน

รายการเปรียบเทียบ	MOU (บันทึกความเข้าใจ)	MOA (บันทึกข้อตกลง)
ประเด็นเปรียบเทียบ	เงินรายได้ / เงินอุดหนุนทั่วไป	งบเงินกู้ (Loan)
ความผูกพันทางกฎหมาย	เน้นเจตนารมณ์ความร่วมมือ	มีผลผูกพันสัญญาและงบประมาณรัดกุม
วัตถุประสงค์	กำหนดกรอบความร่วมมือเชิงนโยบาย	กำหนดเงื่อนไขและพันธะทางกฎหมาย
ความยืดหยุ่น	สูง (ปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท)	ปานกลาง (ต้องทำตามเงื่อนไขแหล่งเงินกู้)

2. กระบวนการจัดสรรงบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณโครงการเคเบิลใต้ดิน ไม่ใช่การตั้งตัวเลขรายจ่ายแล้วเบิกจ่ายจบในขั้นตอนเดียวแต่เป็นวงจรชีวิตโครงการ (Project Lifecycle) ที่มีความซับซ้อนซึ่งใช้ระยะเวลายาวนานถึง 14 ขั้นตอน

(เทศบาลเมืองระนอง, 2564) กระบวนการทำงานระหว่าง 2 หน่วยงานที่มีระเบียบและปีงบประมาณที่อาจไม่สอดคล้องกัน โดยสามารถแบ่งระยะการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระยะสำคัญ (Phases) ดังนี้

ระยะที่ 1 เริ่มต้นโครงการ และกำหนดราคากลาง

ขั้นตอนที่ 1 เทศบาลขอเข้าร่วมโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้แจ้งกรอบวงเงินงบประมาณเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 3 ยืนยันการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 4 ลงนาม MOU (บันทึกความเข้าใจ) ทั้ง 2 หน่วยงานจัดพิธีลงนาม MOU ร่วมกัน ให้เทศบาลสามารถนำโครงการนี้ไปบรรจุลงในแผนพัฒนาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 5 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สำรวจ ออกแบบ อนุมัติแบบและประมาณการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะส่งทีมวิศวกรลงพื้นที่จริง จากนั้นจะทำการเขียนแบบแปลนทางวิศวกรรมและจัดทำใบเสนอราคา (Quotation) หรือ ประมาณการค่าใช้จ่ายฉบับสมบูรณ์ซึ่งจะแยกเนื้องานโยธาและงานไฟฟ้าออกจากกันอย่างชัดเจน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภารกิจและงบประมาณ เทศบาลและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

รายการเปรียบเทียบ	เทศบาลเมืองระนอง	การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.)
มูลค่างบประมาณ	40,020,621.34 บาท	64,905,130.00 บาท
เนื้องานหลัก	ขุดเจาะ, วางท่อ (Conduit), บ่อพักสาย, คืนผิวจราจร	สายเคเบิลแรงสูง-ต่ำ, หม้อแปลง, ตู้สวิตช์เกียร์, การเชื่อมต่อไฟเข้าบ้าน
ประเภททรัพย์สิน	ทรัพย์สินสาธารณะท้องถิ่น	ทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจ

การแยกส่วนงบประมาณเช่นนี้ช่วยแก้ปัญหาการก้าวก่ายอำนาจหน้าที่ (Jurisdictional Overlap) ทำให้ต่างฝ่ายต่างสามารถตั้งงบประมาณในหมวดทรัพย์สินของตนเองได้อย่างถูกต้องตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย

ระยะที่ 2 : การจัดสรรประเภทงบลงทุนของเทศบาล

ขั้นตอนที่ 6 เทศบาลจัดหางบประมาณด้านโยธาขั้นตอนนี้ถือเป็นเส้นทางวิกฤตที่กำหนดความสำเร็จหรือความล่าช้าของโครงการในภาพรวม เพราะหากขั้นตอนนี้ล่าช้าไปเพียง 1 วัน จะส่งผลให้โครงการในภาพรวมล่าช้าตามไปด้วย 1 วันทันที เอกสารระบุชัดเจนว่า เทศบาลจัดหางบประมาณด้านโยธาใช้เวลา 9 เดือน ซึ่งเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระเบียบวิธีงบประมาณท้องถิ่นไม่ใช่ความล่าช้าจากการทำงาน การจะอนุมัติงบประมาณหลักสิบล้านบาท นายกเทศมนตรีไม่สามารถอนุมัติได้ด้วยอำนาจตนเอง แต่ต้องผ่านกระบวนการ ดังนี้

1. การบรรจุโครงการเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570) โดยต้องเสนอผ่านคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนฯ และคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2. การจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ถนนเรืองราษฎร์ (เทศบาลเมืองระนอง, 2565) ในกรณีถนนเรืองราษฎร์ซึ่งเป็นย่านเศรษฐกิจ เทศบาลต้องลงพื้นที่ทำความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านด้วย (ตามเอกสารรายงานผลประชาพิจารณ์ ปี 2565)

3. การนำเสนอญัตติร่างเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเข้าสู่การพิจารณาของสภาเทศบาล (ซึ่งต้องผ่านการพิจารณาถึง 3 วาระ) ในกรณีถนนเรืองราษฎร์ เมื่อประชาพิจารณ์ผ่าน สำนักกองช่างและกองคลังจะนำราคากลางที่ได้จาก การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มาตั้งงบประมาณรายจ่ายหมวดค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง นำเสนอนายกเทศมนตรีเพื่อลงนามเป็น ร่างเทศบัญญัติ

4. อนุมัติจากสภาเทศบาล ร่างเทศบัญญัติจะต้องถูกนำเข้าที่ประชุมสภาเทศบาลซึ่งต้องผ่านการพิจารณาถึง 3 วาระ (วาระรับหลักการ, วาระแปรญัตติ, วาระเห็นชอบ) ขณะที่เทศบาลกำลังดำเนินการทางฝั่งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต้องหยุดรอ โดยมีผลกระทบที่ตามมาคือราคากลางมีวันหมดอายุ (ราคาวัสดุก่อสร้างผันผวนตามตลาดโลก) และการเบิกจ่ายเหลื่อมปี (หากงบประมาณอนุมัติล่าช้า ทำให้การประกวดราคาต้องข้ามไปปีงบประมาณถัดไป)

5. เทศบาลแจ้งการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (ก.ฟ.ภ) ว่าจะใช้งบเงินกู้จากเงินกู้ทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท)

ขั้นตอนที่ 7 ลงนาม MOA - บันทึกข้อตกลง (Memorandum of Agreement)

ขั้นตอนที่ 8 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคขอความเห็นชอบแผนจัดซื้อจัดจ้าง โดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะนำวงเงิน งานไฟฟ้าไปขออนุมัติแผนการจัดซื้อจัดจ้างจากผู้บริหารระดับสูงเพื่อเตรียมเข้าสู่ระบบ e-bidding

ขั้นตอนที่ 9 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและเทศบาล ทั้งสองหน่วยงานจะร่างขอบเขตของงาน (Terms of Reference: TOR) และราคากลาง การแยกกันจัดทำ TOR สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างด้วยเงินงบประมาณของตนเองอย่างโปร่งใส (พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560, 2560) 1. เทศบาลทำ TOR ขุดถนน/ทำบ่อพักและ 2. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทำ TOR ซื้อสายไฟ/หม้อแปลง (คณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงาน, 2565)

ขั้นตอนที่ 10 ประกวดราคาหาผู้รับจ้างโดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นหน่วยงานผู้แทน นำ TOR ขึ้นประกาศบนระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (e-GP) ของกรมบัญชีกลาง โดยในเอกสาร ให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นหน่วยงานผู้แทนในการประกวดราคา เจ้าภาพหลักในการจัดประกวดราคา ช่วยให้มั่นใจได้ว่า ผู้รับเหมาที่จะได้งานโยธาและงานไฟฟ้า จะสามารถประสานงาน เข้าพื้นที่ทำงานร่วมกันได้

ขั้นตอนที่ 11 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคและเทศบาล ต่างฝ่ายต่างลงนามสัญญากับผู้รับจ้าง เมื่อได้ผู้ชนะการเสนอราคา จะเข้าสู่การลงนามสัญญาจ้าง (Contract) การเลี่ยงข้อกฎหมายที่แยบยล คือ การลงนามแยก 2 สัญญา 1. เทศบาลลงนามสัญญางานโยธา และ 2. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคลงนามสัญญางานไฟฟ้า

ระยะที่ 3 การบริหารสัญญาและการบูรณาการพื้นที่ก่อสร้าง

ขั้นตอนที่ 12 บริหารงวดงานโยธา และการเบิกจ่ายงบลงทุนของเทศบาล เป็นช่วงที่งบประมาณภาครัฐเริ่มเปลี่ยนจากกรอบอนุมัติไปสู่การเบิกจ่ายจริง โดยเทศบาลต้องควบคุมความสอดคล้องระหว่างแผนงานก่อสร้าง งวดงานตามสัญญา และฤดูกาลของพื้นที่ หากฝนตกต่อเนื่องจนไม่สามารถขุดเจาะหรือเทคอนกรีตได้ จะส่งผลให้การตรวจรับงานและการเบิกจ่ายงวดงานล่าช้า

ขั้นตอนที่ 13 เชื่อมโยงงบประมาณงานไฟฟ้ากับความพร้อมของพื้นที่ก่อสร้างงานไฟฟ้าจะอยู่ในความรับผิดชอบของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค แต่การเบิกจ่ายและการดำเนินงานในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของงานโยธาที่เทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบ หากการส่งมอบพื้นที่ไม่เป็นไปตามกำหนด จะทำให้เกิดการชะลอการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานคู่ขนาน และอาจนำไปสู่ค่าเสียหายจากการขยายระยะเวลา

กรณีงานโยธาล่าช้าจะส่งผลให้งานไฟฟ้าต้องหยุดชะงักตามด้วย และผู้รับจ้างงานไฟฟ้าอาจใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือค่าเสียเวลาจากรัฐได้การตั้งคณะกรรมการบริหารพื้นที่ร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการลดความเสี่ยงด้านงบประมาณ และเพิ่มประสิทธิภาพในการเบิกจ่าย (สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์, 2553)

ขั้นตอนที่ 14 จ่ายไฟ รื้อถอนเสาเดิมและปรับภูมิทัศน์ เมื่อระบบใต้ดินทดสอบแล้วว่าจ่ายไฟได้เสถียรการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจะทำการสับสวิตช์ย้ายระบบ (Cut-over) หรือเข้าใจได้อย่างง่ายว่า วันสับสวิตช์เปลี่ยนสายไฟและทำการรื้อถอนสายสื่อสาร สายไฟ และหักโค่นเสาไฟฟ้าอากาศเดิมทิ้งทั้งหมดเพื่อคืนทัศนียภาพที่สวยงามให้ถนนประวัติศาสตร์

3. การวิเคราะห์สัดส่วนภาระค่าใช้จ่ายและขอบเขตงาน

3.1 การวิเคราะห์สัดส่วนภาระค่าใช้จ่าย

การจัดสรรงบประมาณโดยแบ่งตามหมวดหมู่ ซึ่งโดยทั่วไปในโครงการภาครัฐแบ่งได้ ดังนี้

3.1.1 รายจ่ายลงทุน (Capital Expenditure - CAPEX)

ฝั่งงานโยธา (เทศบาล) ค่าก่อสร้างบ่อพักสายใต้ดิน, ค่าจัดซื้อท่อร้อยสายเคเบิล, และค่าดำเนินการขุดเปิดพร้อมเทคอนกรีตคืนสภาพผิวจราจร

ฝั่งงานไฟฟ้า (กฟภ.) ค่าจัดซื้อสายเคเบิลใต้ดิน, ค่าจัดซื้อหม้อแปลงไฟฟ้าชนิดติดตั้งบนผิวดิน และตู้สวิตช์เกียร์ (RMU) และอุปกรณ์ประกอบการเข้าหัวสาย

3.1.2 รายจ่ายดำเนินงาน (Operating Expenditure - OPEX) ภาระผูกพันระยะยาวภายหลังการก่อสร้างแล้วเสร็จ ค่าบำรุงรักษาระบบ เช่น การตรวจสอบระบบฉนวนไฟฟ้าการตรวจวัดความร้อนของตู้สวิตช์เกียร์ และการสูบน้ำออกจากบ่อพักสายในช่วงฤดูฝน ค่าซ่อมแซมผิวจราจรและทางเท้าในระยะยาว (กรณีที่เกิดการทรุดตัวจากการก่อสร้าง)

3.1.3 ภาระค่าใช้จ่ายแฝง (Hidden Costs) เมื่อเกิดผลกระทบในพื้นที่

ค่าเสียโอกาสทางเศรษฐกิจ ของภาคธุรกิจและร้านค้าในย่านถนนเรืองราษฎร์

ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการความเสี่ยง เช่น การจัดทำป้ายเตือน การจัดการจราจร และการจัดการมลพิษทางเสียงและฝุ่นละออง (PM 2.5) ระหว่างการขุดเจาะ

3.2 ขอบเขตงาน

ป้องกันปัญหาการทำงานทับซ้อนหรือการละเลยในจุดรอยต่อ (Gap) ระหว่างหน่วยงาน

3.2.1 ขอบเขตด้านเทคนิค

- การรวบรวมและจัดเตรียมข้อมูล จากหน่วยงานต่าง ๆ
- การออกแบบระบบสายเคเบิลใต้ดินให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางวิศวกรรม
- การเชื่อมต่อระบบกับฐานข้อมูลเดิมที่มีอยู่

3.2.2 ขอบเขตด้านการบริหารจัดการ

- การจัดทำแผนงานและแผนงบประมาณร่วมระหว่างหน่วยงาน
- การกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบตามกรอบสัญญา
- การติดตามและประเมินผลตามตัวชี้วัดที่กำหนด (KPIs)

3.3 ข้อจำกัดและส่วนที่ไม่รวมอยู่ในขอบเขต

- การระบุขอบเขตงานของหน่วยงานภายนอกอย่างชัดเจน
- การกำหนดเงื่อนไขความรับผิดชอบในกรณีเกิดความล่าช้าหรือความเสียหาย

4. ความท้าทายและอุปสรรคในการบริหารงบประมาณท้องถิ่น

ปัจจัยด้านความล่าช้าในการจัดซื้อจัดจ้าง และการบริหารงวดงานระหว่างผู้รับจ้างงานโยธาและงานไฟฟ้าให้สอดประสานกันกรณีศึกษาเทศบาลเมืองระนอง พบว่า อุปสรรคสำคัญที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณและการดำเนินโครงการ ดังนี้

4.1 ข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบวิธีงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีข้อจำกัดตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยที่ไม่สามารถนำงบประมาณแผ่นดินไปลงทุนในทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐวิสาหกิจได้โดยตรง ทำให้ต้องใช้กลไกการแยกสัญญางานโยธาและงานไฟฟ้าออกจากกัน โดยกรณีศึกษาถนนเรืองราษฎร์ (ระยะทาง 1.4 กิโลเมตร) พบว่าเทศบาลต้องแบกรับภาระงานโยธาสูงถึง 40.02 ล้านบาท (ร้อยละ 38) ของมูลค่าราคากลางโครงการรวม 104.93 ล้านบาท

การบูรณาการงบประมาณคู่ขนานผ่านกลไก MOA จำเป็นต้องกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็นงานโยธาในส่วนของเทศบาลและงานไฟฟ้าในส่วนของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พร้อมระบุในเงื่อนไขการจ้าง (TOR) ให้ผู้รับจ้างทั้งสองฝ่ายประสานงานร่วมกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนและล่าช้า ทั้งนี้ การเลือกใช้เครื่องมือทางกฎหมายจะแปรผันตามแหล่งเงินทุน หากเป็นโครงการที่ใช้งบเงินกู้ (Loan) จำเป็นต้องจัดทำเป็น MOA เพื่อความผูกพันทางกฎหมายที่รัดกุมตามเงื่อนไขของแหล่งเงินกู้แต่หากเป็นงบรายได้ปกติหรือเงินอุดหนุนทั่วไป การใช้เพียง MOU ถือว่ามีผลสมบูรณ์และให้ความคล่องตัวสูงกว่าในการมอบอำนาจให้รัฐวิสาหกิจเป็นผู้บริหารจัดการสัญญาทั้งหมดได้ทันที

4.2 ความล่าช้าในกระบวนการอนุมัติ กระบวนการจัดหางบประมาณของท้องถิ่นเป็นค่อนข้างใช้เวลานาน เนื่องจากต้องผ่านขั้นตอนหลายระดับ ตั้งแต่การบรรจุแผนพัฒนาท้องถิ่น การทำประชาพิจารณ์ไปจนถึงการขออนุมัติจากสภาเทศบาล

โครงการสายเคเบิลใต้ดินมีความซับซ้อนสูง เทศบาลควรเสนอโครงการในรูปแบบงบประมาณผูกพันข้ามปี เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของเงินทุนแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารท้องถิ่น ใช้ระบบ Fast-track ในช่วงเตรียมการเริ่มกระบวนการประชาพิจารณ์และสำรวจออกแบบล่วงหน้าก่อนปีงบประมาณอย่างน้อย 1-2 ไตรมาส เพื่อให้สามารถประกาศจัดซื้อจัดจ้างได้ทันทีที่งบประมาณได้รับการอนุมัติ

4.3 ความไม่สอดคล้องของปีงบประมาณ และราคากลาง ระหว่างที่ท้องถิ่นรอการอนุมัติงบประมาณ หน่วยงานคู่ขนานอย่างการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคต้องหยุดรอ ซึ่งส่งผลกระทบต่อราคากลางวัสดุก่อสร้างที่มีการผันผวนตามตลาดโลกและอาจหมดอายุก่อนเริ่มโครงการ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณควรมีส่วนเผื่อสำหรับความผันผวนของราคาวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องนำเข้า และบังคับใช้สูตรการปรับราคาในสัญญาจ้างต้องระบุเงื่อนไขการใช้ค่า K อย่างชัดเจนตามมติคณะรัฐมนตรี เพื่อให้งบประมาณที่จัดสรรมีความยืดหยุ่น

4.4 ปัจจัยภายนอกและสภาพภูมิอากาศ พื้นที่จังหวัดระนองมีสภาพอากาศที่ฝนตกชุกตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขุดดินและเทคอนกรีตในงานโยธา โดยเฉพาะการขุดเจาะด้วยวิธี Directional Drill (HDD) และการก่อสร้างบ่อพักสาย (Manhole) ซึ่งเป็นงานดินที่อ่อนไหวต่อระดับน้ำฝน ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ทำให้งานไฟฟ้าหยุดชะงักและเสี่ยงต่อการถูกผู้รับจ้างเรียกร้องค่าเสียหาย

4.5 ความเสี่ยงทางการเมืองในระดับท้องถิ่น การดำเนินโครงการระยะยาวมีความเสี่ยงจากการเปลี่ยนผ่านขั้วบริหารทางการเมือง ซึ่งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของนโยบายงบประมาณ โดยแนวทางแก้ไขกรณีเทศบาลเมืองระนองการปรับแผนการเบิกจ่ายงบประมาณให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทหน้างานจริงด้วยการออกแบบงวดงานให้สอดรับกับฤดูกาล (Seasonal Milestone Design) โดยช่วง 8 เดือนฤดูฝนเปลี่ยนงบงานก่อสร้างเป็นงบพัสดุ/เตรียมการ เน้นงานด้านเอกสาร การทำ Shop Drawing แม้หน้างานขุดไม่ได้ แต่ตัวเลขเบิกจ่ายงบประมาณยังเดินต่อได้จากการตรวจรับพัสดุ และช่วง 4 เดือน ฤดูร้อนอัดงบค่าแรงและงานโยธา วางแผนให้เป็นช่วงการเบิกจ่ายงบประมาณก้อนใหญ่ที่สุด ซึ่งต้องเตรียมงบประมาณส่วนนี้ไว้ให้พร้อมจ่ายทันทีเมื่อผู้รับจ้างส่งงวดงาน เพื่อให้เขามีกำลังเงินไปเร่งงาน

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแนวทางการจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างโมเดลโครงการสายไฟใต้ดินแบบบูรณาการ

5.1 นโยบาย MOU/MOA (Policy & Legal Enabler) ใช้ MOU เป็นหลักประกันนโยบายเพื่อบรรจุแผนพัฒนา และใช้ MOA แยกสัญญาตามกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน

5.2 กรอบอนุมัติแบบคู่ขนาน (Parallel Budget Approval) เทศบาลดำเนินการทำประชาพิจารณ์และขออนุมัติงบประมาณไปพร้อมกับการสำรวจออกแบบของ กฟภ. ลดวิกฤต

5.3 บริหารตามสภาพภูมิอากาศ (Seasonal Milestone) ออกแบบงวดงานใน TOR นำแนวคิดการวางแผนการคลังตามสภาพภูมิอากาศมุ่งเน้นการยกระดับการบริหารงบประมาณให้ตอบโจทย์ความเสี่ยงจากสภาพภูมิอากาศโดยอาศัยชุดหลักการที่เชื่อมโยงกัน เริ่มจากการประเมินความเสี่ยงเชิงภูมิอากาศซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายทางธรรมชาติ ระดับการรับสัมผัส (Exposure) และความเปราะบาง (Vulnerability) ในพื้นที่เพื่อประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อโครงการ งบประมาณ และการให้บริการสาธารณะ การมีข้อมูลเชิงพื้นที่และเชิงสภาพภูมิอากาศเป็นฐานทำให้การวางแผนมีความแม่นยำในการจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนและการจัดสรรงบประมาณ ต่อมาคือการบูรณาการเข้าในงบประมาณปกติ (Mainstreaming) หมายถึงการไม่แยกการรับมือไว้เป็นงบฉุกเฉินอย่างเดียว แต่ผนวกมาตรการปรับตัว และลดผลกระทบไว้ในงบลงทุน (CAPEX) และงบดำเนินงาน (OPEX) รวมถึงแผนการลงทุนระยะยาว เพื่อให้ความเสี่ยงถูกจัดการเชิงรุกและยั่งยืน

หลักการถัดมา คือ การสร้างความยืดหยุ่นของงบประมาณ โดยออกแบบงบผูกพันข้ามปี จัดตั้งเงินสำรองฉุกเฉิน และมีกลไกปรับเปลี่ยนรายการงบเมื่อเกิดเหตุสุดวิสัย หรือความล่าช้า เพื่อให้ระบบการเงินสามารถรองรับความผันผวนได้จริงควบคู่กับการจัดงวดงานตามฤดูกาลที่ปรับลำดับการใช้จ่ายตามบริบททางสภาพภูมิอากาศ เช่น ให้ความสำคัญกับการจัดซื้อพัสดุและงานเตรียมการในช่วงฤดูฝน และเร่งงานภาคสนามในช่วงฤดูแล้งเพื่อลดความเสี่ยงการทิ้งงาน นอกจากนี้ การจัดสรรความเสี่ยงผ่านสัญญาและเครื่องมือการเงินเป็นการกระจายภาระระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และตลาดเงินด้วยการใส่เงื่อนไขปรับราคาสัญญา (K-factor) ข้อกำหนดการส่งมอบพื้นที่ (delivery clause) การใช้ประกันภัยหรือตราสารความเสี่ยง และนวัตกรรมการระดมทุน เช่น municipal green bonds ซึ่งช่วยเสริมสภาพคล่องและความยั่งยืนทางการเงิน

จากการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากข้อจำกัดด้านระเบียบราชการแล้ว ในมุมมองของผู้บริหารโครงการภาคเอกชน ความล่าช้าของการส่งมอบพื้นที่ก่อสร้างที่ไม่สอดคล้องกับแผนการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการดำเนินงาน ดังนั้นการปรับเปลี่ยนลำดับงวดงานให้มีความยืดหยุ่นตามสภาพภูมิอากาศ จึงเป็นมาตรการสำคัญที่จะช่วยลดความเสี่ยงในการทิ้งงานของผู้รับจ้างได้ (ธนวรรธน์ ไพรงามเนตร, 2569)

ภาครัฐควรจัดทำสัญญาในลักษณะการบูรณาการแผนงาน (Joint Operation) เพื่อลดภาระค่าเสียโอกาสจากการปิดผิวจราจรซ้ำซ้อน โดยใช้กลไกงบประมาณคู่ขนานผ่านบันทึกข้อตกลง (MOA) ที่กำหนดงวดงานให้สอดรับกันระหว่างเทศบาล (งานโยธา) และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (งานไฟฟ้า) เพื่อขจัดปัญหาการรื้อพื้นที่ก่อสร้าง ข้อสังเกตเชิงปฏิบัติระบุว่าความจำเป็นในการยกระดับจาก MOU เป็น MOA นั้นขึ้นอยู่กับแหล่งเงินทุน หากเทศบาลใช้เงินรายได้หรือเงินอุดหนุนที่ไม่ใช่เงินกู้ MOU เดิมยังถือว่ามีผลในการขับเคลื่อนโครงการได้ทันที โดยไม่เพิ่มขั้นตอนทางธุรการพร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขความร่วมมือใน TOR ให้ผู้รับจ้างทั้งสองฝ่ายต้องทำแผนปฏิบัติงานร่วมกัน (Joint Work Plan) เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในระยะยาว ขั้นตอนการของบประมาณจึงสังเคราะห์แนวทางปรับปรุงขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้

1. การปรับลดเส้นทางวิกฤตด้วยกระบวนการคู่ขนาน

ปัญหา : ขั้นตอนที่ 6 เทศบาลจัดหางบประมาณด้านโยธา (ตั้งแต่ประชาพิจารณ์ เข้าแผนฯ ถึงสภาอนุมัติ) ต้องรอให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ส่งแบบประเมินราคาฉบับสมบูรณ์มาให้ก่อน เทศบาลจึงจะเริ่มเดินเรื่องได้ ดังนั้น เทศบาลควรใช้ราคาประมาณการเบื้องต้นจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เพื่อดำเนินการประชาพิจารณ์ และบรรจุโครงการเข้าแผนพัฒนาท้องถิ่นล่วงหน้า (Pre-approval) เพื่อลดระยะเวลารอคอย เมื่อได้ราคากลางจริงจึงนำเข้าสภาเทศบาลเพื่อตราเทศบัญญัติทันที

2. การออกแบบงวดงาน TOR ให้สอดรับกับฤดูกาล

ปัญหา : ปกติสัญญาของรัฐแบ่งงวดงานตามความก้าวหน้าทางกายภาพ เช่น ขุดดินได้ ร้อยละ 20 เบิกงวด 1 หากเจอฝน 8 เดือน ผู้รับจ้างจะเบิกเงินไม่ได้เลยซึ่งนำไปสู่การทิ้งงาน ดังนั้น ควรใช้แนวทางการบริหารงบประมาณตามสภาพภูมิอากาศ (Climate-Responsive Budgeting) โดยกำหนดงวดงานแรก ๆ ในช่วงฤดูฝนให้เป็นการส่งมอบวัสดุอุปกรณ์ (Procurement) เพื่อลดความเสี่ยงหน้างานจากการขุดเจาะท่อร้อยสาย (HDD) และการก่อสร้างบ่อพักสาย (Manhole) ซึ่งทำได้ยากในช่วงฝนชุกและอัดฉีดงบประมาณสำหรับงานจ้างเหมาโยธาในช่วงฤดูแล้ง

3. การบริหารความเสี่ยงข้ามปีงบประมาณ

ปัญหา : โครงการล่าช้าข้ามปีงบประมาณ ทำให้ต้องทำเรื่องกันเงินเหลื่อมปี และผู้รับจ้างขาดทุนจากราคาวัสดุที่ผันผวน ดังนั้น ควรเสนอตั้งงบประมาณผูกพันข้ามปีตั้งแต่ต้น เพื่อลดความกดดันด้านเวลาทางธุรการ และบังคับใช้เงื่อนไขสูตรการปรับราคาค่าก่อสร้าง (ค่า K) ในสัญญาจ้างอย่างเคร่งครัดเพื่อชดเชยความเสี่ยงให้แก่ผู้รับจ้างอย่างเป็นธรรม

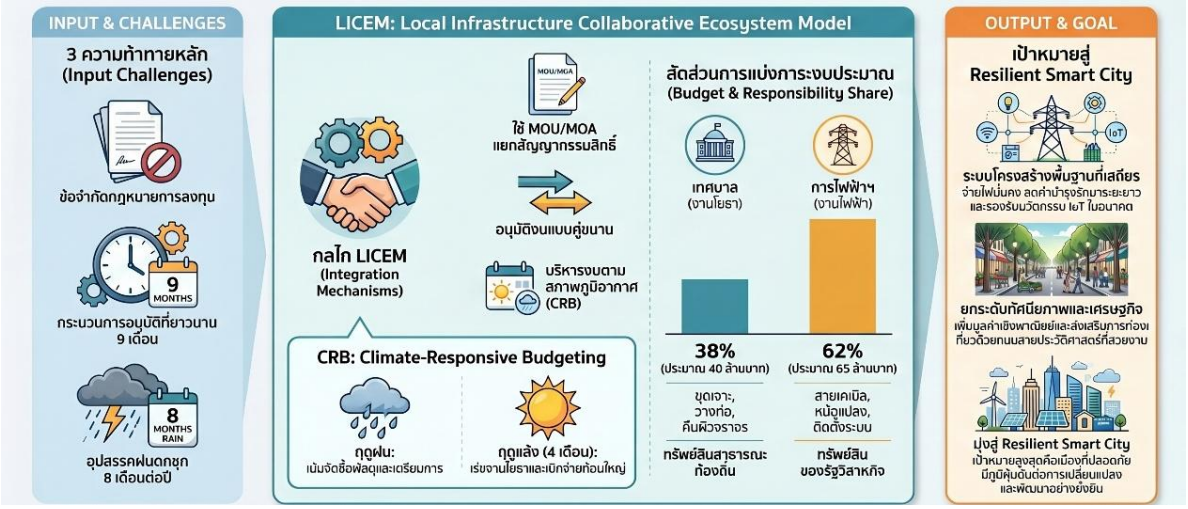
เมื่อพิจารณาถึงแนวโน้มการขยายตัวในอนาคต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมต้องเผชิญกับความท้าทายเช่นเดียวกับกรณีศึกษาเทศบาลเมืองระนอง ทั้งด้านของสภาพภูมิอากาศที่ผันผวนรุนแรงขึ้นจากสภาวะโลกเดือด และข้อจำกัดทางการคลังท้องถิ่น ดังนั้นการแก้ปัญหาในระยะยาวจึงไม่ควรหยุดเพียงการปรับปรุงกระบวนการเชิงธุรการ แต่ภาครัฐส่วนกลางควรผลักดันนโยบายเชิงโครงสร้างระดับมหภาค 2 ประการ ดังนี้

1. การยกระดับสู่ระบบอุโมงค์สาธารณูปโภครวม (Common Utility Tunnel: CUT) รัฐบาลควรกำหนดเป็นวาระแห่งชาติให้ถนนสายใหม่ หรือย่านเศรษฐกิจสำคัญ ต้องก่อสร้างอุโมงค์ใต้ดินที่สามารถรวบรวมสายไฟฟ้า สายสื่อสาร และท่อประปาไว้ด้วยกัน (Integrated Infrastructure) ซึ่งแม้จะใช้งบลงทุนเริ่มต้นสูง แต่จะช่วยขจัดปัญหาการขุดเปิดผิวจราจรซ้ำซาก ขจัดความล่าช้าจากการแยกสัญญาจ้างของแต่ละหน่วยงานและช่วยป้องกันโครงสร้างพื้นฐานจากภัยพิบัติทางสภาพอากาศได้อย่างยั่งยืน (Canto-Perello et al., 2016)

2. การพัฒนานวัตกรรมทางการเงินท้องถิ่นผ่านพันธบัตรเทศบาลสีเขียว (Municipal Green Bonds): เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของรอบปีงบประมาณแผ่นดิน รัฐควรปลดล็อกข้อกฎหมายให้เทศบาลที่มีศักยภาพสามารถออกพันธบัตรเพื่อระดมทุนจากภาคเอกชนและประชาชนสำหรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ซึ่งโครงการสายเคเบิลใต้ดินถือเป็นโครงสร้างที่ลดการสูญเสียพลังงานและส่งเสริมความปลอดภัยของเมือง จึงเข้าข่ายการระดมทุนประเภทนี้

กรณีเทศบาลเมืองระนอง โครงการสายไฟใต้ดินในอนาคตไม่ใช่เพียงภารกิจของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่ต้องอาศัยระบบนิเวศแห่งความร่วมมือ (Collaborative Ecosystem) ที่บูรณาการทั้งมิติวิศวกรรม กฎหมาย และนวัตกรรมทางการเงินเข้าด้วยกัน เพื่อผลักดันให้ท้องถิ่นไทยก้าวสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่มีภูมิคุ้มกันต่อความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลความร่วมมือบูรณาการงบประมาณโครงสร้างพื้นฐานท้องถิ่น (LICEM)

จากภาพที่ 1 โมเดล LICEM ประกอบด้วย 3 ชั้นที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบ

ชั้นแรก คือ ปัจจัยท้าทาย (Input Challenges) ซึ่งได้แก่ 1. ข้อจำกัดทางกฎหมายที่ห้ามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงทุนในทรัพย์สินของรัฐวิสาหกิจโดยตรง 2. ความล่าช้าเชิงโครงสร้างจากกระบวนการอนุมัติงบประมาณท้องถิ่นที่ต้องใช้เวลา 9 เดือนและผ่าน 14 ขั้นตอน 3. ข้อจำกัดทางภูมิอากาศจากฝนที่ตกชุกถึง 8 เดือนต่อปีซึ่งขัดขวางการก่อสร้างและนำไปสู่ความเสี่ยงการทิ้งงาน ปัจจัยทั้งสามนี้ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ระบุลักษณะ เฉพาะของอุปสรรคในบริบทท้องถิ่นไทยได้อย่างเป็นระบบ

ชั้นที่สอง คือ กลไกบูรณาการ (Integration Mechanisms) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการจัดการที่สังเคราะห์ขึ้นจากกรณีศึกษาระนอง ได้แก่ กลไกที่ 1 MOU/MOA ภายใต้กรอบการจัดการปกครองแบบร่วมมือ เพื่อแบ่งสัญญาตามกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินอย่างถูกต้องตามกฎหมายแต่ยังบูรณาการแผนงานร่วมกัน กลไกที่ 2 การอนุมัติงบประมาณแบบคู่ขนาน (Parallel Budget Approval) ที่ให้ทั้งเทศบาล และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคดำเนินการพร้อมกันแทนที่จะรอตามลำดับขั้นตอน เพื่อลดเส้นทางวิกฤตของโครงการ และ กลไกที่ 3 การบริหารงบประมาณตามสภาพภูมิอากาศ (Climate-Responsive Budgeting: CRB) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่ออกแบบงวดงานให้สอดรับกับฤดูกาล โดยช่วงฤดูฝนเน้นงานจัดซื้อจัดหาวัสดุและงานเตรียมการ ส่วนช่วงฤดูแล้งเร่งงานโยธาและการเบิกจ่ายงบก้อนใหญ่

ชั้นที่สาม คือ ผลลัพธ์และเป้าหมาย (Output & Goal) โดยการบูรณาการกลไกทั้งสามขับเคลื่อนโครงการสายเคเบิลใต้ดินให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ยกระดับทัศนียภาพเมือง ลดอุบัติเหตุ เพิ่มเสถียรภาพของระบบไฟฟ้า และลดต้นทุนบำรุงรักษาระยะยาว ซึ่งเป็นรากฐานสู่เป้าหมายสูงสุดของโมเดล คือ การเป็นเมืองอัจฉริยะที่มีภูมิคุ้มกัน (Resilient Smart City) สิ่งที่ทำให้ LICEM แตกต่างจากกรอบแนวคิดเดิม คือ การผนวกตัวแปรด้านภูมิอากาศเฉพาะถิ่น กฎหมายการคลังท้องถิ่น และการจัดการปกครองร่วมให้อยู่ในโมเดลเดียวกัน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันทั่วประเทศ

สรุป

การบูรณาการงบประมาณและแผนงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านระเบียบ แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน จากการศึกษาโครงการสายเคเบิลใต้ดินของเทศบาลเมืองระนอง พบว่าความท้าทายสำคัญของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย 1. ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างด้านระเบียบงบประมาณ 2. ความล่าช้าในกระบวนการอนุมัติ และ 3. ปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศเฉพาะถิ่นอย่างไรก็ตาม เทศบาลสามารถก้าวข้ามข้อจำกัดเหล่านี้ได้ด้วยนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐผ่านแนวทางปฏิบัติ 3 ประการ ได้แก่ 1. การจัดการปกครองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) โดยใช้กลไก MOU และ MOA เพื่อแยกสัญญางานโยธาและงานไฟฟ้าให้ถูกต้องตามระเบียบพัสดุ แต่ยังคงบูรณาการแผนการทำงานร่วมกัน 2. การบริหารงบประมาณตามสภาพภูมิอากาศ (Climate-Responsive Budgeting) ผ่านการออกแบบงวดงานให้สอดคล้องกับฤดูกาลเพื่อลดปัญหางบประมาณค้างท่อในช่วงฤดูฝน และ 3. การสร้างความคล่องตัวในกระบวนการงบประมาณด้วยกระบวนการขออนุมัติแผนแบบคู่ขนานร่วมกับการตั้งงบประมาณผูกพันข้ามปี เพื่อลดระยะเวลาและป้องกันความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาวัสดุก่อสร้าง ด้วยเหตุนี้ โครงการบริเวณถนนเรืองราษฎร์ จังหวัดระนอง จึงถือเป็นพื้นที่ทดลองเชิงนโยบาย (Policy Sandbox) ที่พิสูจน์ให้เห็นว่าความยืดหยุ่นและการประยุกต์ใช้ระเบียบราชการเชิงรุกสามารถขับเคลื่อนโครงการที่มีความซับซ้อนให้บรรลุผลได้ ซึ่งบทเรียนเหล่านี้สมควรนำไปยกระดับเป็นคู่มือต้นแบบ (Standard Operating Procedure) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ทั่วประเทศในการพัฒนาเมืองสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) การจัดสรรงบประมาณในโครงการลักษณะนี้ไม่สามารถพิจารณาแยกตามหน่วยงานได้ แต่ต้องออกแบบภายใต้กรอบการบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. (2564). บันทึกความเข้าใจ (MOU) โครงการปรับปรุงระบบจำหน่ายไฟฟ้าเป็นเคเบิลใต้ดินบริเวณถนนเรืองราษฎร์ จังหวัดระนอง (เอกสารภายใน). กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค.

_____. (2565). เอกสารประกวดราคาจ้างก่อสร้างปรับปรุงระบบจำหน่ายไฟฟ้าเป็นเคเบิลใต้ดินบริเวณถนนเรืองราษฎร์ (แยกตลาดเก่า–ตลาดพม่า) จ.ระนอง ด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) เลขที่ PEA-(S)-084/2565. กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค.

คณะกรรมการจัดทำร่างขอบเขตของงาน. (2565). ร่างขอบเขตของงานและประมาณการราคางบประมาณงานด้านไฟฟ้า โครงการเคเบิลใต้ดิน จังหวัดระนอง (เอกสารอัดสำเนา). ระนอง: การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดระนอง.

เทศบาลเมืองระนอง. (2564). ขั้นตอนและแผนงานโครงการเคเบิลใต้ดิน เทศบาลเมืองระนอง (เอกสารภายใน). ระนอง: เทศบาลเมืองระนอง.

เทศบาลเมืองระนอง. (2565). รายงานผลการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โครงการพัฒนาถนนสายประวัติศาสตร์ ถนนเรืองราษฎร์ (เอกสารอัดสำเนา). ระนอง: เทศบาลเมืองระนอง.

ไททัศน์ มาลา. (2561). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG): แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการจัดการปกครองท้องถิ่น. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 8(1), 179-194.

ธนวรรธน์ ไพรงามเนตร. (2569, 25 มีนาคม). ผู้ดูแลโครงการ บริษัท อีโนวา อินทิเกรชั่น จำกัด [บทสัมภาษณ์].

นันทนิตย์ นวลมณี. (2560). เอกสารวิชาการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมาธิการ เรื่อง การเปลี่ยนแปลงของระบบงบประมาณ. กรุงเทพฯ: สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. (2560, 13 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอน 24 ก. หน้า 17.

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2563. (2563, 25 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 276 ง. หน้า 1–8.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2547). โครงการศึกษาภาพรวมของระบบการจัดสรรงบประมาณใหม่ (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 543–571.

Canto-Perello, J. et al. (2016). Strategic decision support system for utility tunnel's planning applying A'WOT method. Tunnelling and Underground Space Technology, 55, 146–152.

บทความวิชาการ

ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมและการตัดสินใจอัตโนมัติในภาครัฐ : ความท้าทายและแนวทางในศตวรรษที่ 21

ALGORITHMIC GOOD GOVERNANCE AND AUTOMATED DECISION MAKING IN THE PUBLIC SECTOR: CHALLENGES AND PATHWAYS IN THE 21ST CENTURY

จีรภาดา นามบุรี*, วรชัย ธนกันต์ธัช
Jeerapada Namburee*, Worachai Thanakanthat
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
*Corresponding Author E-mail: namburee2626@gmail.com
Received April 16, 2026; Revised May 23, 2026; Accepted June 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาลอัลกอริทึมและการตัดสินใจอัตโนมัติในภาครัฐ : ความท้าทายและแนวทางในศตวรรษที่ 21 พบว่า ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมกับการยกระดับภาครัฐไทยในยุคดิจิทัล ความท้าทายหลักของภาครัฐไทยในยุคดิจิทัล คือ การสร้างธรรมาภิบาลอัลกอริทึม เป็นจุดสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของเทคโนโลยีและจริยธรรมของมนุษย์ ประกอบด้วย 4 หลักสำคัญ ดังนี้ 1. การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ปรับเปลี่ยนจากการใช้ดุลพินิจของมนุษย์สู่การตัดสินใจโดยอัลกอริทึม และเปลี่ยนจากการกำกับดูแลบุคคลเป็นการกำกับดูแลรหัสคำสั่ง เนื่องจากอัลกอริทึมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและการจัดสรรสวัสดิการมากขึ้น 2. ธรรมาภิบาลในฐานะรากฐานจริยธรรม (Good Governance) เน้นการสร้างความไว้วางใจผ่านระบบที่โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ ปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคม และรักษาสิทธิมนุษยชนรวมถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3. การบริหารเชิงกลยุทธ์ในโลกที่ผันผวน (Strategic Management) ประยุกต์ใช้การบริหารเชิงกลยุทธ์ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม เพื่อพยากรณ์อนาคต เตรียมความพร้อม และสร้างความได้เปรียบในการพัฒนาความรู้ในหน่วยงาน และ 4. คุณลักษณะใหม่ของนักบริหารรัฐกิจ (The New Public Administrator) สร้างบุคลากรที่มีทักษะลูกผสมที่เข้าใจทั้งบริบททางสังคม จริยธรรม และตรรกะการทำงานของเทคโนโลยี AI ธรรมาภิบาลอัลกอริทึม คือ ความสมดุลระหว่างนวัตกรรมและมนุษยธรรม เพื่อสร้างการบริหารจัดการดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืนสำหรับประเทศ

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, อัลกอริทึม, การตัดสินใจอัตโนมัติ, ความท้าทาย

Abstract

This academic article aimed to examine algorithmic governance and automated decision-making in the public sector, focusing on their challenges and approaches in the 21st century. The study found that algorithmic governance is essential for advancing Thailand's public sector in the digital era. The key challenge is to establish algorithmic governance that balances technological efficiency with human ethics through four key principles: 1. Paradigm

Shift: transitioning from human discretion to algorithmic decision-making and from governing individuals to governing code, as algorithms increasingly influence policymaking and welfare allocation. 2. Good Governance as an Ethical Foundation: building public trust through transparent, fair, accountable, and non-discriminatory systems while integrating collaboration among the public sector, private sector, and civil society to maintain socioeconomic balance and safeguard human rights and human dignity. 3. Strategic Management in a Volatile World: applying strategic management to analyze technological and social changes, anticipate future developments, enhance preparedness, and strengthen organizational knowledge and capabilities; and 4. The New Public Administrator: developing public personnel with hybrid competencies that integrate an understanding of social contexts and ethics with knowledge of the logic and operation of AI technologies. Algorithmic governance therefore represents a balance between innovation and humanity, providing a foundation for efficient, transparent, accountable, and sustainable digital public administration.

Keywords: Good Governance, Algorithmic, Automated Decision-Making, Challenges

บทนำ

ในทศวรรษที่ผ่านมา การบริหารรัฐกิจแนวใหม่ได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ หน่วยงานภาครัฐทั่วโลกได้นำระบบการตัดสินใจอัตโนมัติ (Automated Decision-Making: ADM) และอัลกอริทึมมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและการให้บริการสาธารณะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ Margetts & Dorobantu (2019) อย่างไรก็ตาม การใช้อัลกอริทึมในภาครัฐไม่ได้เป็นเพียงประเด็นทางเทคนิค แต่เป็นประเด็นด้านค่านิยมสาธารณะ เนื่องจากระบบเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง การเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570 ไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนกระดาษเป็นไฟล์คอมพิวเตอร์ แต่คือ การวางรากฐานให้อัลกอริทึมเข้ามามีบทบาทเสมือนผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ในการคัดกรองสิทธิสวัสดิการ การประเมินความเสี่ยงทางภาษีหรือแม้แต่การบังคับใช้กฎหมาย อัลกอริทึมช่วยประมวลผลข้อมูลมหาศาลได้ในเสี้ยววินาทีซึ่งเกินขีดความสามารถของมนุษย์ ช่วยลดความเหนื่อยล้าหรือการตัดสินใจด้วยอารมณ์ ทำให้ผลลัพธ์มีความแม่นยำมากขึ้น เช่น ธนาคารใช้ระบบอัตโนมัติวิเคราะห์ประวัติและพฤติกรรมเพื่ออนุมัติวงเงินสินเชื่อได้ทันที ธนาคารใช้ระบบอัตโนมัติวิเคราะห์ประวัติและพฤติกรรมเพื่ออนุมัติวงเงินสินเชื่อได้ทันที เป็นต้น ซึ่งกระบวนการนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อหลักความเสมอภาคและการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของประชาชน ประกอบด้วย

1. นิยามและพลวัตของระบบการตัดสินใจอัตโนมัติในบริบทสากล สอดคล้องกับแนวคิดของ (Binns, 2018) อธิบายว่า อัลกอริทึมในภาครัฐไม่ใช่เครื่องมือที่เป็นกลางทางมูลค่า แต่เป็นการนำนโยบายสาธารณะมาเขียนเป็นรหัสคอมพิวเตอร์ ซึ่งมักจะแฝงอคติของผู้สร้างหรือชุดข้อมูลที่ใช้ฝึกฝน (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.), 2563) รัฐบาลดิจิทัลหรือภาครัฐดิจิทัล (Digital Government) คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นส่วนบูรณาการของกลยุทธ์และทำให้รัฐบาลมีความทันสมัย และเกิดคุณค่าสาธารณะโดยจำเป็นต้องอาศัยระบบนิเวศของรัฐบาลดิจิทัลในการสร้างและเข้าถึงข้อมูล บริการ และเนื้อหาต่าง ๆ ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาล โดยผู้เล่นหลักประกอบไปด้วย องค์กรรัฐ องค์กรที่ไม่ใช่ภาคราชการ ภาคเอกชน สมาคมต่าง ๆ และปัจเจกชนซึ่งรัฐบาลทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและวางเป้าหมายการพัฒนาเพื่อการก้าวสู่รัฐบาลดิจิทัล

2. ความท้าทายในบริบทไทย อคติและกล่องดำปัญหาสำคัญที่พบ คือ ความทึบแสง ของอัลกอริทึม (Pasquale, 2015) เรียกว่า Black Box Society ปัญหากล่องดำหรือความต้องการของผู้รับบริการ เป็นความรู้สึกนึกคิดของผู้รับบริการในการเลือกใช้บริการที่เปรียบเสมือนกล่องดำที่ผู้ให้บริการไม่สามารถทราบถึงความต้องการได้ จึงต้องพยายามค้นหาความรู้สึกหรือความต้องการของผู้รับบริการที่จะตัดสินใจ

3. การพัฒนากรอบธรรมาภิบาลที่เหมาะสมสำหรับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในภาครัฐไทย ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความรับผิดชอบต่ออัลกอริทึม เพื่อให้เทคโนโลยีสอดคล้องกับค่านิยมสาธารณะและหลักนิติธรรมอย่างยั่งยืน การสร้างกรอบธรรมาภิบาลเพื่อกำกับดูแลอัลกอริทึมในบริบทภาครัฐไทย จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันอคติและการตัดสินใจที่ไม่เป็นธรรมต่อพลเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของ Pasquale (2015) AI Governance หรือ กรอบธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ คือ หลักการและกระบวนการที่ใช้ในการควบคุมและกำกับดูแล AI เพื่อให้แน่ใจว่า AI ถูกพัฒนาและใช้งานอย่างปลอดภัย โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และเป็นไปตามกฎหมายและจริยธรรม ถ้าองค์กรใดมีการสร้างหรือนำ AI มาใช้งาน จะต้องมีกระบวนการต่าง ๆ ในการควบคุมการทำงานของ AI ตั้งแต่การออกแบบและพัฒนาจนถึงการนำไปใช้ การตรวจสอบผลกระทบ และการปรับปรุงระบบให้ทำงานได้อย่างยั่งยืน (นิพนธ์ นาชิน, 2568) แนวคิดของแนวทางการบริหารราชการยุคดิจิทัลจึงต้องผนวกหลักการตรวจสอบความถูกต้องทางเทคนิคเข้ากับหลักจริยธรรมสากล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสาธารณชน

สรุป การนำระบบอัลกอริทึมมาใช้ในองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารทรัพยากรและการบริการสาธารณะ การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องมีความโปร่งใส ตรงต่อหลักนิติธรรม สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของพลเมือง ช่วยสามารถตรวจสอบได้ง่ายขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้การใช้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือที่ซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลอัลกอริทึม (Concept of Algorithmic Governance)

ในทศวรรษที่ผ่านมาการบริหารรัฐกิจแนวใหม่ได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบ หน่วยงานภาครัฐทั่วโลกได้นำระบบการตัดสินใจอัตโนมัติ (Automated Decision-Making: ADM) และอัลกอริทึมมาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรและการให้บริการสาธารณะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความรวดเร็ว สอดคล้องกับแนวคิดของ Margetts & Dorobantu (2019) การใช้อัลกอริทึมในภาครัฐไม่ได้เป็นเพียงประเด็นทางเทคนิค แต่เป็นประเด็นด้านค่านิยมสาธารณะ เนื่องจากระบบเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง มโนทัศน์เรื่องธรรมาภิบาลอัลกอริทึม จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบในการกำกับดูแลให้การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้มีความโปร่งใสและเป็นธรรม หัวใจสำคัญของธรรมาภิบาลอัลกอริทึม เช่น ใช้ระบบประมวลผลข้อมูลรายได้ ทรัพย์สิน และพฤติกรรมการใช้จ่าย เพื่อระบุกลุ่มเป้าหมายที่ควรได้รับเงินช่วยเหลืออย่างแม่นยำ ลดปัญหาการตกหล่นหรือการสวมสิทธิ์, โรงพยาบาลรัฐใช้อัลกอริทึมช่วยอ่านผล X-ray หรือคัดกรองความเสี่ยงโรคมะเร็งในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น เพื่อช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของแพทย์ที่มีจำนวนจำกัด การนำ AI มาใช้ในภาครัฐไม่ใช่เพียงการซื้อซอฟต์แวร์ล้ำสมัยมาติดตั้ง แต่คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ภายใต้ข้อจำกัดด้านระเบียบพัสดุ งบประมาณ และกำลังคนที่มีจำกัด บทความนี้จึงขอเจาะลึกถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับบริบทของรัฐบาลไทยอย่างแท้จริง

1. สิ่งสำคัญของ AI Government ตามแนวทางของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัลการขับเคลื่อน AI ภาครัฐไม่ได้มองเพียงแค่เทคโนโลยี แต่เน้นที่ระบบนิเวศ ประกอบด้วย 4 สิ่งสำคัญที่คนทำงานภาครัฐต้องตระหนัก ประกอบด้วย 1.1 ยุทธศาสตร์และธรรมาภิบาล ไม่ใช่แค่การมีนโยบาย แต่คือ การระบุให้ชัดว่า AI จะมาตอบโจทย์ภารกิจหลักของหน่วยงานได้อย่างไร 1.2 บุคลากรและวัฒนธรรม การลดช่องว่างทางทักษะ

ระหว่างคนรุ่นใหม่ที่เก่งเทคโนโลยี กับคนรุ่นใหญ่ที่มีความเชี่ยวชาญในระเบียบปฏิบัติและเนื้อหางาน 1.3 เทคโนโลยีและข้อมูลการเปลี่ยนข้อมูลในกระดาษหรือไฟล์ PDF ให้กลายเป็น Machine Readable เพื่อให้ AI ประมวลผลได้ และ 1.4 ความปลอดภัยและจริยธรรม การรับประกันว่าผลลัพธ์จาก AI จะไม่มีอคติและสามารถอธิบายที่มาที่ไปได้ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

2. การบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง และการเข้าใจความกังวลของเจ้าหน้าที่ ในฐานะผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในวงการราชการ มักทราบดีว่าความเสี่ยง คือ สิ่งที่น่ากังวลที่สุด การนำ AI เข้ามาและมักสร้างความกังวลในสองมิติหลัก 2.1 ความรับผิดทางกฎหมาย เมื่อ AI ช่วยตัดสินใจ ใครคือผู้ลงนามรับผิดชอบในส่วนนี้ AI Government Framework ระบุชัดเจนถึงการมี “Human-in-the-Loop” หรือการให้มนุษย์ยังคงเป็นผู้ตัดสินใจสุดท้าย โดยมี AI เป็นเพียงผู้ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะช่วยลดภาระการกลั่นกรองข้อมูลมหาศาลให้กับเจ้าหน้าที่ และ 2.2 การทดแทนงาน ความเป็นจริงคือ AI ไม่ได้เข้ามาเลิกจ้างข้าราชการ แต่เข้ามาทำหน้าที่งานซ้ำซ้อนที่น่าเบื่อหน่ายเช่น การคัดแยกเอกสาร การตอบคำถามพื้นฐานผ่าน Chatbot หรือการตรวจสอบความถูกต้องของแบบฟอร์ม เพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้ใช้เวลาไปกับการแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายหรือการบริการประชาชนในเคสที่ซับซ้อน ที่จะต้องใช้ความเห็นอกเห็นใจที่ AI ยังทำไม่ได้ (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2565)

3. เจาะลึกกรณีการใช้งาน เมื่อทฤษฎีกลายเป็นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน เราสามารถแบ่งการนำ AI มาใช้ในงานรัฐได้ตามแนวทางปฏิบัติที่ได้รับความนิยม ประกอบด้วย 3.1 การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หน่วยงานรัฐหลายแห่งมีข้อมูลสะสมมานานหลายสิบปี การใช้มาช่วยในการจัดทำสารบบดิจิทัลจะช่วยให้การสืบค้นระเบียบคำสั่งเก่า ๆ ทำได้ในระดับวินาที แทนการพลิกแฟ้มเอกสารในคลัง ข้อมูลเหล่านี้เมื่อผสานกับระบบธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) ที่ดี จะกลายเป็นขุมทรัพย์ในการพยากรณ์แนวโน้มทางเศรษฐกิจหรือสังคมในพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ และ 3.2 การบริการประชาชนแบบเชิงรุก แทนที่จะรอให้ประชาชนเดินเข้ามาติดต่อราชการ AI สามารถช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อส่งมอบบริการก่อนที่จะมีการร้องขอ เช่น ระบบแจ้งเตือนการต่ออายุใบอนุญาตโดยอัตโนมัติ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลความเดือดร้อนจากโซเชียลมีเดียเพื่อส่งหน่วยเคลื่อนที่เร็วเข้าพื้นที่ได้ทันท่วงที นี่คือ การเปลี่ยนจากรัฐผู้คุมกฎสู่รัฐผู้ให้บริการ (International Organization for Standardization, 2023)

4. ความท้าทายด้านคุณภาพข้อมูล สิ่งหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ภาครัฐมักพบเจอ คือ ข้อมูลกระจัดกระจายอยู่ตามกองหรือฝ่ายต่าง ๆ การทำ AI ในภาครัฐจึงไม่ได้เริ่มที่การเขียนโปรแกรม แต่เริ่มที่การทำ Data Catalog และการสร้างมาตรฐานข้อมูลกลาง ภายใต้กรอบของ DGA ซึ่งจะช่วยให้การเชื่อมโยงข้อมูลข้ามหน่วยงานเป็นไปได้อย่างไร้รอยต่อ ลดภาระประชาชนในการต้องยื่นเอกสารซ้ำซ้อน (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA), 2569)

5. จริยธรรมและความโปร่งใส สำหรับผู้บริหารรุ่นเดิม ความโปร่งใส คือ หัวใจของธรรมาภิบาล การนำ AI มาใช้ต้องตอบคำถามเรื่องความโปร่งใสของอัลกอริทึมให้ได้ อัลกอริทึมที่ใช้ไม่เลือกปฏิบัติ ต่อให้ AI จะประมวลผลได้เร็วเพียงใด แต่ถ้า AI ทำการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุอะไรก็ตามที่ไม่ควรจะเป็นเหตุผล นั่นถือเป็นความล้มเหลวของภาครัฐ ดังนั้น การประเมินผลกระทบด้านจริยธรรม จึงเป็นขั้นตอนที่ข้ามไม่ได้เลย การนำ AI มาใช้ในภาครัฐไม่ใช่เรื่องของการวิ่งตามแฟชั่นเทคโนโลยี แต่เป็นเรื่องของการเพิ่มขีดความสามารถในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในโลกที่มีความผันผวนสูง เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับเปรียบเสมือนฟันเฟืองที่มีค่า การมี AI เข้ามาเป็นเสมือนน้ำมันหล่อลื่นที่ช่วยให้เครื่องจักรนี้เดินหน้าได้เร็วและราบรื่นขึ้น โดยไม่ลืมทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.), 2561)

สรุป การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลโดยนำระบบตัดสินใจอัตโนมัติและอัลกอริทึมมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ ภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่เน้นความโปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและลดอคติในการประมวลผลข้อมูล นำมาพัฒนาทักษะบุคลากร การปรับปรุงฐานข้อมูล และจริยธรรมความปลอดภัย เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมายและใช้ AI ช่วยลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน การปรับตัวรัฐเปลี่ยนบทบาทสู่การบริการเชิงรุกที่แม่นยำ ไร้รอยต่อ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

รูปแบบการปรับใช้อัลกอริทึมในภาครัฐ (Implementation Styles)

ในยุคปัจจุบันที่ภาครัฐมุ่งสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) การนำอัลกอริทึมและระบบอัตโนมัติมาใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริการสาธารณะ กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ รูปแบบการนำไปใช้มีความแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์และระดับความซับซ้อนของโครงสร้างอำนาจหน้าที่ มีดังนี้

1. รูปแบบการสนับสนุนการตัดสินใจ ในรูปแบบนี้ อัลกอริทึมทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยในการคัดกรองและวิเคราะห์ข้อมูลดิบเพื่อให้มนุษย์ (ข้าราชการ) ตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้าย สอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการด้านนโยบายสาธารณะอย่าง Lipsky (2010) ที่เคยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติว่า การใช้อัลกอริทึมในลักษณะนี้ช่วยลดอคติส่วนบุคคลและเพิ่มความแม่นยำในการใช้ดุลพินิจ เช่น การใช้ระบบให้คะแนนความเสี่ยงในกระบวนการยุติธรรมหรือการคัดกรองผู้มีสิทธิรับสวัสดิการ

2. รูปแบบการตัดสินใจอัตโนมัติ เป็นรูปแบบที่อัลกอริทึมมีอำนาจในการตัดสินใจโดยเบ็ดเสร็จ มักใช้ในงานที่มีกฎเกณฑ์ชัดเจนและต้องการความรวดเร็วสูง สอดคล้องกับแนวคิดของ Margetts (2009) ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐบาลดิจิทัลจาก Oxford Internet Institute อธิบายว่า รูปแบบนี้ช่วยลดต้นทุนการทำธุรกรรมและขจัดปัญหาคอขวดในระบบราชการ เช่น การคำนวณภาษีอัตโนมัติ หรือการอนุมัติใบอนุญาตที่ตรงตามเงื่อนไขทุกประการ

3. รูปแบบการคาดการณ์เชิงรุก รูปแบบนี้ก้าวข้ามการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปสู่การพยากรณ์เพื่อป้องกันเหตุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Mayer-Schönberger & Cukier (2013) ได้ชี้ให้เห็นว่า การปรับใช้ในลักษณะนี้ช่วยให้รัฐสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีกลยุทธ์ เช่น การใช้ Big Data เพื่อคาดการณ์จุดเสี่ยงอาชญากรรมหรือการตรวจจับการทุจริตเชิงนโยบายก่อนที่จะเกิดความเสียหายอย่างรุนแรง

4. ความท้าทายและการกำกับดูแล แม้ว่ารูปแบบการปรับใช้จะมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่ความท้าทายสำคัญ คือ เรื่องกล่องดำ หรือความไม่โปร่งใสของชุดคำสั่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Pasquale (2015) เตือนว่าภาครัฐต้องระมัดระวังไม่ให้อัลกอริทึมกลายเป็นเครื่องมือที่สร้างความเหลื่อมล้ำเสียเอง การปรับใช้จึงต้องมาพร้อมกับหลักธรรมาภิบาลทางปัญญาประดิษฐ์ (AI Governance) เพื่อให้ตรวจสอบได้และมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ

สรุป การปรับใช้อัลกอริทึมในภาครัฐเพื่อมุ่งสู่รัฐบาลดิจิทัล การสนับสนุนการตัดสินใจเพื่อลดอคติของเจ้าหน้าที่ในการตัดสินใจในงานที่มีกฎเกณฑ์ชัดเจน เพื่อความรวดเร็วและการคาดการณ์เชิงรุกเพื่อป้องกันเหตุการณ์ล่วงหน้า ภาครัฐจึงจำเป็นต้องนำหลักธรรมาภิบาลทางปัญญาประดิษฐ์มาปรับใช้ควบคู่กันเพื่อให้ระบบสามารถตรวจสอบได้และสร้างความรับผิดชอบต่อสาธารณะในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานและการบริการประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความท้าทายและวิกฤตความเชื่อมั่น (Challenges and Crisis of Trust)

ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีบทบาทนำในการขับเคลื่อนสังคม ความเชื่อมั่นกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดและเปราะบางที่สุดในเวลาเดียวกัน วิกฤตความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่ขยายตัวไปสู่ระดับสถาบัน ทั้งในส่วนของสถาบันทางการเมืองและระบบอัตโนมัติที่นำมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ความท้าทายเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของรัฐและความร่วมมือจากภาคประชาสังคม

1. ความซับซ้อนของเทคโนโลยีและปัญหากล่องดำ ความท้าทายประการแรกเกิดจากความซับซ้อนของระบบอัลกอริทึมและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ภาครัฐนำมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพการบริการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Pasquale (2015) นักวิชาการด้านกฎหมายและจริยธรรมเทคโนโลยี ได้อธิบายถึง สภาวะ สังคมกล่องดำที่การตัดสินใจสำคัญถูกกระทำโดยชุดคำสั่งที่ซ่อนเร้น ไม่เปิดเผย และตรวจสอบไม่ได้ เมื่อประชาชนไม่เข้าใจว่าสิทธิประโยชน์ของตนถูกคำนวณหรือปฏิเสธอย่างไร ความคลางแคลงใจจึงเกิดขึ้นและสั่งสมเป็นวิกฤตความเชื่อมั่นต่อความเป็นธรรมของรัฐ

2. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลและการเลือกปฏิบัติ อีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญ คือ อคติที่ฝังรากอยู่ในข้อมูลและระบบการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Eubanks (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่า การนำระบบอัตโนมัติมาใช้บริหารสวัสดิการมักกลายเป็นการสร้างกำแพงดิจิทัลกันกลุ่มเปราะบางออกไปโดยไม่ตั้งใจ วิกฤตนี้ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางเทคนิค แต่เป็นปัญหาความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งหากรัฐไม่สามารถรับประกันความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการได้ ความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อรัฐในฐานะผู้คุ้มครองสวัสดิภาพก็จะเสื่อมถอยลง

3. ธรรมาภิบาลและการสร้างความเชื่อมั่นใหม่ การแก้ไขวิกฤตความเชื่อมั่นในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลที่เข้มข้นขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Botsman (2017) ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจแบ่งปันและความเชื่อมั่นดิจิทัล เสนอว่า เรากำลังเปลี่ยนผ่านจากความเชื่อมั่นในสถาบัน ไปสู่ความเชื่อมั่นแบบกระจายตัว ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ควบคุมมาเป็นผู้สร้างพื้นที่โปร่งใสและความรับผิดชอบ การเปิดเผยซอร์สโค้ด หรือการมีกระบวนการอุทธรณ์ที่ตัดสินโดยมนุษย์ จึงเป็นกุญแจสำคัญในการกอบกู้ความเชื่อมั่น

สรุป ความท้าทายและวิกฤตความเชื่อมั่นไม่ใช่ปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดจากลดช่องว่างระหว่างขีดความสามารถของระบบและมาตรฐานทางจริยธรรมที่สังคมคาดหวัง ได้รับการบริการที่รวดเร็วแม่นยำ เที่ยงตรง ยุติธรรมการสื่อสารที่เน้นความโปร่งใส เพื่อให้มั่นใจว่านวัตกรรมจะรับใช้มนุษย์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

ความเชื่อมโยงยุทธศาสตร์และนโยบายระดับชาติสู่ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านปัญญาประดิษฐ์

ประเทศไทยได้มีการเตรียมการเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยี AI มาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลายทั้งเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม นโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทปัญญาประดิษฐ์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) คือ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน สร้างความสามารถในการแข่งขัน สร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม การปรับสมดุลและพัฒนา ระบบการบริหารจัดการภาครัฐ การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และความมั่นคง แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ. 2561 – 2580) คือ การพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล สร้างสังคมคุณภาพด้วยเทคโนโลยี ดิจิทัล พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล

ประสิทธิภาพสูงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ ปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล สร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

นโยบายและยุทธศาสตร์การปฏิรูปการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) (พ.ศ. 2563 – 2570) คือ การพัฒนากำลังคนและสถานบันความรู้ การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ ท้าทายของสังคม การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่และลดความเหลื่อมล้ำยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทปัญญาประดิษฐ์ฯ (พ.ศ. 2564 – 2570) คือ การเพิ่มศักยภาพบุคลากร และการพัฒนาการศึกษาด้านปัญญาประดิษฐ์ การส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและระบบปัญญาประดิษฐ์ในภาครัฐและภาคเอกชน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศด้านปัญญาประดิษฐ์ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ การเตรียมความพร้อมของประเทศในด้านสังคมและจริยธรรมสำหรับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (อัญชลี จวงจันทร์, 2566)

การนำ AI มาใช้ในภาครัฐไม่ใช่เพียงการซื้อซอฟต์แวร์ล้ำสมัยมาติดตั้ง แต่คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ภายใต้ข้อจำกัดด้านระเบียบพัสดุ งบประมาณ และกำลังคนที่มีจำกัด เป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับบริบทของรัฐบาลไทย สิ่งสำคัญของ “AI Government” ตามแนวทางของสำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล การขับเคลื่อน AI ภาครัฐไม่ได้มองเพียงแค่เทคโนโลยี แต่เน้นที่ระบบนิเวศ ประกอบด้วย 4 สิ่งสำคัญที่คนทำงานภาครัฐ 1. ยุทธศาสตร์และธรรมาภิบาล ไม่ใช่แค่การมีนโยบาย แต่คือการระบุให้ชัดว่า AI จะมาตอบโจทย์ภารกิจหลักของหน่วยงานได้อย่างไร 2. บุคลากรและวัฒนธรรม การลดช่องว่างทางทักษะระหว่างคนรุ่นใหม่ที่เก่งเทคโนโลยีกับคนรุ่นใหญ่ที่มีความเชี่ยวชาญในระเบียบปฏิบัติและเนื้อหางาน 3. เทคโนโลยีและข้อมูล การเปลี่ยนข้อมูลในกระดาษหรือไฟล์ PDF ให้กลายเป็น Machine Readable เพื่อให้ AI ประมวลผลได้ และ 4. ความปลอดภัยและจริยธรรม การรับประกันว่า ผลลัพธ์จาก AI จะไม่มีอคติ และสามารถอธิบายที่มาที่ไปได้ การนำ AI มาใช้ในภาครัฐไม่ใช่เรื่องของการวิ่งตามแฟชั่นเทคโนโลยี แต่เป็นเรื่องของการเพิ่มขีดความสามารถในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในโลกที่มีความผันผวนสูง เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับเปรียบเสมือนฟันเฟืองที่มีค่า การมี AI เข้ามาเป็นเสมือนน้ำมันหล่อลื่นที่ช่วยให้เครื่องจักรนี้เดินหน้าได้เร็วและราบรื่นขึ้น โดยไม่ลืมทิ้งใครไว้ข้างหลังภายใต้กรอบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็ง (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.), 2563)

สรุป การปรับการทำงานด้วยอัลกอริทึมที่เหมาะสมสำหรับภาครัฐของไทย ต้องเป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรม มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน เพื่อเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบเดิมสู่รัฐบาลดิจิทัลที่มีธรรมาภิบาล การนำ AI มาปรับใช้ในหน่วยงานภาค เพื่อช่วยให้องค์กรมีการพัฒนาการทำงานที่ดีก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว องค์กรมีความทันสมัย ลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ทำงานได้ประสิทธิภาพ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion and Policy Recommendations)

การก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลของภาครัฐไทยไม่ได้เป็นเพียงการนำคอมพิวเตอร์มาใช้แทนกระดาษ แต่เป็นการนำอัลกอริทึม (Algorithm) และระบบอัตโนมัติมาทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริการสาธารณะ การสร้างธรรมาภิบาลอัลกอริทึม จึงไม่ใช่การปฏิเสธความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี แต่เป็นการวางรากฐานกติกาเพื่อกำกับดูแลให้ระบบเหล่านี้ทำงานภายใต้กรอบของจริยธรรมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งกลายเป็นโจทย์ใหม่ที่สำคัญของศาสตร์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์

1. การเปลี่ยนผ่านจากการบริหารคนสู่การบริหารอัลกอริทึม ในอดีตรัฐประศาสนศาสตร์มุ่งเน้นที่การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ แต่เมื่ออัลกอริทึมเข้ามามีบทบาท

ในการตัดสินใจแทนคน ความท้าทายจึงเปลี่ยนเป็นการกำกับดูแลรหัสคำสั่ง สอดคล้องกับ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566) โดยชี้ให้เห็นว่า หัวใจของการบริหารรัฐกิจสมัยใหม่ คือ การสร้างระบบที่ไว้ใจได้ โดยเฉพาะในโครงการขนาดใหญ่ที่ใช้ AI จัดสรรสวัสดิการ ซึ่งต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นธรรมของอัลกอริทึมเพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ

2. ธรรมาภิบาลในฐานะรากฐานจริยธรรม การวางรากฐานกติกาให้ระบบอัตโนมัติมีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง (พระมหาลำพึง ธีรปญฺโญ (เพ็ญภู), 2554) การบริหารการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการเชื่อมโยง องค์ประกอบ 3 ส่วนของสังคมเข้าด้วยกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ซึ่งจะส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติตลอดจนมีการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถ ตรวจสอบได้ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

3. ความท้าทายใหม่ของรัฐประศาสนศาสตร์ไทย รัฐประศาสนศาสตร์ไทยในยุคถัดไปจึงต้องเผชิญกับภารกิจในการสร้างนักบริหารจัดการดิจิทัลที่เข้าใจทั้งบริบททางสังคมและตรรกะของคอมพิวเตอร์ไมเคิล สอดคล้องกับแนวคิดของ Proter (1985) การพัฒนาและเผยแพร่เป็นองค์ความรู้ทางการจัดการสมัยใหม่ชื่อตำรา การบริหารและการจัดการเชิงยุทธศาสตร์ โดยต่อมาได้รับความนิยมจากนักบริหารในหลายแขนง ทั้ง ภาครัฐและเอกชน นำไปใช้เป็นแนวทางการบริหารองค์กร และการบริหารประเทศ การบริหารเชิงกลยุทธ์ให้ความสำคัญกับการบริหารที่ต้องมีประเมินสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดและมีผลต่อการดำเนินกิจการ หากวิเคราะห์ได้ดี ถี่ถ้วน จะทำให้ผู้บริหารสามารถพยากรณ์อนาคตว่าจะต้องประสบกับสถานการณ์อย่างไร และประเมินตนเองว่าจะสามารถรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ขนาดไหน จะได้มีการเตรียมการและการดำเนินการรองรับเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการแข่งขันและความได้เปรียบให้กับองค์กรได้

สรุป ธรรมาภิบาลอัลกอริทึม คือ สะพานเชื่อมระหว่างนวัตกรรมและมนุษยธรรม การบริหารจัดการในหน่วยงานภาครัฐอัลกอริทึมที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ภาครัฐไทยสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเต็มที่อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวทันโลกในยุคปัจจุบัน โดยยังคงรักษาความยุติธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นเป้าหมายสูงสุดของการบริหารรัฐกิจไทย

องค์ความรู้ใหม่

การขับเคลื่อนภาครัฐไทยสู่ยุคดิจิทัลนำไปสู่องค์ความรู้ใหม่เรื่อง “ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมและการตัดสินใจอัตโนมัติในภาครัฐ : ความท้าทายและแนวทางในศตวรรษที่ 21” ซึ่งหัวใจสำคัญ คือ การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) จากการใช้ดุลพินิจของมนุษย์ไปสู่การตัดสินใจด้วยอัลกอริทึม และเปลี่ยนการกำกับดูแลบุคคลไปสู่การกำกับรหัสคำสั่ง สิ่งนี้ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อสร้างความไว้วางใจในการใช้เทคโนโลยีโดยไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในขณะเดียวกัน การรับมือกับโลกที่ผันผวนยังต้องอาศัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มเทคโนโลยีและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่โจทย์สำคัญในการสร้างนักบริหารรัฐกิจยุคใหม่ (The New Public Administrator) ที่มีทักษะลูกผสม โดยต้องเข้าใจทั้งบริบททางสังคม จริยธรรม และตรรกะการทำงานของเทคโนโลยี AI ควบคู่กันไป ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมจึงเปรียบเสมือนจุดสมดุลระหว่างนวัตกรรมที่ทันสมัยกับมนุษยธรรม เพื่อมุ่งสู่การบริหารภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ เท่าเทียม และยั่งยืน ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมกับการยกระดับภาครัฐไทยในยุคดิจิทัล

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนผ่านกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) การก้าวสู่ยุคดิจิทัลไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนเครื่องมือ แต่เป็นการเปลี่ยนกลไกการตัดสินใจ จากดุลพินิจมนุษย์สู่อัลกอริทึม เปลี่ยนจากการกำกับดูแลตัวบุคคลมาเป็นการกำกับดูแลรหัสคำสั่ง กลไกหลัก อัลกอริทึมกลายเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายและการจัดสรรสวัสดิการสาธารณะ

2. ธรรมาภิบาลในฐานะรากฐานจริยธรรม (Good Governance) หัวใจสำคัญของระบบบริหารรัฐกิจสมัยใหม่ คือ ความไว้วางใจ โดยมีแนวทางปฏิบัติความยุติธรรมและตรวจสอบได้ ระบบต้องทำงานอย่างโปร่งใส มีความถูกต้อง และปราศจากการเลือกปฏิบัติ บูรณาการ 3 ภาคส่วน การบริหารจัดการต้องเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจและสังคม สิทธิมนุษยชน การนำเทคโนโลยีมาใช้ต้องไม่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสอดคล้องกับหลักจริยธรรม

3. การบริหารเชิงกลยุทธ์ในโลกที่ผันผวน (Strategic Management) การประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง การประเมินสภาพแวดล้อม ผู้บริหารต้องวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมอย่างถี่ถ้วนเพื่อพยากรณ์อนาคต การสร้างความได้เปรียบ เตรียมความพร้อมและสร้างกลยุทธ์เพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4. คุณลักษณะใหม่ของนักบริหารรัฐกิจ (The New Public Administrator) โจทย์ใหม่ของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ไทย คือ การสร้างบุคลากรที่มีทักษะลูกผสม เข้าใจบริบททางสังคม จริยธรรม และมนุษยธรรม เข้าใจตรรกะการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี AI

สรุป

การก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลของภาครัฐไทยด้วยการนำอัลกอริทึมและระบบการตัดสินใจอัตโนมัติ (ADM) มาใช้ ถือเป็นการยกระดับประสิทธิภาพการให้บริการและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างก้าวกระโดด อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงนี้มาพร้อมกับความท้าทายสำคัญ ทั้งในเรื่องความซับซ้อนของเทคโนโลยี

ที่ตรวจสอบได้ยาก หรือปัญหา “กล่องดำ” ความเสี่ยงต่อการเกิดอคติ และวิกฤตความเชื่อมั่นของประชาชน ด้วยเหตุนี้ ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในฐานะกรอบจริยธรรมที่ช่วยกำกับดูแลการทำงานของระบบให้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือที่สร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของพลเมือง

ในการขับเคลื่อนเรื่องนี้ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ภาครัฐจำเป็นต้องปรับกระบวนทัศน์การบริหารจัดการแบบบูรณาการ ทั้งการพัฒนาระบบฐานข้อมูล การบริหารเชิงกลยุทธ์ และการสร้างนักบริหารรัฐกิจยุคใหม่ที่มีทักษะลูกผสมซึ่งเข้าใจทั้งมิติทางสังคมและตรรกะของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ควบคู่ไปกับการออกแบบระบบที่ยังคงให้มนุษย์ร่วมตัดสินใจ (Human-in-the-Loop) เพื่อจัดการกับปัญหาที่ต้องการความละเอียดอ่อนและความเห็นอกเห็นใจ ท้ายที่สุดแล้ว ธรรมาภิบาลอัลกอริทึมคือการสร้างจุดสมดุลระหว่างความก้าวหน้าของนวัตกรรมดิจิทัลกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เพื่อยกระดับการบริหารงานภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ เที่ยงธรรม และยั่งยืนอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม และกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2565). แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565 – 2570). สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.shorturl.asia/gg7d1q.

นิพนธ์ นาชิน. (2568). AI Governance: กรอบธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ที่ทุกองค์กรต้องรู้. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.shorturl.asia/fkynze.

พระมหาลำพึง ธีรปญฺโญ (เพ็ญภู). (2554). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA). (2569). AI Governance Guideline for Executives แนวทางการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีธรรมาภิบาลสำหรับผู้บริหารองค์กร. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.shorturl.asia/4dkdyu.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) (สพร.). (2561). เปลี่ยนผ่านภาครัฐสู่ยุคดิจิทัล (Transform Government to The Digital Age). สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2018/11/file_74d73af09053ed5071f9aa5c539ba74c.pdf.

_____. (2563). AI Government Framework กรอบการทำงานปัญญาประดิษฐ์ภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://bact.cc/f/2022/10/202012-ai-gov-framework-dga.pdf.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). สำนักงานสถิติแห่งชาติ เข้าร่วมงานสัมมนาเพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาโครงการศึกษา Thailand Digital Outlook ประจำปี พ.ศ. 2566. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/upload_file_pdf/2023/20230911115128_89675.pdf.

อัญชลี จวงจันทร์. (2566). เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) กับการบริหารงานภาครัฐ. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2569 จาก https://www.shorturl.asia/k16kza.

Binns, R. (2018). Algorithmic accountability and public reason. Philosophy & Technology, 31(4), 543–556.

Botsman, R. (2017). Who can you trust? How technology brought us together and why it might drive us apart. New York: PublicAffairs.

Eubanks, V. (2018). Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor. New York: St. Martin's Press.

International Organization for Standardization. (2023). ISO/IEC 42001:2023 Information technology — Artificial intelligence — Management system. Retrieved April 16, 2026, from https://www.iso.org/standard/81230.html.

Lipsky, M. (2010). Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services (30th anniversary expanded ed.). New York: Russell Sage Foundation.

Margetts, H. & Dorobantu, C. (2019). Rethink government with AI. Nature, 568(7751), 163–165.

Margetts, H. Z. (2009). The Internet and public policy. Policy & Internet, 1(1), 1–21.

Mayer-Schönberger, V. & Cukier, K. (2013). Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think. Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt.

Pasquale, F. (2015). The black box society: The secret algorithms that control money and information. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. New York, NY: Free Press.

บทความวิชาการ

ธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาติ

GOOD GOVERNANCE AND NATIONAL SECURITY

ฐิติพรรณ ธนานันต์วาณิช*
Titipan Thanananwanij*
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
*Corresponding Author E-mail: nicht7898@gmail.com
Received April 16, 2026; Revised June 8, 2026; Accepted June 19, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอหลักธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาติ ซึ่งหลักธรรมาภิบาลเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารงานภาครัฐที่มีประสิทธิภาพและชอบธรรม โดยกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐตั้งอยู่บนหลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ซึ่งช่วยลดการใช้ อำนาจโดยพลการ ลดความเหลื่อมล้ำ และลดความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงของชาติในระยะยาว ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ของภาครัฐมีบทบาทในการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รับรู้กระบวนการตัดสินใจ และตรวจสอบการใช้อำนาจได้อย่างเป็นธรรม จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อระบบการปกครองและเสริมสร้างเสถียรภาพของสังคม นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การติดตามตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ยังช่วยเพิ่มศักยภาพของรัฐในการป้องกันและรับมือกับภัยคุกคามทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ธรรมาภิบาลทางการเมืองช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ทำให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างชอบธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชน ขณะที่ธรรมาภิบาลทางเศรษฐกิจช่วยลดความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจ ส่งเสริมความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงแห่งชาติ ส่วนธรรมาภิบาลด้านการบริหารราชการช่วยลดการทุจริตคอร์รัปชัน เพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารงานภาครัฐ ทำให้รัฐสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิผล ความมั่นคงของชาติในปัจจุบันจึงมิได้จำกัดเพียงด้านการทหาร แต่ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยธรรมาภิบาลมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกราช อธิปไตย และคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้การดำเนินนโยบายด้านความมั่นคงเป็นไปอย่างบูรณาการ ยั่งยืน และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระยะยาว

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, ความมั่นคง, ประเทศไทย

Abstract

This academic article presents the relationship between good governance and national security. Good governance serves as a fundamental foundation for effective and legitimate public administration by ensuring that the exercise of state power is based on the rule of law, integrity, transparency, and public accountability. These principles help prevent arbitrary exercise of power, reduce inequality, and peacefully mitigate social conflicts, thereby

contributing to long-term national security. Transparency and accountability also play crucial roles in building trust between the state and citizens. When citizens have access to information, understand decision-making processes, and can fairly scrutinize the exercise of state power, confidence in the governance system and social stability are strengthened. Furthermore, public participation in policymaking, monitoring, and addressing public issues enhances the state's capacity to prevent and respond to political, economic, social, and technological threats. Political governance strengthens democratic stability by ensuring the legitimate and publicly accepted exercise of state power, while economic governance reduces economic vulnerability, promotes equitable resource allocation, and enhances economic security as a foundation of national security. Administrative governance contributes to reducing corruption and improving the efficiency and responsiveness of public administration. Contemporary national security is therefore not limited to the military dimension but encompasses economic, social, and political dimensions. Good governance plays a vital role in safeguarding national independence and sovereignty, enhancing citizens' quality of life, and promoting collaboration among the public sector, private sector, and civil society. Such collaboration enables integrated, sustainable, and adaptive security policies capable of responding effectively to long-term societal changes.

Keywords: Good Governance, Security, Thailand

บทนำ

ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ จะมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับจิตสำนึกในความเป็นคนไทยของทุกคน ในฐานะที่เราเป็นพลเมืองคนหนึ่งของชาติ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าบ้านเมืองของเราในขณะนี้กำลังประสบปัญหา "วิกฤตความมั่นคง" ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะเหตุการณ์ความขัดแย้งทางความคิดและความไม่สงบที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในประเทศไทย ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยอย่างรุนแรง จนเกิดการสูญเสียชีวิตและการบาดเจ็บของประชาชนและทหารจำนวนมาก อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นบทเรียนสำคัญของชาติ ถึงเวลาแล้วที่คนไทยทุกคนควรหันมาร่วมมือกัน เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ เพราะความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทุกคนร่วมกันพิทักษ์รักษา ปกป้อง และหวงแหนชาติ ศาสน์ กษัตริย์ การสร้างความมั่นคงจึงมิใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่จะร่วมกันรักษาแผ่นดินไทยไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง อันจะนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นของชาติ และก่อให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืนในที่สุด (เจษฎา มีบุญลือ, 2553)

แนวคิดเรื่องหลักธรรมาภิบาลได้มีการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลเป็นครั้งแรกโดยธนาคารโลกในปี พ.ศ. 2532 จากรายงานเรื่อง Sub-Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth ซึ่งนับเป็นเอกสารสำคัญในช่วงเริ่มต้นที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของธรรมาภิบาลต่อการฟื้นตัวและการพัฒนาเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาธนาคารโลกยังมิได้ผลักดันแนวคิดดังกล่าวให้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายเท่าที่ควร ขณะที่องค์กรระหว่างประเทศบางแห่งได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง และทำหน้าที่เป็นผู้ขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในระดับสากลว่า ระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้ กลไกการบริหารภาครัฐที่มีคุณภาพถือเป็นฐานรากที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของคนในสังคมโดยรวม นอกจากนี้ นักวิชาการด้าน

พระพุทธศาสนายังได้เสนอทัศนะที่น่าสนใจเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล โดยมองว่าเป็นรูปแบบของการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่ผู้นำองค์กรหรือผู้บริหารสูงสุดมีบทบาทสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรทางศาสนา หรือองค์กรสาธารณะอื่น ๆ หากต้องการให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องยึดหลักการบริหารและการปกครองที่ดี หรือที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแกนหลัก (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2552)

สำหรับความสำคัญของธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาตินั้น นาย Kofi Annan อดีตเลขาธิการสหประชาชาติได้กล่าวไว้ว่า “เราไม่สามารถเข้าใจความมั่นคงเฉพาะที่เป็นประเด็นทางทหารเท่านั้น หากแต่จะต้องรวมเอาประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม การปกป้องสิ่งแวดล้อม กระบวนการประชาธิปไตย การลดอาวุธ และการเคารพสิทธิมนุษยชน และหลักกฎหมายเข้าไว้ด้วย” (เอกชัย ศรีวิลาศ, ม.ป.ป.) สอดคล้องกัน ธรรมาภิบาลในงานด้านความมั่นคงเป็นมิติหนึ่งแนวคิดธรรมาภิบาล โดย Security Sector Governance นั้นจะเป็นแนวคิดในระดับรัฐ-ชาติ ส่วน Security Governance จะเป็นแนวคิดในระดับโลก หรือสากล หรือระดับภูมิภาค แนวคิดของธรรมาภิบาลในงานด้านความมั่นคง มีการใช้ควบคู่ไปกับคำว่า Security Sector Reform (SSR) และนิยมใช้ในภาษาไทยคือ “การปฏิรูปในงานด้านความมั่นคง” สาเหตุที่ความคิดนี้เริ่มแพร่หลายเกิดจาก ประเทศหรือรัฐที่เกิดขึ้นใหม่หลังยุติสงครามเย็น กำลังก่อร่างสร้างรัฐ ไม่สามารถสร้างโดยตัวเองได้ง่าย รัฐยังไม่มีความเข้มแข็ง อาจถูกแทรกแซงจากภายนอก หรือปัญหาความขัดแย้งภายใน ทำให้ประเทศที่มีพลังอำนาจสูงกว่าต้องเข้ามาช่วยจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติตนเอง ทำให้มีการผลักดันแนวความคิดเรื่อง ธรรมาภิบาลในงานด้านความมั่นคง และ การปฏิรูปในงานด้านความมั่นคง เพื่อเข้ามาช่วยจัดการหรือสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในรัฐ (เอกชัย ศรีวิลาศ, ม.ป.ป.)

ในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองให้สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารประเทศ หนึ่งในองค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญ คือ หลักความผิดชอบที่ต้องคำนึงถึงประเด็นความรับผิดชอบต่าง ๆ อย่างครอบคลุม อาทิ ความรับผิดชอบจากภาระหน้าที่ กฎหมาย ความรับผิดชอบทางวิชาชีพ ความรับผิดชอบทางการเมือง และจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลของการกระทำ เพื่อให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบทางสังคมมีผลกระทบต่อบริบทภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทุกภาคส่วนควรให้ความตระหนักถึงการเปิดเผยข้อมูลที่ตรงไปตรงมาและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะ รวมถึงการให้ความสำคัญกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อสร้างบรรทัดฐานที่ดีของธรรมาภิบาลให้กับสังคม อันนำไปสู่ความเข้มแข็งในการป้องกันปัญหาการทุจริตได้ (วรธา มงคลสืบสกุล, 2568)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นบทความวิชาการเกี่ยวกับ “ธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาติ” จะเป็นการนำเสนอข้อมูลให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของธรรมาภิบาลกับความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้บทความฉบับนี้อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่ไม่ครอบคลุมทุกด้าน แต่หวังว่าบทความนี้จะเป็นประโยชน์อันเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยและการเสริมสร้างคุณธรรมให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลต่อไปในอนาคต

แนวคิดธรรมาภิบาลและองค์ประกอบหลัก

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองที่ดีหรือที่เรียกกันว่า Good Governance หรือธรรมาภิบาล ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสงบสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี และสังคมที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2543)

ธนาคารโลกเป็นผู้ริเริ่มหยิบยกประเด็นเกี่ยวกับธรรมาภิบาลดังกล่าวขึ้นมา แต่การผลักดันให้แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางยังไม่เด่นชัดนักในระยะแรก ต่อมา องค์กรระหว่างประเทศบางแห่งได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำแนวคิดธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจัง พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนและสร้างความเข้าใจร่วมกันในระดับนานาชาติว่า ระบบการบริหารภาครัฐที่มีคุณภาพควบคู่กับการพัฒนามนุษย์อย่างยั่งยืนเป็นองค์ประกอบที่ไม่อาจแยกจากกันได้ โดยเฉพาะองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดดังกล่าวอย่างเป็นระบบและอธิบายรายละเอียดไว้ในเอกสารเชิงนโยบายเรื่อง Governance for Sustainable Human Development อันเป็นฐานสำคัญในการขยายความหมายและบทบาทของธรรมาภิบาลในบริบทการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความหมายของหลักธรรมาภิบาล

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลไว้ในประเด็นว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการบริหารจัดการสังคม โดยอธิบายว่าธรรมาภิบาลสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือ ธรรมาภิบาลด้านเศรษฐกิจหรือภาคธุรกิจ (Economic Good Governance) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจที่ขาดความโปร่งใสและความรอบคอบ ดังเช่นวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540 ที่ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องในด้านนี้ ประการที่สอง คือ ธรรมาภิบาลทางการเมือง (Political Good Governance) อันเกี่ยวข้องกับเสถียรภาพทางการเมืองและความต่อเนื่องของการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากขาดความชัดเจนและสม่ำเสมอ ย่อมสะท้อนถึงปัญหาด้านธรรมาภิบาลทางการเมือง และประการสุดท้าย คือ ธรรมาภิบาลด้านการบริหารราชการ (Bureaucratic Good Governance) ที่มักเผชิญกับอุปสรรคจากปัญหาการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบ อันเป็นปัญหาที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอในกระบวนการพัฒนาประเทศ องค์ประกอบทั้งสามประการดังกล่าวล้วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจและการใช้อำนาจอย่างเหมาะสมซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีคุณภาพ ทั้งนี้การจะถือว่าเป็นธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมเป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจและการสั่งการ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์ ยังได้กล่าวถึงการบริหารองค์กรในลักษณะบูรณาการ โดยเน้นบทบาทของผู้บริหารสูงสุดหรือผู้นำองค์กร ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรทางศาสนา หรือองค์กรสาธารณะอื่น ๆ ว่าหากต้องการให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องยึดหลักการบริหารและการปกครองที่ดี ซึ่งสามารถสรุปรวมได้ภายใต้กรอบแนวคิดที่เรียกว่า “หลักธรรมาภิบาล” (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2552)

Good Governance เป็นการปกครองที่ดีโดยรัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก รัฐและรัฐบาลมีระบบและการใช้กฎหมายที่ยุติธรรมมีความรับผิดชอบเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส มีความคงเส้นคงวาสามารถตรวจสอบได้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541)

ธรรมาภิบาล คือ วิธีที่จะทำให้รัฐกับประชาคมรัฐกับสังคมหรือรัฐกับชุมชนนั้นมีรูปแบบความสัมพันธ์มีการปฏิบัติต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจะให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศและประชาชน (ประมวล รุจนเสรี, 2542)

ธรรมาภิบาล หมายถึง ระบบโครงสร้างและกระบวนการต่าง ๆ ที่วางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของประเทศเพื่อที่ภาคต่าง ๆ ของสังคมจะพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542)

ธรรมาภิบาลเป็นการบริหารการปกครองที่มีการจัดสรรและบริหารจัดการทรัพยากรในการตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนได้เป็นอย่างดีโดยการบริหารการปกครองที่ดีนั้นจะมีลักษณะการบริหารแบบส่วนร่วม (Participation) โปร่งใส (transparency) เสมอภาค (Equity) ประสิทธิผล (Effectiveness) เป็นธรรม (Rule of law) และรับผิดชอบต่อประชาชน (Responsiveness)

หนังสือเรื่อง ธรรมาภิบาลกับสังคมไทย ได้อธิบายความหมายของธรรมาภิบาลหรือ Good Governance ไว้ในประเด็นหนึ่งว่า เป็นกระบวนการบริหารและจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการบูรณาการบทบาทของภาคส่วนหลักในสังคม 3 ภาค ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาสังคม ให้ทำงานประสานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ ความร่วมมือดังกล่าวจะช่วยสร้างความเชื่อมโยงอย่างเหมาะสมระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อีกทั้งเอื้อต่อการใช้อำนาจในการพัฒนาประเทศให้เป็นไปอย่างมีเสถียรภาพ มั่นคง และยั่งยืน (ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชนี ภู่ตระกูล, 2544)

องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี สามารถอธิบายได้ว่าเป็นกระบวนการและวิธีดำเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ ภายในสถาบันหรือองค์กร ตั้งแต่งานที่แต่ละบุคคลรับผิดชอบ งานที่ได้รับมอบหมายไปจนถึงการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งทุกขั้นตอนจำเป็นต้องยึดถือหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยสถาบันราชประชาสมาสัย (2549) ได้เสนอหลักสำคัญไว้ 6 ประการ ได้แก่

ประการแรก หลักนิติธรรม หมายถึง การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด ไม่ฝ่าฝืนโดยเจตนาหรือหลีกเลี่ยงด้วยความไม่รู้ ดังนั้น ก่อนลงมือปฏิบัติงานควรตรวจสอบให้แน่ชัดว่าไม่ขัดต่อกฎหมายหรือหลักเกณฑ์ที่กำหนด

ประการที่สอง หลักคุณธรรม ครอบคลุมคุณค่าทางจริยธรรมหลายด้าน เช่น ความเมตตา การกระทำที่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักจริยธรรม ความกตัญญูรู้คุณ ตลอดจนหิริและโอตตัปปะ คือความละอายและความเกรงกลัวต่อการกระทำผิด ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมคุณค่าความเป็นมนุษย์และสร้างการยอมรับจากสังคม

ประการที่สาม หลักความโปร่งใส คือการดำเนินงานที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ และสามารถชี้แจงเหตุผลหรือข้อสงสัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจความรับผิดชอบได้อย่างชัดเจน

ประการที่สี่ หลักการมีส่วนร่วม เน้นให้บุคลากรตระหนักถึงบทบาทของตนในฐานะสมาชิกขององค์กร ไม่เพียงทำหน้าที่ตามความรับผิดชอบเท่านั้น แต่ยังต้องร่วมมือในกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร รวมถึงกล้าเสนอแนะหรือทักท้วงเมื่อพบสิ่งที่ไม่เหมาะสม

ประการที่ห้า หลักความรับผิดชอบ หมายถึงการร่วมกันรับผิดชอบต่อผลของงาน ไม่ว่าจะเป็นงานส่วนบุคคล งานกลุ่ม หรือผลงานในนามองค์กร หากผลลัพธ์เป็นไปในทางที่ดีควรพัฒนาต่อยอดให้ดียิ่งขึ้น และหากเกิดข้อผิดพลาดต้องร่วมกันแก้ไขอย่างจริงจัง ไม่เพิกเฉย

ประการที่หก หลักความคุ้มค่า พิจารณาทั้งผลที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมว่า ผลงานที่เกิดขึ้นให้ประโยชน์คุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้ไปหรือไม่ หากแม้จะปฏิบัติตามหลักการทั้งห้าประการแล้ว แต่ยังไม่เกิดความคุ้มค่า ก็ควรทบทวนและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

โดยสรุป ธรรมาภิบาลเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และประชาชน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ อันจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชนต่อรัฐ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของเสถียรภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สำหรับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ล้วนมีบทบาทในการลดความขัดแย้ง ป้องกันการทุจริตและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ส่งผลให้รัฐสามารถรับมือกับปัญหาและภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ดังนั้น การยึดหลักธรรมาภิบาลจึงไม่เพียงช่วยพัฒนาการบริหารภาครัฐเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติและคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในระยะยาว

ความหมายและมิติของความมั่นคงของชาติ

ในความหมายทั่วไป ความมั่นคงแห่งชาติหมายถึงความอยู่รอดปลอดภัยของประเทศควบคู่กับความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนความเป็นเอกภาพและความแข็งแกร่งของชาติ ที่สามารถรับมือกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การที่ประเทศจะมีความมั่นคงและปลอดภัยได้จำเป็นต้องลดหรือขจัดภัยคุกคามในทุกรูปแบบ (เจษฎา มีบุญลือ, 2553)

สำหรับความหมายในเชิงเฉพาะ ความมั่นคงแห่งชาติหมายถึงการธำรงรักษาเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน ควบคู่กับการคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน การดำรงอยู่ของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และการได้รับการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศ อีกนัยหนึ่ง ความมั่นคงของชาติสามารถอธิบายได้ผ่านเสาหลัก 3 ประการ ได้แก่ ชาติ ซึ่งมีประชาชนเป็นพื้นฐานสำคัญและต้องได้รับการเสริมสร้างให้เกิดความสามัคคีและจิตสำนึกที่ดี ศาสนา ซึ่งเป็นศูนย์รวมศรัทธาที่หล่อหลอมความเป็นปึกแผ่นของสังคม และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจและความจงรักภักดีของประชาชนไทยทั้งชาติ (เจษฎา มีบุญลือ, 2553)

พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2559 (2559) บัญญัติว่า ภาวะที่ประเทศปลอดจากภัยคุกคามต่อเอกราช อธิปไตย บูรณภาพแห่งอาณาเขต สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน หรือที่กระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติหรือการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งความพร้อมของประเทศที่จะเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ อันเกิดจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) (2561) ให้ความสำคัญกับการมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง

ในนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดความมั่นคงแห่งชาติและผลประโยชน์แห่งชาติ รวม 13 นโยบายและแผนความมั่นคง ดังนี้ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2566)

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 1 มุ่งสร้างสังคมไทยที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบ เคารพความหลากหลายและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ควบคู่กับการธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ โดยเน้นการส่งเสริมองค์ความรู้ ความเข้าใจ และการเรียนรู้เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ผ่านสื่อและหลักสูตรที่เหมาะสม พร้อมปลูกฝังการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพความแตกต่างของศาสนา ความเชื่อและผู้ที่ไม่มีศาสนา บนพื้นฐานสิทธิมนุษยชนอย่างเท่าเทียม

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 2 มุ่งคุ้มครองอำนาจอธิปไตยและผลประโยชน์ของประเทศในทุกมิติทั้งทางบก ทางทะเล และทางอากาศ ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพด้านการป้องกันประเทศ โดยพัฒนาขีดความสามารถเชิงยุทธศาสตร์ของกองทัพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีความทันสมัยและพร้อมรับมือภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะด้านไซเบอร์และอวกาศในอนาคต

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 3 เน้นการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และเอื้อต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน สามารถรับมือภัยคุกคามได้อย่างรอบด้าน พร้อมส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างสมดุล รวมทั้งเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งด้านความมั่นคง การแก้ไขปัญหาค้างคา และการขับเคลื่อนเศรษฐกิจร่วมกัน โดยยกระดับจุดผ่านแดน การค้าชายแดน และการบริหารจัดการเขตแดนอย่างสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 4 มุ่งเสริมสร้างความมั่นคงทางทะเลในลักษณะบูรณาการ เพื่อป้องกันและจัดการภัยคุกคามทางทะเลอย่างต่อเนื่อง ผ่านความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างสมดุลและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสีน้ำเงิน เช่น การท่องเที่ยว การประมง การขนส่งทางทะเล และพลังงาน พร้อมทั้งพัฒนาองค์ความรู้และสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทะเล

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 5 มุ่งลดระดับความรุนแรงและความสูญเสียในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความเข้มแข็งของชุมชน และขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขบนพื้นฐานความจริงใจ ความสมัครใจ และการให้เกียรติ เพื่อคลี่คลายความขัดแย้งด้วยสันติวิธี พร้อมพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และการบริหารภาครัฐ

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 6 เน้นการจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองและการย้ายถิ่นที่ไม่เป็นไปตามระบบ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างความมั่นคงของรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และหลักสิทธิมนุษยชน ครอบคลุมกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะ แรงงานต่างด้าว และกลุ่มเปราะบาง ผ่านการพัฒนาฐานข้อมูล การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประเทศต้นทาง

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 7 มุ่งยกระดับขีดความสามารถของประเทศไทยในการต่อต้านการค้ามนุษย์ให้เห็นผลชัดเจนและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ โดยเร่งรัดการดำเนินคดีอย่างเป็นระบบ บูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานบังคับและการแสวงหาประโยชน์จากแรงงานทั้งชาวไทยและต่างชาติ พร้อมพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบังคับใช้กฎหมายอย่างรอบด้าน

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 8 มุ่งป้องกันประชาชนทุกกลุ่มจากการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ควบคู่กับการสกัดกั้นและปราบปรามเครือข่ายค้ายาเสพติด และการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพให้กลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี โดยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศ พัฒนาเทคโนโลยีและฐานข้อมูลเพื่อเฝ้าระวังการค้ายาเสพติดผ่านสื่อออนไลน์ และสร้างโอกาสชีวิตใหม่แก่ผู้ผ่านการบำบัดโดยไม่เลือกปฏิบัติ

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 9 เน้นการพัฒนาระบบบริหารจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยทั้งจากธรรมชาติและกิจกรรมของมนุษย์ ให้สามารถรับมือได้อย่างทันท่วงทีและยั่งยืน โดยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน พร้อมยกระดับมาตรฐานการจัดการภาวะฉุกเฉินให้สอดคล้องหลักสากล และพัฒนาระบบช่วยเหลือผู้ประสบภัยให้รวดเร็ว ทั่วถึง และเป็นธรรม รวมถึงส่งเสริมความร่วมมือด้านมนุษยธรรมในระดับนานาชาติ

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 10 มุ่งเพิ่มประสิทธิภาพการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์และลดอาชญากรรมดิจิทัล โดยพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยไซเบอร์ให้ทัดเทียมนานาชาติ เสริมความสามารถในการรับมือเหตุการณ์ที่กระทบต่อโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศสำคัญ ตลอดจนพัฒนากลไก มาตรการและกระบวนการสืบสวนสอบสวนคดีไซเบอร์ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิผลสูง

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 11 มุ่งเสริมสร้างความพร้อมของประเทศในการป้องกัน รับมือและฟื้นฟูจากภัยก่อการร้าย โดยพัฒนาระบบข่าวกรองและการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ ปกป้องพื้นที่และโครงสร้างพื้นฐานที่มีความเสี่ยง พร้อมสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เอกชน ชุมชน สถาบันศาสนา และสถานศึกษา รวมถึงพัฒนาระบบแจ้งเตือนและการสื่อสารในภาวะวิกฤติอย่างมีประสิทธิภาพ

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 12 มุ่งรักษาสมดุลความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ โดยยึดผลประโยชน์แห่งชาติเป็นศูนย์กลาง เสริมบทบาทนำของไทยในประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ดูแลความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และรักษาความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน พร้อมประเมินท่าทีต่อมหาอำนาจอย่างรอบคอบ เพื่อรับมือการเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์และผลักดันความร่วมมือแก้ไขภัยคุกคามระดับภูมิภาค

นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 13 เน้นการเตรียมความพร้อมรับมือภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขและโรคอุบัติใหม่ โดยเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการวิกฤติ การพัฒนานวัตกรรมทางการแพทย์และการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านแผนปฏิบัติการ การฝึกซ้อมร่วมจากทุกภาคส่วน และการสร้างความมั่นคงด้านยาและเวชภัณฑ์ให้สามารถผลิตและจัดหาได้ครบตลอดห่วงโซ่อุปทาน

สรุปได้ว่า ความมั่นคงของชาติในปัจจุบันครอบคลุมทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมุ่งรักษาเอกราช อธิปไตย สถาบันหลักของชาติ และความปลอดภัยของประชาชน การสร้างความมั่นคงจึงจำเป็นต้องอาศัยการบริหารประเทศที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถรับมือกับภัยคุกคามได้อย่างรอบด้าน ดังนั้นการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ เพราะช่วยให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปตามหลักนิติธรรม มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่น ความสามัคคี และเสถียรภาพของสังคม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มศักยภาพของรัฐในการป้องกันและรับมือกับภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แนวทางส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อความมั่นคงของชาติ

1. เสริมบทบาทฝ่ายตรวจสอบและองค์กรอิสระ

การส่งเสริมธรรมาภิบาลเพื่อความมั่นคงของชาติจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของฝ่ายตรวจสอบและองค์กรอิสระ เนื่องจากกลไกเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่วงดุลอำนาจรัฐ และลดความเสี่ยงจากการใช้อำนาจโดยมิชอบ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2536) เห็นว่า การตรวจสอบอำนาจรัฐอย่างเป็นอิสระเป็นหัวใจของการปกครองที่ดี เพราะช่วยสร้างความชอบธรรมและความไว้วางใจจากประชาชน อันเป็นพื้นฐาน

ของความมั่นคงทางการเมืองและสังคม นอกจากนั้น องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ และทำให้การใช้อำนาจของรัฐอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายและหลักนิติธรรม ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและเสริมเสถียรภาพของประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542)

2. พัฒนากฎหมายและมาตรฐานธรรมาภิบาลให้เข้มแข็ง

กฎหมายและมาตรฐานธรรมาภิบาลที่ดีต้องไม่มุ่งเพียงการควบคุม แต่ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาของสังคม เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความยอมรับร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความมั่นคงของสังคมจากฐานราก (ประเวศ วะสี, 2560) นอกจากนั้นการยกระดับมาตรฐานธรรมาภิบาลให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะในหน่วยงานรัฐและหน่วยงานด้านความมั่นคงช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดการทุจริต และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงในระบอบประชาธิปไตย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554)

3. ส่งเสริมการศึกษาและสร้างจิตสำนึกประชาชน

การส่งเสริมการศึกษาและการสร้างจิตสำนึกของประชาชนเป็นกลไกพื้นฐานในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความมั่นคงของชาติ เนื่องจากประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ หน้าที่ และหลักการปกครองที่ดีจะสามารถมีส่วนร่วมในการกำกับตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2536) เห็นว่า การพัฒนาประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากประชาชนขาดความรู้ทางการเมืองและจิตสำนึกสาธารณะ เพราะจะทำให้การใช้อำนาจของรัฐขาดการถ่วงดุลอย่างแท้จริง และการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะเป็นหัวใจของการสร้าง “สังคมเข้มแข็ง” ซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของความมั่นคงของชาติ เมื่อประชาชนมีคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จะช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาสังคมที่อาจพัฒนาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง (ประเวศ วะสี, 2560)

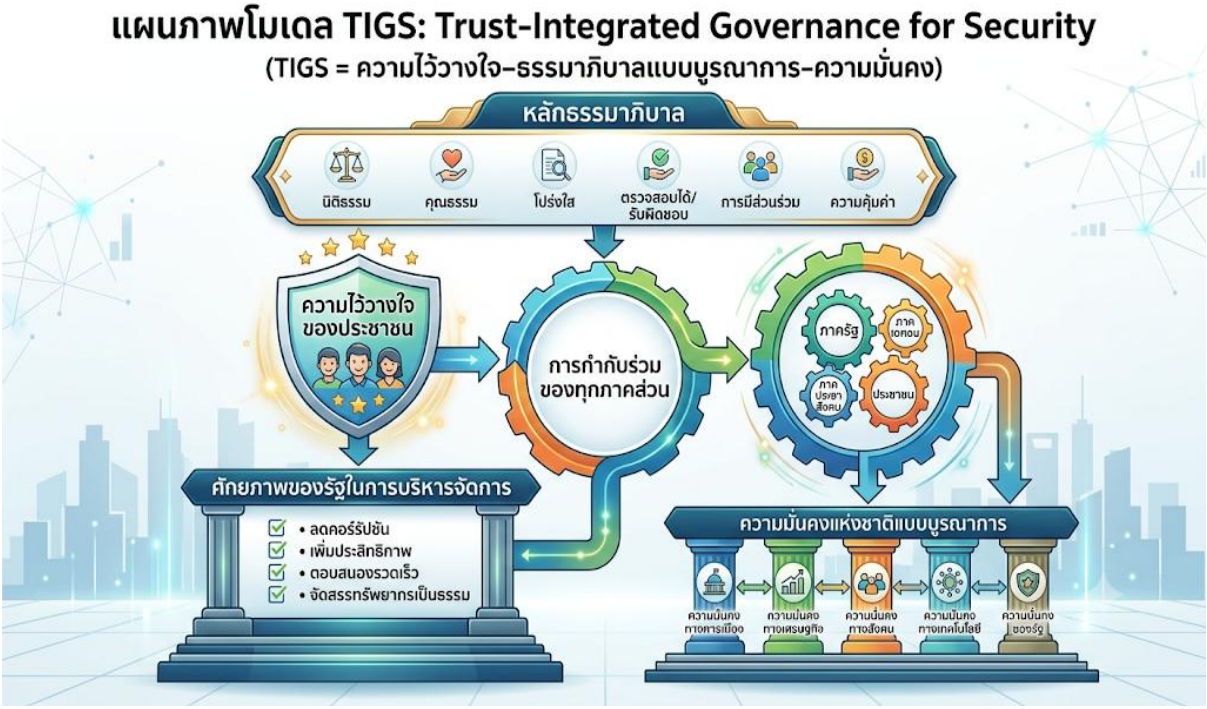
4. ใช้เทคโนโลยีและดิจิทัลเพื่อเพิ่มความโปร่งใส

ความโปร่งใสของรัฐต้องตั้งอยู่บนฐานของสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปิดเผยข้อมูลของรัฐ จะช่วยให้การใช้อำนาจรัฐอยู่ภายใต้การตรวจสอบของสาธารณะซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและเสริมความมั่นคงของระบอบการปกครอง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2553) สอดคล้องกัน ระบบสารสนเทศของภาครัฐเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างหลักนิติธรรม หากรัฐใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดเก็บและเปิดเผยข้อมูลอย่างเป็นระบบ จะช่วยลดการเลือกปฏิบัติ เพิ่มความเสมอภาค และสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐ อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคง (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2547)

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อความมั่นคงของชาติควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มบทบาทของฝ่ายตรวจสอบและองค์กรอิสระ เพื่อถ่วงดุลอำนาจรัฐ สร้างความโปร่งใส และรักษาหลักนิติธรรม ควรพัฒนากฎหมายและมาตรฐานธรรมาภิบาลให้เข้มแข็ง พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อลดการทุจริตและเสริมความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ การส่งเสริมการศึกษาและสร้างจิตสำนึกสาธารณะจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ เข้าใจสิทธิหน้าที่ และมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐจะช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 TIGS Model : ความไว้วางใจ ธรรมาภิบาลแบบบูรณาการความมั่นคง (Trust-Integrated Governance for Security)
ที่มา: ฐิติพรรณ ธนานันต์วาณิช

จากภาพองค์ความรู้สามารถอธิบายได้ดังนี้ 1. ปัจจัยต้นน้ำ (Governance Inputs) คือ ธรรมาภิบาล ประกอบด้วยหลักสำคัญ ได้แก่ นิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของประชาชน และความคุ้มค่า องค์ประกอบเหล่านี้เป็นทุนเชิงสถาบัน (Institutional Capital) ที่ทำให้การใช้อำนาจรัฐมีความชอบธรรม 2. กลไกเชื่อม (Governance Mechanism) เมื่อรัฐดำเนินงานภายใต้ธรรมาภิบาลจะเกิดความไว้วางใจ (Trust) ความชอบธรรม (Legitimacy) ความร่วมมือ (Collaboration) ซึ่งถือเป็นกลไกเชื่อมระหว่างรัฐกับประชาชน จุดนี้เป็นองค์ประกอบที่บทความเดิมกล่าวถึงแยกส่วน แต่สามารถสังเคราะห์ใหม่ว่าความไว้วางใจคือทุนทางสังคมที่เปลี่ยนธรรมาภิบาลให้กลายเป็นความมั่นคง และ 3. ผลลัพธ์ระดับองค์กร (Organizational Outcomes) เมื่อเกิดความไว้วางใจก็จะทำให้รัฐจะมีศักยภาพเพิ่มขึ้น ได้แก่ ลดการทุจริต เพิ่มประสิทธิภาพ ตอบสนองวิกฤติได้รวดเร็ว ใช้ทรัพยากรคุ้มค่า บริหารความเสี่ยงได้ดี กล่าวคือ ธรรมาภิบาลไม่ได้สร้างความมั่นคงโดยตรง แต่สร้างขีดความสามารถของรัฐ (State Capacity)

สรุป

ธรรมาภิบาลนับเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารงานภาครัฐที่มีทั้งประสิทธิภาพและความชอบธรรม เนื่องจากเป็นกรอบแนวคิดที่กำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องตั้งอยู่บนหลักกฎหมาย คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การปกครองที่ยึดหลักนิติธรรมและคุณธรรมจะช่วยลดการใช้อำนาจโดยพลการ

ลดความเหลื่อมล้ำ และคลี่คลายความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงในระยะยาว

ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ของภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รับรู้การตัดสินใจ และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างเป็นธรรม จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อระบบการปกครอง ความไว้วางใจดังกล่าวส่งผลให้สังคมเกิดความเป็นปึกแผ่น ลดแนวโน้มของความขัดแย้ง และเสริมสร้างเสถียรภาพของชาติ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบาย การติดตามตรวจสอบ และการแก้ไขปัญหาสาธารณะ ยังช่วยเสริมพลังให้รัฐสามารถป้องกันและรับมือกับภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภัยด้านความมั่นคงแบบดั้งเดิมและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

ในมิติทางการเมือง ธรรมาภิบาลช่วยเสริมเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย ด้วยการทำให้กระบวนการใช้อำนาจรัฐเป็นไปอย่างชอบธรรม ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับจากประชาชน ขณะที่ธรรมาภิบาลด้านเศรษฐกิจช่วยลดความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจ เพิ่มความเป็นธรรมในการจัดสรรทรัพยากร และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงของชาติ

ส่วนธรรมาภิบาลด้านราชการมีบทบาทในการลดการทุจริตคอร์รัปชัน เพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารงานภาครัฐ ทำให้รัฐสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงที เมื่อรัฐบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิผล จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับวิกฤติและสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

ความมั่นคงของชาติในบริบทปัจจุบันจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงมิติด้านการทหารเท่านั้น แต่ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างบูรณาการ หลักธรรมาภิบาลมีส่วนสนับสนุนการรักษาเอกราชอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดน ควบคู่ไปกับการคุ้มครองความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน

ท้ายที่สุด ธรรมาภิบาลยังเอื้อต่อการดำเนินนโยบายความมั่นคงแห่งชาติอย่างบูรณาการ โดยเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทำให้การแก้ไขปัญหาความมั่นคงเป็นไปอย่างรอบด้าน มีความยั่งยืน และสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

เจษฎา มีบุญลือ. (2553). ความมั่นคงแห่งชาติ: การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2536). ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2541). เพลิน. กรุงเทพฯ: บริษัท พี. เพรส.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอน 82 ก. หน้า 1–74.

ประมวล รุจนเสรี. (2542). การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ประเวศ วะสี. (2560). ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง (ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน). นนทบุรี: ศูนย์สนับสนุนยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์ และรัชนี ภู่ตระกูล. (2544). ธรรมาภิบาล (Good Governance) กับสังคมไทย. วารสารนักบริหาร, 28–32.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2552). หลักธรรมาภิบาลและประมุขศิลป์: คุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดี (พิมพ์ครั้งที่ 6). ราชบุรี: มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกาย.

พระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2559. (2559, 26 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 133 ตอน 85 ก. หน้า 1–12.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2553). ผลผูกพันของสิทธิทางรัฐธรรมนูญ (Binding Force the Constitutional Right). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรธา มงคลสืบสกุล. (2568). ธรรมาภิบาลกับการสร้างความรับผิดชอบทางสังคม: บทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของภาครัฐ. วารสารวิชาการ ป.ป.ช., 18(1), 66–81.

สถาบันราชประชาสมาสัย. (2549). ธรรมาภิบาลบันดาลสุข. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2543). การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance): รายงานประจำปี 2541–2543. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2566–2570). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ.

เอกชัย ศรีวิลาศ. (ม.ป.ป.). ธรรมาภิบาลความมั่นคง. สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2569 จาก https://sscthailand.org/assets/mobileapp/studybook/2204.1.pdf.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). การเมืองภาคพลเมือง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

บทความวิชาการ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์

A BUDDHIST-INFORMED APPROACH TO HUMAN RESOURCE MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE ORGANIZATIONAL ADAPTATION IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

ธนวุฒิ สุนทรเดชา[1*], ศิรินทรา สิทธิสาครศิลป์[2]
Tanawut Soontorndacha[1*], Sirintra Sittisakornsilp[2]
[1]บริษัท ไอซีอีคอนซัลติ้ง จำกัด
[1]iCE Consulting Co., Ltd.
[2]นักวิชาการอิสระ
[2]Independent Scholar
[*]Corresponding Author E-mail: tanawut.soontorndacha@gmail.com
Received March 5, 2026; Revised June 17, 2026; Accepted June 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งวิเคราะห์กระแสการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล ที่ผลักดันให้องค์กรนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แต่การพึ่งพาเทคโนโลยีดังกล่าวอย่างเบ็ดเสร็จได้ก่อให้เกิดความท้าทายและวิกฤตการณ์ทางจริยธรรมที่ส่งผลกระทบต่อบุคลากร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความไม่มั่นคงในอาชีพที่นำไปสู่สภาวะความแปลกแยก ตลอดจนปัญหาอคติของอัลกอริทึม อันเป็นความเอนเอียงจากการประมวลผลข้อมูลที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติ และความคลุมเครือของกระบวนการแบบกล่องดำ ที่มักนำไปสู่การเลือกปฏิบัติ ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงทรัพยากรที่เครื่องจักรทดแทนได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดว่า เทคโนโลยีที่ปราศจากปัญญาภายใน ไม่อาจรับผิดชอบต่อผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นได้ เพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ดังกล่าว บทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดเชิงบูรณาการที่นำ “วิถีพุทธ” เข้ามาสอดประสานกับศาสตร์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ โดยประยุกต์ใช้ “อิทธิบาท 4” เพื่อสร้างทัศนคติเชิงบวกและเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ทักษะเทคโนโลยีใหม่ให้แก่พนักงาน ควบคู่กับการยึดถือ “พรหมวิหาร 4” สำหรับผู้นำและฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ เพื่อใช้เป็นแกนกลางบริหารการเปลี่ยนแปลงด้วยความเห็นอกเห็นใจและยุติธรรม การสังเคราะห์แนวคิดนี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่คือ “รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์” รูปแบบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องทำหน้าที่รักษาสมดุลเชิงกลยุทธ์ ระหว่างมิติด้านเทคโนโลยีที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพเชิงปริมาณ กับมิติด้านความเป็นมนุษย์ที่อาศัยปัญญาภายในกำกับดูแลจริยธรรม ท้ายที่สุดแล้ว ปัญญาประดิษฐ์ควรถูกวางบทบาทเป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน ในขณะที่มนุษย์ยังคงต้องเป็นศูนย์กลางในการวินิจฉัยและตัดสินใจเชิงคุณค่า สมดุลเช่นนี้จะช่วยให้องค์กรก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคง มีจริยธรรม และเติบโตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์, วิถีพุทธ, ยุคปัญญาประดิษฐ์, องค์กรยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to analyze the ongoing digital transformation that has driven organizations to adopt Artificial Intelligence (AI) as a key tool for enhancing the efficiency of Human Resource Management (HRM). However, excessive reliance on such technology has created significant challenges and ethical crises affecting employees, including job insecurity leading to alienation, algorithmic bias resulting from biased data processing and discriminatory outcomes, and the opacity of black-box systems. These challenges directly undermine human value and dignity by reducing employees to mere resources that can be replaced by machines, highlighting the limitation that technology without inner wisdom cannot assume responsibility for the moral consequences of its decisions. To address these challenges, this article proposes an integrated approach that incorporates the "Buddhist Way" into modern Human Resource Management. The Iddhipada 4 principles are applied to foster positive attitudes and prepare employees to acquire new technological skills, while the Brahmavihara 4 principles provide an ethical foundation for leaders and human resource professionals to manage organizational change with compassion and fairness. The synthesis of these concepts leads to new knowledge in the form of the "Buddhist Human Resource Management Model for Adaptation in the Artificial Intelligence Era." The model emphasizes the strategic role of human resource management in balancing the technological dimension, which prioritizes quantitative efficiency, with the human dimension, which relies on inner wisdom to guide ethical judgment. Ultimately, AI should serve as a supportive tool, while humans remain at the center of value-based judgment and decision-making. Such a balance enables organizations to navigate technological transformation with resilience and ethical integrity while achieving sustainable growth.

Keywords: Human Resource Management, Buddhist Way, Age of Artificial Intelligence, Sustainable Organization

บทนำ

ด้วยสถานการณ์ปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าองค์กรทั่วโลกต่างต้องรับมือกับคลื่นแห่งการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ที่ถาโถมเข้ามาอย่างรวดเร็วและรุนแรง ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้เข้ามาปรับเปลี่ยนโครงสร้างและวิถีการทำงานไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง บริบทเช่นนี้บีบบังคับให้งานด้าน "การบริหารทรัพยากรมนุษย์" (Human Resource Management) ไม่สามารถหยุดอยู่เพียงแค่การทำหน้าที่เป็นหน่วยงานสนับสนุน (Support) ทั่วไปได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องยกระดับบทบาทของตนเองขึ้นมาเป็น "พันธมิตรเชิงกลยุทธ์" (Strategic Partner) ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงและคอยขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถก้าวเดินไปข้างหน้าได้อย่างทันยุคทันสมัย (ธารทิพย์ พจน์สุภาพ และรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, 2564) โดยหนึ่งในเครื่องมือทรงพลังที่หลายองค์กรเลือกนำมาใช้เพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันในยุคนี้ ก็คือ "เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์" (Artificial Intelligence: AI) เทคโนโลยีดังกล่าวไม่ได้เพียงแค่เข้ามาช่วยลดต้นทุนหรือเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่มันยังมีความสามารถในการจัดการกับข้อมูลจำนวนมหาศาลได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ซึ่งครอบคลุมสายงานทรัพยากรบุคคล

อย่างครบวงจร เริ่มตั้งแต่กระบวนการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร การฝึกอบรมและพัฒนา ไปจนถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างเป็นระบบ (แพรวพัชร จิระเดชะ และอรพรรณ คงมาลัย, 2569; จำเนียร จวงตระกูล และคณะ, 2568)

แต่ทว่าอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญมากก็คือ ความสะดวกรวดเร็วที่มาพร้อมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กลับซ่อนผลกระทบที่สร้างความกังวลใจให้กับคนทำงานอย่างลึกซึ้ง เมื่อองค์กรพึ่งพาเทคโนโลยีเป็นกลไกหลัก สิ่งที่ตามมาคือความหวาดระแวงของบุคลากรที่เกรงว่าตนเองกำลังจะถูกแย่งงาน ความรู้สึกไม่มั่นคงในเส้นทางอาชีพนี้เองที่ผลักดันให้พนักงานเกิดภาวะแปลกแยกในที่ทำงาน ก่อตัวเป็นกำแพงความต่อต้าน และทำให้หลายคนเลือกที่จะปิดกั้นตนเองจากการปรับตัว (วัชรพล ยงวณิชย์, 2565) ปัญหาที่กดดันองค์กรไม่ได้หยุดอยู่แค่เรื่องสภาพจิตใจ แต่ยังลุกลามไปถึงความท้าทายด้านจริยธรรมอย่างหนัก โดยเฉพาะเมื่อผู้บริหารตัดสินใจมอบอำนาจให้ปัญญาประดิษฐ์ชี้ชะตาในเรื่องสำคัญของงานทรัพยากรบุคคล สิ่งที่มักพบคือร่องรอยความลำเอียงของอัลกอริทึม (Algorithmic Bias) ซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ตลอดจนความเสี่ยงในการละเมิดความเป็นส่วนตัว และความคลุมเครือของระบบกล่องดำ (Black Box Problem) ที่กระบวนการคิดประมวลผลซับซ้อนเสียจนมนุษย์ไม่อาจตรวจสอบเหตุผลเบื้องหลังได้ (นันทยา รื่นกลิ่น, 2568) ภาพสะท้อนจากปัญหาทั้งหมดนี้เป็นเสมือนสัญญาณเตือนว่า เทคโนโลยีซึ่งเรียนรู้และตีกรอบจากชุดข้อมูลในอดีต กำลังก้าวล่วงเข้ามาสั่นคลอน “ปัญญาภายใน” ของมนุษย์ พร้อมทั้งลดทอนศักดิ์ศรีและคุณค่าของคนทำงานให้หดเล็กลงจนกลายเป็นแค่เพียงทรัพยากรที่เครื่องจักรสามารถทดแทนได้ (พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง) และคณะ, 2569) ในระยะยาวแล้ว หากองค์กรและผู้นำยังคงให้น้ำหนักกับประสิทธิภาพทางธุรกิจจนมองข้ามความละเอียดอ่อนทางจริยธรรม ผลกระทบเชิงลบย่อมย้อนกลับมาทำลายความพร้อมของหน่วยงาน กัดกร่อนความไว้วางใจระหว่างกัน และบั่นทอนเสถียรภาพขององค์กรอย่างยากที่จะหลีกเลี่ยง (ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์, 2569)

เมื่อพิจารณางานวิจัยและวรรณกรรมที่ผ่านมา แม้แวดวงวิชาการจะให้ความสำคัญกับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในงานทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงมีการหยิบยกประเด็นด้านจริยธรรมมาถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ทว่าองค์ความรู้ส่วนใหญ่กลับยังขาดกรอบแนวคิดที่นำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการในบริบทของปัญญาประดิษฐ์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการผสานสมดุลระหว่างประสิทธิภาพเชิงเทคโนโลยีเข้ากับปัญญาภายในและจริยธรรมของมนุษย์ ซึ่งประเด็นดังกล่าวถือเป็นช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) ที่สำคัญยิ่ง

เพื่อเป็นการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว บทความวิชาการฉบับนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะนำเสนอกรอบแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธในบริบทของปัญญาประดิษฐ์ โดยเลือกใช้วิธีบูรณาการหลักพุทธธรรมอันได้แก่ อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 เข้ามาสอดประสานกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ เป้าหมายก็เพื่ออธิบายให้เห็นถึงกลไกการปรับตัวขององค์กรอย่างเป็นระบบ ภายใต้เงื่อนไขของการรักษาสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและมิติดวามละเอียดอ่อนของความเป็นมนุษย์ สำหรับคุณูปการในเชิงวิชาการนั้น บทความนี้มีส่วนช่วยขยายขอบเขตองค์ความรู้ ผ่านการพัฒนากรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารจัดการร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ส่วนในมิติของการนำไปปฏิบัติจริง องค์กรสามารถนำกรอบแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เป็นเข็มทิศในการออกแบบนโยบาย ตลอดจนการบริหารคนอย่างมีจริยธรรมท่ามกลางกระแสการรุกคืบของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งจะเป็นแนวทางนำไปสู่การปรับตัวขององค์กรที่มั่นคงและเติบโตอย่างยั่งยืนในท้ายที่สุด

จากประเด็นปัญหาและผลกระทบที่กล่าวมาทั้งหมด บทความวิชาการฉบับนี้จึงตั้งใจนำเสนอแนวทางการปฏิบัติสำหรับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ท่ามกลางยุคสมัยที่เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์กำลังก้าวเข้ามา

มีบทบาทสำคัญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยการเลือกใช้วิธีบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือที่เรียกกันว่า “วิถีพุทธ” เข้ามาทำหน้าที่เป็นแกนกลางสำคัญในการขับเคลื่อนและบริหารการเปลี่ยนแปลง แนวทางดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่การนำ “อิทธิบาท 4” มาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเปิดใจเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ไปจนถึงการยึดถือ “พรหมวิหาร 4” สำหรับผู้บริหารและผู้นำองค์กร เพื่อให้การตัดสินใจและการบริหารงานเต็มไปด้วยความเห็นอกเห็นใจและตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรม การดึงวิถีพุทธเข้ามาปรับใช้ในลักษณะนี้ จะทำหน้าที่เป็นเสมือนกลไกชั้นดีที่คอยรักษาสมดุลไม่ให้องค์กรเอนเอียงไปฝั่งการมุ่งเน้นแต่ประสิทธิภาพของเทคโนโลยีขั้นสูงเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงรักษาความละเอียดอ่อนทางจริยธรรมและคุณค่าของจิตใจมนุษย์เอาไว้ได้อย่างครบถ้วน อันจะปูทางไปสู่การปรับตัวขององค์กรให้สามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างเข้มแข็ง มีความสงบสันติ และเติบโตก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืนในท้ายที่สุด

การพลิกโฉมงานทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์

ในอดีต งานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management) มักถูกมองว่าเป็นเพียงหน่วยงานสนับสนุนที่ดูแลงานธุรการและงานประจำวันขององค์กร แต่ในปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมกำลังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและนำโลกเข้าสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Schwab, 2016) สภาพแวดล้อมการแข่งขันที่เปลี่ยนไปจากการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ส่งผลให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์มีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองไปสู่การเป็น “พันธมิตรเชิงกลยุทธ์” (Strategic Partner) ที่ช่วยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (ธารทิพย์ พจน์สุภาพ และรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์, 2564)

เครื่องมือที่สำคัญที่มักถูกนำมาใช้เพื่อยกระดับขีดความสามารถขององค์กรในยุคนี้ คือ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ซึ่งการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ถือเป็นทั้งความท้าทายและโอกาสที่สำคัญยิ่งสำหรับงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ในระดับสากล (Budhwar et al., 2022) เนื่องจาก AI มีความสามารถในการประมวลผลข้อมูลมหาศาลได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว องค์กรชั้นนำหลายแห่งได้นำ AI มาประยุกต์ใช้ตลอดวงจรชีวิตของพนักงาน ตั้งแต่กระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การนำระบบประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) มาใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้านทรัพยากรมนุษย์ (HR Analytics) เช่น การประเมินความรู้สึกของพนักงาน ไปจนถึงการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นักสร้าง (Generative AI) เข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดระยะเวลาในการทำงาน (จำเนียร จวงตระกูล และคณะ, 2568; แพรวพัชร จิระเดชะ และอรพรรณ คงมาลัย, 2569)

อย่างไรก็ตาม การพลิกโฉมดังกล่าวไม่ได้หมายถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้เพียงเพื่อทดแทนกำลังคน แต่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังมีหน้าที่สำคัญในการ “บริหารการเปลี่ยนแปลง” (Change Management) ด้วยการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร สร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบดิจิทัล (Digital Culture) ที่เน้นความยืดหยุ่น การเรียนรู้ และการปรับตัว เพื่อให้พนักงานเกิดการยอมรับ เปิดใจ และสามารถใช้ประโยชน์จากปัญญาประดิษฐ์ในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

จากการวิเคราะห์ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การพลิกโฉมงานทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์นั้นไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์ของการนำเทคโนโลยีล้ำสมัยมาใช้เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและลดต้นทุนเท่านั้น แต่หัวใจสำคัญที่แท้จริง คือ การปรับเปลี่ยนบทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ ให้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ที่ต้องคอยเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลให้กับบุคลากร เพื่อให้มนุษย์และเทคโนโลยีสามารถบูรณาการการทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วิกฤตจริยธรรมและผลกระทบต่อความเป็นมนุษย์ในองค์กร

แม้ปัญญาประดิษฐ์จะได้รับการยกย่องว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ในอีกมุมหนึ่ง การนำเทคโนโลยีเข้ามาทำงานแทนมนุษย์ได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่มั่นคงในอาชีพและส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของบุคลากรอย่างรุนแรง (วัชรพล ยงวณิชย์, 2565) ผู้นำองค์กรบางส่วนมองเห็นโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อลดต้นทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยอาจละทิ้ง “สัญญาทางจิตใจ” ที่ควรมีต่อพนักงานสิ่งนี้ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกแปลกแยก หวาดระแวง และรู้สึกว่าคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตนกำลังถูกบั่นทอนลง ให้กลายเป็นเพียงทรัพยากรที่สามารถถูกเครื่องจักรทดแทนได้ตลอดเวลา

นอกจากปัญหาด้านความมั่นคงแล้ว วิกฤตการณ์ที่น่ากังวลที่สุดในงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ “อคติของอัลกอริทึม” (Algorithmic Bias) ที่ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติปัญญาประดิษฐ์เรียนรู้จากชุดข้อมูลในอดีต ซึ่งหากข้อมูลเหล่านั้นแฝงไปด้วยความลำเอียง ระบบก็จะทำการตัดสินใจที่เอนเอียงตามไปด้วย ดังกรณีศึกษาของบริษัทชั้นนำอย่าง Amazon ที่พบว่าระบบ AI คัดกรองผู้สมัครงานมีอคติต่อผู้สมัครเพศหญิง เนื่องจากชุดข้อมูลที่ใช้ฝึกฝนโมเดลมีความเอนเอียงจากอดีตสอดคล้องกับงานวิจัยที่ระบุว่าระบบ AI ในปัจจุบันกว่าร้อยละ 44 มีอคติทางเพศแฝงอยู่ และอีกร้อยละ 25 มีอคติทั้งทางเพศและเชื้อชาติรวมกัน (ชลธิชา ทักษิณาเวศน์, 2568) นอกจากนี้ ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน AI มักจะให้ความสำคัญเฉพาะข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่วัดค่าได้เป็นตัวเลข เช่น ยอดขาย หรือเวลาทำงานแต่ระบบมักจะละเลยข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ที่เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานร่วมกัน เช่น ความคิดสร้างสรรค์ จริยธรรม ภาวะผู้นำ และความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งนำไปสู่การประเมินที่ไม่สะท้อนความเป็นจริงและขาดความเห็นอกเห็นใจ (จำเนียร จวงตระกูล และคณะ, 2568)

ยิ่งไปกว่านั้น การมอบอำนาจให้ปัญญาประดิษฐ์ตัดสินใจยังนำไปสู่ ปัญหา “กล่องดำ” (Black Box Problem) ที่กระบวนการคิดประมวลผลของระบบมีความซับซ้อนจนมนุษย์ไม่อาจตรวจสอบถึงเหตุผลที่แท้จริงได้เมื่อฝ่ายทรัพยากรมนุษย์และผู้บริหารพึ่งพาแต่คำตอบสำเร็จรูปจาก AI ย่อมส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ที่มนุษย์สูญเสียทักษะการตัดสินใจเชิงคุณค่า (Value-based Judgment) และสูญเสียวิจารณญาณเชิงวิพากษ์ (พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง) และคณะ, 2569) เทคโนโลยีที่ปราศจากมิติความเป็นมนุษย์และไร้ซึ่ง “ปัญญาภายใน” ย่อมไม่สามารถรับผิดชอบต่อผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจได้ วิกฤตนี้จึงเป็นสัญญาณเตือนที่สำคัญว่า องค์กรไม่ควรปล่อยให้ความฉลาดเชิงเทคนิคเข้ามาแทนที่ความดีงาม และการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ยังคงต้องดำรงอยู่บนพื้นฐานของความโปร่งใสและจริยธรรมความเป็นมนุษย์

กล่าวโดยสรุป วิกฤตจริยธรรมจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในงานทรัพยากรมนุษย์ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความบกพร่องทางเทคนิคที่นำไปสู่อคติและการเลือกปฏิบัติ (Algorithmic Bias) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิกฤตการณ์ทางจิตใจที่ลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กลายเป็นเพียงทรัพยากรที่สามารถทดแทนได้ การมอบอำนาจในการประเมินและตัดสินใจให้กับระบบกล่องดำ (Black Box) ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลเชิงปริมาณแต่ไร้ซึ่งความเห็นอกเห็นใจ ย่อมส่งผลให้องค์กรสูญเสียวิจารณญาณเชิงวิพากษ์และการตัดสินใจเชิงคุณค่า (Value-based Judgment) ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดอย่างชัดเจนว่า เทคโนโลยีที่ปราศจาก “ปัญญาภายใน” ย่อมไม่อาจรับผิดชอบต่อผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ การจะนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างยั่งยืน จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ฝ่ายบริหารทรัพยากรมนุษย์จะต้องแสวงหาและบูรณาการหลักคุณธรรมเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแลและรักษาสมดุลแห่งความเป็นมนุษย์เอาไว้

วิกฤตการณ์ทางจริยธรรมที่สำคัญจากการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในงานทรัพยากรมนุษย์ คือ การที่ระบบเทคโนโลยีและแนวทางการบริหารมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพเชิงปริมาณจนละทิ้งมิติทางจิตใจ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผ่านมุมมองที่ขาดหายไปของพรหมวิหาร 4 ได้อย่างชัดเจน ประการแรก คือ การขาดเมตตา และกรุณา

เมื่อองค์กรมุ่งใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนหรือทดแทนกำลังคน พนักงานย่อมเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและแปลกแยก ประกอบกับปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถทำความเข้าใจความละเอียดอ่อนทางอารมณ์หรือสถานการณ์ตามจริงที่มีความซับซ้อนของปัญหาในที่ทำงานได้ การพึ่งพาเครื่องจักรจึงส่งผลให้มนุษย์ถูกลดทอนคุณค่าลง ต่อมาประการที่สอง คือ การขาดอุเบกขา หรือความเป็นธรรมในการตัดสินใจ แม้เทคโนโลยีจะถูกคาดหวังให้มีความเป็นกลาง ยุติธรรม และไม่ลำเอียง แต่ในทางปฏิบัติ ปัญญาประดิษฐ์กลับเผชิญปัญหา “อคติของอัลกอริทึม” (Algorithmic Bias) ที่สืบทอดความลำเอียงจากการเรียนรู้ข้อมูลในอดีต ส่งผลให้การประเมินและการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์มีความไม่โปร่งใสและนำไปสู่การเลือกปฏิบัติที่ตรวจสอบได้ยาก วิกฤตการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียงผู้รวบรวมข้อมูลที่ปราศจากมิติความเป็นมนุษย์และขาดปัญญาภายใน การนำเทคโนโลยีมาใช้โดยปราศจากการกำกับดูแลด้วยหลักธรรม จึงไม่อาจสร้างความเป็นธรรมและเสถียรภาพที่ยั่งยืนในองค์กรได้

หลักพุทธธรรมที่ควรนำมาใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์รองรับปัญญาประดิษฐ์

การจะนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจถึงแก่นแท้ของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา บทความนี้จึงมุ่งเน้นการนำหลักธรรม 2 หมวดสำคัญ ได้แก่ อิทธิบาท 4 และ พรหมวิหาร 4 ซึ่งมีปรากฏที่มาในพระไตรปิฎก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มาเป็นรากฐานในการบูรณาการ ดังนี้

1. อิทธิบาท 4 พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่า อิทธิบาท 4 คือ ธรรมอันเป็นเครื่องมือหรือทางแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2. วิริยะ ความเพียรพยายาม 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ และ 4. วิมังสา ความไตร่ตรองทดสอบและพิจารณาหาเหตุผล (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ในบริบทของการทำงาน อิทธิบาท 4 เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่ช่วยยกระดับศักยภาพของบุคคลให้มีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และพร้อมที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

2. พรหมวิหาร 4 คือ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หรือธรรมะสำหรับผู้เป็นใหญ่และผู้นำ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความเกื้อกูล ประกอบด้วย 1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข 2. กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ 3. มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและ 4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

จากการศึกษาที่มาของหลักธรรมทั้งสอง สามารถสรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการเตรียมความพร้อมด้านทัศนคติและทักษะของ "ตัวบุคลากร" ให้สามารถปรับตัวรับมือกับความท้าทายจากเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่พรหมวิหาร 4 เป็นเข็มทิศทางจริยธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับ "ผู้นำและผู้บริหาร" ในการนำมาใช้บริหารการเปลี่ยนแปลง ดูแลสภาพจิตใจของพนักงานและป้องกันปัญหาความไม่เป็นธรรมจากการพึ่งพาปัญญาประดิษฐ์ หลักพุทธธรรมทั้งสองหมวดนี้จึงเป็นกลไกสำคัญที่ควรนำมาบูรณาการเพื่อรักษาสมดุลขององค์กรในยุคปัญญาประดิษฐ์

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการปรับตัวของทรัพยากรมนุษย์

การนำปัญญาประดิษฐ์เข้ามาใช้ในกระบวนการทรัพยากรมนุษย์ แม้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนได้อย่างมหาศาล แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดความวิตกกังวลต่อความมั่นคงในอาชีพและวิกฤตการณ์ทางจริยธรรมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เพื่อบรรเทาผลกระทบดังกล่าว องค์กรจึงจำเป็นต้องนำหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือ “วิถีพุทธ” เข้ามาบูรณาการเพื่อเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างความพร้อม

ในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถแบ่งการประยุกต์ใช้ได้ใน 2 มิติหลัก ได้แก่ มิติการพัฒนาตนเองของบุคลากร และมิติการบริหารจัดการของผู้บริหาร

มิติที่ 1 การพัฒนาความพร้อมและศักยภาพของบุคลากรด้วยอิทธิบาท 4 พนักงานคือฟันเฟืองสำคัญที่จะทำให้องค์กรก้าวข้ามการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์ การสร้างความพร้อมให้พนักงานเปิดใจยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ สามารถประยุกต์ใช้ “อิทธิบาท 4” ซึ่งเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการทำงานและการปรับตัว ที่ช่วยพัฒนาและเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (รุจ กสิวุฒิ และปนัดดา รักษาแก้ว, 2569) ได้แก่

1. ฉันทะ (ความพอใจ) การสร้างทัศนคติเชิงบวก (Digital Mindset) ให้พนักงานเกิดความรักและเปิดรับเทคโนโลยี โดยมองว่าปัญญาประดิษฐ์ คือ “ผู้ช่วย” ที่จะมาแบ่งเบาภาระงานประจำวัน ไม่ใช่ภัยคุกคามที่จะมาแย่งงาน

2. วิริยะ (ความเพียร) การส่งเสริมให้พนักงานมีความมุ่งมั่นพยายามในการเรียนรู้ทักษะดิจิทัลใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง (Upskill และ Reskill) เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จิตตะ (ความเอาใจใส่) การมีความรับผิดชอบและจดจ่อต่อการควบคุมดูแลระบบ AI อย่างใกล้ชิด เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์เป็นเพียง “ผู้รวบรวมข้อมูล” (Data Aggregator) มนุษย์จึงต้องเป็นผู้วินิจฉัยและตัดสินใจขั้นสุดท้ายด้วยความรอบคอบ

4. วิมังสา (การไตร่ตรอง) การรู้จักวิเคราะห์และประเมินผลการทำงานของระบบ AI อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อตรวจสอบข้อผิดพลาดและอคติของอัลกอริทึมที่อาจเกิดขึ้น

มิติที่ 2 การบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีจริยธรรมด้วยพรหมวิหาร 4 ในมุมมองของผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ การนำองค์กรข้ามผ่านความเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยภาวะผู้นำที่ตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ เหนือกว่าการมุ่งเน้นเพียงประสิทธิภาพของเครื่องจักรเพียงอย่างเดียว การปฏิบัติต่อพนักงานด้วย “พรหมวิหาร 4” ซึ่งเป็นธรรมประจำใจในการปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์โดยชอบจะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลและเป็นธรรม ได้แก่

1. เมตตา (ความปรารถนาดี) ผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความปรารถนาดีต่อพนักงาน ด้วยการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และเปิดเผยถึงเป้าหมายในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ เพื่อสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในองค์กร

2. กรุณา (ความช่วยเหลือเกื้อกูล) การแสดงความเห็นอกเห็นใจและเข้าไปช่วยเหลือพนักงานที่อาจได้รับผลกระทบ ปรับตัวได้ช้า หรือไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี โดยการจัดอบรมพัฒนาทักษะใหม่ ๆ และให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด เพื่อลดความวิตกกังวลและความรู้สึกแปลกแยกในที่ทำงาน

3. มุทิตา (ความพลอยยินดี) การส่งเสริมและชื่นชมยินดีเมื่อบุคลากรสามารถพัฒนาตนเองและนำ AI มาประยุกต์ใช้จนเกิดผลสัมฤทธิ์ในงาน

4. อุเบกขา (ความวางใจเป็นกลาง) การมีจิตใจที่ยุติธรรม ไม่ลำเอียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างมีความรับผิดชอบในด้าน “ความเป็นธรรม (Fairness)” องค์กรต้องมั่นใจว่าการนำ AI มาใช้ในการประเมินผลหรือการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์ จะต้องไม่มีอคติแอบแฝง (Algorithmic Bias) และต้องมีความโปร่งใสที่สามารถตรวจสอบได้ (นันทยา รื่นกลิ่น, 2568)

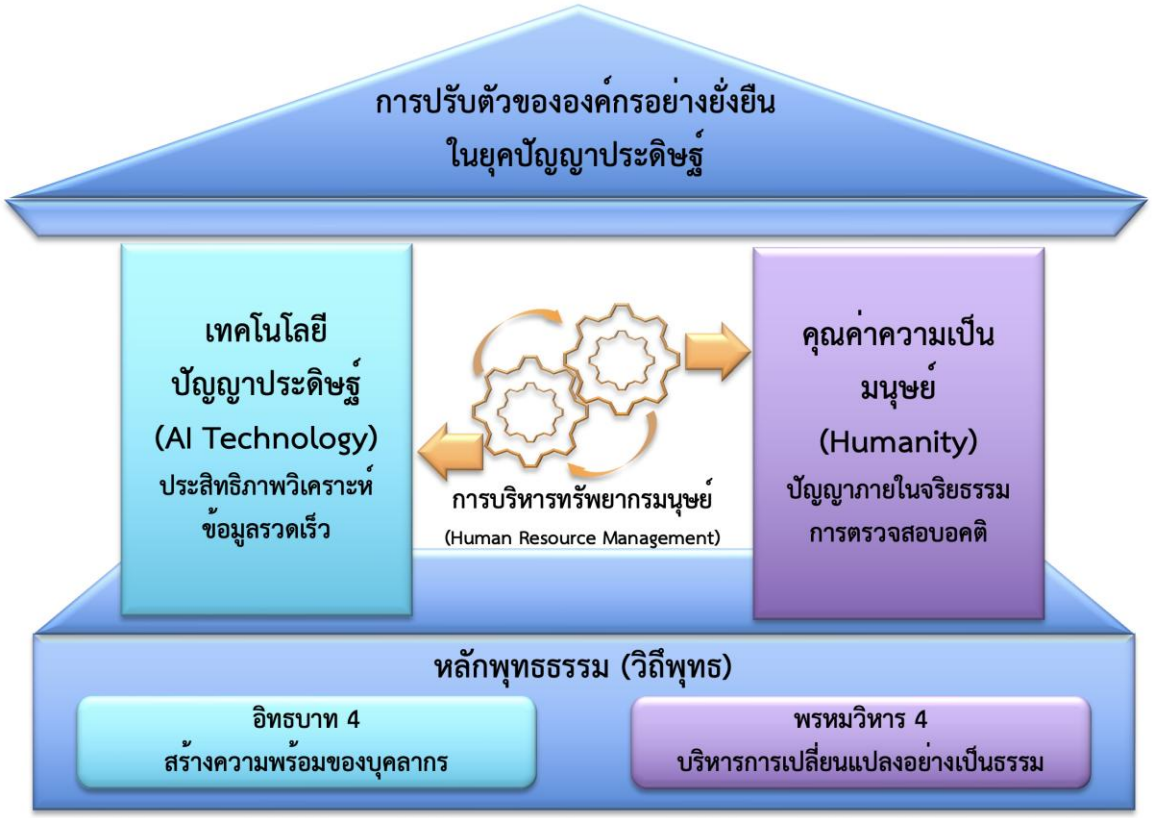
การผสาน “ปัญญาประดิษฐ์” เข้ากับ “ปัญญาภายใน” ท้ายที่สุดแล้วการประยุกต์ใช้วิถีพุทธในงานทรัพยากรมนุษย์ คือ การตระหนักถึงความจริงที่ว่า ปัญญาประดิษฐ์นั้นปราศจาก “มิติความเป็นมนุษย์” และไม่มีปัญญาภายในที่จะคอยรับผิดชอบต่อผลกระทบทางศีลธรรมที่เกิดขึ้น (พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง) และคณะ, 2569) มนุษย์จึงต้องดำรงสถานะเป็น “ผู้อนุมานอุดมคติ” (Idealist Inferrer) ที่คอยกำกับดูแลให้

เทคโนโลยีทำงานสอดคล้องกับจริยธรรมอันดีงาม การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพของเทคโนโลยี” และ “การรักษาคุณค่าของจิตใจมนุษย์” ทำให้องค์กรก้าวไปข้างหน้าได้อย่างยั่งยืน

สรุปความได้ว่า การประยุกต์ใช้วิถีพุทธในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือการตระหนักถึงความจริงที่ว่า ปัญญาประดิษฐ์นั้นปราศจากมิติความเป็นมนุษย์และขาดปัญญาภายในที่จะคอยรับผิดชอบต่อผลกระทบทางศีลธรรม มนุษย์จึงต้องดำรงสถานะเป็นผู้วินิจฉัยที่คอยกำกับดูแลให้เทคโนโลยีทำงานสอดคล้องกับจริยธรรมอันดีงาม การบูรณาการอิทธิบาท 4 สำหรับพนักงาน ควบคู่กับพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้นำ จึงเป็นการสร้างกลไกการปรับตัวที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งช่วยรักษาสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของเทคโนโลยีขั้นสูงกับการรักษาคุณค่าศักดิ์ศรีของจิตใจมนุษย์ อันจะทำให้องค์กรก้าวข้ามการเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัล วิกฤตการณ์ทางจริยธรรมจากเทคโนโลยี และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ในการบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักพุทธศาสนา ภายใต้ชื่อ “รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์” (Buddhist-Informed HR-AI Adaptation Model) ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์ สามารถอธิบายกลไกการทำงานและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้ 3 ส่วนหลัก ดังนี้

ส่วนที่ 1 ฐานรากแห่งการปรับตัว (Foundation of Adaptation) องค์กรไม่อาจก้าวเข้าสู่ยุค AI ได้หากบุคลากรและผู้นำขาดความพร้อม ฐานรากที่สำคัญจึงเป็นการนำ “วิถีพุทธ” มาเป็นภูมิคุ้มกันทางจิตใจ โดยใช้ อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เพื่อเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงจูงใจให้พนักงานพร้อมเรียนรู้ทักษะดิจิทัลใหม่ ๆ ควบคู่ไปกับการใช้ พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์และผู้บริหาร ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้วยความเห็นอกเห็นใจและยุติธรรม

ส่วนที่ 2 แกนกลางการขับเคลื่อน (The Driving Core) เมื่อฐานรากมั่นคง ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จะทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการรักษาสมดุลระหว่างสองมิติ ได้แก่ 1. มิติด้านเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI Technology) ที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และการลดต้นทุนผ่านระบบอัลกอริทึม และ 2. มิติด้านความเป็นมนุษย์ (Humanity) ที่มุ่งเน้นการใช้ปัญญาภายใน และจริยธรรม เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบ ควบคุม และอุดช่องโหว่ของอคติจากกล่องดำของปัญญาประดิษฐ์ (Algorithmic Bias)

ส่วนที่ 3 เป้าหมายสูงสุด (Ultimate Goal) การผสานสมดุลระหว่าง “ประสิทธิภาพของปัญญาประดิษฐ์” และ “ปัญญาภายในของมนุษย์” ภายใต้การกำกับดูแลด้วยหลักพุทธธรรม จะนำไปสู่ผลลัพธ์ปลายทาง คือ การปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainable Organizational Adaptation) ที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม พนักงานมีความมั่นคงทางจิตใจ และสามารถยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอเชิงทฤษฎี จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืนในยุคปัญญาประดิษฐ์ สามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรสำคัญได้ดังนี้

โดยข้อเสนอเชิงทฤษฎีดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหลักในกรอบแนวคิดที่นำเสนอ ซึ่งประกอบด้วยมิติพื้นฐานทางพุทธธรรม (อิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4) มิติการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และผลลัพธ์ด้านการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืน

1. การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการพัฒนาบุคลากร มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความพร้อมในการปรับตัวและการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ของพนักงาน

2. การประยุกต์ใช้พรหมวิหาร 4 ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการสร้างความเป็นธรรม ความไว้วางใจ และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร

3. การบูรณาการระหว่างมิติด้านเทคโนโลยี (ปัญญาประดิษฐ์) และมิติด้านความเป็นมนุษย์ (ปัญญาภายในและจริยธรรม) ภายใต้กรอบวิถีพุทธ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการปรับตัวขององค์กรอย่างยั่งยืน

สรุป

การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลและการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เข้ามาใช้ในงานบริหารทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายที่สำคัญขององค์กรในปัจจุบัน แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะมีศักยภาพสูงในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรบุคคลได้อย่างแม่นยำ แต่ผลกระทบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือ วิกฤตการณ์ทางความรู้สึกของบุคลากรที่ต้องเผชิญกับความไม่มั่นคงในอาชีพ รวมถึงปัญหาความท้าทายด้านจริยธรรมจากการตัดสินใจของอัลกอริทึมที่อาจแฝงไปด้วยอคติ ซึ่งนำไปสู่การลดทอนคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากอคติอัลกอริทึม การประยุกต์ใช้ “วิถีพุทธ” จึงถือได้ว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างสมดุลเชิงกลยุทธ์ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์และผู้นำองค์กรจำเป็นต้องนำ “พรหมวิหาร 4” มาเป็นแกนกลางในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อดูแลสภาพจิตใจและให้ความเป็นธรรมแก่พนักงาน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้บุคลากรใช้ “อิทธิบาท 4” ในการพัฒนาทัศนคติเชิงบวก (Digital Mindset) และสร้างความเพียรพยายามที่จะเรียนรู้ทักษะทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ (Reskill & Upskill) ให้สามารถทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างกลมกลืน

จากการบูรณาการแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่เข้ากับหลักพระพุทธศาสนา ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ คือ “รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์” ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันว่าองค์กรที่จะปรับตัวและเติบโตได้อย่างยั่งยืน จะต้องไม่มุ่งเน้นเพียงมิติด้านผลกำไรและเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ต้องทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการผสาน “ความฉลาดและประสิทธิภาพของเครื่องจักร (Machine Efficiency)” เข้ากับ “ปัญญาภายในและจริยธรรมของมนุษย์ (Human Wisdom)” ท้ายที่สุดแล้ว ปัญญาประดิษฐ์ควรถูกวางบทบาทให้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน ในขณะที่มนุษย์ยังคงต้องเป็นศูนย์กลางในการควบคุม วินิจฉัย และตัดสินใจเชิงคุณค่า ซึ่งจะช่วยให้องค์กรสามารถก้าวข้ามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้อย่างมั่นคง มีจริยธรรม และยั่งยืน

จากการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์สามารถนำ “รูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์วิถีพุทธเพื่อการปรับตัวในยุคปัญญาประดิษฐ์” ไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการดังต่อไปนี้

1. การจัดทำกฎบัตรจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics Charter) ด้วยพรหมวิหาร 4 ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ควรกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยมีคณะกรรมการกำกับดูแลอย่างเป็นระบบ องค์กรต้องบูรณาการความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความสามารถในการตรวจสอบได้เข้าด้วยกันโดยการประยุกต์ใช้หลักความยุติธรรมและอุเบกขาเพื่อตรวจสอบ “อคติของอัลกอริทึม (Algorithmic Bias)” อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในกระบวนการสรรหา คัดเลือก และประเมินผลพนักงาน นอกจากนี้ ควรเปิดเผยข้อมูลหลักเกณฑ์ที่ระบบ AI ใช้ในการตัดสินใจให้พนักงานรับทราบ เพื่อแสดงถึงความโปร่งใสและสร้างความไว้วางใจในการทำงาน

2. การรักษาสมดุลด้วยการใช้มนุษย์เป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย (Human-in-the-Loop) แม้เทคโนโลยีจะช่วยประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ปัญญาประดิษฐ์มีสถานะเป็นเพียง “ผู้รวบรวมข้อมูล” ที่ปราศจากมิติความเป็นมนุษย์และปัญญาภายใน ดังนั้น ในการตัดสินใจที่มีความละเอียดอ่อนและส่งผลกระทบโดยตรงต่อความก้าวหน้าหรือสวัสดิภาพของบุคลากร ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ยังคงต้องทำหน้าที่เป็น “ผู้อนุมานความจริงแท้” ที่ใช้วิจารณญาณ การตระหนักรู้เชิงคุณค่าและหลักเมตตากรุณาในการพิจารณาตัดสินใจขั้นสุดท้ายร่วมด้วยเสมอ เพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบจากกล่องดำของเทคโนโลยี

3. การพัฒนาทักษะและสร้างพื้นที่ปลอดภัยในการเรียนรู้ (AI Sandbox) เพื่อกระตุ้นอิทธิบาท 4 เพื่อขับเคลื่อนอิทธิบาท 4 ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ควรจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาบุคลากรระยะ 3 - 5 ปี โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวก (Digital Mindset) องค์กรควรจัดตั้ง “พื้นที่ทดลองใช้งาน (AI Sandbox)” และจัดให้มีระบบพี่เลี้ยง (AI Mentors) เพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานได้ทดลองและเรียนรู้การใช้งานระบบปัญญาประดิษฐ์ใหม่ ๆ โดยไม่ต้องกังวลถึงความผิดพลาด วิธีการนี้จะช่วยลดความหวาดระแวง ลดแรงต้านจากการเปลี่ยนแปลง และช่วยกระตุ้นให้เกิดฉันทะ และวิริยะ ในการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

4. การปรับบทบาท HR สู่การเป็นพันธมิตรเชิงกลยุทธ์ (Strategic Partner) ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ควรบริหารการเปลี่ยนแปลงโดยการนำปัญญาประดิษฐ์มาช่วยแบ่งเบาภาระงานประจำวันที่มีลักษณะทำซ้ำ ๆ เช่น การคัดกรองใบสมัครเบื้องต้น หรือการใช้แชตบอตตอบคำถามพนักงานตลอด 24 ชั่วโมง การมอบหมายงานธุรการเหล่านี้ให้เป็นหน้าที่ของเทคโนโลยี จะช่วยดึงทรัพยากรและเวลาอันมีค่าของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์กลับมา เพื่อให้สามารถมุ่งเน้นไปที่งานบริหารเชิงกลยุทธ์ การดูแลให้คำปรึกษาพนักงานอย่างใกล้ชิดและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เกื้อกูลกัน ซึ่งจะช่วยให้องค์กรก้าวผ่านการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลได้อย่างราบรื่นและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร จวงตระกูล และคณะ. (2568). การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในงานบริหารทรัพยากรมนุษย์. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 7(2), 4–19.

ชลธิชา ทักษิณาเวศน์. (2568). สังคมเหลื่อมล้ำทางเพศฉันใด เอไอก็มีอคติทางเพศฉันนั้น!. สืบค้นเมื่อ 29 เมษายน 2569 จาก https://www.the101.world/bias-in-artificial-intelligence/.

ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์. (2569). ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลต่อความพร้อมของหน่วยงาน ในการสนับสนุนและกำกับดูแล: กรณีศึกษาสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง. JSDP: Journal of Spatial Development and Policy, 4(1), 1-16.

ธารทิพย์ พจน์สุภาพ และรุ่งอรุณ กระแสร์สินธุ์. (2564). การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลและบทบาทที่เปลี่ยนแปลงในการจัดการทรัพยากรมนุษย์. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), 27(1), 1–19.

นันทยา รื่นกลิ่น. (2568). จริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบในการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์. วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 7(2), 77–88.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธีรพล ณฏฐิโก (บัวทอง) และคณะ. (2569). วิกฤตการณ์แห่งปัญญาภายในของมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 9(1), 331–344.

แพรวพัชร จิระเดชะ และอรพรรณ คงมาลัย. (2569). องค์ประกอบปัจจัยของการยอมรับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์นักสร้างมาใช้ในองค์กร: กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 22(1), 131–144.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รุจ กสิวุฒิ และปนัดดา รักษาแก้ว. (2569). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักอิทธิบาทธรรมเพื่อเพิ่มสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมืองบึงยี่โถ จังหวัดปทุมธานี. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 4(1), 53–63.

วัชรพล ยงวณิชย์. (2565). มนุษย์ ปัญญาประดิษฐ์และองค์การ: วัฒนธรรมและสมดุลของการอยู่ร่วมกัน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 5(3), 133–146.

Budhwar, P. et al. (2022). Artificial intelligence–challenges and opportunities for international HRM: A review and research agenda. The International Journal of Human Resource Management, 33(6), 1065–1097.

Schwab, K. (2016). The fourth industrial revolution. Geneva, Switzerland: World Economic Forum.

บทความวิชาการ

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรธุรกิจ

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TO ENHANCE PROCUREMENT PROCESSES IN BUSINESS ENTERPRISES

พิชัย งามบุญอนันต์*
Pichai Ngamboonanant*
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
*Corresponding Author E-mail: xpickey@gmail.com
Received April 25, 2026; Revised June 7, 2026; Accepted June 30, 2026

บทคัดย่อ

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเป็นกลไกสำคัญในห่วงโซ่อุปทานขององค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ เกี่ยวข้องกับต้นทุนดำเนินงานในสัดส่วนสูงและมีผลโดยตรงต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในฐานะเครื่องมือยกระดับประสิทธิภาพและความโปร่งใสของกระบวนการนี้ แต่การศึกษาที่ผ่านมามักวิเคราะห์มิติเทคโนโลยี มิติกระบวนการ และมิติจริยธรรมแยกจากกัน บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์สามประการ ได้แก่ 1. วิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลที่ผลักดันให้องค์กรธุรกิจต้องปรับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง 2. วิเคราะห์บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ และ 3. นำเสนอกรอบจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับกำกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ วิธีการที่ใช้ คือ การทบทวนเอกสารแบบบูรณาการ ผ่านกรอบทฤษฎีสามมิติ คือ กรอบการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (คน-กระบวนการ-เทคโนโลยี) กรอบการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ และหลักสัปปุริสธรรม 7 ผลการวิเคราะห์พบว่าปัญญาประดิษฐ์ยกระดับได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระบุความต้องการด้วยการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์การคัดเลือกผู้ขายด้วยการเรียนรู้ของเครื่อง การบริหารสัญญาด้วยระบบอัตโนมัติเชิงกระบวนการ ไปจนถึงการประเมินผลด้วยการมองเห็นด้วยคอมพิวเตอร์และแผงวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ ขณะเดียวกันยังมีข้อจำกัดที่ต้องบริหารควบคู่กัน ทั้งอคติของอัลกอริทึม ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ความไม่โปร่งใสของแบบจำลอง และผลกระทบต่อบุคลากร หลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถจับคู่เข้ากับทุกขั้นตอนเพื่อเป็นกรอบจริยธรรมกำกับทิศทาง โดยมีสาระสอดคล้องกับกรอบธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ระดับสากล ข้อเสนอสำคัญของบทความ คือ กรอบแนวคิด APT-EG (AI-Procurement Transformation with Ethical Governance) กรอบสามชั้นแบบวงแหวนซ้อนทับที่บูรณาการมิติมหภาค มิติจุลภาค และมิติจริยธรรมเชิงพุทธเข้าด้วยกัน พร้อมแนวทางนำไปใช้สามขั้นสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานด้านจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อให้การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์, กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง, การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล, สัปปุริสธรรม 7

Abstract

Procurement is a critical mechanism in the supply chain of medium and large business enterprises, representing a significant proportion of operating costs and directly affecting competitiveness. In the context of digital transformation, Artificial Intelligence (AI) has attracted attention as a tool for enhancing the efficiency and transparency of this process, yet existing studies tend to analyze the technological, procedural, and ethical dimensions in isolation. This academic article therefore has three objectives: 1. to analyze the digital transformation context driving business enterprises to restructure their procurement processes, 2. to analyze the role of AI at each stage of the strategic procurement chain, and 3. to propose a Buddhist-integrated ethical framework for governing AI application in procurement. The method is an integrative document review through a three-dimensional theoretical framework: the Digital Transformation Framework (People-Process-Technology), the Strategic Procurement Framework, and the Sappurisadhamma 7. The analysis reveals that AI can enhance every stage of procurement, from need identification through predictive analytics and supplier selection through machine learning, to contract management through robotic process automation and performance evaluation through computer vision, while limitations remain to be managed, including algorithmic bias, data security, model opacity, and workforce impacts. The Sappurisadhamma 7 can be mapped to every stage as an ethical lens whose substance aligns with international AI governance frameworks. The key contribution is the APT-EG Framework (AI-Procurement Transformation with Ethical Governance), a three-layered nested-rings model integrating the macro, micro, and Buddhist ethical dimensions, with a three-step implementation guideline for procurement executives and practitioners, enabling business enterprises to adopt AI in procurement effectively and responsibly.

Keywords: Artificial Intelligence, Procurement Process, Digital Transformation, Sappurisadhamma 7

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation) ส่งผลลึกซึ้งต่อโครงสร้างการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจทุกมิติ ตั้งแต่รูปแบบการให้บริการ การบริหารทรัพยากรภายใน จนถึงห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) สุภาพร ณ หนองคาย (2568) ชี้ว่า ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) กำลังพลิกโฉมวิธีการทำงานของธุรกิจอย่างรวดเร็ว ขณะที่ นิตยา คลังเพชร (2567) ระบุว่า มูลค่าตลาดปัญญาประดิษฐ์ทั่วโลกมีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง สะท้อนว่าองค์กรจำนวนมากกำลังเร่งนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ ในห่วงโซ่อุปทานนั้น กระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement) เป็นกลไกสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับต้นทุนดำเนินงานสัดส่วนสูงและมีผลตรงต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังที่ พิมพ์ปวีณ์ ปฏิวรโต และสิริอร เศรษฐมานิต (2555) ชี้ว่า การจัดซื้อเชิงกลยุทธ์ (Strategic Sourcing) ช่วยลดต้นทุนรวมในการครอบครอง (Total Cost of Ownership) และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ห่วงโซ่อุปทาน บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการนี้จึงเป็นประเด็นที่ต้องศึกษา

ทว่าการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การศึกษาที่ผ่านมาให้ภาพแต่ละมิติแยกจากกัน จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์และคณะ (2568) ศึกษาบทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในธุรกิจโดยมุ่งลึกที่มิติเทคโนโลยี ปวริศา แสงคำ (2566)

วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลต่อกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างในระดับองค์กร ส่วนเกศรินทร์ สมคุณ และคณะ (2568) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อจัดจ้างจากมุมธรรมาภิบาลและการควบคุมภายใน แต่ละงานให้องค์ความรู้เชิงลึกในขอบเขตของตน และเปิดพื้นที่ให้กรอบวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เชื่อมมิติเทคโนโลยี กระบวนการ และจริยธรรมเข้าด้วยกัน ขณะที่ในเชิงปฏิบัติ องค์กรธุรกิจไทยยังต้องการแนวทางกำกับดูแลเชิงจริยธรรมที่ชัดเจน โดยเฉพาะความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คุณค่าเหล่านี้สอดคล้องกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ในพระพุทธศาสนา

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์สามประการ คือ 1. วิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลที่ผลักดันให้องค์กรธุรกิจต้องปรับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง 2. วิเคราะห์บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในแต่ละขั้นตอนของห่วงโซ่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ และ 3. นำเสนอกรอบจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยอาศัยกรอบทฤษฎีสามมิติที่เสริมกัน ได้แก่ กรอบแนวคิดการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation Framework) เป็นเลนส์มหภาคอธิบายแรงผลักดันการเปลี่ยนแปลง กรอบแนวคิดการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ (Strategic Procurement) เป็นเลนส์จุลภาคระบุจุดที่ปัญญาประดิษฐ์ยกระดับห่วงโซ่กระบวนการสี่ขั้นตอน และหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นเลนส์จริยธรรมกำกับการใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับคุณธรรมและธรรมาภิบาล

ขอบเขตของบทความมุ่งการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีสำหรับองค์กรธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ในรูปแบบบทความวิชาการเชิงวิเคราะห์ (Analytical Article) ที่ใช้การทบทวนเอกสารแบบบูรณาการ ผู้เขียนคัดเลือกบทความวิจัยและบทความวิชาการจากวารสารไทย ร่วมด้วยพระไตรปิฎกและเอกสารวิชาการของหน่วยงานด้านธรรมาภิบาลดิจิทัล โดยพิจารณาความตรงประเด็นกับกรอบสามมิติ ความน่าเชื่อถือของแหล่งตีพิมพ์ และความทันสมัยของข้อมูล จากนั้นจำแนกสาระตามกรอบสามมิติ เทียบเคียงข้อค้นพบเพื่อหาช่องว่างของวรรณกรรม แล้วประมวลเป็นกรอบแนวคิดบูรณาการ ข้อเสนอทุกส่วนจึงตรวจสอบย้อนกลับไปยังเอกสารต้นทางได้ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในเชิงวิชาการคือกรอบวิเคราะห์เชิงบูรณาการที่เติมเต็มช่องว่างทางทฤษฎีด้วยการเชื่อมมิติเทคโนโลยี กระบวนการ และจริยธรรม สู่องค์ความรู้ด้านการจัดซื้อจัดจ้างในยุคดิจิทัล ส่วนในเชิงปฏิบัติ กรอบดังกล่าวเป็นแนวทางให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานวางแผนนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และสอดคล้องกับหลักจริยธรรม อันเป็นฐานของความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทาน

บริบทการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลกับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation) หมายถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับกระบวนการดำเนินงานอย่างรอบด้าน เพื่อยกระดับประสิทธิภาพ ตอบสนองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และรักษาความสามารถในการแข่งขัน ภันทิลา ขำวิจิตราภรณ์ และคณะ (2565) ใช้กรอบแนวคิด บุคลากร-กระบวนการ-เทคโนโลยี (People–Process–Technology: PPT) อธิบายการเปลี่ยนแปลงในสายงานจัดซื้อว่าไม่จำกัดที่มิติเทคโนโลยี แต่ครอบคลุมกระบวนการที่ต้องปรับจากระบบเดิมสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ และบุคลากรที่ต้องพัฒนาทักษะดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ และทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง พระปราโมทย์ พุทฺธมฺโม (2568) (แซ่ลี้) ให้ทัศนะสอดคล้องกันว่ารัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ต้องเปลี่ยนจากการบริหารที่เน้นโครงสร้างและกฎระเบียบ สู่การบริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญ กรอบ PPT จึงใช้อธิบายได้ทั้งภาคธุรกิจและภาครัฐ และชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อทั้งสามมิติพัฒนาไปพร้อมกัน

ในห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ผลกระทบครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการส่งมอบ โดยการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement) เป็นกลไกต้นน้ำที่สำคัญเป็นพิเศษ เพราะเป็นจุดเริ่มของห่วงโซ่คุณค่าและเกี่ยวข้องกับต้นทุนสัดส่วนสูง พิมพ์ปวีณ์ ปฏิวรโต และ สิริอร เศรษฐมานิต (2555) ชี้ว่า การจัดซื้อเชิงกลยุทธ์ (Strategic Sourcing) ช่วยลดต้นทุนรวมในการครอบครอง (Total Cost of Ownership: TCO) และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ห่วงโซ่อุปทาน ดังกรณีศึกษาโรงกลั่นน้ำมันที่มีต้นทุนจัดซื้อถึง 2,300 ล้านบาทต่อปี การปรับปรุงแม้เพียงเล็กน้อยก็สร้างผลตอบแทนต่อองค์กรได้ ปวริศา แสงคำ (2566) วิเคราะห์ในทิศทางเดียวกันว่า การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลมีผลกระทบเชิงกำกับต่อความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและความซื่อสัตย์ของฝ่ายจัดซื้อจัดจ้างกับประสิทธิภาพการทำงาน เทคโนโลยีดิจิทัลจึงทำหน้าที่ “ขยายผล” (Amplify) คุณค่าของคุณธรรม มิใช่ทดแทน เมื่อมองผ่านกรอบ PPT การจัดซื้อจัดจ้างจึงเป็นจุดที่แรงผลักดันทั้งสามมิติบรรจบกันและสมควรวิเคราะห์เป็นลำดับแรก

วิวัฒนาการในมิติกระบวนการ (Process) จำแนกได้สามยุค ยุคแรก คือ การจัดซื้อจัดจ้างแบบดั้งเดิม (Manual Procurement) ที่ดำเนินการด้วยเอกสาร ขั้นตอนซ้ำซ้อน ใช้เวลานาน และมีโอกาสผิดพลาดสูง วรวีร์ บุญสิน (2568) พบว่า ปัจจุบันการจัดซื้อวัสดุในบางองค์กรยังประสบความล่าช้า ความผิดพลาดในการจัดเก็บข้อมูล และบุคลากรส่วนใหญ่ยังขาดการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ยุคที่สอง คือ การจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (E-Procurement) ที่นำระบบสารสนเทศมาใช้ผ่านวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) และวิธีประมูลอิเล็กทรอนิกส์ (e-auction) ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดขั้นตอนได้มาก แต่ยังขจัดการทุจริตไม่หมด เพราะจริยธรรมและดุลพินิจของมนุษย์ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ยุคที่สามคือการจัดซื้อจัดจ้างที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI-Driven Procurement) ซึ่งก้าวจากการแปลงกระบวนการเป็นดิจิทัลสู่การวิเคราะห์เชิงทำนายและการตัดสินใจอัตโนมัติ พงศกร ปรีชาวิทย์ และคณะ (2568) ระบุว่า ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อยุคดิจิทัลต้องมีศักยภาพห้าด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับทุกด้าน ภาพนี้สะท้อนว่า การก้าวสู่ยุค AI-Driven Procurement มิใช่เพียงเปลี่ยนเครื่องมือ หากเป็นการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของกระบวนการทั้งระบบ

พัฒนาการสามยุคชี้ว่า กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างปรับตัวต่อเนื่อง จากงานเอกสารที่พึ่งดุลพินิจของมนุษย์สู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่โปร่งใสขึ้น และกำลังมุ่งสู่กระบวนการที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ กระนั้นเทคโนโลยีไม่ใช่โจทย์เดียว พระมหาภราดร ภูริสฺสโร (สุวรรณรัตน์) (2568) ชี้ว่า ความท้าทายของการบริหารองค์กรในยุคปัญญาประดิษฐ์ยังรวมถึงการปรับโครงสร้างองค์กร การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งล้วนเป็นมิติด้านบุคลากร (People) ที่งานวิเคราะห์เชิงเทคโนโลยีมักให้น้ำหนักน้อยกว่า ภาพรวมตามกรอบ PPT จึงเป็นความสัมพันธ์เชิงพลวัต เทคโนโลยีเปลี่ยนกระบวนการ กระบวนการเรียกร้องทักษะใหม่ของบุคลากร และบุคลากรที่มีศักยภาพก็ทำให้เทคโนโลยีถูกใช้ได้เต็มประสิทธิภาพ คำถามที่ตามมาคือ ปัญญาประดิษฐ์จะยกระดับการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ในขั้นตอนใดและด้วยกลไกอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นของหัวข้อถัดไป

บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในห่วงโซ่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์

กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างกำลังเคลื่อนเข้าสู่ยุคที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์ จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ และคณะ (2568) วิเคราะห์ว่า ปัญญาประดิษฐ์ยกระดับการดำเนินงานทางธุรกิจผ่านห้าบทบาท ได้แก่ การทำงานอัตโนมัติและการเพิ่มประสิทธิภาพ (Automation and Enhancement) การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ (Anticipatory Analysis) การบริหารความสัมพันธ์กับคู่ค้า การจัดการห่วงโซ่อุปทาน และการสนับสนุนการตัดสินใจ ทั้ง 5 บทบาท

เชื่อมโยงได้กับห่วงโซ่กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ (Strategic Procurement) ซึ่ง พิมพ์ปวีณ์ ปฏิวรโต และสิริอร เศรษฐมานิต (2555) จำแนกเป็นสี่ขั้นตอน ได้แก่ การระบุความต้องการ (Need Identification) การคัดเลือกผู้ขาย (Supplier Selection) การบริหารสัญญา (Contract Management) และการประเมินผลการดำเนินงาน (Performance Evaluation)

ขั้นตอนแรก การระบุความต้องการ (Need Identification) มีเครื่องมือหลักคือการวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ (Predictive Analytics) และการพยากรณ์อุปสงค์ (Demand Forecasting) จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ และคณะ (2568) ชี้ว่า การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ช่วยให้องค์กรอ่านแนวโน้มตลาดและเพิ่มประสิทธิภาพห่วงโซ่อุปทานได้แม่นยำขึ้น ขณะที่ สุภาพร ณ หนองคาย (2568) ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) วิเคราะห์ข้อมูลปริมาณมากเพื่อสร้างรูปแบบและข้อเสนอแนะเกินขีดความสามารถของมนุษย์ ส่วนเฉลิมชัย อุทการ (2567) ยืนยันว่า การวางแผนการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement Planning) เป็นตัวแปรสำคัญต่อประสิทธิภาพโดยรวม ขั้นนี้จึงเปลี่ยนจากกระบวนการเชิงรับ (Reactive) ที่อาศัยประสบการณ์และดุลพินิจไปเป็นกระบวนการเชิงรุก (Proactive) ที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและอัลกอริทึม สอดคล้องกับโกวิทย์ อุบลรัตน์ (2569) ที่ชี้ว่า ผู้บริหารยุคดิจิทัลต้องเปลี่ยนจากการตัดสินใจด้วยประสบการณ์ส่วนตัวไปสู่การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เชิงพยากรณ์ ทั้งนี้คุณภาพการพยากรณ์ขึ้นกับคุณภาพข้อมูลเป็นสำคัญ องค์กรที่ฐานข้อมูลยังกระจัดกระจายจะยังไม่ได้ประโยชน์เต็มที่

ขั้นตอนที่สอง การคัดเลือกผู้ขาย (Supplier Selection) ซับซ้อนเพราะเกี่ยวข้องกับตัวแปรหลายด้าน ทั้งราคา คุณภาพ ระยะเวลาส่งมอบ และความน่าเชื่อถือของผู้ขาย ปัญญาประดิษฐ์ยกระดับขั้นนี้ด้วยการเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) ในการวิเคราะห์และจัดอันดับผู้ขาย และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing: NLP) ในการคัดกรองเอกสารเสนอราคา ระบบจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ปัจจุบันที่ใช้ e-bidding และ e-auction ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดขั้นตอน แต่ยังขจัดการทุจริตไม่ได้ทั้งหมดเพราะปัจจัยเชิงจริยธรรมของมนุษย์ยังมีอิทธิพล เกศรินทร์ สมคุณ และคณะ (2568) เสริมว่า ธรรมาภิบาลและการควบคุมภายในมีผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อจัดจ้างอย่างมีนัยสำคัญ ปัญญาประดิษฐ์จึงเพิ่มทั้งความเร็ว ความแม่นยำ และความเป็นธรรมด้วยการลดอคติของมนุษย์ (Human Bias) ทว่าเทคโนโลยีเพียงลำพังยังตอบปัญหาเชิงจริยธรรมได้ไม่ครบถ้วน

ขั้นตอนที่สาม การบริหารสัญญา (Contract Management) เป็นงานติดตาม ตรวจสอบ และบริหารความเสี่ยงต่อเนื่อง ซึ่งเป็นจุดแข็งของระบบอัตโนมัติ (Robotic Process Automation: RPA) ที่ติดตามสถานะสัญญาและส่งการแจ้งเตือน ร่วมกับการประมวลผลภาษาธรรมชาติที่วิเคราะห์ข้อสัญญาเพื่อระบุความเสี่ยงและข้อผูกพัน เฉลิมชัย อุทการ (2567) พบว่า การบริหารจัดการสัญญา (Contract Administration) เป็นหนึ่งในสี่ตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพอย่างมีนัยสำคัญ โดยแบบจำลองถดถอยพหุคูณอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 82 ลัดดาวัลย์ มากงลาด (2566) รายงานสอดคล้องกันว่าระบบจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (e-GP) ยกระดับประสิทธิผลด้านความโปร่งใสได้สูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.56 จาก 5.00) ด้านการนำไปใช้ จำเนียร จวงตระกูล และคณะ (2568) เสนอกระบวนการห้าขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการ การเลือกเทคโนโลยี การออกแบบระบบ การนำไปใช้ และการประเมินผล ขณะที่ อธิภัทร สินทรโก และอัตติยาพร ไชยฤทธิ์ (2568) เสริมว่า การจัดการทรัพยากรมนุษย์ยุคปัญญาประดิษฐ์ต้องปรับรูปแบบ (Redesign) ทั้งกระบวนการและบุคลากรจัดซื้อจัดจ้างต้องมีทักษะใหม่ในการทำงานร่วมกับระบบ การบูรณาการเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ากับ e-GP เดิมจึงเปลี่ยนการบริหารสัญญาจากการติดตามแบบ Manual สู่การกำกับดูแลอัตโนมัติที่แม่นยำและทันเวลา

ขั้นที่สี่ การประเมินผลการดำเนินงาน (Performance Evaluation) เป็นกลไกปิดวงจร (Feedback Loop) ของห่วงโซ่ เทคโนโลยีหลัก คือ การมองเห็นด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer Vision) สำหรับตรวจสอบสินค้า และแผงวิเคราะห์ข้อมูล (Dashboard Analytics) ที่ติดตามตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (Key Performance Indicators: KPI) แบบเรียลไทม์ (Real-time) ตรีสุคนธ์ สิทธิปัญญา และธนยศ กุลฑล (2568) ทดลองใช้ปัญญาประดิษฐ์ตรวจนับบรรจุภัณฑ์เปล่าในคลังสินค้าประเภทศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้า รวม 360 ครั้ง พบว่า เวลาตรวจนับลดจาก 30 นาทีเหลือ 10 นาที คิดเป็นร้อยละ 67 และความแม่นยำเพิ่มจากร้อยละ 89 เป็นร้อยละ 96 ข้อพึงสังเกต คือ ผลนี้มาจากกรณีศึกษาเดียวในงานตรวจนับ ซึ่งคณะผู้วิจัยเองเสนอให้ศึกษาผลของลักษณะสินค้า พื้นที่จัดวาง และแสงสว่างเพิ่มเติม ตัวเลขระดับนี้จึงขึ้นกับเงื่อนไขหน้างานของแต่ละองค์กร และงานจัดซื้อจัดจ้างซึ่งซับซ้อนกว่าย่อมไม่อาจคาดหวังผลเดียวกันได้ทันที พงศกร ปรีชาวิทย์ และคณะ (2568) เสริมว่า ผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อยุคดิจิทัลต้องมีศักยภาพด้านการควบคุม (Controlling) ครอบคลุมการกำกับติดตาม และประเมินผล ส่วนเจตพล สดีวงษ์ และคณะ (2568) รายงานว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุยุคดิจิทัลอยู่ในระดับสูง แต่ยังต่างกันตามตำแหน่งหน้าที่และระดับการศึกษา สะท้อนว่า ปัจจัยด้านบุคลากร (People) ยังเป็นตัวกำหนดสำคัญ ขั้นประเมินผลจึงขยับจากกิจกรรมเชิงรายงาน (Reporting) ไปเป็นกิจกรรมเชิงวิเคราะห์ (Analytics) ที่สร้างข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงกระบวนการต่อเนื่อง

เมื่อประมวลทั้งสี่ขั้นตอน ปัญญาประดิษฐ์ยกระดับได้ทุกจุดของห่วงโซ่ ตั้งแต่การคาดการณ์ความต้องการล่วงหน้า การคัดเลือกผู้ขายอย่างเป็นระบบ การกำกับสัญญาอัตโนมัติ จนถึงการประเมินผลแบบเรียลไทม์ สอดคล้องกับจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ และคณะ (2568) ที่ระบุว่า ปัญญาประดิษฐ์ทำให้การตัดสินใจแม่นยำและรวดเร็วขึ้น พระมหาภราดร ภูริสฺสโร (สุวรรณรัตน์) (2568) เสนอไว้ในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารจัดการยุคปัญญาประดิษฐ์ต้องปรับทั้งโครงสร้าง กระบวนการ และทักษะบุคลากร ขณะที่ บงกช บวรฤกษ์ (2568) เสนอว่า โครงสร้างที่ยืดหยุ่นและการทำงานเป็นทีมข้ามสายงานทำให้องค์กรปรับตัวได้ทันการเปลี่ยนแปลง กระนั้นประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเพิ่มขึ้นเพียงใด ก็ยังตอบคำถามเชิงจริยธรรมแทนไม่ได้ นิตยา คลังเพชร (2567) ระบุข้อพึงระวังสี่ประการ ได้แก่ ความเป็นธรรม ความสอดคล้องกับกฎหมายและจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างจึงต้องมีกรอบจริยธรรมชัดเจนกำกับทิศทาง แต่ก่อนถึงคำตอบเชิงจริยธรรม จำเป็นต้องประเมินข้อจำกัดของตัวเทคโนโลยีอย่างตรงไปตรงมาเสียก่อน

ข้อจำกัดและความเสี่ยงของการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง

ศักยภาพที่กล่าวมาไม่ได้แปลว่าองค์กรจะนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ได้โดยปราศจากต้นทุน ข้อจำกัดประการแรกคืออคติของอัลกอริทึม (Algorithmic Bias) เนื่องจากระบบเรียนรู้จากข้อมูลการจัดซื้อในอดีต หากข้อมูลนั้นสะท้อนการกระจุกตัวของผู้ขายรายเดิมหรือการเลือกปฏิบัติที่เคยเกิดขึ้น ระบบก็จะผลิตซ้ำรูปแบบเดิมโดยไม่มีผู้ใดตั้งใจ ผู้ขายรายใหม่หรือรายเล็กจึงเสี่ยงถูกคัดออกตั้งแต่ต้นทาง ประเด็นนี้กระทบหลักความเป็นธรรมซึ่ง นิตยา คลังเพชร (2567) จัดเป็นข้อพึงระวังลำดับแรกของการใช้ปัญญาประดิษฐ์

ประการที่สองคือความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเกี่ยวข้องกับข้อมูลอ่อนไหวจำนวนมาก ทั้งราคากลาง เงื่อนไขสัญญา และฐานะการเงินของคู่ค้า การเชื่อมระบบปัญญาประดิษฐ์เข้ากับฐานข้อมูลเหล่านี้จึงขยายช่องทางการโจมตีทางไซเบอร์ไปพร้อมกัน อรพินทร์ พญาพิทักษ์สกุล (2569) ชี้ให้เห็นว่าการจัดการความมั่นคงไซเบอร์ที่ได้ผลต้องอาศัยทั้งกรอบกฎหมาย การปกป้องโครงสร้างพื้นฐานสำคัญทางสารสนเทศ และบุคลากรเฉพาะทางประกอบกัน การพึ่งเทคโนโลยีป้องกันเพียงชั้นเดียวไม่เพียงพอ

ประการที่สามคือความไม่โปร่งใสของแบบจำลองและการพึ่งพิงผู้ให้บริการ ระบบเรียนรู้เชิงลึกจำนวนมากให้คำตอบโดยอธิบายเหตุผลเบื้องหลังไม่ได้ (Explainability) เมื่อผู้ขายรายใดถูกคัดออก ฝ่ายจัดซื้อต้องตอบให้ได้ว่าเพราะเหตุใด มิเช่นนั้นความชอบธรรมของกระบวนการจะถูกตั้งคำถาม ขณะเดียวกันการลงทุนผูกกับแพลตฟอร์มรายใดรายหนึ่งย่อมสร้างต้นทุนการเปลี่ยนย้าย (Vendor Lock-in) ที่ตามมาในระยะยาว แนวทางสากลจึงเคลื่อนสู่การกำกับตามระดับความเสี่ยง ดังที่สหภาพยุโรปจำแนกการใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นสี่ระดับตามความรุนแรง ตั้งแต่ความเสี่ยงที่ยอมรับไม่ได้จนถึงความเสี่ยงน้อย (น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ, 2567) งานจัดซื้อจัดจ้างซึ่งผูกกับมูลค่าทางการเงินสูงและสิทธิของคู่ค้าจัดอยู่ในกลุ่มที่ต้องการการกำกับเข้มกว่างานทั่วไป

ประการสุดท้าย คือ ผลกระทบต่อบุคลากร งานธุรการจัดซื้อบางส่วนจะถูกแทนที่ ส่วนงานกำกับและตีความผลของระบบกลับต้องการทักษะสูงขึ้น โกวิทย์ อุบลรัตน์ (2569) เสนอว่า สมรรถนะของผู้บริหารในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดอยู่ที่ทักษะทางเทคนิค หากรวมถึงการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ประกอบการตัดสินใจและการปรับทัศนคติของบุคลากรให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับอธิภัทร สินทรโก และอัตติยาพร ไชยฤทธิ์ (2568) ที่เสนอให้ออกแบบกระบวนการทำงานใหม่ทั้งระบบเพื่อรองรับการทำงานร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ข้อจำกัดทั้งสี่ประการชี้ไปทางเดียวกันว่าเทคโนโลยีกำกับตัวเองไม่ได้ ต้องมีกรอบจริยธรรมกำกับทั้งผู้ใช้และตัวระบบ ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์หลักสัปปุริสธรรม 7 ในหัวข้อถัดไป

กรอบจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการ: สัปปุริสธรรม 7 กับการกำกับดูแลการจัดซื้อจัดจ้างที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์

บทวิเคราะห์สี่ขั้นตอนข้างต้นทำให้เห็นว่า แม้ปัญญาประดิษฐ์จะเพิ่มประสิทธิภาพเชิงเทคนิคได้มาก แต่ก็เปิดช่องว่างเชิงจริยธรรมที่เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวตอบไม่ได้ นิตยา คลังเพชร (2567) ระบุข้อพึงระวังของการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ไว้สี่ประการ ได้แก่ ความเป็นธรรม ความสอดคล้องกับกฎหมายและจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส หลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นธรรมของสัตบุรุษในพระไตรปิฎก (องฺ.สตฺตก. 23/65/114) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประกอบด้วย ธัมมัญญุตา (รู้เหตุ) อัตถัญญุตา (รู้ผล) อัตตัญญุตา (รู้ตน) มัตตัญญุตา (รู้ประมาณ) กาลัญญุตา (รู้กาล) ปริสัญญุตา (รู้ชุมชน) และปุคคลัญญุตา (รู้บุคคล) จึงนำมาใช้เป็นกรอบจริยธรรมเชิงพุทธบูรณาการสำหรับกำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการนี้ได้อย่างเป็นระบบ ดังที่ ชนาธิป พรมวัน และคณะ (2568) ชี้ว่า หลักพุทธธรรมบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิผล

เมื่อจับคู่ (Mapping) หลักธรรมทั้งเจ็ดเข้ากับสี่ขั้นตอนของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ความเชื่อมโยงปรากฏชัดเป็นรายขั้น ขั้นการระบุความต้องการ (Need Identification) มีธัมมัญญุตาและอัตถัญญุตาเป็นฐานที่กำกับให้ผู้ตัดสินใจเข้าใจเหตุและผลที่แท้จริงของการจัดซื้อ โดยมัตตัญญุตาช่วยกำกับการพยากรณ์อุปสงค์ด้วยปัญญาประดิษฐ์ให้พอเหมาะพอดี ขั้นการคัดเลือกผู้ขาย (Supplier Selection) อาศัยปุคคลัญญุตาและปริสัญญุตาเป็นหลัก เพราะการคัดกรองด้วยอัลกอริทึมยังต้องเสริมด้วยปัญญาเชิงบุคคลที่รู้จักลักษณะนิสัยของคู่ค้าและเข้าใจบริบทของตลาด ขั้นการบริหารสัญญา (Contract Management) มีกาลัญญุตากำกับให้การติดตามสัญญาด้วยระบบอัตโนมัติคำนึงถึงจังหวะเวลาที่เหมาะสม และขั้นการประเมินผลการดำเนินงาน (Performance Evaluation) มีอัตตัญญุตาเตือนให้องค์กรตระหนักถึงขีดความสามารถและข้อจำกัดของตนในการใช้เทคโนโลยี

ตารางที่ 1 การจับคู่สัปปุริสธรรม 7 กับ 4 ระยะจัดซื้อจัดจ้าง

สัปปุริสธรรม	ความหมาย	ระยะจัดซื้อจัดจ้าง	แนวทางกำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์
ธัมมัญญุตา	รู้เหตุ - เข้าใจเหตุปัจจัย	การระบุความต้องการ (Need Identification)	ตรวจสอบให้ปัญญาประดิษฐ์ประมาณการสอดคล้องกับความต้องการจริง
อัตถัญญุตา	รู้ผล - ประเมินผลลัพธ์	การระบุความต้องการ (Need Identification)	กำกับให้คาดการณ์คำนึงถึงผลกระทบรอบด้าน
ปุคคลัญญุตา	รู้บุคคล - รู้จักคู่ค้า	การคัดเลือกผู้ขาย (Supplier Selection)	ป้องกันปัญญาประดิษฐ์ลำเอียง (AI Bias) ในการประเมิน Supplier
ปริสัญญุตา	รู้ชุมชน - เข้าใจบริบทตลาด	การคัดเลือกผู้ขาย (Supplier Selection)	ปัญญาประดิษฐ์ต้องพิจารณาบริบทอุตสาหกรรมและชุมชน
กาลัญญุตา	รู้กาล - จังหวะเวลา	การบริหารสัญญา (Contract Management)	ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการพิจารณาเรื่องงวดงานในสัญญา (AI Milestone Tracking)
อัตตัญญุตา	รู้ตน - รู้ขีดความสามารถ	การประเมินผลการดำเนินงาน (Performance Evaluation)	ประเมินผลอย่างซื่อสัตย์ไม่มีการปรับแต่งข้อมูล KPI
มัตตัญญุตา	รู้ประมาณ - ความพอดี	ธรรมาภิบาลรวม (ทุกระยะ)	กำกับทุกระยะไม่ให้ปัญญาประดิษฐ์ชี้นำหรือดำเนินการเกินขอบเขตจริยธรรม

การจับคู่ในตารางที่ 1 จะมีน้ำหนักก็ต่อเมื่ออธิบายได้ว่าหลักธรรมแต่ละข้อทำงานผ่านกลไกใด เมื่อเทียบกับข้อพึงระวังสี่ประการของนิตยา คลังเพชร (2567) เส้นทางของแต่ละข้อชัดเจนขึ้น ปุคคลัญญุตาและปริสัญญุตาเป็นกลไกด้านความเป็นธรรม ผู้กำกับระบบที่รู้จักคู่ค้าและเข้าใจตลาดย่อมตั้งคำถามได้ว่าผลการจัดอันดับของอัลกอริทึมสะท้อนความสามารถจริงหรือเพียงผลิตซ้ำข้อมูลเก่า อัตตัญญุตาเป็นกลไกด้านความรับผิดชอบ องค์กรที่รู้ขีดจำกัดของตนจะไม่มอบการตัดสินใจขั้นสุดท้ายให้ระบบในงานที่ข้อมูลยังไม่พร้อม กาลัญญุตากับมัตตัญญุตาเป็นกลไกด้านความโปร่งใสและความพอประมาณ กำกับให้การติดตามสัญญาอัตโนมัติเปิดเผยและตรวจสอบได้ ส่วนธัมมัญญุตากับอัตถัญญุตาเชื่อมการใช้เทคโนโลยีเข้ากับเจตนารมณ์ที่แท้ของการจัดซื้อ

เมื่อวางเทียบกรอบธรรมาภิบาลปัญญาประดิษฐ์ระดับสากล ซึ่งครอบคลุมความเชื่อถือได้ ความโปร่งใส การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ และความปลอดภัย (น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ, 2567) สาระสำคัญสอดคล้องกันเกือบทุกข้อ จุดต่างอยู่ที่กลไก กรอบสากลกำกับจากภายนอกผ่านกติกาและการตรวจสอบ ส่วนสัปปุริสธรรมบ่มคุณภาพการตัดสินใจจากภายในตัวผู้ปฏิบัติ ทั้งสองจึงเสริมกันมากกว่าแทนที่กัน สอดรับ

กับงานของพระฉัตรมงคล วรมงฺคโล (วงษ์ธรรม) และพระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์) (2565) ที่ศึกษาการตรวจสอบและความโปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างฯ พ.ศ. 2560 จากมุมมองพุทธบูรณาการ และพบว่าหลักธรรมเสริมกลไกการตรวจสอบเชิงระบบให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ ปวริศา แสงคำ (2566) ที่ชี้ว่า การเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างต้องอาศัยความสมบูรณ์ขององค์กร (Organizational Integrity) เป็นฐาน

อย่างไรก็ตาม สัปปุริสธรรมเป็นกรอบเชิงบุคคล (Individual-based Framework) ซึ่งยังไม่เพียงพอสำหรับการกำกับดูแลเชิงระบบ (System-level Governance) จึงต้องบูรณาการเข้ากับกรอบการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลและกรอบการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ เพื่อครอบคลุมทั้งมิติบุคคล กระบวนการ และเทคโนโลยี หลักสัปปุริสธรรม 7 จึงทำหน้าที่เป็น “เลนส์จริยธรรม” (Ethical Lens) เสริมสองทฤษฎีข้างต้น โดย Digital Transformation Framework ให้มิติเชิงมหภาค (Macro) Strategic Procurement ให้มิติเชิงจุลภาค (Micro) และสัปปุริสธรรม 7 เพิ่มมิติเชิงจริยธรรม (Ethical) ที่กำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์ให้เกิดประโยชน์อย่างรับผิดชอบ พระปราโมทย์ พุทฺธธมฺโม (แซ่ลี้) (2568) เสนอว่า รัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่ต้องบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นทิศทางเดียวกับการบูรณาการสามทฤษฎีของบทความนี้ ทั้งสามมิติจะประมวลรวมเป็นกรอบแนวคิด APT-EG ที่นำเสนอต่อจากนี้

การบูรณาการกรอบแนวคิด APT-EG: AI-Procurement Transformation with Ethical Governance

การวิเคราะห์สามหัวข้อที่ผ่านมาอาศัยทฤษฎีสามกรอบ ได้แก่ Digital Transformation Framework ให้มิติเชิงมหภาค (Macro) ผ่านกรอบ คน-กระบวนการ-เทคโนโลยี (People-Process-Technology: PPT) (ภันทิลา ขำวิจิตราภรณ์ และคณะ, 2565) กรอบการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ (Strategic Procurement) ให้มิติเชิงจุลภาค (Micro) ผ่านสี่ขั้นตอนของห่วงโซ่กระบวนการจัดซื้อ (พิมพ์ปวีณ์ ปฏิวรโต และสิริอร เศรษฐมานิต, 2555) และหลักสัปปุริสธรรม 7 ให้มิติเชิงจริยธรรม (Ethical) กำกับการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การสังเคราะห์ทั้งสามกรอบนำไปสู่กรอบแนวคิด APT-EG (AI-Procurement Transformation with Ethical Governance) กรอบสามชั้นที่ครอบคลุมมิติเทคโนโลยี กระบวนการ และจริยธรรมอย่างบูรณาการ

ชั้นที่หนึ่ง ชั้นมหภาค (Macro Layer) อิง Digital Transformation Framework วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและปัจจัยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลขององค์กร ชั้นที่สอง ชั้นจุลภาค (Micro Layer) อิงทฤษฎีการจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ วิเคราะห์บทบาทของปัญญาประดิษฐ์รายขั้นตอน ดังที่ เฉลิมชัย อุทการ (2567) พบว่า การควบคุมการจัดซื้อจัดจ้างทั้งสี่ด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ (R^2 = .82) โดยชั้นมหภาคสร้างเงื่อนไขสนับสนุน (Enabling Conditions) ให้ชั้นจุลภาคดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชั้นที่สาม ชั้นจริยธรรม (Ethical Layer) อิงหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกลไกกำกับทิศทาง (Governance Mechanism) ที่ซ้อนทับสองชั้นแรก โดยธัมมัญญุตาและอัตถัญญุตากำกับการระบุความต้องการ ปุคคลัญญุตาและปริสัญญุตากำกับการคัดเลือกผู้ขาย กาลัญญุตากำกับการบริหารสัญญา อัตตัญญุตากำกับการประเมินผลและมัตตัญญุตากำกับภาพรวม ชนาธิป พรมวัน และคณะ (2568) แสดงจากกรณีเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่ว่าหลักพุทธธรรมผสานเข้ากับการบริหารจัดการเทคโนโลยีดิจิทัลได้จริง กรอบ APT-EG จึงเป็น “วงแหวนซ้อนทับ” (Nested Rings) ที่ชั้นจริยธรรมล้อมรอบทั้งชั้นมหภาคและชั้นจุลภาค กำกับการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลและการใช้ปัญญาประดิษฐ์ให้เป็นไปอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ ดังสรุปในตารางที่ 1 ตารางที่ 2 และภาพที่ 1

ความสัมพันธ์ระหว่างสามชั้นไม่ใช่ลำดับขั้นจากบนลงล่าง หากเป็นวงจรที่หมุนต่อเนื่อง ชั้นมหภาคสร้างเงื่อนไขด้านบุคลากร กระบวนการ และเทคโนโลยี ชั้นจุลภาคแปลงเงื่อนไขเหล่านั้นเป็นการปฏิบัติจริง

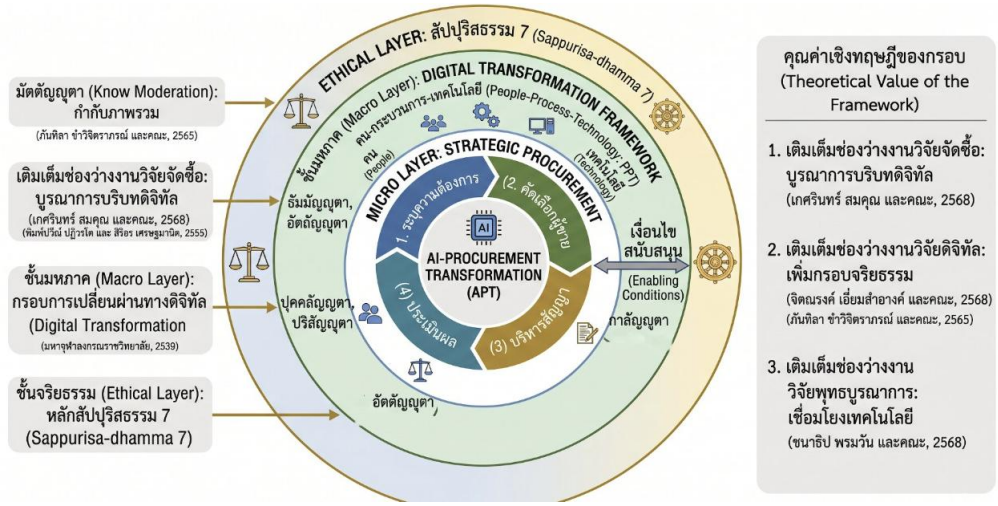
ในสี่ขั้นตอนของการจัดซื้อ ชั้นจริยธรรมกำกับการปฏิบัติทุกจุดและส่งผลการประเมินย้อนกลับไปปรับความพร้อมของชั้นมหภาคในรอบถัดไป หากขาดชั้นใดชั้นหนึ่งวงจรจะสะดุดทันที องค์กรที่เทคโนโลยีพร้อมแต่ไร้กรอบจริยธรรมเสี่ยงใช้ระบบไปในทางที่สร้างความเสียหาย องค์กรที่ยึดหลักจริยธรรมแต่โครงสร้างไม่พร้อมก็แปลงหลักการเป็นผลลัพธ์ไม่ได้เช่นกัน

ตารางที่ 2 กรอบแนวคิด APT-EG: สรุปสามชั้นของการบูรณาการ

ชั้น (Layer)	ทฤษฎีฐาน	บทบาท	ขั้นตอนที่เกี่ยวข้อง
1. Macro (มหภาค)	กรอบการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล (Digital Transformation: PPT)	วิเคราะห์บริบทสร้างเงื่อนไขสนับสนุน คน-กระบวนการ-เทคโนโลยี	ครอบคลุมทั้งกระบวนการ
2. Micro (จุลภาค)	การจัดซื้อจัดจ้างเชิงกลยุทธ์ (Strategic Procurement) 4 ขั้นตอน	วิเคราะห์บทบาทปัญญาประดิษฐ์ในแต่ละขั้นตอนจัดซื้อ	- ระบุความต้องการ - คัดเลือกผู้ขาย - บริหารสัญญา - ประเมินผล
3. Ethical (จริยธรรม)	สัปปุริสธรรม 7	กำกับทิศทางกำหนดเงื่อนไขจริยธรรม	ซ้อนทับทุกขั้นตอน (กำกับดูแลแบบซ้อนทับ)

คุณค่าเชิงทฤษฎีของกรอบ APT-EG เป็นการเติมเต็มช่องว่างการบูรณาการที่งานวิชาการก่อนหน้าโดยงานวิจัยแต่ละสายล้วนให้องค์ความรู้เชิงลึกในมิติของตน งานด้านการจัดซื้อจัดจ้างให้ความเข้าใจเชิงกระบวนการและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ (เกศรินทร์ สมคุณ และคณะ, 2568) งานด้านการเปลี่ยนผ่านดิจิทัลให้ภาพศักยภาพของเทคโนโลยีต่อการดำเนินธุรกิจ (จิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ และคณะ, 2568) และงานด้านพุทธบูรณาการให้ฐานหลักธรรมสำหรับการบริหารจัดการ ดังนั้น การเชื่อมทั้งสามมิติด้วยกันในโครงสร้างเดียวเป็นกรอบ APT-EG ที่ครบถ้วน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 วงแหวนซ้อนทับ กรอบแนวคิด APT-EG: AI-Procurement Transformation with Ethical Governance

จากการวิเคราะห์ตลอดทั้งบทความ องค์ความรู้ที่ได้คือกรอบแนวคิด APT-EG (AI-Procurement Transformation with Ethical Governance) ซึ่งมีโครงสร้างเป็นวงแหวนซ้อนทับสามชั้นดังภาพที่ 1 และตารางที่ 2 ชั้นมหภาควิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านด้วยกรอบ PPT ชั้นจุลภาคระบุจุดประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในสี่ขั้นตอนของการจัดซื้อจัดจ้าง และชั้นจริยธรรมคือหลักสัปปุริสธรรม 7 ที่กำกับซ้อนทับสองชั้นแรก สิ่งที่ทำให้กรอบนี้ต่างจากกรอบเดิมคือการยกหลักจริยธรรมเชิงพุทธขึ้นเป็นชั้นกำกับที่ล้อมรอบทุกมิติ ไม่ใช่ข้อแนะนำที่แนบท้ายรายงาน

คุณูปการเชิงทฤษฎีของกรอบ APT-EG มีสามประการ ประการแรก กรอบนี้แสดงให้เห็นว่า การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการจัดซื้อจัดจ้างไม่ควรจำกัดอยู่เพียงมิติเทคนิคหรือกระบวนการ แต่ต้องคำนึงถึงบริบทเชิงมหภาคและมิติเชิงจริยธรรมไปพร้อมกัน สอดคล้องกับข้อค้นพบของจิตณรงค์ เอี่ยมสำอางค์ และคณะ (2568) ประการที่สอง กรอบนี้ชี้ว่าหลักสัปปุริสธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมเชิงบุคคลสามารถยกระดับขึ้นเป็นกรอบจริยธรรมเชิงระบบ (System-level Ethical Framework) ได้ เทียบเคียงได้กับผลการศึกษาของชนาธิป พรมวัน และคณะ (2568) ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารงานเทศบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ประการที่สาม กรอบนี้เสนอ “การจับคู่เชิงจริยธรรม” (Ethical Mapping) ที่เชื่อมโยงสัปปุริสธรรมแต่ละข้อเข้ากับขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างเฉพาะ อันเป็นการขยายการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมจากระดับบุคคลสู่ระดับกระบวนการทางธุรกิจ

ในทางปฏิบัติ องค์กรสามารถใช้กรอบ APT-EG เป็นลำดับงานสามขั้น ขั้นแรกประเมินความพร้อมขององตนตามกรอบ PPT ขั้นที่สองระบุจุดที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างมูลค่าได้จริงในแต่ละขั้นตอนของการจัดซื้อ และขั้นที่สามแปลงสัปปุริสธรรม 7 เป็นรายการตรวจสอบประจำรอบการจัดซื้อเพื่อกำกับทั้งระบบและผู้ปฏิบัติ ไปในแนวเดียวกับข้อเสนอของพระปราโมทย์ พุทธธมฺโม (แซ่ลี้) (2568) ที่ให้บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับหลักธรรมาภิบาล ข้อที่ต้องตระหนัก คือ กรอบนี้มาจากการสังเคราะห์เชิงทฤษฎี ยังไม่ผ่านการทดสอบเชิงประจักษ์ การศึกษาในอนาคตจึงควรนำไปทดลองกับกรณีจริงในภาคอุตสาหกรรมเพื่อยืนยันความเที่ยงตรงและปรับปรุงกรอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุป

บทความนี้วิเคราะห์การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรธุรกิจผ่านกรอบสามมิติ ในมิติเชิงมหภาค การวิเคราะห์ผ่านกรอบ คน-กระบวนการ-เทคโนโลยี (People-Process-Technology: PPT) ชี้ว่า การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้มิใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงเชิงเทคนิค แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลที่ต้องปรับทั้งสามมิติไปพร้อมกัน สอดคล้องกับภันทิลา ขำวิจิตราภรณ์ และคณะ (2565) ที่ระบุว่า องค์กรซึ่งพัฒนาบุคลากรควบคู่กับการลงทุนเชิงเทคโนโลยีมีแนวโน้มเปลี่ยนผ่านสำเร็จสูงกว่า ในมิติเชิงจุลภาค ปัญญาประดิษฐ์ยกระดับได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวิเคราะห์เชิงคาดการณ์ในการระบุความต้องการ การเรียนรู้ของเครื่องในการคัดเลือกผู้ขาย ระบบอัตโนมัติเชิงกระบวนการในการบริหารสัญญา จนถึงการมองเห็นด้วยคอมพิวเตอร์ในการประเมินผล โดย ตรีสุคนธ์ สิทธิปัญญา และธนยศ กุลฑล (2568) พบว่าลดเวลาการตรวจนับลงร้อยละ 67 และเพิ่มความแม่นยำจากร้อยละ 89 เป็นร้อยละ 96 ขณะที่เฉลิมชัย อุทการ (2567) ยืนยันว่า การควบคุมกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทั้งสี่ด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญ (R^2 = .82) ส่วนมิติเชิงจริยธรรม หลักสัปปุริสธรรม 7 ชี้ว่า ประสิทธิภาพเชิงเทคนิคอย่างเดียวไม่เพียงพอ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ต้องมีกรอบจริยธรรมกำกับทิศทาง เพราะยังมีข้อจำกัดที่ต้องบริหารควบคู่กัน ทั้งอคติของอัลกอริทึม ความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ความไม่โปร่งใสของแบบจำลอง และผลกระทบต่อบุคลากร ข้อจำกัดเหล่านี้ คือ เหตุผลโดยตรงที่กรอบที่นำเสนอต้องมีชั้นจริยธรรมกำกับ

จากการสังเคราะห์ทั้ง 3 มิติ บทความนี้นำเสนอกรอบแนวคิด APT-EG (AI-Procurement Transformation with Ethical Governance) ซึ่งเป็นกรอบสามชั้นแบบวงแหวนซ้อนทับ ได้แก่ ชั้นมหภาค (คน-กระบวนการ-เทคโนโลยี) ชั้นจุลภาค (สี่ขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้าง) และชั้นจริยธรรม (สัปปุริสธรรม 7) ที่ล้อมรอบสองชั้นแรก กรอบนี้เติมเต็มช่องว่างการบูรณาการระหว่างการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล การจัดซื้อจัดจ้าง และจริยธรรมเชิงพุทธ ทั้งให้แนวทางปฏิบัติแก่องค์กร โดยเริ่มจากการประเมินความพร้อมเชิงดิจิทัลตามกรอบ PPT ระบุจุดที่ปัญญาประดิษฐ์สร้างมูลค่าเพิ่มในแต่ละขั้นตอน แล้วกำหนดกรอบจริยธรรมเพื่อกำกับทิศทางการใช้เทคโนโลยี การศึกษาในอนาคตควรทดสอบกรอบ APT-EG กับกรณีศึกษาจริงทั้งภาคการผลิต ภาคบริการ และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงของกรอบแนวคิด รวมถึงศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างกรอบจริยธรรมเชิงพุทธกับกรอบสากลซึ่งมีพัฒนาการต่อเนื่อง เช่น OECD AI Principles และ EU AI Act (น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ, 2567)

เอกสารอ้างอิง

เกศรินทร์ สมคุณ และคณะ. (2568). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของบุคลากรด้านการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 9(3), 1566-1581.

โกวิทย์ อุบลรัตน์. (2569). การเสริมสร้างสมรรถนะเชิงนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นในยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 4(1), 146-153.

จำเนียร จวงตระกูล และคณะ. (2568). การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในงานบริหารทรัพยากรมนุษย์. วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 7(2), 4-19.

จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง และคณะ. (2568). ปัญญาประดิษฐ์ในบริบทของธุรกิจ. วารสารนวัตกรรมการบริหารการจัดการและการสื่อสาร, 2(2), 44-64.

เจตพล สดีวงษ์ และคณะ. (2568). สภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานพัสดุยุคดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 10(1), 361-374.

เฉลิมชัย อุทการ. (2567). ผลกระทบของการควบคุมการจัดซื้อจัดจ้างที่มีต่อประสิทธิภาพการจัดซื้อจัดจ้างของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในประเทศไทย. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 19(67), 69-79.

ชนาธิป พรมวัน และคณะ. (2568). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(3), 65-78.

ตรีสุคนธ์ สิทธิปัญญา และธนยศ กุลฑล. (2568). การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตรวจนับบรรจุภัณฑ์เปล่ากรณีคลังสินค้า ABC. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 12(1), 80–90.

น้ำทิพย์ เสมอเชื้อ. (ม.ป.ป.). การกำหนดแนวทางกำกับดูแลปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2569 จาก https://shorturl.asia/eorxkz.

นิตยา คลังเพชร. (2567). การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการตลาดดิจิทัล. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(2), 2545-2554.

บงกช บวรฤกษ์. (2568). การบริหารภาครัฐแบบยืดหยุ่น ปรับตัวอย่างไรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(3), 124-135.

ปวริศา แสงคำ. (2566). ผลกระทบเชิงกำกับของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลขององค์กรที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กรกับประสิทธิภาพการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 5(5), 1-19.

พงศกร ปรีชาวิทย์ และคณะ. (2568). การพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้จัดการฝ่ายจัดซื้อของบริษัทก่อสร้างอาคารในยุคดิจิทัล. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(2), 167-186.

พระฉัตรมงคล วรมงฺคโล (วงษ์ธรรม) และพระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์). (2565). แนวทางการตรวจสอบและสร้างความโปร่งใสการจัดซื้อจัดจ้าง ตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560. วารสารชัยภูมิปริทรรศน์, 5(1), 11-23.

พระปราโมทย์ พุทฺธธมฺโม (แซ่ลี้). (2568). รัฐประศาสนศาสตร์ยุคใหม่กับการบริหารงานในยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(3), 173-180.

พระมหาภราดร ภูริสฺสโร (สุวรรณรัตน์). (2568). การบริหารมหาวิทยาลัยในยุค AI: ความท้าทายและการปรับตัว. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(3), 115-123.

พิมพ์ปวีณ์ ปฏิวรโต และสิริอร เศรษฐมานิต. (2555). กระบวนการจัดซื้อแบบบูรณาการ: กรณีศึกษาโรงกลั่นน้ำมัน. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, 34(133), 33-62.

ภันทิลา ขำวิจิตราภรณ์ และคณะ. (2565). มิติของการเปลี่ยนแปลงของสายงานจัดซื้อในกลุ่มอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม และการเตรียมความพร้อมของบุคลากรเพื่อรองรับอุตสาหกรรมยุคดิจิทัล. วารสารวิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน, 8(1), 20-33.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ลัดดาวัลย์ มากงลาด. (2566). ประสิทธิผลการจัดการงานจัดซื้อจัดจ้างด้วยระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-GP) ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. วารสารการจัดการภาครัฐและการเมือง, 1(1), 10–22.

วรวีร์ บุญสิน. (2568). แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานด้านการจัดซื้อวัสดุในระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วารสารนวัตศาสตร์สหวิทยาการ, 3(1), 46-62.

สุภาพร ณ หนองคาย. (2568). ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์: เทคโนโลยีพลิกโฉมธุรกิจ. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 27(2), 262-271.

อธิภัทร สินทรโก และอัตติยาพร ไชยฤทธิ์. (2568). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัญญาประดิษฐ์. Strategic Perspectives on Business and Marketing Management, 12(2), 130-144.

อรพินทร์ พญาพิทักษ์สกุล. (2569). ภาครัฐกับการจัดการความมั่นคงไซเบอร์ในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 4(1), 125-133.

บทความวิชาการ

อิทธิบาท 4 กับการนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทัพอากาศ

IDDHIPADA 4 AND POLICY IMPLEMENTATION OF THE ROYAL THAI AIR FORCE

ดลดิเรก ทองโสภา*
Dhonlhadireak Thongsopar*
กองบัญชาการกองทัพอากาศ
Royal Thai Air Force Headquarters
*Corresponding Author E-mail: dhonlhadireak51@gmail.com
Received May 12, 2026; Revised July 4, 2026; Accepted July 21, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งอธิบายการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติ โดยประยุกต์ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการเข้ากับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสนอแนวทางเชื่อมโยงนโยบายและเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารอากาศกับการดำเนินงานของหน่วยงานและกำลังพลผู้ปฏิบัติ โดยอธิบายว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ได้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบาย แผนงาน งบประมาณ ตัวชี้วัด หรือคำสั่งตามสายการบังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจ การยอมรับ ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ และความสามารถของกำลังพลในการแปลงนโยบายให้เป็นภารกิจประจำที่สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงานจริง ทั้งนี้ การใช้ดุลพินิจของกำลังพลต้องอยู่ภายใต้คำสั่ง ระเบียบ เจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชา และขอบเขตอำนาจหน้าที่ โดยกำลังพลสามารถปรับวิธีปฏิบัติ จัดลำดับงาน ประสานความร่วมมือ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และสะท้อนข้อมูลกลับตามสายการบังคับบัญชาได้ ดังนั้น หลักอิทธิบาท 4 ทำหน้าที่เป็นกลไกภายในที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยฉันทะช่วยให้กำลังพลเห็นคุณค่าและยอมรับนโยบาย วิริยะช่วยเสริมความเพียรและความต่อเนื่องในการขับเคลื่อนภารกิจ จิตตะช่วยให้เกิดความเอาใจใส่และความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน ส่วนวิมังสาช่วยให้ตรวจสอบ วิเคราะห์ และปรับปรุงวิธีดำเนินงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง บทความนี้จึงเสนอโมเดลกระบวนการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเชื่อมโยงนโยบายระดับยุทธศาสตร์ กลไกของหน่วยงาน กำลังพลผู้ปฏิบัติ และหลักอิทธิบาท 4 เข้าด้วยกัน เพื่อให้นโยบายถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รอบคอบ และมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่กองทัพอากาศที่มีความพร้อมทั้งด้านกำลังพล ระบบงาน และขีดความสามารถ มีความแข็งแกร่งในการปฏิบัติภารกิจ และสามารถปรับตัวตอบสนองต่อสถานการณ์และภัยคุกคามที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, การนำนโยบายไปปฏิบัติ, กองทัพอากาศ

Abstract

This academic article aims to explain policy implementation in the Royal Thai Air Force by integrating the Bureaucratic Process Model with Iddhipada 4. It proposes an approach that connects the policies and intentions of the Commander-in-Chief of the Royal Thai Air Force with the operations of organizational units and military personnel. The article argues that successful policy implementation does not depend solely on policy clarity, plans, budgets, performance indicators, or orders transmitted through the chain of command. Successful

implementation also requires personnel to understand and accept the policies, assume responsibility, cooperate with one another, and translate them into routine missions that are consistent with actual operational conditions. The exercise of discretion by military personnel must remain within the framework of orders, regulations, commanders' intentions, and assigned authority. Within these boundaries, personnel may adapt operational methods, prioritize tasks, coordinate joint efforts, resolve immediate problems, and provide feedback through the chain of command. Iddhipada 4 serves as an internal mechanism that supports the policy implementation process. Chanda enables personnel to recognize the value of and accept organizational policies; Viriya strengthens perseverance and continuity in carrying out missions; Citta promotes attentiveness and responsibility in performing duties; and Vimamsa supports the examination, analysis, and improvement of operational methods in response to actual circumstances. Accordingly, this article proposes an Iddhipada 4–based policy implementation process model for the Royal Thai Air Force. The model integrates strategic policies, organizational mechanisms, operational personnel, and the four principles of Iddhipada to ensure that policies are translated into practice continuously, prudently, and effectively. This process contributes to a Royal Thai Air Force that is well prepared in terms of personnel, organizational systems, and operational capabilities; capable of executing missions effectively; and capable of responding appropriately and promptly to changing circumstances and emerging threats.

Keywords: Iddhipada 4, Policy Implementation, Royal Thai Air Force

บทนำ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการนโยบายสาธารณะ เพราะเป็นช่วงที่นโยบายซึ่งผ่านการตัดสินใจหรือได้รับความเห็นชอบแล้วถูกแปลงไปสู่การดำเนินงานจริงผ่านหน่วยงาน บุคลากร ทรัพยากร และกลไกทางการบริหารที่เกี่ยวข้อง ความสำเร็จของนโยบายจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับการกำหนดเป้าหมายหรือการตัดสินใจเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์การในการระดมทรัพยากร กระตุ้นการทำงาน และผลักดันให้ผู้ปฏิบัติงานดำเนินภารกิจจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Van Horn & Van Meter, 1976) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการศึกษาความสามารถขององค์การในการขับเคลื่อนกลไกต่าง ๆ ให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายของนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม (วรเดช จันทรศร, 2552)

สำหรับหน่วยงานด้านความมั่นคง การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท และนโยบายความมั่นคงของประเทศ เพื่อให้ทุกหน่วยปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน การนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการแปลงเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ให้เป็นภารกิจ แผนงาน และการปฏิบัติงานจริงของกำลังพลในแต่ละระดับ ทั้งด้านการป้องกันประเทศ การรักษาอธิปไตย การรับมือภัยคุกคามรูปแบบใหม่ และการพัฒนาองค์การให้พร้อมต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความสำเร็จของนโยบายจึงขึ้นอยู่กับกำลังพลที่มีความเข้าใจในนโยบาย สามารถใช้ดุลพินิจภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่และสายการบังคับบัญชา ตลอดจนประสานการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้อย่างเหมาะสม (กองบัญชาการกองทัพไทย, 2566)

กองทัพอากาศได้กำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนองค์การสู่การเป็น Unbeatable Air Force หรือกองทัพอากาศที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งพัฒนาขีดความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคง เทคโนโลยี และภัยคุกคามสมัยใหม่ ครอบคลุม 7 ด้าน ได้แก่ กำลังพลและการศึกษา การข่าวกรอง ยุทธการและการฝึก การส่งกำลังบำรุง กิจการพลเรือน เทคโนโลยีสารสนเทศและไซเบอร์ และสวัสดิการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนากองทัพอากาศไม่ได้มุ่งเฉพาะด้านกำลังรบ แต่ยังให้ความสำคัญกับคุณภาพกำลังพล การบริหารจัดการ เทคโนโลยี และความเชื่อมั่นของสังคมควบคู่กันไป (กองทัพอากาศ, 2567) นอกจากนี้ ยังได้กำหนดกระบวนการนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ นโยบายผู้บัญชาการทหารอากาศ แผนแม่บท แผนปฏิบัติราชการ งบประมาณ และตัวชี้วัด พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลเพื่อนำกลับมาปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ 2, 2566) จากกลไกดังกล่าว ผู้เขียนสังเคราะห์ได้ว่า แม้กองทัพอากาศจะมีระบบการบริหารที่ชัดเจน แต่กลไกด้านแผนงาน งบประมาณ และตัวชี้วัดเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอต่อการทำให้นโยบายบรรลุผลในทุกระดับ เนื่องจากแต่ละหน่วยมีภารกิจและข้อจำกัดแตกต่างกัน ความสำเร็จจึงขึ้นอยู่กับความเข้าใจ การยอมรับความรับผิดชอบ และการปรับวิธีปฏิบัติของกำลังพลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงต้องเชื่อมโยงระบบการบริหารเข้ากับแรงจูงใจและพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติ โดยมุ่งพัฒนาทั้งระบบงานและตัวบุคคล ผ่านการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การส่งเสริมความร่วมมือ การสนับสนุนการเรียนรู้เทคโนโลยี การเปิดโอกาสให้ใช้ดุลพินิจภายในขอบเขตหน้าที่ และการพัฒนาทักษะกับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (ชัยชนะ สนนอก, 2568)

ในทางพระพุทธศาสนา อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในฐานะคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจและความตั้งใจในสิ่งที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง จิตตะ คือ ความเอาใจใส่และมุ่งมั่นต่อภารกิจ และวิมังสา คือ การพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และปรับปรุงวิธีดำเนินงานให้เหมาะสม หลักธรรมดังกล่าวช่วยส่งเสริมสมาธิ ความเพียร ความรับผิดชอบ และการใช้ปัญญาวิเคราะห์แก้ไขปัญหาอย่างรอบคอบ จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการปฏิบัติงานและผลักดันภารกิจให้บรรลุเป้าหมายได้ (ที.ม. 10/287/218) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) สอดคล้องกับจิรัตติกาล สุขสิงห์ (2565) ที่อธิบายว่า อิทธิบาท 4 ช่วยเสริมแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการทบทวนปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ผู้เขียนจึงเห็นว่า การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 กับบริบทของกองทัพอากาศจะช่วยให้นโยบายไม่หยุดอยู่เพียงระดับคำสั่งหรือแผนงาน แต่สามารถแปลงเป็นการปฏิบัติจริงที่เสริมสร้างขีดความสามารถขององค์การได้อย่างเป็นรูปธรรม บทความนี้จึงมุ่งอธิบายการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติผ่านตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ และเสนอการประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เป็นกลไกเสริมการปฏิบัติงานของกำลังพล เพื่อเชื่อมโยงทิศทางระดับนโยบายกับการปฏิบัติงานระดับหน่วยให้นโยบายบรรลุผลอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

แนวคิดของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นความสามารถขององค์การในการระดมคนและทรัพยากร พร้อมทั้งกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Williams, 1971) ต่อมา Van Horn & Van Meter (1976) อธิบายเพิ่มเติมว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย ขณะที่ Pressman & Wildavsky (1979) เห็นว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลนำวัตถุประสงค์ของนโยบายไปสู่ผลลัพธ์ในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการบริหารเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์

ซึ่งอาจมีเป้าหมายสอดคล้องหรือขัดแย้งกับนโยบาย จึงมีเรื่องอำนาจ การต่อรอง การแข่งขัน และการจัดสรรผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง (Bardach, 1980)

ในทัศนะของนักวิชาการไทย สมพร เฟื่องจันทร์ (2540) อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการกำหนดนโยบาย และเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายและผลลัพธ์กำหนดไว้ล่วงหน้า ส่วนวรเดช จันทรศร (2552) ให้ความสำคัญกับความสามารถขององค์การในการขับเคลื่อนทรัพยากรทางการบริหารและกลไกต่าง ๆ ให้บรรลุผลตามนโยบาย นอกจากนี้ เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2550) เห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการหลังจากนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ หรือคำสั่งได้รับอนุมัติแล้ว แต่ผลการดำเนินงานอาจไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากมีปัจจัยที่ควบคุมได้ยาก เช่น จำนวนและผลประโยชน์ของหน่วยงาน ทรัพยากร ผลประโยชน์ส่วนบุคคล และแรงสนับสนุนจากฝ่ายต่าง ๆ กระบวนการนี้จึงมีทั้งมิติทางการบริหารและการเมือง ทั้งความขัดแย้ง ความร่วมมือ การต่อรอง และการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากร โดยสามารถศึกษาได้จากมุมมองบนลงล่าง มุมมองของผู้ปฏิบัติระดับล่าง หรือใช้ทั้งสองแนวทางร่วมกัน

สำหรับขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ วรเดช จันทรศร (2540) แบ่งออกเป็น 2 ระดับหลัก ได้แก่ ระดับมหภาคและระดับจุลภาค ดังนี้

1. การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหภาค (macro) ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

1.1 ขั้นตอนการแปลงนโยบาย เป็นการนำวัตถุประสงค์ของนโยบายมาแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติ แผนงาน หรือโครงการ ผู้รับผิดชอบจึงต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบายอย่างชัดเจน ความสำเร็จของขั้นตอนนี้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนและความสอดคล้องของเป้าหมาย ความเข้าใจของผู้ปฏิบัติ ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และความจริงใจในการนำนโยบายไปดำเนินการ

1.2 ขั้นตอนการยอมรับ เป็นการทำให้หน่วยงานระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน หรือโครงการที่เกิดจากการแปลงนโยบาย เพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป การยอมรับขึ้นอยู่กับลักษณะของหน่วยงาน สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนความขัดแย้งและผลประโยชน์ที่หน่วยงานท้องถิ่นได้รับ ซึ่งส่งผลต่อความเต็มใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2. การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1 ขั้นการระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานท้องถิ่นพิจารณารับนโยบายและแสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยพิจารณาว่านโยบายมีความเหมาะสมเร่งด่วน สอดคล้องกับเป้าหมาย และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเพียงใด หากเห็นว่าเหมาะสมจึงตัดสินใจรับนโยบายและสร้างการสนับสนุนจากสมาชิกในท้องถิ่น

2.2 ขั้นการปฏิบัติ (Deliverer Implementation) เป็นการนำแผนงานหรือโครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วไปสู่การปฏิบัติจริง โดยปรับแนวทาง วิธีดำเนินงาน และรายละเอียดของโครงการให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละช่วงเวลา

2.3 ขั้นการสร้างความเป็นปึกแผ่นหรือความต่อเนื่อง (Institutionalization or Continuation) เป็นการทำให้นโยบายได้รับการยอมรับและกลายเป็นภารกิจประจำของผู้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารท้องถิ่นต้องสร้างความเข้าใจและชักจูงให้ผู้ปฏิบัติเห็นความสำคัญของนโยบาย รวมทั้งกำหนดให้นโยบายเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ เพื่อให้เกิดความผูกพัน ความเต็มใจ และความต่อเนื่องในการดำเนินงาน

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2554) เสนอว่ามีปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ แหล่งที่มาของนโยบาย ความชัดเจนของนโยบาย การสนับสนุนนโยบาย ความซับซ้อนในการบริหารงาน สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน และการจัดสรรทรัพยากร ดังนี้

1. แหล่งที่มาของนโยบาย นโยบายควรมีที่มาที่ถูกต้อง ชอบธรรม และสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม เพื่อให้ได้รับการยอมรับและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิผล

2. ความชัดเจนของนโยบาย ควรกำหนดวัตถุประสงค์ มาตรการ กลุ่มเป้าหมาย ผู้เกี่ยวข้องและทรัพยากรให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ปฏิบัติดำเนินงานได้ตรงตามเป้าหมาย

3. การสนับสนุนนโยบาย ต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐ ประชาชน กลุ่มผลประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบาย

4. ความซับซ้อนในการบริหารงาน ควรจัดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ การประสานงาน และการกำกับติดตามให้ชัดเจน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน

5. สิ่งจูงใจสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ควรมีรางวัล ความก้าวหน้า หรือมาตรการที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานมีความมุ่งมั่นและรับผิดชอบ

6. การจัดสรรทรัพยากร ต้องจัดสรรงบประมาณ เวลา บุคลากร เทคโนโลยี และอุปกรณ์อย่างเพียงพอและคุ้มค่า เพื่อสนับสนุนให้นโยบายบรรลุผล

ในงานวิจัยของศิรินันท์ หล่อตระกูล และวัชรินทร์ สุทธิศัย (2560) พบว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนโยบาย ลักษณะและสมรรถนะขององค์การ ความร่วมมือ สภาพแวดล้อม และการติดตามประเมินผล ขณะที่วิจิตรา กุสุมภ์ และสถิตย์ นิยมญาติ (2563) พบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลต้องอาศัยการปรับปรุงนโยบายและกฎหมาย การสร้างเครือข่ายและการประสานงาน การพัฒนาฐานข้อมูล และการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหาร ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติในบริบทปัจจุบันไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำสั่งหรือโครงสร้างขององค์การเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความพร้อมของหน่วยงาน ความร่วมมือ ข้อมูล และระบบติดตามประเมินผลร่วมด้วย

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการเชื่อมโยงทิศทางระดับนโยบายเข้ากับการดำเนินงานขององค์การและผู้ปฏิบัติ ความสำเร็จจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนโยบายหรือความเพียงพอของทรัพยากรเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับสมรรถนะขององค์การ การประสานความร่วมมือ การติดตามประเมินผล ตลอดจนความเข้าใจและการยอมรับของผู้ปฏิบัติในการปรับวิธีดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบท โดยไม่เบี่ยงเบนจากวัตถุประสงค์และกรอบของนโยบาย

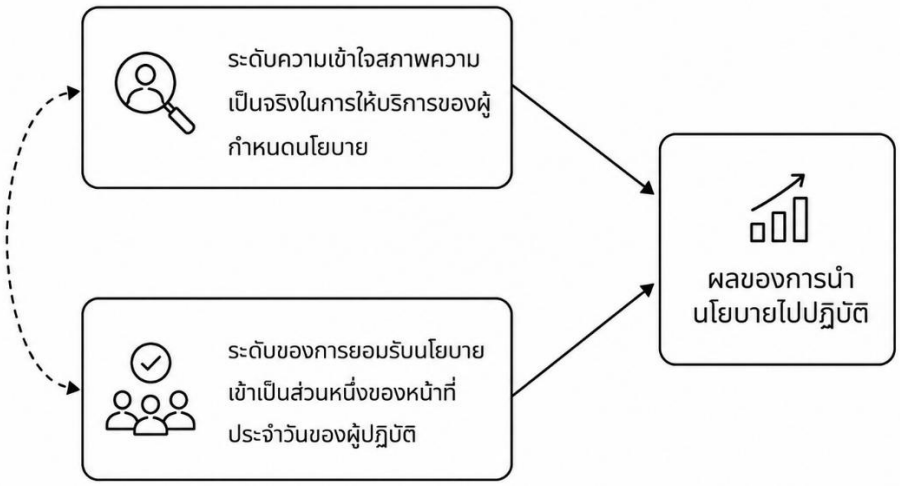
ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการกับการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติ

วรเดช จันทรศร (2552) ได้เสนอตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ (Bureaucratic Process Model) โดยอธิบายว่า อำนาจที่แท้จริงขององค์การไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะตำแหน่งทางการบริหารหรือโครงสร้างที่เป็นทางการเท่านั้น หากยังกระจายอยู่ในหมู่สมาชิกขององค์การ โดยเฉพาะผู้ปฏิบัติงานระดับล่างที่ต้องติดต่อกับประชาชนโดยตรง ซึ่ง Michael Lipsky เรียกว่า Street-Level Bureaucrats บุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทในการใช้วิจารณญาณตามสภาพการณ์จริง แม้ผู้บังคับบัญชาจะกำหนดระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม ตัวแบบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ได้ขึ้นอยู่กับการสั่งการจากส่วนบนเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้กำหนดนโยบายต่อสภาพการปฏิบัติงานจริง ตลอดจนการยอมรับของผู้ปฏิบัติงานว่านโยบายนั้นสามารถผนวกเป็นส่วนหนึ่งของงานประจำได้มากน้อยเพียงใด หากนโยบายหรือโครงการใหม่ไม่สอดคล้องกับวิถีการทำงานของผู้ปฏิบัติ ก็อาจไม่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ แม้จะมีการนำเทคนิคการบริหาร วิธีการพัฒนา หรือระเบียบแบบแผนใหม่มาใช้ก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเลือกใช้ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ เพราะสามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายระดับบนกับการปฏิบัติจริงของกำลังพล โดยเน้นความเข้าใจ การยอมรับ และการแปลง

นโยบายให้สอดคล้องกับภารกิจประจำ แม้กองทัพอากาศจะมีสายการบังคับบัญชาชัดเจน แต่ความสำเร็จของนโยบายยังขึ้นอยู่กับหน่วยงานและกำลังพลในการนำเจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชาไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

คุณค่าของตัวแบบกระบวนการของระบบราชการจึงอยู่ที่การชี้ให้เห็นว่า การกำหนดนโยบายและการออกแบบโครงการควรคำนึงถึงประสบการณ์ ความต้องการ และเงื่อนไขการทำงานของผู้ปฏิบัติในแต่ละระดับ มิใช่อาศัยการกำหนดจากส่วนกลางลงสู่ส่วนล่างเพียงด้านเดียว แต่ควรตั้งอยู่บนความเข้าใจสภาพความเป็นจริงขององค์การ และมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เห็นพฤติกรรม การปฏิสัมพันธ์ และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจริงในการปฏิบัติงาน อันจะช่วยให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิผลมากขึ้น ความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถแสดงได้ผ่านตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ
ที่มา: ผู้เขียนสังเคราะห์จาก วรเดช จันทรศร (2552)

เมื่อนำตัวแบบดังกล่าวมาใช้พิจารณาการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดนโยบายจากระดับผู้บังคับบัญชาต้องผ่านหน่วยงานและกำลังพลในแต่ละระดับก่อนจะแปรเปลี่ยนเป็นผลการปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติจึงต้องพิจารณาทั้งระดับนโยบาย ระดับหน่วยงาน และระดับกำลังพลผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เห็นกระบวนการเชื่อมโยงนโยบายไปสู่ภารกิจจริงอย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ดุลพินิจของกำลังพลไม่ใช่การตัดสินใจโดยอิสระ แต่เป็นการพิจารณาภายในขอบเขตคำสั่ง เจตนารมณ์ของผู้บังคับบัญชา และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย กำลังพลสามารถปรับวิธีปฏิบัติ จัดลำดับงาน ประสานความร่วมมือ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และรายงานข้อจำกัดตามสายการบังคับบัญชา แต่ไม่อาจเปลี่ยนเป้าหมายของนโยบาย ละเว้นคำสั่ง หรือดำเนินการเกินขอบเขตอำนาจหน้าที่

สำหรับบริบทของกองทัพอากาศ นโยบายการพัฒนาองค์การมุ่งขับเคลื่อนไปสู่การเป็นกองทัพอากาศที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ หรือ Unbeatable Air Force โดยให้ความสำคัญกับความพร้อมในการปกป้องอธิปไตย การมีขีดความสามารถในการร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค และการปฏิบัติภารกิจร่วมกันได้ทั้งภารกิจการรบและมิใช่การรบ โดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติอย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ สาระสำคัญของนโยบายจึงไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการพัฒนากำลังรบ แต่ครอบคลุมการพัฒนากำลังพล ระบบงาน เทคโนโลยี การสนับสนุนภารกิจ และการใช้ทรัพยากรของ

กองทัพอากาศเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ โดยเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารอากาศวางฐานการปฏิบัติงานไว้ 3 ประการ คือ รู้ งานในหน้าที่ รัก กองทัพและภักดี และสามัคคี รวมใจเป็นหนึ่งเดียว แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่า การขับเคลื่อนนโยบายของกองทัพอากาศต้องอาศัยกำลังพลที่มีความเข้าใจในหน้าที่ มีความผูกพันต่อองค์การ มีความซื่อสัตย์สุจริต และสามารถทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว การพัฒนาขีดความสามารถของกองทัพอากาศจึงมิใช่เพียงการเพิ่มศักยภาพด้านยุทโธปกรณ์หรือเทคโนโลยี แต่ต้องพัฒนาคุณภาพของกำลังพลและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานควบคู่กันไป

เมื่อพิจารณานโยบายหลักของกองทัพอากาศ พบว่าสามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้เป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านกำลังพลและการศึกษา ซึ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะ ขวัญกำลังใจ คุณภาพชีวิต สวัสดิการ และภาวะผู้นำของกำลังพล 2. ด้านการข่าวกรองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมุ่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคง การแลกเปลี่ยนข้อมูล และการรักษาความสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์กับมิตรประเทศ 3. ด้านยุทธการและการฝึก ซึ่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถด้านการรบ การฝึก การบัญชาการควบคุม ระบบป้องกันภัยทางอากาศ อากาศยานไร้คนขับ และการปฏิบัติการด้านอวกาศ 4. ด้านการส่งกำลังบำรุง ซึ่งมุ่งเพิ่มความพร้อมของอากาศยาน ระบบซ่อมบำรุง คลังพัสดุ และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 5. ด้านกิจการพลเรือนและประชาสัมพันธ์ ซึ่งเน้นการสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความศรัทธาของประชาชนต่อบทบาทของกองทัพอากาศ 6. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งมุ่งพัฒนาขีดความสามารถด้านไซเบอร์ คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล และการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ และ 7. ด้านสวัสดิการ ซึ่งมุ่งดูแลคุณภาพชีวิตของกำลังพล ครอบครัว และทหารกองประจำการ ทั้งด้านที่พักอาศัย สุขภาพจิต ความมั่นคงในชีวิต การฝึกอาชีพ และการลดภาระค่าใช้จ่าย นอกจากนโยบายหลักทั้ง 7 ด้านแล้ว ยังมีนโยบายเฉพาะ ได้แก่ นโยบายเร่งด่วน (Quick Wins) ซึ่งเน้นการบริหารจัดการพลังงานและเชื้อเพลิง การพัฒนาระบบงาน และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และนโยบายต่อเนื่อง (Quick Turn) ซึ่งเน้นการปรับปรุงอาคารกองบัญชาการกองทัพอากาศ การพัฒนาสวัสดิการ และการเสริมสร้างสุขภาพจิตของกำลังพล (กองทัพอากาศ, 2567)

จากสาระสำคัญของนโยบายดังกล่าว ผู้เขียนสังเคราะห์ได้ว่า การนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติตามตัวแบบกระบวนการของระบบราชการควรพิจารณาเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. นโยบายและเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารอากาศในฐานะทิศทางระดับยุทธศาสตร์ 2. หน่วยงานในกองทัพอากาศในฐานะกลไกแปลงนโยบายสู่แผนงานและภารกิจ 3. กำลังพลผู้ปฏิบัติในฐานะผู้ทำความเข้าใจ ยอมรับ และปรับวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับภารกิจประจำ ภายใต้คำสั่ง ระเบียบ และขอบเขตหน้าที่ และ 4. ผลลัพธ์ คือ การเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพอากาศให้แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ความสำเร็จของนโยบายจึงไม่ได้อยู่ที่การสั่งการตามลำดับชั้นเท่านั้น แต่อยู่ที่การทำให้นโยบายกลายเป็นการปฏิบัติจริงในหน่วยงานและเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจประจำของกำลังพล

อิทธิบาท 4 กับการนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทัพอากาศ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงหลักอิทธิบาท 4 ไว้เป็นหลักแห่งความสำเร็จ เพื่อให้บุคคลพัฒนาความสามารถและประยุกต์วิธีการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย

1. ฉันทสมาธิปธานสังขาร คือ ความตั้งมั่นที่เกิดจากความพอใจและความรักในสิ่งที่ทำ พร้อมใช้ความเพียรสร้างสรรค์งานให้สำเร็จ

2. วิริยสมาธิปธานสังขาร คือ ความตั้งมั่นที่เกิดจากความเพียร ความขยัน และความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

3. จิตตสมาธิปธานสังขาร คือ ความตั้งมั่นด้วยการเอาใจใส่ จดจ่อ และมุ่งมั่นต่อสิ่งที่กำลังปฏิบัติ

4. วิมังสาสมาธิปธานสังขาร คือ ความตั้งมั่นด้วยการใช้ปัญญาพิจารณา ตรวจสอบ วิเคราะห์และปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสม เพื่อให้การปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ (ที.ม. 10/287/218) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) อธิบายว่า อิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจและใฝ่ใจในสิ่งที่ทำ วิริยะ คือ ความเพียรพยายามอย่างเข้มแข็งและไม่ท้อถอย จิตตะ คือ การเอาใจใส่และอุทิศตนให้แก่งาน และวิมังสา คือ การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ วางแผน และปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น หลักธรรมดังกล่าวจึงให้ความสำคัญทั้งผลสำเร็จและคุณภาพของกระบวนการปฏิบัติงาน

การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 กับการนำนโยบายไปปฏิบัติช่วยส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีแรงจูงใจ ความเพียร ความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับอนัญญา นิตย์โชติ (2566) ที่เห็นว่า การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานควรเริ่มจากการพัฒนาตนเอง โดยนำหลักธรรมมาฝึกฝนและใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และพัฒนางานให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและองค์การ

ในบริบทของกองทัพอากาศ อิทธิบาท 4 เป็นกลไกเชิงคุณธรรมที่ช่วยเสริมตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ ช่วยให้นโยบายและเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารอากาศถูกแปลงไปสู่แผนงาน ภารกิจและการปฏิบัติจริง กล่าวคือ ฉันทะช่วยสร้างความเข้าใจและการยอมรับนโยบาย วิริยะช่วยให้ขับเคลื่อนภารกิจอย่างต่อเนื่อง จิตตะช่วยให้กำลังพลปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่และรับผิดชอบ ส่วนวิมังสาช่วยให้ตรวจสอบ ประเมินผล และปรับปรุงวิธีปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริง

นอกจากนี้ หลักอิทธิบาท 4 ยังช่วยจัดสมดุลระหว่างการปฏิบัติตามนโยบายจากบนลงล่างกับการใช้ดุลพินิจและการสะท้อนข้อมูลจากระดับปฏิบัติขึ้นสู่ผู้บังคับบัญชา โดยไม่ได้สนับสนุนให้กำลังพลดำเนินการนอกเหนือคำสั่ง แต่ช่วยให้การปฏิบัติตามนโยบายเป็นไปด้วยความเข้าใจ ความเพียร ความรับผิดชอบและการพิจารณาอย่างรอบคอบภายในขอบเขตหน้าที่ จึงทำให้นโยบายไม่หยุดอยู่เพียงระดับคำสั่งหรือแผนงาน แต่กลายเป็นภารกิจประจำที่นำไปสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพอากาศให้แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการทบทวนแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ และหลักอิทธิบาท 4 ผู้เขียนเห็นว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติไม่ได้ขึ้นอยู่กับคำสั่งหรือแผนงานเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับการยอมรับและการแปลงนโยบายให้เป็นภารกิจประจำของกำลังพลผู้ปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้จึงเสนอว่า อิทธิบาท 4 เป็นกลไกภายในที่ช่วยหนุนเสริมการนำนโยบายไปปฏิบัติของกองทัพอากาศ กล่าวคือ ฉันทะช่วยให้ผู้ปฏิบัติเห็นคุณค่าและยอมรับนโยบาย วิริยะช่วยให้เกิดความเพียรในการขับเคลื่อนภารกิจ จิตตะช่วยให้เกิดความเอาใจใส่และรับผิดชอบต่องาน ส่วนวิมังสาช่วยให้มีการตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงการปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพจริง เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับตัวแบบกระบวนการของระบบราชการ อิทธิบาท 4 จึงทำหน้าที่เป็นฐานคิดในการกำกับพฤติกรรมและดุลพินิจของผู้ปฏิบัติ ทำให้นโยบายไม่หยุดอยู่เพียงเอกสารหรือคำสั่ง แต่ถูกแปลงเป็นการปฏิบัติจริงในหน่วยงาน ผู้เขียนจึงสังเคราะห์เป็นกระบวนการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 โดยเชื่อมโยงนโยบายระดับยุทธศาสตร์ หน่วยงาน กำลังพลผู้ปฏิบัติ และหลักอิทธิบาท 4 เข้าด้วยกัน เพื่อให้การขับเคลื่อน

นโยบายมีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทองค์การ และนำไปสู่กองทัพอากาศที่มีความพร้อม แข็งแกร่ง และมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้เขียน

จากภาพที่ 2 แสดงกระบวนการนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติ โดยเริ่มจากนโยบายและเจตนารมณ์ของผู้บัญชาการทหารอากาศ ถ่ายทอดสู่หน่วยงานและกำลังพลผู้ปฏิบัติ ซึ่งอาศัยหลักอิทธิบาท 4 เป็นกลไกภายในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงาน ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจและการยอมรับนโยบาย วิริยะ คือ ความเพียรในการผลักดันภารกิจ จิตตะ คือ ความเอาใจใส่และรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน และวิมังสา คือ การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้นโยบายถูกแปลงไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่กองทัพอากาศที่มีประสิทธิภาพและพร้อมต่อการปฏิบัติภารกิจ ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 สามารถเชื่อมโยงกับภารกิจของกองทัพอากาศได้ตามลักษณะงาน เช่น การใช้วิริยะในการฝึกและพัฒนาความพร้อมรบอย่างต่อเนื่อง และการใช้วิมังสาในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และปรับปรุงมาตรการรับมือภัยคุกคามด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและไซเบอร์

สรุป

การนำนโยบายของกองทัพอากาศไปปฏิบัติให้บรรลุผล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับนโยบาย แผนงาน หรือคำสั่งตามสายการบังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความเข้าใจ การยอมรับ ความรับผิดชอบ และการปรับ

วิธีปฏิบัติของกำลังพลให้เหมาะสมกับภารกิจและสถานการณ์จริง โดยการใช้ดุลพินิจต้องอยู่ภายใต้คำสั่ง ระเบียบ และขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้

หลักอิทธิบาท 4 จึงเป็นกลไกภายในที่ช่วยสนับสนุนการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยฉันทะส่งเสริมการยอมรับนโยบาย วิริยะสร้างความเพียรในการขับเคลื่อนภารกิจ จิตตะเสริมความเอาใจใส่และรับผิดชอบ และวิมังสาช่วยตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินงาน องค์ความรู้สำคัญของบทความจึงอยู่ที่การเชื่อมโยงทิศทางจากผู้บังคับบัญชา กลไกของหน่วยงาน และการปฏิบัติงานของกำลังพลเข้าด้วยกัน โดยใช้อิทธิบาท 4 เป็นฐานสนับสนุนให้นโยบายแปลงไปสู่การปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการพลเรือนทหารอากาศ 2. (2566). ยุทธศาสตร์กองทัพอากาศ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2569 จาก https://welcome-page.rtaf.mi.th/blog/e-ksaarephyaephr-11/yuththsaastrk-ngthaph-aakaas-20-pii-ph-s-2561-2580-38.

กองทัพอากาศ. (2567). นโยบายผู้บัญชาการทหารอากาศ พ.ศ.2567-2578. สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2569 จาก https://welcome-page.rtaf.mi.th/blog/e-ksaarephyaephr-11/noybaayphuubaychaa kaarthhaar-aakaas-ph-s-2567-2578-1607.

กองบัญชาการกองทัพไทย. (2566). แผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) กองบัญชาการกองทัพไทย (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). สืบค้นเมื่อ 30 เมษายน 2569 จาก https://strapi.rtarf.mi.th/uploads/V13_180866_daeb267bdc.pdf.

จิรัตติกาล สุขสิงห์. (2565). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 5(1), 211–219.

ชัยชนะ สนนอก. (2568). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของกำลังพลกองบริการ ศูนย์การทหารม้า อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี. วารสารรามคำแหง ฉบับรัฐประศาสนศาสตร์, 8(3), 126–155.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2550). นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

วรเดช จันทรศร. (2540). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.

_____. (2552). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย (TURA).

วิจิตรา กุสุมภ์ และสถิตย์ นิยมญาติ. (2563). ประสิทธิผลการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 14(4), 226–238.

ศิรินันท์ หล่อตระกูล และวัชรินทร์ สุทธิศัย. (2560). รูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ, 10(3), 9–25.

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. (2554). นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สมพร เฟื่องจันทร์. (2540). นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. สงขลา: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อนัญญา นิตย์โชติ. (2566). หลักอิทธิบาท 4 : การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน. วารสารพุทธนวัตกรรมปริทรรศน์, 4(1), 108–118.

Bardach, E. (1980). Implementation studies and the study of implements. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington, DC: Washington Hilton Hotel.

Pressman, J. L. & Wildavsky, A. (1979). Implementation (2nd ed.). Berkeley, CA: University of California Press.

Van Horn, C. E. & Van Meter, D. S. (1976). The implementation of intergovernmental policy. In C. O. Jones & R. D. Thomas (Eds.), Public policy-making in a federal system (pp. 39–62). Beverly Hills, CA: Sage Publications.

Williams, W. (1971). Social policy research and analysis: The experience in the Federal social agencies. New York: American Elsevier Pub. Co.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้องจะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่อง**ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บ เปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 กฤษฎา แซ่หลี (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Krisada Saelee (2019) explains that...

1.1.4 ...consistent with the research of Krisada Saelee (2019), which found that...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบูลย์ในโภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (องฺ.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ธิติวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1.2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

1.2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

1.2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ และรายการในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความต้องถูกอ้างอิงในเนื้อหาบทความเช่นเดียวกัน

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน ชื่อบรรณาธิการ./ชื่อเรื่อง./(เลขหน้าที่อ้าง)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 25-31.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อสารานุกรม/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์,/วันที่/เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์/(ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(รายงานผลการวิจัย)./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./(ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./(ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี จาก แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563 จาก http://www.dhamma thai.org/thailand/thailand.php.

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./(ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

Institution Name./(Year)./Title of the Tripitaka./ Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./(Year)./Title of the book/(Edition ed.)./ Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./(Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.),/Title of the book/(xth ed.)./(pp-pp)./Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), Environmental Soil Chemistry (2nd ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia Articles

Author./(Year)./Title of the Article./In Title of Encyclopaedia/(Pages)./Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./(Year)./Title of the Article./Title of Journal,/Volume(Issue), XX-XX.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./(Year, Month Day)./Column Name./Title of Newspaper./p. xx.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans Proceeding for Joint Petroleum Production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./(Year)./Title/(Doctoral or Master's Thesis or Dissertation)./ Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./(Year, Month Day)./Position./(Interview).

Anuchid. P. (2022, November 5). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./(Year)./Title./Retrieved Month Day, Year,/from URL.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who was the Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)[2]
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)[2]
[1]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt) (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
[1]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt) (Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University)
[2]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt) (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
[2]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt) (Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University)
[*]Corresponding Author E-mail: (14 pt) (ระบุอีเมลผู้ติดต่อหลักสำหรับติดต่อกับบรรณาธิการวารสาร)
Received.....; Revised.....; Accepted.....

กรณีพระสงฆ์ ให้เขียนชื่อ-นามสกุลดังนี้
-พระมหาสมัคร นาชิน
-พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา รักสนิท)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 - 400 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. 2. และ 3. ประเภทของการวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือแหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

(16 pt) ผลการวิจัยพบว่า 1. 2. และ 3.

คำสำคัญ: (3-5 คำ) (16 pt) พระพุทธศาสนา, การบริหารจัดการเชิงพุทธ, นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt)

(16 pt)

Keywords: (3-5 words) (16 pt) Buddhism, Buddhist Management, Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่เกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง (16 pt)

กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล (16 pt)

ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล (16 pt)

สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt)

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

หมายเหตุ: กรณีมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1 ข้อ ไม่ต้องระบุเลขข้อ

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่

1. รูปแบบของการวิจัย (16 pt)

(16 pt)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หรือแหล่งข้อมูล (16 pt)

(16 pt)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (16 pt)

(16 pt)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (16 pt)

(16 pt)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (16 pt)

(16 pt)

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้)

1. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 (16 pt)

2. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 (16 pt)

3. ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 (16 pt)

***กรณีมีภาพ นำเสนอภาพตามรูปแบบ ดังนี้**

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (16 pt)
ที่มา: (ถ้ามี) (16 pt)

คำอธิบายภาพ (ถ้ามี) (16 pt)

***กรณีมีตาราง นำเสนอตารางตามรูปแบบ ดังนี้**

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (16 pt)

(เนื้อหาในตาราง 14 pt)	

คำอธิบายตาราง (16 pt)

***กรณีตารางไม่สามารถอยู่ในหน้าเดียวกัน หน้าถัดไประบุชื่อตาราง และ (ต่อ) ดังนี้**

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (ต่อ) (16 pt)

(เนื้อหาในตาราง14 pt)	

คำอธิบายตาราง (16 pt)

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt) (อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล)

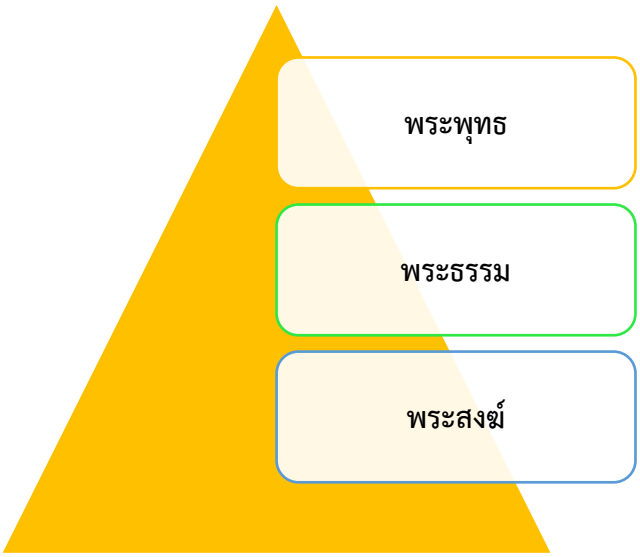
1. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 (16 pt)

2. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 (16 pt)

3. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 (16 pt)

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

ระบุองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการวิจัย โดยสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดลหรือแผนภาพ พร้อมทั้งอธิบายประกอบ (16 pt)

ภาพที่ 2 ชื่อโมเดลหรือแผนภาพ (16 pt)
ที่มา: (ถ้ามี) (16 pt)

คำอธิบายภาพ (16 pt)

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้ ร่วมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป (16 pt)

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ระบุเฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt) ขอบคุณแหล่งทุน และควรระบุเลขที่สัญญาทุนวิจัย ตัวอย่างเช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่อง การพัฒนาศูนย์ประสานงานเครือข่ายความเข้มแข็งทางจิตปัญญาของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA6) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน (เรียงจากภาษาไทยตามด้วยภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งเรียงตามลำดับตัวอักษร)

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563 จาก http://www.dhamma thai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

Anuchid. P. (2022, November 5). Director of the Research Institute. (Interview).

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who was the Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans Proceeding for Joint Petroleum Production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), Environmental Soil Chemistry (2nd ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

Research Article (12 pt)

ARTICLE TITLE (20 pt) (ALL CAPITAL LETTERS)

First Author Full Name (14 pt)[1*], Co-author Full Name (14 pt)[2]
[1]Affiliation of the First Author (14 pt)
[2]Affiliation of the Co-author (14 pt)
[*]Corresponding Author E-mail: (14 pt)

กรณีพระสงฆ์ ให้เขียนชื่อ-นามสกุลดังนี้
-พระมหาสมัคร นาชิน
-พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา รักสนิท)

Received.....; Revised.....; Accepted.....

Abstract (18 pt) (300–400 words)

(16 pt)

Keywords: (3-5 words) (16 pt)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Objectives (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

Methodology (18 pt)

(16 pt)

Results (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: Title of Figure (16 pt)
Source: (if any) (16pt)

Table 1: Title of Table (16 pt)

(14 pt)	

Discussion (18 pt)

(16 pt)

Body of Knowledge (18 pt)

(16 pt)

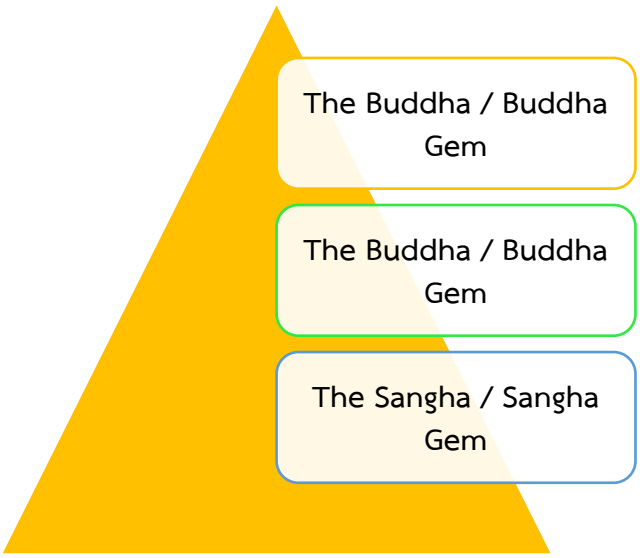

Figure 2: Title of Model or Diagram (16 pt)
Source: (if any) (16pt)

Figure description (16 pt)

Conclusion and Recommendations (18 pt)

(16 pt)

Acknowledgements (18 pt) (if any)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt)

(16 pt)

Anuchid. P. (2022, November 5). Director of the Research Institute. (Interview).

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who was the Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans Proceeding for Joint Petroleum Production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), Environmental Soil Chemistry (2nd ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)[2]
ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)[1*], ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)[2]
[1]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt) (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
[1]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt) (Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University)
[2]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt) (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
[2]หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt) (Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University)
[*]Corresponding Author E-mail: (14 pt) (ระบุอีเมลผู้ติดต่อหลักสำหรับติดต่อกับบรรณาธิการวารสาร)
Received.....; Revised.....; Accepted.....

กรณีพระสงฆ์ ให้เขียนชื่อ-นามสกุลดังนี้
-พระมหาสมัคร นาชิน
-พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา รักสนิท)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 - 400 คำ)

(16 pt)

คำสำคัญ: (3-5 คำ) (16 pt) พระพุทธศาสนา, การบริหารจัดการเชิงพุทธ, นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt)

Keywords: (3-5 words) (16 pt) Buddhism, Buddhist Management, Innovation

บทนำ (18 pt)

(16 pt) เขียนทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆในการเขียนบทความวิชาการ

เนื้อหา (18 pt) (ระบุหัวข้อตามบทความวิชาการที่นำเสนอ)

(16 pt)

***กรณีมีภาพ นำเสนอภาพตามรูปแบบ ดังนี้**

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (16 pt)
ที่มา: (ถ้ามี) (16 pt)

คำอธิบายภาพ (ถ้ามี) (16 pt)

***กรณีมีตาราง นำเสนอตารางตามรูปแบบ ดังนี้**

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (16 pt)

(เนื้อหาในตาราง 14 pt)	

คำอธิบายตาราง (16 pt)

***กรณีตารางไม่สามารถอยู่ในหน้าเดียวกัน หน้าถัดไประบุชื่อตาราง และ (ต่อ) ดังนี้**

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง (ต่อ) (16 pt)

(เนื้อหาในตาราง 14 pt)	

คำอธิบายตาราง (16 pt)

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

ระบุองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบจากการศึกษา โดยสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดลหรือแผนภาพ พร้อมทั้งอธิบายประกอบ (16 pt)

ภาพที่ 2 ชื่อโมเดลหรือแผนภาพ (16 pt)
ที่มา: (ถ้ามี) (16 pt)

คำอธิบายภาพ (16 pt)

สรุป

(16 pt) สรุปผลการศึกษาทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA6) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เชียร์พระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563 จาก http://www.dhamma thai.org/thailand/thailand.php.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฏ์ประชานาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตฺติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระสุกิจจ์ สุจิณโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวีระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

Anuchid. P. (2022, November 5). Director of the Research Institute. (Interview).

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who was the Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans Proceeding for Joint Petroleum Production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), Environmental Soil Chemistry (2nd ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

Academic Article (12 pt)

ARTICLE TITLE (20 pt) (ALL CAPITAL LETTERS)

First Author Full Name (14 pt)[1*], Co-author Full Name (14 pt)[2]
[1]Affiliation of the First Author (14 pt)
[2]Affiliation of the Co-author (14 pt)
[*]Corresponding Author E-mail: (14 pt)

กรณีพระสงฆ์ ให้เขียนชื่อ-นามสกุลดังนี้
-พระมหาสมัคร นาชิน
-พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา รักสนิท)

Received.....; Revised.....; Accepted.....

Abstract (18 pt) (300–400 words)

(16 pt)

Keywords: (3-5 words) (16 pt)

Introduction (18 pt)

(16 pt)

Content (18 pt)

(16 pt)

Figure 1: Title of Figure (16 pt)
Source: (if any) (16pt)

Table 1: Title of Table (16 pt)

(14 pt)	

Body of Knowledge (18 pt)

(16 pt)

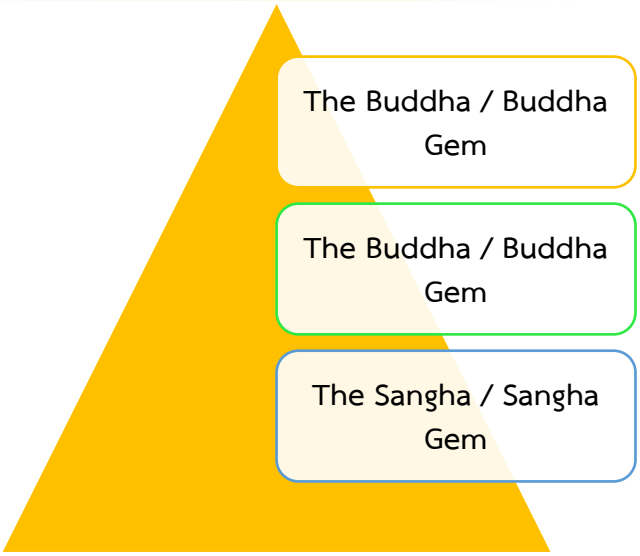

Figure 2: Title of Model or Diagram (16 pt)
Source: (if any) (16pt)

Figure description (16 pt)

Conclusion (18 pt)

(16 pt)

References (18 pt)

(16 pt)

(16 pt)

Anuchid. P. (2022, November 5). Director of the Research Institute. (Interview).

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). Who was the Buddha?. Retrieved March 20, 2020, from https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). History of Economic Thought (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology, 7(11), 37-53.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitaka. Bangkok: MCU Press.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans Proceeding for Joint Petroleum Production with Cambodia. Bangkok Post. p. 22.

Pittayawattanachai, P. (2019). An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiyaphum Monastery, Namphong District, Khonkaen (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), Environmental Soil Chemistry (2nd ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In Encyclopedia of Education. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.